

Bladz. 2.

BERGEN OP ZOOM

IN

1747,

DOOR

M. J. de Wilde.

1^e DEEL

2^e DEEL

GRONINGEN, bij W. VAN BOEKEREN.

1839.

Voorrede

Het verhaal, hetwelk den lezer in de volgende bladen aangeboden wordt, is de vrucht van eenige ledige oogenblikken, die den Schrijver van zijne gewone beroepsbezigheden overbleven. Sedert eenigen tijd in betrekkingen geplaatst, welke hem een vrij afgelegene en voor het gezellig verkeer weinig geschikt oord tot woonplaats gaven, waren zijne tusschenuren meestal aan de lectuur, ook van geschiedkundige Romans en Verhalen, waar aan onze leeftijd zoo vruchtbaar is, toegewijd. Van lieverlede kwam het denkbeeld bij hem op, om zelf zijne krachten te beproeven aan het zamenstellen van een dergelijk verhaal, de steeds gedenkwaardige belegering en verovering van Bergen op Zoom, door de Franschen, omstreeks het midden der voorgaande eeuw, ten onderwerp hebbende. Gedurende zijne vroegere militaire loopbaan met de gelegenheid en geheele inrigting dier vesting van nabij bekend geworden, zag hij zich nog bovendien in het bezit gesteld van een zeer belangrijk handschrift, een allernaauwkeurigst dagverhaal bevattende van alle gebeurtenissen, welke gedurende het beleg plaatsvonden, en opgesteld door iemand, die dagelijks aan het huis van den Prins -Gouverneur verkeerende, door zijne betrekking meer dan eenig ander de gelegenheid hiertoe had. Dit handschrift heeft dan ook de voornaamste bouwstoffen tot het volgende verhaal opgeleverd, waarin alle bijzonderheden, op het beleg en de overrompeling der vesting betrekking hebbende, ook de namen der officieren en andere personen historisch zijn. Alleen bij het meer Romantische gedeelte van zijn verhaal heeft de Schrijver zich, gelijk vanzelf spreekt, weinig om de geschiedkundige waarheid bekreund. Mogt nu dit verhaal, om bovengenoemde reden, eenige belangstelling wekken, en door den vaderlandschen lezer niet geheel onvoldaan uit de handen gelegd worden, dan zal de Schrijver zich de oogenblikken, aan hetzelfde besteed, niet beklagen.

BERGEN OP ZOOM

IN

1747.

In den namiddag van den 16 Februarij 1747, ongeveer te 2 uren, naderde het schip van den Haagschen beurtschipper Bakker het paalhoofd der stad Bergen op Zoom. Langzaam was hetzelfde sedert den morgenstond gevorderd, daar de wind, vroeger zuidwestelijk, op eens naar het oosten was geloopt, waardoor het doel der reis bijna vlak in den wind lag. Deze kleine tegenspoed vermogt niets op het ijzeren geduld van den schipper, die, paalvast bij het roer staande, door het naauwe vaarwater heen laveerde. Een passagier daarentegen, die de kajuit had afgehuurd, en, naar zijn uiterlijk voorkomen te oordeelen, aan vele gemakken des levens, welke hij nu miste, gewoon moest zijn, was het ongeduld zelve. Slechts eenmaal, in den morgen van dien dag, was het den schipper gelukt, zijnen passagier geheel te zien te krijgen, toen deze, met eenen langen kijker gewapend, zich op het dek had begeven, om de Scheldestad naauwkeurig op te nemen. Hij was van eene korte gestalte, klein van hoofd, bedekt met zwart haar, dat in digte krullen langs hetzelfde neergolfde; onder deze lokken gloeiden een paar fonkelende zwarte oogen, die meestal, als zij die van anderen ontmoeteden de blikken deden nederslaan, een Romeinsche neus, kleine mond en ronde kin vormden, met het bovengenoemde, een niet onbehagelijk geheel; terwijl eene buitengewone bleekheid nog meerdere belangrijkheid aan dit gelaat bijzette. Hij scheen ongeveer veertig jaren oud te zijn, zijne kleeding was zoodanig, als zij door de aanzienlijksten van dien tijd gedragen werd.

Er bevond zich nog een ander passagier aan boord, van wien men moeilijk gissen konde, of hij van gelijken rang met den eerstgenoemde, dan wel diens bediende was: daar de vertrouwelijke toon, waarvan hij zich tegen zijnen reismakker bediende, tot de eerste, de kleine diensten daarentegen, die bij hem steeds volijverig bewees, tot het laatste deden besluiten. De eerstgenoemde passagier scheen het beneden zijnen rang te achten, den schipper vragen te doen, of wel de landtaal niet kundig te zijn: althans de vermoedelijke bediende vroeg aanhoudend om alle benoedigdheden voor beiden, of won, nopens de plaatsen, die men voorbij voer, berigten in, welke hij dan aan zijnen meester, in de Fransche taal, mededeelde.

De tongval, waarin alle vragen gedaan werden, deden den vreemdeling dadelijk herkennen; meer dan vijftig malen had de, naar het scheen, voornaamste passagier zijn hoofd uit de kajuit gestoken, om zich van den voortgang te overtuigen, terwijl telkens hierop de vraag: "Hoeveel distantie nog, schipper?" zich van den anderen liet hooren.

De stad werd gestadig duidelijker zichtbaar, dan de lage stand van het water was oorzaak, dat men van tijd tot tijd aan den grond stootte, en veel moeite moest aanwenden, om weder vlot te geraken waartoe het wassende water nogtans behulpzaam was. De schipper liep eindelijk den paalkorf ¹⁾ voorbij; maar nu zette het schip zich onbewegelijk vast, en de man aan het roer verklaarde, op de deswege gedane vraag, dat men nog wel een uur naar water zou moeten wachten, alvorens de haven te kunnen invaren. Wanneer de heeren aan wal geliefden te gaan, voegde hij erbij, zou hij hen met de jol aan den dijk doen zetten, wanneer zij, met een kwartiertje wandelens, de stad konden bereiken; hij zou de goederen alle naar het logement, dat zij zouden opgeven,

¹ Havenlicht

ten spoedigste na de aankomst doen bezorgen. Nadat dit was vertolkt, werd door den eerstgenoemden reiziger hiertoe besloten en het logement het Zwijnshoofd opgegeven, ter bezorging der goederen. In een oogenblik was de jol op zij, en de heeren aan wal.

Met een valkenblik, als wilde hij door de muren heen zien, beschouwde de eerst door ons beschreven vreemdeling de Waterschans, mat met het oog de hoogte der wallen, de breedte der grachten en telde de vuurmonden. In deze beschouwing werd hij gestoord door een militair, die op beleefden toon vroeg, of de heeren inwoners der stad waren, terwijl hij op het bekomen ontkennend antwoord verklaarde, hen naar de wacht te moeten geleiden. Glimlagchend volgden zij hunnen geleider naar de woning van den plaats-majoor, die, daar hij een hem door de reizigers aangeboden document, dat in het Fransch gesteld was, niet konde lezen, verklaarde, genoodzaakt te zijn, hen tot de wacht van de *Waterpoort* te doen brengen, en daarop een soldaat gelastte, zich te wapenen en de heeren te vergezellen. In dit korte tijdsbestek hadden de oogen van den eerstgenoemden passagier, hoezeer den meest mogelijken schijn van onverschilligheid aannemende, overal in het binnenste van de schans rondgedwaald, en zeker had hij nog langer daarmede vertoefd, zoo zijn reisgenoot hem niet had te kennen gegeven, dat het geleide reeds wachtte. Zonder een enkel woord te spreken, werden beide reizigers langs de haven tot aan de wacht der *Waterpoort* geleid; de voornaamste dezer vreemdelingen was geheel en al opmerking, de andere scheen op iets anders zijne gedachten te hebben gevestigd, en liep, zonder eenig belang in de hem omringende voorwerpen te toonen, mede.

Ook de kommanderende officier van die wacht kon het aangeboden wordend geschrift niet lezen, en onze reizigers zagen zich andermaal

genoodzaakt, geleid te worden, en thans wel naar de Hoofdwacht der stad.

Hier aangekomen werden zij in de officiers-kamer gelaten, zijnde een ruim, doch donker vertrek; twee stoelen, waaronder een met eene leuning, en een klein tafeltje, waarop zich schrijfbehoeften bevonden, maakten het gansche ameublement uit. Opnieuw werd het papier aangeboden, dan de kommandant dezer wacht verklaarde insgelijks, het Fransch niet te kunnen lezen; maar een officier, die, wegens de in het vertrek reeds aanvangende schemering, onopgemerkt gezeten had, trad voor aan het glas en verzocht, om hetzelfde te mogen vertalen. Gaarne werd hem dit bewilligd, waarop hij het volgende las:

“Krachtens vrijgeleide, door de Algemeene Staten, door bemiddeling van hunnen gezant, den Heere Grave van Wassenaar, den 21 Mei 1746 verleend aan den ondergeteekende, en aan de tot deszelfs gezin en bediening behoorende personen, verklaart de ondergeteekende bij dezen, te hebben afgezonden, per schip van sGravenhage op Bergen op Zoom, ter begeleiding van en toezigt op deszelfs mobilair, als anderzins: zijnen secretaris F. René de Couloir, en deszelfs bediende August David Holzapfel; verzoekende alle Autoriteiten hun de noodige bescherming te willen verleen.

s Gravenhage den 5 Februarij 1747.

Markgraaf de PUISIEUX.

Gezien door den Raadpensionaris,

J. GILLIS.

Bij het uitspreken van den eersten in dit stuk voorkomenden naam, had de lezende officier een blik van dit stuk op den persoon geworpen,

die daarin bedoeld werd, waardoor eene kleine pauze ontstaan was, terwijl het overige gedeelte door hem met een van de reizigers afgewend gelaat werd gelezen. Na de lezing reikte hij het document aan den wachthebbenden officier over, en zette zich in den hoek van den schoorsteen, nevens een vriendelijk brandend turfvuur, neder. De wachthebbende officier bezag dit stuk met veel ernst en droeg zijnen kameraad op, aan de reizigers te kennen te geven, dat de beoordeeling van zoodanig vrijgeleide zijne magt te buiten ging; maar dat hij hetzelfde dadelijk aan het plaatselijk kommando zoude opzenden. Hij verzocht inmiddels de reizigers zich te plaatsen, tot zoo lang hij van daar berigt had ontvangen. Den heer de Couloir werd de leuningstoel toegeschoven en voor den bediende eene bank uit de soldatenwacht aangebragt.

Middelerwijl was de kommandant der wacht naar buiten gegaan, en had eenen ordonnans met meergenoemd stuk afgezonden naar den heer Charbonnier, adjudant van den Prins - Gouverneur. Allen bewaarden het stilzwijgen, doch een paar malen scheen het, als of de oogen van den heer de Couloir de gedaante van den officier, die in den hoek zat, zochten; deze nogtans was meer dan half door den vooruitspringenden hoek van den schoorsteen verborgen.

Een oogenblik daarna werd de wacht in het geweer geroepen. De heer de Couloir sprong op, begaf zich aan het raam en zag daar eene zeer nauwkeurige inspectie der wacht, door eenen hoofdofficier gehouden. Na afloop van deze inspectie, welke nagenoeg een half uur geduurd had, trad de kommandant der wacht en dadelijk na hem de afgezonden ordonnans binnen, medebrenkende het overgegeven vrijgeleide, waarop alleen de woorden *in order* buitenop met potlood geschreven waren.

De kommandant der wacht gaf, door middel van den vrijwilligen tolk, den heer de Couloir te kennen, dat hij zich naar zijn logement kon begeven, en reikte hem tevens zijn vrijgeleide over. Dan de heer de Couloir verzocht beleefdelyk, daar de duisternis al meer en meer toenam, en hij onbekend was in de stad, dat de kommandant de goedheid zou hebben, om hem het logement het Zwijnshoofd door een militair te doen aanwyzen. Alvorens dit verzoek voor den wachthebbenden officier vertolkt was, bood zich de officier, die den rol van tolk op zich had genomen, zelf tot teregtwijzing aan, hetgeen de heer de Couloir, met betuiging van dankbaarheid, aannam. De officier sprong nu op, drukte de hoed op het hoofd, en nam haastig afscheid van zynen kameraad. De reizigers volgden stilzwijgend hunnen geleider tot aan het Zwijnshoofd, die ook, door min of meer vooruit te gaan, ongenegen scheen, een gesprek aan te knopen. Bij herhaalde uitnoodiging stapte hij mede in genoemd logement, waar dadelijk een paar kamers werden aangewezen.

Op last werd eene flesch wijn aangebragt, en op de behoudene reis van den heer de Couloir gedronken, die den officier echter vergeefs tot zitten drong. Intusschen werden door de bedienden uit het logement, onder toezigt van Holzapfel, de bereids uit het schip aangekomene koffers en goederen achtereenvolgens op de kamer gebragt.

De officier scheen onrustig, terwijl hij zich telkens op de lippen beet, wanneer de deur geopend werd, en, hoezeer de Couloir meermalen een gesprek poogde aan te knopen, bleek het uit de korte antwoorden, die de officier gaf, dat deze hiertoe ongenegen was.

Eindelijk, na het drinken van het derde glas, terwijl niemand in de kamer aanwezig was, nam hij zynen hoed in de hand, zag angstig in het rond en stoof, met de deur in de hand de woorden: "*Bonsoir Colonel!*" al fluisterend uitsprekende, de trappen af.

Vergeefs was het herhaalde terugroepen van den heer de Couloir, en voor dat zelfs de bediende en de kastelein op dit buitengewoon gerucht waren toegeschoten, was de officier reeds lang verdwenen; vergeefs stelde hij eene nasporing bij den kastelein en deszelfs bedienden omtrent dezen officier te werk, niemand verklaarde hem te kennen; alleen vermeende de kastelein, op aanduiding der uniform, dat hij tot het regiment Oranje-Drenthe behoorde.

Nauwelijks was de Couloir alleen gelaten, of hij wierp zich in eenen armstoel; doch sprong ook spoedig weder op, wandelde met rassche schreden de kamer op en neder, en uitte dien geheelen avond slechts de woorden: "Aan het doel en toch nimmer zoo verre daarvan verwijderd!" telkens over zijn eigen gezegde schrikkende en, hoezeer hij bewust was, alleen te zijn, door om te zien zich nog zekerder daarvan willende overtuigen.

De officier, uit het huis gesneld zijnde, stapte met verdubbelde schreden voort. In het midden van het fort gekomen, blikte hij naar boven, alwaar hij eene kamer verlicht zag; de schaduw van eene vrouw liet zich door het schijnsel van het licht op de gordijnen zien. Nu stond hij stil en zuchtte diep; de naam van Clara ontsnapte fluisterend zijne lippen; vervolgens stapte hij verder voort, echter niet zonder meermalen naar de schaduw om te zien, totdat zijn oog dezelve niet meer konde bereiken.

Om den hoek der markt gekomen, liep hij, geheel in gedachten verzonken, tegen iemand aan, die hem dadelijk: "Goeden avond van der Plasse!" toeriep en op zijde sprong; ook hij erkende zijnen kameraad, den vrolijken kapitein Zoutelande, van het regiment Oranje - Drenthe, en drukte hem hartelijk de hand.

“Zijn eindelijk de dagelijksche offeranden, aan de Godin Paphos gedaan, welgevallig aangenomen?” vroeg kapitein Zoutelande.

“Och”, zuchtte van der Plasse, vrees, dat de Godin mij steeds ongunstig zal blijven”.

“Ja, kameraad! het is eene vrouw, en die hebben dikwerf nukken. Neen, leve Bacchus! die is mijn patroon; nooit weigert hij mij zijne gaven, zoo lang nog een Staten-dubbeltje in mijne zak rolt. Maar kom, ga mede; zoo geene belangrijker bezigheid u wacht, willen wij hedenavond op de gezondheid van uwe prinses en op eene spoedige verhooring eene lekkere flesch drinken”.

Kapitein van der Plasse volgde onwillekeurig, zonder de uitnoodiging dadelijk aan te nemen, zijnen kameraad, die hem onder den arm vatte en nog veel schertsende woorden over zijne verliefdheid en verliefden in het algemeen deed hooren; een flauw glimlagchen van van der Plasse deed alleen bemerken, dat hij het gehoord had.

Nu traden zij het koffijhuis de Meersche ²⁾ binnen. Eene, overdekte en half verlichte kolfbaan gingen zij voorbij, waar dezen avond echter tot beider verwondering niet gespeeld werd; de zaal openende, zagen zij het korps officieren bij elkander staan, en druk in gesprek, geene speeltafeltjes waren bezet, ja zelfs het anders zoo onafgebroken bespeelde biljard stond ledig, hetwelk de intredenden deed vermoeden, dat eenig belangrijk nieuws was aangekomen.

Onder de bezoekers van dien avond deden zich opmerken de kolonel Deutz, een echt militair, die noch zich zelve, noch iemand zijner onderhoorigen eene fout straffeloos vergaf, en die meer om zijne

² De Meersche was gelegen aan/bij het Kleine Hof in de Goudenbloemstraat, en de Meersche Tuin reikte tot aan de wal (de berg van Zwart) waar thans het flatgebouw aan de Noordsingel tegenover het ravelijn Op ten Zoom staat.

gestrengheid gevreesd, dan om het achtenswaardige, dat in het ronde van zijn karakter lag, bemind werd. De kolonel Lewe, eene krachtige gestalte met een open oog, een innemend voorkomen, van beproefden moed, dien hij dikwerf tot vermetelheid toe betoonde, om zijn joviaal karakter zeer bemind bij het regiment, waarover hij bevelvoerde, en waarin hij meer door weldaden en kleine gunstbetooningen, dan door gestrengheid - heerschte, was steeds het voorbeeld, dat de officieren zich ter navolging verkozen.

Behalve de directeur der Genie de Roij, een klein mannetje, onbeduidend in zijn geheel uiterlijk, zeer geacht echter bij alle officieren, wegens zijne bijzondere kunde, en die zelden sprak, doch steeds, zoo als het spreekwoord bij de officieren was geworden, den nagel op den kop raakte, bevonden zich nog daar, onder meerdere subalterne officieren, de luitenant-kolonel Putkamer en de majoors Steveling en de Wim, allen mannen, die hunne bevordering niet alleen aan gunst en voorspraak, maar ook aan hunnen moed te danken hadden. Insgelijks zag men daar dien avond den majoor, kommandant der schans Rovere, Fiddinga, een man, hoezeer ongeletterd, van eene ongemeene spitsvondigheid, en die zich dikwerf door het al te hardnekkig verdedigen van zaken of stellingen, die anderen afkeurden, gehaat had gemaakt; maar ook deze hardnekkigheid was hem eigen in zijne betrekking van militair, en men hield zich daarentegen ook overtuigd van zijne vaderlandsliefde, en dat geen vijand in eene hem toevertrouwde plaats anders dan over zijn lijk kon binnenrukken.

De binnentredende kapiteins vervoegden zich dadelijk bij het gezelschap, om het nieuws van den dag te vernemen. Weldra hoorden zij, dat de markgraaf de Puisieux, welke, zoo als bij enkelen bekend was, met eene bijzondere zending door den Koning van Frankrijk aan de Algemeene Staten belast was, om namelijk te beproeven, of het

sluiten van eenen vrede mogelijk was, op den 15 Februarij door Breda naar Frankrijk was teruggetrokken, weshalven het uitzigt op vrede weder zoo verre als immer verwijderd was.

“Maar is dat wel zoo stellig?” vroeg de majoor de Wim aan den majoor Steveling, die dit zoo even verhaalde.

“Zóó stellig”, antwoorde deze, dat de secretaris van den markgraaf en zijne goederen bereids hier zijn. Ik heb bij mijne ronde van heden-avond aan de hoofdwacht, waar de secretaris aangeland was, het zelf op het wachtrapport gekregen, en later is het mij door den heer Charbonnier nog nader bevestigd. Gaarne had men den man dadelijk de stad doen uitbrengen, maar hij was van zoodanige papieren voorzien, dat er niets overschoot, dan hem zijnen gang te laten gaan”.

“Zijn dat die vreemdelingen welligt geweest”, vroeg de graaf Hompesch aan kapitein van der Plasse, “in wier gezelschap ik u tegen schemeravond over de markt heb zien gaan?”

“Ja”, was het korte antwoord van van der Plasse. Aller oogen rigtten zich nu, als in een brandpunt, op den kapitein, die, dit bespeurende, rood werd, hetgeen echter alleen door den kolonel Deutz werd opgemerkt. Spoedig herstelde hij zich echter, en liet er, zijne oogen op zijne tabaksdoos slaande, en eene pijp stoppende, op volgen:

“Ik was juist aan de hoofd wacht, toen zij hun ontslag kregen; zij wisten geen weg of steg hier, en daar ik juist naar huis ging, heb ik hun het Zwijnshoofd gewezen, dat toch in mijne buurt ligt”.

Ik had den Franschen hond liever den hals laten breken”, mompelde de kapitein Oosting.

“Nu, mijnheer”, zeide de kolonel Lewe, tot het den hals breken aan Franschen zal dezen zomer, denk ik, overvloedig gelegenheid gevonden worden. Maar zeg mij eens, kapitein van der Plasse, wat is het voor een wezen, die secretaris?”

“Ja kolonel”, antwoordde de gevraagde, zijne oogen steeds op het vuurkomfoor, waaraan hij zijne pijp aanstak, gevestigd houdende, “mijne opmerkingen hebben niet veel om het lijf: het was schemeravond, en buiten de gewone beleefdheden is er weinig of niets tusschen ons gesproken. Voor zoo ver ik echter zien kan, is hij een ernstig deftig man van zoo ongeveer veertig jaren”.

“Ons Gouvernement behoorde omzigtiger te zijn, met het toelaten in dezen tijd van vreemdelingen in eene vesting van zooveel belang. De Franschen kan men niet vertrouwen, en het zou niet onmogelijk zijn, dat die secretaris eigenlijk niets dan een spion was”, merkte kapitein Oosting aan.

“Kapitein”, nam de kolonel Deutz het woord, “de handelingen van het Gouvernement behooren in ons oog heilig te blijven; een dienaar voegt het niet, de daden van zijnen meester te berispen”.

Kapitein Oosting wilde daarop antwoorden, doch eerbied voor den meerderen rang des sprekers bedwong zijne tong. Eene kleine stilte volgde hierop.

“Hoe bevalt u die tijding, kapitein Zoutelande?” vroeg de kolonel Lewe.

“Opperbest, kolonel”, was het antwoord; een vogel in de lucht, een visch in het water, een militair in den oorlog, dan is elk in zijn element. Ik heb weinig hoop, de majoors-epaulettes dit jaar te verdienen, die misschien bij vrede niet verre af zouden liggen”.

“Op welk gezag telt de kapitein den oorlog onder de elementen?” vroeg de majoor Fiddinga.

Kapitein Zoutelande, die den majoor niet mogt lijden en zich ongaarne met hem in gesprek wilde inlaten antwoordde kort en los weg: “Op dat van mijne grootmoeder”. Hierop volgde een luid gelach; de majoor werd min of meer rood en zag den spreker ernstig aan. Deze liet er echter bedaard op volgen: “Ja, heeren, want dikwijls heb ik die goede

oude ziel tegen anderen, wanneer het oorlog werd, hooren zeggen: Nu komt mijn zoon eerst regt in zijn element”.

“Ik dacht anders”, nam de directeur de Roij het woord, “dat men zich om het geklap van oude vrouwen niet veel bekreunde”.

Nu kleurde Zoutelande; echter herstelde hij zich weder en keek zegevierend in het rond, toen de kolonel Lewe zeide: “Ik ben van de meening van kapitein Zoutelande, dat de oorlog het ware element van den militair is. Welk nut stichten wij toch in vrede-stijd? Boeren plagen en kasteleins rijk maken, exercitiën, parades, inspectiën, en alles verguld op snee; somtijds amourettes, maar zelden ten onzen koste. Neen, neen, leve de oorlog! daar leert men menschenkennis, daar kan de man geheel man zijn”.

“Jammer”, merkte kapitein Bourquin hier aan, “dat al de eer, die wij inoogsten, al het nut, dat wij stichten, steeds ten koste der menschheid is”.

Ik vertrouw” hernam de majoor de Wim, “dat onze kapitein, dien ik de eer moet nageven, een goed militair te zijn, ook met goed gevolg den kansel zoude kunnen bekleeden”.

Thans werd het gesprek afgebroken door het geroep van: *La poule! la poule!* Verscheidene heeren begaven zich nu naar het biljard; anderen begonnen met kaartspelen. Sommigen, waaronder de kolonel Deutz, bleven aanschouwers, die zich beurtelings bij deze of gene partij vervoegden en in het zien spelen tijd-korting zochten.

Tegen tien uren werden echter enkelen der gasten onrustig; hun gestadig heen en wederloopen gaf dit te kennen; sommige gingen naar hunne woningen; juist met den klokslag van half elf vertrok de kolonel Deutz, en nu scheen het, als of een geest van vrolijkheid in de achtergeblevenen voer, die zich, door luid te lagchen en te schertsen, wat tot heden in beperktere mate had plaats gegrepen, openbaarde.

“Wij zullen nog eenen gebannen geest vrij maken”, zei Zoutelande tegen van der Plasse, toen de knecht met eene nieuwe flesch te voorschijn trad en die met de woorden: “Bourgogne, mijne heeren!” ontkurkte. Beiden vatteden hun glas en slurpten het langzaam ledig. “Heerlijk”, sprak Zoutelande: “vurig en krachtig; waarachtig, ik geloof, dat de eigenschappen van Karel den Stouten in dezen wijn zijn overgegaan”.

Middelerwijl was men bezig geweest, om in eenen hoek der zaal een tafeltje gereed te maken, waarop nu op eens het gerammel van dobbelsteenen gehoord werd. Voor het grootste gedeelte der nog aanwezige officieren was dat geluid een appèl. Ook Zoutelande noodigde van der Plasse uit, om heden, daar Venus toornig was, eens te beproeven, of Fortuna hem soms net eenen genadigen blik zoude willen begunstigen. De gevraagde gaf knikkend zijne toestemming te kennen, en beide vrienden plaatsten zich in den kring.

Het *passé dix*³⁾ werd aanvankelijk om kleine munt gespeeld; doch de aanzienlijke winst van enkelen onder hen, en de speelzucht van sommigen, die nog door het gebruik van wijn werd aangeprikkeld, dreef dit spel tot eene belangrijke hoogte, vooral nadat de kolonel Lewe en anderen, welker tegenwoordigheid de speelzucht gedeeltelijk had beteugeld, waren verdwenen.

Het was half vier uur, toen van der Plasse zijnen laatsten dukaat waagde, en, eenigzins bitter grimlagchende, verloor.

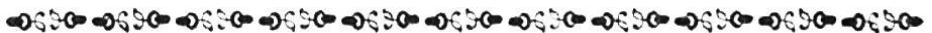
“Neen”, fluisterde kapitein Zoutelande hem in het oor, “de vrouwen zijn u allesbehalve genegen, zend ze den scheidbrief en laat haar naar den duivel loopen”.

³ Een spel met drie dobbelsteenen, waarbij men meer dan tien oogen werpen moet, als men winnen wil. Zie ook [wikipedia](#)

“Ik hoop”, zeide van der Plasse, “dat de kwade luim nog zal overgaan” en hem eenigzins ter zijde trekkende, vroeg hij zacht: “Kunt gij mij nog eenig geld leenen?”

“Ik zal broederlijk met u deelen, kameraad; maar vóór de leening terug! Gij weet wel, hoe zwaar ik weeg, dat ik geene oeconomie bestudeerd heb”, antwoordde Zoutelande, en stopte hem tien dukaten in de hand. Het duurde niet lang, of ook dit geld was weder verspeeld. Heimelijk drukte de ongelukkige speler eenige oogenblikken daarna zijnen kameraad Zoutelande de hand, en verdween, zonder een enkel woord te spreken; ook was de belangstelling in het spel zoo hoog, dat niemand zijn heengaan bemerkte.

Toen van der Plasse zijne woning betrad, was het vuur op zijnen haard nog niet geheel en al uitgedoofd; wild smeed hij eenige nieuwe brandstof op denzelfden en wierp zich in eenen armstoel. Een oogenblik daarna sprong hij weder op; opende eene binnenlade van een bureau, waarin eenig zilvergeld was, telde dit, legde hetzelve, onder het uiten van een bedrukt: “Onmogelijk” weder op dezelfde plaats neder, en sloot het weg. Vervolgens trok hij een kostbaar gouden horologie uit zijn zak, aan de eene zijde versierd met een heerlijk geëmailleerd vrouwenbeeld; hij kustte het portret herhaalde malen, zette zich weder in den armstoel neder, en legde het horologie, met het beeld naar boven gekeerd, voor zich op de tafel. Zijn oog bleef lang op hetzelve staren, en een traan liep langs zijne wangen; het was de eerste, sedert den dood zijner moeder. Verschillende voornemens welden bij hem op, en verdwenen even snel, tot dat zijn uitgeput brein hem geene nieuwe voorstellingen meer toevoerde.

Kapitein van der Plasse was gesproten uit aanzienlijke, doch niet zeer vermogende ouders, te Maastricht woonachtig, waar hij tot zijn 14de

jaar vertoefde. Later hadden zijne ouders, wegens het aanvaarden eener belangrijke erfenis van onroerende goederen, hun bij Luik te beurt gevallen, goedgevonden, hunne woning derwaarts te verplaatsen.

Tot onberekenbaar verlies voor den jongen van der Plasse, verloor hij, kort nadat zijne ouders zich aldaar gevestigd hadden, zijne moeder, eene uitmuntende vrouw, die hij boven alles beminde, en die den grootsten invloed op zijn karakter en zijne handelingen uitoefende; opregt werd zij door hem betreurd.

Het bestuur over den vijftienjarigen jongeling was nu alleen aan den vader overgelaten: doch deze bekreunde zich weinig om de opvoeding van zijn kind; al zijn streven was slechts genoeg; alle geleerdheid, op schrijven, lezen en zoo veel rekenen na, als men in den dagelijkschen handel en wandel noodig had, in zijn oog overbodig. Eenmaal had hij eigenhandig een boek afgeschreven, bestaande in voorschriften tot koken, braden, stoven enz., welke in de keuken van koning Lodewijk XIV opgevolgd werden; en dit was het eenige boek, waarvoor hij achting had. Slechts enkele malen ontving zijn zoon eene berisping van hem, wanneer hij namelijk, ergens binnen komende of gepresenteerd wordende, de les van den dansmeester in het maken eener sierlijke buiging vergeten had.

Geen wonder derhalven, dat de geheel aan zich zelve overgelaten jongeling aan sommige driften langzamerhand den teugel vierde, en dat het zaad, door zijne moeder met zoo veel liefde en zorg in zijn hart gestrooid, door het onkruid verstikt werd: vooral was groote ligtzinnigheid een hoofdtrek van zijn karakter. In zijn zeventiende jaar, was er geen lossen en woester knaap in geheel Luik te vinden. Eene beleediging, door hem aan eenen zeer achtingswaardigen geestelijke gepleegd, terwijl hij, van eene zijner uitspattingen komende, langs de

straten zwierde, was oorzaak, dat den vader onderhands werd aangezegd, zijnen zoon de stad te doen ruimen.

Daar hij vroeger wel eenige neiging tot de krijgsdienst had getoond, en een oom van zijne moeder Generaal in Franschen dienst was, werd besloten, dat hij naar dezen vertrekken en diens stand aanvaarden zoude. Het afscheid was niet droevig: de vader koesterde geene liefde voor den zoon de zoon geene achting voor zijnen vader.

Te Parijs aangekomen zijnde, kreeg hij, zoo door voorspraak van zijnen oom, als doordien geen geld gespaard werd, al spoedig eene luitnantsplaats bij een regiment, aldaar in garnizoen. In het eerst legde hij zich met ijver toe op zijne nieuwe betrekking en de daaraan verbondene werkzaamheden; en hij werd de lieveling van zijnen oom. Hij was thans een schoon jongeling; moedig blikten een paar blaauwe oogen van onder het donkerbruine haar; een hoog voorhoofd, eene Romeinsche neus en een weinig spitse kin maakten een welpassend geheel voor eene rijzige gestalte. Niemand kleepte zich zoo sierlijk, was zoo wellevend in gezelschap; kortom hij was de lieveling van elkeen, bij wien hij ingeleid werd; onder den naam van 'le beau Plas' stond hij bij de dames in blakende gunst.

Ongelukkig voor hem werd, toen hij nauwelijks twintig jaren oud was, een luitenant, met name Ventimelle, uit een ander regiment bij dat, waarbij onze van der Plasse diende, overgeplaatst; spoedig was de vriendschapsband tusschen deze beide jongelieden geknoopt.

Ventimelle was een jaar of vijf ouder en bedekte, onder een opregt voorkomen, een snood hart. Alle scholen van de verfijndste wellust had hij doorgelopen, doch de voorzigtigheid gehad, dit zooveel mogelijk te verbergen; welbespraakt wist hij ook aan het ergste een beter voorkomen te geven, en het slechtste te verontschuldigen; schijnbaar toegevend bereikte hij steeds zijn doel, was edelmoedig en

belangeloos in kleinigheden, een bespotter van al wat Godsdienst heette, en derhalven voor van der Plasse een allergevaarlijkst gezelschap, zoodat deszelfs nadeelige invloed zich weldra deed bemerken.

Meer en meer zeldzaam werden de bezoeken bij zijnen oom, en werd hij door zijnen vriend langzamerhand in alle soort van wellust ingewijd, waartoe het Nieuwe Babel maar al te veel gelegenheid bood. Binnen twee jaren was van der Plasse, dien men te Luik nog slechts als een ongebonden woestaard beschouwd had, overgegeven aan slecht gezelschap en straatschenderij, doch alleen uit gebrek aan bezigheid en toezigt, aan meest alle ondeugden verslaafd, en dit uit beginsel. Het nederslaan der oogen, wanneer die van zijnen oom, welke hem scheen te doorgronden, dezelve ontmoeteden, en wien hij nu en dan welstaanshalve moest bezoeken, deed dezen alles vreezen en berokkende den neef menige vaderlijke vermaning. Soms gebeurde het dan wel eens, dat des jongelings beter gevoel opgewekt werd, en hij zich voorstelde, de stem zijner moeder en hare lessen te hooren, en dat hij werkelijk voornam een voegzamer leven te leiden; doch een enkel woord van Ventimelle was genoegzaam, om zoodanig plan te verijdelen.

Omtrent dezen tijd ontving hij berigt, dat zijn vader overleden was. In zoo verre slechts trof hem dit sterfgeval, als het op de nagelaten goederen betrekking had. Spoedig liet hij, tegen den raad van zijnen oom, alles verkoopen, en belegde zijne gelden te Parijs bij eenen bankier. Nu was aan het lustig leven geen einde, en zijn geheel gedrag, met uitzondering van zijne dienst, die hij vrij naauwgezet waarnam, één drieklank: spel, vrouwen en wijn.

Ventimelle, dit moet men, om de waarheid te huldigen, zeggen, was geen bedriegelijk speler; maar het gezelschap, waarmede hij zijnen

jongen vriend in aanraking bragt, bestond gedeeltelijk uit valsche spelers. Hij was voorzigtig genoeg, on niet dan kleinigheden te wagen; doch zijnen vriend konde hij onverschillig, onder het uiten van “het is de fortuin”, in een oogenblik tijds belangrijke sommen zien verliezen. Eene maitres, die equipage hield, voltooide weldra het aangevangen werk, en op denzelfden dag, toen van der Plasse zijn zeven en twintigste jaar bereikt had, ontving hij de laatste duizend livres van zijnen bankier. Eene maand tevoren, toen deze hem zijne balans had opgemaakt, scheen hij min of meer onthutst door de overtuiging, dat door zijne verkwisting de zon zijner tegenwoordige heerlijkheid aan het dalen was, ja reeds dicht aan den horizon stond. Naar mate het tijdstip van den ondergang meer naderde, was hij of geheel uitgelaten of min of meer in nadenken verzonken. Om zich te verstrooijen en van pijnigend nadenken te bevrijden, had hij besloten, zijnen verjaardag voor het laatst luisterrijk te vieren, en met den bankier afgerekend, die hem het overschot van zijn vermogen ter hand stelde.

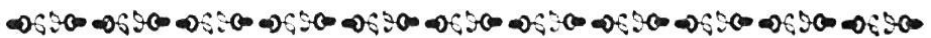
Terwijl hij zijne bevelen gaf tot de feestelijke viering van dien dag, wordt hem een billet overhandigd; het was een afscheid, dat zijne maitres hem zond, niet in den vriendelijksten toon geschreven.

Woedend begaf hij zich naar het hôtél, waar zij woonde, en waarvan de huur nog ten zijnen laste liep: hij vond haar te huis; zonder groeten overlaadde hij haar met de hevigste scheldwoorden.

Een kameraad van hem, met name Caroux, die zich mede daar bevond, trachtte hem tot bedaren te brengen; dan elke poging daartoe vermeerderde zijnen toorn, en het gezegde, dat het een gemeene kerel was, die eene zoo gemeene zaak nog kon voorspreken, had eene uitdaging van de zijde van Caroux, die op het point d’ honneur alles behalven onverschillig was, ten gevolge.

Den volgenden dag te elf uren zou het bosch van Boulogne de plaats zijn van het duel. Met hijgend ongeduld zag van der Plasse den anderen morgen tegemoet. Ventimelle was zijn secondant, en een ander officier van hetzelfde korps die van Caroux. Op den bestemden tijd waren beide partijen ter plaatse; de degen was het verkozen wapen. Beide handteerden denzelven meesterlijk. De strijd ving aan; Caroux verwondde van der Plasse even aan den arm; de secondanten wilden het gevecht doen eindigen, doch van der Plasse verklaarde, dat deze speldenprik geene voldoening was. Andermaal werd uitgevallen, en weinig minuten daarna, stak van der Plasse zijnen tegenstander den degen dwars door het hart. Ventimelle drukte zijnen vriend zijne beurs in de hand, en hield hem met weinige woorden de noodzakelijkheid voor, om onverwijld het land te ruimen, en het paard, dat hem zoo dikwerf als een rijk, aanzienlijk jongman door de straten der hoofdstad van Frankrijk had gedragen, droeg hem nu, als een van alle uitzigten beroofden moordenaar, over de grenzen.

Hij zette zich te Namen neder en schreef van daar verscheidene brieven aan Ventimelle, welke echter allen onbeantwoord bleven. Zijn paard had hij reeds verkocht en het daarvoor ontvangen geld, met het bedrag in de beurs, welke hem door Ventimelle was gegeven, was nauwelijks genoegzaam, om gedurende een paar maanden in zijn onderhoud te voorzien. Op het horologie na, waarop het afbeeldsel zijner moeder was vervaardigd, het overschot van zijne ouderlijke erfenis, was alles verteerd, en zich hiervan te ontdoen, kon hij nog niet besluiten.

Daar hij tevergeefs een ander middel zocht, om zich het noodige tot zijn onderhoud te verschaffen, nam hij dienst bij het Staatsche leger, als soldaat. Roggebrood en geringe spijzen strekten nu tot voedsel

voor een man, voor wien kort geleden dikwerf de kostelijkste taarten en pasteijen niet goed genoeg waren. Niettegenstaande deze zoo groote verandering, leerde van der Plasse zich in zijnen nieuwen staat schikken; de noodzakelijkheid drong hem hiertoe, hoezeer hij bleef betreuren, niet meer in staat te zijn, zijn vorig ongebonden leven voort te zetten.

Na verloop van een jaar, was zijne gezondheid, die door zijne ongebondenheden merkelijk was afgenomen, zoo bloeiend als ooit; zijn karakter had echter iets stroefs gekregen; nimmer gaf hij zich aan ruwe vrolijkheid over, daar hij, aan eene meer verfijnde losbandigheid, dan die der soldaten, gewoon, deze met inwendigen afkeer beschouwde.

Weldra was hij weder in staat, het Hollandsch te spreken en te schrijven, terwijl zijne naauwkeurigheid in de dienst en zijne beschaafde manieren hem de welwillendheid zijner chefs, die met zijnen vroegeren levensloop onbekend waren, deden verwerven; hij werd korporaal en kort daarna sergeant.

Hij had het geluk, in het kamp, dat in Augustus 1732 te Oosterhout gehouden werd, de aandacht van den kommanderenden generaal tot zich te trekken, en daar niets dan goeds van hem bekend was, spoedig tot officier bevorderd te worden.

In 1744 vielen de Franschen de barrière-steden ⁴⁾ aan, en van der Plasse, die zich in Yperen bevond, onderscheidde zich in deze belegering, bij het doen van uitvallen, allervoordeeligst, zoodat hij, in

⁴ Na de [Negenjarige Oorlog](#) (1688-1697) verkreeg de Republiek het recht om in de Zuidelijke Spaanse Nederlanden een aantal steden, c.q. vestingen, te voorzien van militaire garnizoenen als bescherming tegen invallen vanuit Frankrijk. Zie [Mars et Historia](#)

de laatste dagen van dit beleg zwaar gewond zijnde, tot kapitein bevorderd werd.

In het veld, waar hij, sedert zijn vertrek uit Frankrijk, den meesten tijd had gesleten, had hij altijd nogal bezigheid voor zijnen rusteloozen geest gevonden; doch het leven in garnizoen, waar hij nu ruim een jaar had doorgebracht, behaagde hem veel minder, vooral, wanneer hij hetzelfde met zijn voormalig verblijf te Parijs vergeleek, dat hem menigmaal nog in een bevallig daglicht voor den geest zweefde.

Waarschijnlijk ware hij op zijn verzoek wel weder bij het leger te velde geplaatst geworden, maar er leefde te Bergen op Zoom een voorwerp, waaraan hij geboeid scheen, Clara namelijk, de dochter van den lakenkooper Nieman. Daar de vader aan vele regimenten goederen leverde, zoo was noodwendig daaruit eene kennismaking met het korps officieren ontstaan; doorgaans bevonden zich eenige van dezelve aan zijnen theetafel; terwijl, volgens het gulle karakter van Bergen op Zooms bewoners, de vader dikwerf eenigen uit dat korps, die hij bijzonder scheen te achten, bij zich noodigde van der Plasse behoorde onder dit getal.

Nergens was hij liever, dan in gezelschap van Clara; het scheen, als of hare tegenwoordigheid alleen al het onaangename der herinnering deed vergeten; in haar bijzijn ontfronselde zich zijn voorhoofd, en hij scheen een geheel ander mensch te zijn: hij was voorkomend en beleefd, en niemand konde hem, als hij in haar gezelschap was, tot eenige onmatigheid verleiden.

Het duurde ook niet lang, of hij had zich onder hare talrijke aanbidders geschaard; hoezeer hij geen woord had geuit, was zijn gevoelen omtrent het schoone meisje in zijn uiterlijk te lezen, daar alle zijne pogingen strekten, om haar te behagen. Clara was ook nog meer dan

schoon: over alles, wat zij zeide of deed, wist zij zulk eene lieftalligheid te verspreiden, dat zelfs bejaarde lieden door hare tegenwoordigheid werden betooverd. Hoezeer haar onderscheidene eervolle voorstellen gedaan werden, had zij den ernst steeds in scherts weten te verkeerden, en zoo doende gepoogd, meer te ontwijken, dan af te wijzen; aan niemand tot dusverre had zij eene bijzondere voorkeur betoond; gelukkig rekende men zich, een goedkeurend glimlachje te verwerven; en de officieren, van haar sprekende, zeiden: “het is eene zon, die haar te na komt, brandt zich”.

Hoezeer haar bezit hem als het hoogste goed voorkwam, had van der Plasse over de toekomst nog niet nagedacht; de tijd zou dit wel medebrengen, meende hij. Genoeg was het hem, om voor het tegenwoordige haar bijzijn te genieten en naar hare voorkeur te streven; aanvankelijk kwam hem, verwend door den omgang met vrouwen, uit Frankrijks toentertijd zoo zedelooze hoofdstad, dit voor als eene gemakkelijke taak. Hij vergiste zich echter, doch naar mate hij minder vorderde, verdubbelde hij zijne pogingen.

Als kapitein had hij een ruim bestaan; daar hij nogtans aan zijne kleeding veel besteedde, ook een liefhebber was van eene goede tafel, en over het algemeen steeds op eene onbekrompene wijze te werk ging, waren ook op het einde der maand zijne inkomsten genoegzaam verteerd; ja dit had dikwerf reeds vroeger plaats, vooral wanneer hij zich tot het hazardspel had laten verleiden, waarin hij doorgaans ongelukkig was, en hetwelk hij moeilijk als bloot toeschouwer konde bijwonen.

Hedenavond had hij niet alleen zijne inkomsten verspeeld, maar ook een gedeelte der aan zijne zorg toevertrouwde kompanies-gelden; daarenboven eene schuld van eer gemaakt, die spoedige teruggave vorderde. Hoe hij ook peinsde, geene uitzigten, die hem uit zijnen

moeijelijken toestand konden redden, deden zich op. Eindelijk wierp hij zich met kleederen en al te bed. Morpheus zag genadig op hem neder en schonk hem eenige uren vergetelheid.

Den anderen dag, des morgens omstreeks tien uren, zat van der Plasse aan het ontbijt; hij nuttigde weinig; onafgebroken staarden zijne blikken in het vuur, en allerlei plannen broeiden in zijn hoofd, die bij naauwkeuriger overweging als doelloos of onmogelijk werden verworpen.

Nu werd aan zijne deur geklopt, en trad de heer de Couloir binnen, dien hij, wegens zijne zorgelijke omstandigheden geheel en al vergeten had. Min of meer onthutst en onvoorbereid op zoodanig bezoek, wist van der Plasse naauwelijks den groet te beantwoorden; dan de Couloir, die wel zag, dat de thermometer van zijne intrede niet op aangenaam weer stond, maakte zoo vele pligtplegingen, en dankte zoo herhaald voor de menigvuldige beleefdheden, aan hem, dien men eenigzins als vijand moest aanmerken, bewezen, dat het gelaat van van der Plasse onwillekeurig eene vriendelijker, uitdrukking aannam.

Een stoel werd aangeboden, en beide zetteden zich neder. De heer de Couloir gaf nu aan van der Plasse te kennen, dat, zoo als dezen bekend was, de goederen van den markgraaf de Puisieux aan zijne zorg toevertrouwd waren, om dezelve naar Rijssel te geleiden; dat hij echter, die taak zoo gereedelijk op zich genomen hebbende, thans de zwaarigheid daarvan ondervond, en, indien hem geene hulp werd verleend, wanhoopte, daarmede naar wensch te zullen slagen; hij was derhalven genoodzaakt, andermaal de hulp van den kapitein van der Plasse in te roepen.

Mogt hij daarentegen in staat zijn gesteld, om te Parijs, waar de kapitein zoo lang gewoond had, of elders in Frankrijk, iets voor hem te doen, zoo zoude hem zulks grootelijks tot genoegen verstrekken. Ook

zou hij deze welwillende hulpbetooning ter kennis van den markgraaf brengen; en deze veel vermogende staatsman, die tegenwoordig de regterhand van den Monarch was, zoude, hiervan hield hij zich verzekerd, mede daarvoor erkentelijk zijn.

Een en ander werd met eene koele buiging van den kapitein van der Plasse beantwoord, die hem te kennen gaf, dat hij, voor zoo verre hij zulks vermogt, alles zou aanwenden, om de reis te bespoedigen. Nu gaf de Couloir zijn voornemen te kennen, om eene overdekte kar voor de goederen en een rijtuig voor zijn persoon te huren; nimmer wilde hij zich weder, dan bij strenge noodzakelijkheid, aan het vloeibaar element toevertrouwen, zoo weinig smaak had hij in zijn watertogtje van s'Hage naar Bergen op Zoom gevonden; hij wenschte, dat de kapitein, over een uurtje, of, wanneer het denzelfden voegde, hem ten geleide en tot tolk voor eenige oogenblikken mogt strekken, om naar wensch in zijn voornemen te slagen.

Van der Plasse bezag zijn horologie, onder het slaken van eenen diepen zucht, terwijl het hem zijne nijpende omstandigheden te binnen bragt, en, daar het reeds half elf uur geworden was, verontschuldigde hij zich, thans geen genoezamen tijd te hebben, daar hij zich naar de wachtparade moest begeven, die des middags te twaalf uren gehouden werd, en zijne kleeding ook nog al eenige oogenblikken vorderde; maar om half één zou hij de eer hebben, om den heer de Couloir af te halen.

Hij bood een glaasje likeur aan, dat door de Couloir werd aangenomen, onder de voorwaarde van nog een oogenblik te mogen blijven zitten, zoo hem zulks geen hinder deed. De kapitein verklaarde nu geene andere bezigheid voor dien tijd te hebben, dan zich te kleeden, terwijl het bijzijn van den heer de Couloir hem tot bijzonder genoegen zou verstrekken.

“Kapitein” zeide nu de Couloir “gij gelooft niet, wanneer men vijf dagen als het ware onder halve wilden leeft, onder menschen, die buiten staat zijn, om onze gevoelens te vernemen, of om de hunne te kunnen mededeelen, wanneer men zelfs met al de gebaarden kennis, waarmede moeder natuur ons toegerust heeft, ter naauwernood het noodzakelijkste kan magtig worden, hoe men reikhalst, om zijne moedertaal weder te hooren; jaren lang, verbeeld ik mij, zullen mij nog de barbaarsche toonen van deze moerasbewoners in de ooren klinken”.

“Ik kan mij dit volkomen verklaren”, antwoordde van der Plasse “Ook mij, toen ik hier te lande kwam, waren genoegzaam alle woorden vreemd”.

“Onze heerlijke taal” hervatte de Couloir wordt nog niet veel hier te lande beoefend; hoezeer het als een genoegzaam bewijs voor hare meerdere voortreffelijkheid kan worden aangemerkt, dat zij aan alle Europesche hoven gesproken wordt. Ook bij de voornaamste klassen der maatschappij, is zij overal in gebruik en (hier boog hij zich) de kapitein zelve dient tot bevestiging van mijn gezegde”.

“Ik kan niet ontkennen” verklaarde van der Plasse, “dat zij mij zachtvloeijender, dan mijne tegenwoordige taal, in de ooren klinkt”.

“En” hernam nu de Couloir, “wekt het geluid dezer taal geene herinneringen, die lief en dierbaar zijn, bij u op, kapitein? Zoudt gij het eerste voorbeeld zijn van iemand uit den beschaafden stand, die te Parijs geleefd en dat vergeten had”.

“In geen en deele” antwoordde de kapitein op deze vraag, “al te dikwerf wordt de herinnering daaraan bij mij wakker, en, om het verledene vergeet ik menigmaal al het goede van het tegenwoordige; niets, dat gevoel ik wel, geeft mij Parijs terug”.

“Maar”, hervatte nu de Couloir, “mag ik eens openhartig met u spreken: wat bewoog u toch, om zoo spoedig Parijs te verlaten, zonder naderhand iets van u te doen hooren? Ik weet wel, dat gij met Caroux geduëlleerd en hem ter neergeveld hebt; doch, had gij u niet eenige dagen kunnen verbergen, en den eersten storm laten voorbijgaan? Voor een man van uw talent en middelen was de vlugt altijd vroeg genoeg. Ik kan u verzekeren neer gij gebleven waart, geen hair ware u gekrenkt; het duel heeft volgens de wetten van eer plaats gehad, en de publieke opinie was voor u, en dit zegt veel. Daarbij was Caroux een niets beduidend wezen, en, denk eens, uw oom Generaal. Ik wil niet eens aanvoeren, dat gij de lieveling der vrouwen waart: met hare voorspraak alleen zoudt gij vrij wat meer ongestraft hebben kunnen misdrijven”.

Van der Plasse zuchtte, haalde de schouders op, en begon nu zijnen gast te vragen naar deze en gene zijner vrienden; de eerste was Ventimelle. De Couloir verhaalde hem, dat hij reeds majoor was en sedert eenige jaren gehuwd met eene markiezin uit Languedoc, schatrijk en zeer innemend. Nu volgden nog een aantal kennissen, en onafgebroken duurde het gesprek voort, tot dat de oppasser van den kapitein de kamer binnentrad, om denzelfden in het kleeden de behulpzame hand te bieden.

De Couloir stond op. Nu herinnerde zich de kapitein, dat hij omtrent den persoon van zijnen gast nog geen woord had gesproken, en ving dus aan:

“Mijnheer, ik had vroeger de eer, u als kolonel te kennen”.

“Dat kan zijn”, antwoordde de Couloir droogjes, zijn stoel weg zettende; ik heb den degen met de pen verwisseld; het is op verlangen geschied van mijne familie, aan welke ik groote verpligting heb. Tot wederziens”.

Dit zeggende vertrok hij, terwijl van der Plasse zich naar de parade begaf. Na afloop daarvan ging hij naar het Zwijnshoofd, alwaar hij de Couloir aantrof, bezig met in een klein koffertje eenige papieren te zoeken. Zich voor eenige oogenblikken verontschuldigende, bood hij den kapitein een stoel aan. Na dat hij het gezochte had gevonden, sloot hij het koffertje en stak eenige papieren in zijne portefeuille. “Kapitein, gij eet hedenmiddag bij mij?” zeide toen de Couloir. Hoe de kapitein ook trachtte deze uitnoodiging van de hand te wijzen, niets hielp: hij moest eindelijk wel zijne toestemming geven. “Ik ben als een kind, dat overal in het duister spoken ziet”, sprak de Couloir, “en niet gerust is, of iemand moet bij hem zijn. Verbeeld u, ik heb in geene drie dagen een middagmaal gehouden; welk eene ellendige maaltijd zoude ik in mijne eenzaamheid genieten, zonder de specerij van een hartelijk gesprek”.

Nadat de kastelein de noodige bevelen ontvangen had, verlieten beide heeren het logement; toevallig kwam Clara hen tegen en groette beleefdelyk. De Couloir kon niet nalaten, uit te roepen: “Welk een heerlijk meisje! Waarachtig een volmaakt figuur, zoo als Parijs die genoegzaam alleen oplevert”. Van der Plasse zuchtte grimlagchend. Spoedig werd een voerman gevonden, die aannam, om de goederen te vervoeren, doch eerst den derden dag na hunne afspraak daartoe in staat zoude zijn; daar deze reis vele bezwaren opleverde en weinig voerlieden gezind schenen, dezelve te ondernemen werd het accoord gesloten en het tijdstip van vertrek bepaald.

“Mijn God! welk eene verpligting zoude ik aan u hebben”, zeide de Couloir, “als ik gedurende die dagen, welke voor mij eene eeuwigheid zijn, op uw gezelschap mogt rekenen; hoe zou het mogelijk zijn, dezelve door te brengen in dit barbaarsche land, zonder toespraak? Nimmer kom ik hier terug, zonder van mijnen arts geneesmiddelen

tegen de tering, die mij het verdriet hier op den hals haalt, mede te brengen. Dus, kapitein, *Eleison!*”

Van der Plasse glimlachte en beloofde, wanneer zijne dienst zulks toeliet, een gedeelte van den dag met hem door te brengen. Daar het nog geen etenstijd was, sloeg de Couloir voor, om eene wandeling te doen: dat was voor zijn gestel eene behoefte, welke hij nu reeds verscheidene dagen had moeten missen. Zij passeerden ongehinderd de poort, daar de vreemdeling door een kapitein vergezeld werd, en bevonden zich weldra op den weg naar Breda. In het overgaan der drie bruggen, waarvan twee over de drooge gracht en een over water ligt, midden tusschen de vestingwerken, die in eenen uitmuntenden staat waren, gaf de Couloir zijne bewondering over de sterkte der vesting te kennen, hetgeen van der Plasse uitlokte, om nog eenige voordeelen aan te toonen, b. v. de onmogelijkheid, om dezelve in te sluiten, zonder overweldiging der linie, zijnde een keten van versterkingen, die zich tot een uur gaans van de stad uitstreckte, en waarin zich drie kapitale forten, als zoo vele citadellen, bevonden, en welke linie door overstroming bijna ongenaakbaar was. Zij wandelden alzoo pratende een eind wegs voort, tot dat de Couloir, die den kapitein in Frankrijks hoofdstad, zijn verloren paradijs, teru gevoerd had, hem uitnoodigde, om eenen zijdelingschen weg, die stadwaarts liep, in te slaan.

Van der Plasse geleidde nu de Couloir langs een anderen weg tot aan de teen van het glacis, even buiten de Wouwsche poort, terwijl zij vervolgens een voetpad over het glacis, tusschen deze en de Boschpoort heenslingerende, insloegen. De oogen van de Couloir dwaalden rusteloos in het rond, zoowel op de landerijen aan den voet van het glacis, als op de vestingwerken, en niet zelden bleef hij op een punt staan, terwijl hij den kapitein al meer, en meer in gesprek wikkelde.

Zij gingen de Boschpoort binnen en langs de markt naar het logement. Hier vonden zij een aantal officieren, die juist van de middagtafel kwamen. De Fransche natie was te zeer gehaat, dan dat het mogelijk ware, den onwil op het zien van eenen Franschman, en wel door een hunner kameraden geleid, te beteugelen. De hoogere officieren en die van gelijken rang als de kapitein waren, gingen stilzwijgend en zonder groeten voorbij, terwijl de minderen in rang slechts pligtshalve en als het ware onwillig hunnen militairen groet volbragten. De luitenant Steenbeek, een vrolijk, moedig jongeling, die zijne tong niet bedwingen konde, zeide in het voorbijgaan, luid genoeg om gehoord te worden: Ik wenschte, dat de duivel alle Franschen haalde”.

Van der Plasse, dit hoorende, zag hem ernstig aan, hetgeen door den luitenant wederkeerig werd gedaan. Hierdoor werd de nieuwsgierigheid van de Couloir opgewekt hij vroeg van der Plasse wat dat betekende. Deze echter vond goed, dit gezegde voor zijnen nieuwen vriend geheim te houden.

“Waarlijk”, zeide de Couloir “men zoude niet zeggen, dat die heeren uwe kameraden waren; zij zien er uit, als ware kannibalen. Verbeeld u eens, van der Plasse, dat gij nog in Parijs waart, uwe kameraden ontmoette, zouden die zich ook zoo ruw en onbescheiden gedragen?”

Van der Plasse verontschuldigde hen min of meer, en verzekerde, dat hij, hoezeer niet bemind, toch geacht was bij zijne kameraden; dat de Franschen zoo algemeen gehaat waren, dat hij vreesde, dat zijn geleide alleen de onschuldige oorzaak van hun gedrag was.

“Het is toch zeer onverstandig”, hervatte de Couloir om een lid van een gezantschap, dat aan de Staten voorstellen tot vrede gedaan heeft, te doen gevoelen, dat hij tot eene vijandige natie behoort. Het is niets dan afgunst, door de grootheid en den magt van den Koning, mijnen meester, en zijne overwinningen te weeg gebragt. Doch, kapitein,

indien mijn geleide u onaangenaamheden mogt berokkenen, hoe mij dit ook spijten moge, dan ontsla ik u van uw woord en zal de wil voor de daad rekenen”.

Van der Plasse antwoordde, dat hij geene beweegredenen had, die hem zijn eenmaal gegeven woord zouden kunnen doen terugnemen. Nu stapten zij het logement binnen, waar de tafel bereids gedekt was. Hun gesprek was aanvankelijk van weinig belang, en bepaalde zich slechts tot klagten, dat alleen te Parijs een fatsoenlijk man een behoorlijk middagmaal kon bekomen en tot de bewering van de Couloir, dat de graad van beschaafdheid van een volk uit de meerdere of mindere voortreffelijke bereiding der spijzen konde afgeleid worden.

Eindelijk volgde het dessert, de beker was reeds lustig rond gegaan; de Couloir gaf zijnen bediende eenen wenk; spoedig verschenen twee flesschen op tafel, die de Couloir aanprees als echte *grand vin la tour*. Geene aanbeveling ware noodig geweest: de voortreffelijkheid van dien wijn deed zich dadelijk kennen, en toen de eene flesch geledigd was, schoof men aan den gezelligen haard, om ongestoord vriendschappelijk met elkander te kunnen keuvelen, nu de maaltijd geëindigd was en de bedienden de kamer hadden verlaten.

“Het is zonder twijfel, kapitein”, aldus hervatte de Couloir, zijn glas met kleine teugen ledigende, het afgebroken gesprek, “wanneer de Hollanders wisten, welke voorstellen de Koning van Frankrijk tot bereiking van den vrede gedaan heeft, gewis zij zouden de Fransche natie achten, in plaats van dezelve te haten. Het is onbegrijpelijk, hoe de Republiek zoo halsstarrig kan zijn”.

Vervolgens merkte de kolonel aan, dat de Republiek zich voor vreemde belangen wapende en de hardnekkigheid, waarmede zij de voorstellen tot vrede van de hand wezen, den ondergang dezer gewesten zoude

na zich slepen. Hij achtte de dapperheid der troepen wel, doch zij waren uit verschillende natiën zamengesteld; bij welke nimmer de noodige éénheid konde teweeggebracht worden. Altijd ontstond bij dergelijke gemengde korpsen naijver en tegenwerking, zoo als ook reeds vroeger dikwerf gebleken was.

Daar kwam nog bij, dat de krijgskunde der bondgenooten verre beneden die der Franschen stond. Sedert 1745 waren deze immers altijd overwinnaars geweest. De Koning had, uit bijzondere vooringenomenheid, tot heden den Staatschen bodem ontzien, daar hij steeds van meening was geweest, dat aan zijne billijke voorstellen gehoor zoude worden verleend; maar of deze goedgunstigheid stand zoude houden, zou de tijd moeten leeren.

Thans, nu het gezantschap terugkeerde, was men even ver gevorderd, als toen hetzelfde Frankrijk verliet. Veel was dit zijns bedunkens toe te schrijven aan de gedrogtelijke regeringsvorm: kwalijk wist men, waar zich te wenden, en het was eene wezenlijke tijdsverspilling, in den Haag te onderhandelen, daar het eenen ongeloofelijken tijd duurde, eer dat zelfs op punten van ondergeschikt belang antwoord inkwam. “Wat het eerste betreft” zeide van der Plasse, “ik ben niet in de geheimen ingewijd, en derhalve weet ik niet, of de voorstellen van dien aard zijn geweest, dat dezelve hadden kunnen aangenomen worden, en de diplomatie is ook een vak, daar ik mij juist het minst om bekommer. Dit is echter zeker, dat de legers der bondgenooten, wat krijgskunde en ervaring betreft, niet behoeven te wijken voor die der Franschen. Wanneer het hoofd maar goed was, dan zouden de ledematen gaarne gehoorzamen, dan juist dit ontbreekt ons. Wij laboreren aan hetzelfde gebrek, als de Franschen: vreemde Vorsten of Prinsen moeten grootendeels bevelhebbers zijn, evenals of zoodanig talent, als het drijven bij de honden, ingeschapen was bij die heeren;

en zeker, de bondgenooten hebben thans geenen maarschalk van Saxen uit de loterij getrokken, anders zouden de Franschen nog wel eens een dacapo van Ramillies en Malplaquet kunnen beleven; maar zoo als de zaken nu staan, is er weinig voor de bondgenooten te hopen. De gedrogtelijke regeringsvorm van dit land deugt niets voor eenen Staat, die in oorlog is, of zich tracht te vergrooten: er staan te veel aan het roer om de juiste streek te houden; de besluiten volgen te langzaam, veelal in oorlogszaken zonder genoegzame kennis. Maar voor eenen Staat, die in vrede en rust leeft en geen kamp om de bezittingen van zijn buurman wil wagen, is de regering zoo slecht niet. Erken het zelve, de Couloir, hier heerscht eene vrijheid, eene welvaart, die men tevergeefs elders in Europa zoude zoeken; en het heil der ingezetenen ligt de regering na aan het hart”.

“Van de welvaart”, zeide de Couloir, heb ik veel gezien; maar ik beschouw dezelve meer, als uit de geographische ligging dezer landen voortvloeiende, dan uit de handelwijze van het bestuur. De vrijheid, die men geniet, kan ik niet genoegzaam beoordeelen; hiertoe ben ik te kort in deze landen geweest, maar hoe groot die ook moge zijn, en met welke rijkdommen men mij ook mogt overladen, nimmer zoude ik kunnen besluiten, in dit waterland te leven: uit de dikke lucht stroomt eene somberheid en melancholie, die besmettelijk is. Men vindt bijna geene publieke vermakelijkheden, doch veel ketterij en dweeperij in het godsdienstige, en daaruit telkens geboren wordende verschillende secten, in plaats van, zoo als wij, ons aan éénheid te houden; in plaats van priesters hoort men hier politieke ijveraars op den stoel. Neen, neen, leve het heerlijke Frankrijk!”

“Gaarne erken ik”, merkte nu van der Plasse aan, “dat Frankrijk zoo wel wegens klimaat, als wegens opvoeding en inborst, tot woonoord

verre de voorkeur bij mij zou verdienen, maar (hier zuchte hij) ik zal het wel nimmer wederzien”.

“Misschien”, hernam de Couloir op gerekten toon.

“Hoe zoo?” vroeg van der Plasse, terwijl hij de bewegingen van de Couloir, die intusschen de glazen vulde, met de oogen volgde.

“Men kan niet weten”, antwoordde deze, terwijl hij den kapitein oplettend aanzag. Daar hij geen van ongenoegen in deszelfs trekken opmerkte, vervolgde hij glimlachende: “Zou het uwe begeerte zijn, om weder in Frankrijk terug te keeren en uw leven daar te slijten?”

“Ik zou der waarheid te kort doen”, sprak van der Plasse, “indien ik hierop neen antwoordde; wat baat dat wenschen, tusschen mij en Frankrijk ligt een diepe afgrond”.

“Toch niet peilloos”, hernam de Couloir.

Mijn duel en de neerlaag van Caroux”, zeide van der Plasse.

“O! De Koninklijke gratie kan daarvoor ingeroepen worden”, sprak de Couloir.

“De eer”, fluisterde van der Plasse.

“Is”, vervolgde de Couloir, “in ruime mate in Frankrijk voor den dapperen krijgsman te vinden”.

“En de dankbaarheid”, zeide van der Plasse.

“Ik meende vernomen te hebben, dat gij herhaalde malen gewond zijt geworden”, merkte de Couloir aan, hetgeen van der Plasse hoofdknikkend toestemde, “dus prompte betaling met bloed”.

“En niettegenstaande dat alles”, zeide de kapitein met eenen bitteren glimlach, “gevoel ik, dat ik nimmer dat luilekkerland zal wederzien”.

“Dat zal van u zelve afhangen”, sprak de kolonel zeer ernstig, “ik kan niet ontkennen, dat het mij hoogst aangenaam zoude wezen, eenen ouden vriend daar terug te zien. Wanneer gij in Frankrijk gebleven waart, zoudt gij volgens ancienniteit majoor zijn. Het zoude

tegenwoordig wel wat moeite kosten, dezen rang voor u te verwerven: doch, daar de Koninklijke gunst thans dikwijls zoo kwistig is, zoude ik daaraan in het geheel niet kunnen wanhopen, vooral wanneer men van de gelegenheid gebruik maakt”.

“Wat bedoelt gij daarmee?” vroeg van der Plasse. “Hoe zoude men voor mij van de gelegenheid bij Zijne Majesteit gebruik kunnen maken, of ik moest ...”. Hierop zag hij de Couloir veelbeteekenend aan.

De Couloir vond nogtans goed, deze vraag onbeantwoord te laten, schonk andermaal glimlachend in en stiet met zijn glas tegen dat van van der Plasse, met den toast: *“onze wenschen”*.

Van der Plasse beantwoordde dit en zag de Couloir nog altijd aan, doch deze zweeg en wendde het gesprek op eenen anderen boeg. Zij kwamen echter gedurig op dit onderwerp terug, doch braken hetzelfde ook weder telkens af. Eindelijk vond van der Plasse goed, om te scheiden.

Hij begaf zich naar zijne kamer, en beproefde, om over het gehoorde na te denken, doch het gebruik van al te veel wijn, aan de tafel van de Couloir gedronken, hinderde hem min of meer hierin.

Des avonds begaf hij zich naar het koffijhuis de Meersche, alwaar hij het gewone gezelschap vond, hetwelk zich echter nauwelijks verwaardigde, hem te groeten. Hoezeer hem des middags reeds de gezindheid zijner kameraden, toen zij hem op de markt ontmoeteden, was gebleken, had hij hierover verder niet nagedacht. Zelfs de vrolijke Zoutelande keerde hem den rug toe. Hij zette zich met eene courant in de hand, aan een tafeltje, waarop toevallig de luitenant Steenbeek zijne flesch wijn had nedergezet; deze trad dadelijk toe en nam dezelve weg.

“Wat zal dat beduiden, luitenant?” vroeg van der Plasse met eenige verheffing van stem.

“Al wat gij wilt”, was het even luide antwoord.

Van der Plasse stond op en volgde haastig den luitenant, die zijne flesch op eene andere tafel zette. De kolonel Lewe, die kort bij hem zat, sprong nu ook op, en plaatste zich tusschen de beide heeren in, met de vraag: “Welk nieuws, mijne Heeren?”

Van der Plasse, rood van gramschap, kon geen woord uitbrengen, doch Steenbeek vatte het woord op, en zeide: “Het hindert den kapitein, dat ik aan mijne flesch eene andere plaats heb gegeven”.

“De luitenant heeft mij beleedigd, kolonel”, sprak nu van der Plasse, “de wijze, waarop hij dit gedaan heeft, is voor mij een affront”.

“Kom, kom!” zeide hierop de kolonel Lewe, .. “geene twist onder kameraden”.

“Ik verzoek beleefdelijk”, hernam nu Steenbeek “de beteekenis van dit woord niet al te ver uit te strekken, kolonel: de kapitein wandelde hedenmorgen arm in arm met den Franschman, en die zoude derhalve ook als kameraad van een kameraad kunnen beschouwd worden, en die kerel Waarachtig, ik zag hem liever aan den galg hangen”.

Verscheidene officieren riepen nu: “Ik ook ... ik ook”.

“Dat gaat te ver, mijne heeren, veel te ver” riep de kolonel, als de haat der natien zich tot op de gezantschappen uitstreckte, dan zoude het eeuwig oorlog blijven. Niemand zoude zich die betrekking laten welgevallen, en dat arm aan arm loopen met den Franschman, moet den kapitein zoo kwalijk niet geduid worden”.

“Maar”, sprak de majoor de Wim, “hoe denkt er de kolonel over, dat de kapitein dezen Franschman langs het geheele front d’attaque heeft gevoerd. Ik heb de heeren verscheidene malen op belangrijke punten zien stilstaan, en het scheen mij toe, als of die kerel werkelijk meer dan het dorre gras zag”.

“Dat is verdoemd onvoorzigtig voor het minste”, antwoordde de kolonel Lewe, “en ik twijfel, of de Gouverneur dit wel door de vingers zal zien; dan dit gaat ons niet aan. In allen gevalle, het is hier een koffijhuis, waar men ter uitspanning en niet om te twisten komt. En daarbij, mijnheer Steenbeek, is het geene zaak, om al te spoedig brand te roepen: dus vrede mijne heeren!” De kring, die zich rondom de twistenden gevormd had, ging uiteen. Steenbeek en van der Plasse wierpen elkanderen gedurig vijandelijke blikken toe, tot dat de laatstgenoemde het gezelschap verliet en zich naar zijne woning begaf, alwaar hij zich mismoedig te bed wierp. Duizend gedachten doorwoelden zijn hoofd, en lang was middernacht voorbij, alvorens hij in slaap geraakte.

Den volgenden morgen werd hij vroegtijdig door eenen ordonnans bij den Gouverneur der vesting, den prins van Hessen Philipstal ontboden, en weinige oogenblikken daarna ontving hij een beleefd briefje van Zoutelande, behelzende het verzoek, om de teruggave van het aan hem geleende voorschot bij het spel. Het eerste had hij nogal tamelijk onverschillig aangehoord, maar bij het lezen van het briefje knarste hij op de tanden. Hij zette zich dadelijk neer en schreef even beleefd terug, dat de kapitein voor den avond op het geld zou kunnen rekenen. Tegen tien uren, het bepaalde uur daartoe, begaf hij zich naar de woning van den Gouverneur, een gebouw, bekend onder den naam van Marquizen- of Prinsenhof. Moedig stapte hij de wacht aan den ingang voorbij, waarna hij zich bij den ordonnans aanmeldde, die van zijne komst den bevelhebber kennis gaf. Hij werd in eene ruime zaal gelaten, waar hem te kennen werd gegeven, dat Z.H. hem verzocht, eenig geduld te hebben.

Hier alleen zijnde, begon zijn hart een weinig te kloppen; doch daar hij zich slechts verwijten kon, eene onvoorzigtigheid te hebben gepleegd,

zoo vleide hij zich, dat zijn gedrag geene kwade gevolgen zoude hebben.

Na een kwartier uur te hebben gewacht, kwam de ordonnans terug en geleidde hem in eene kamer, waar de Prins-Gouverneur zich bevond, een man van ongeveer vijftig jaren, doch die, wegens zijn ziekelijk gestel, veel ouder scheen te zijn, zijne lengte was middelmatig, zijn aangezigt bleek en mager met oogen, waarin het vuur scheen uitgedoofd; een hoog en breed voorhoofd en breede kin, deden in hem den Duitscher kennen.

Hij zat in een leuningstoel voor eene groote tafel, waarop eenige brieven lagen. Aan zijne regterhand zat de generaal Lelij, het volmaakte tegenbeeld van den prins: even oud als deze, scheen hij veel jonger, dan zijne jaren medebragten; zijne gestalte was vol, zijn oog levendig, en zijn open rond gelaat kenschetste den rondborstigen Hollander. Ook waren tegenwoordig de directeur de Roij en de kolonel Deutz, van welke wij reeds vroeger gewag gemaakt hebben. De adjudant van den gouverneur, de heer Charbonier, zat aan dezelfde tafel, bezig met brieven te sluiten.

De kapitein boog zich bij het inkomen, hetwelk door allen beleefdijk beantwoord werd. Stilzwijzend wees de Gouverneur op een ledige stoel, die aan het einde der tafel stond; de kapitein zette zich.

De gouverneur schommelde in eenige papieren, die ter zijde van hem op de tafel lagen, en haalde eindelijk een uit dezelve tevoorschijn.

“Kapitein”, zoo ving hij met eene doffe stem aan, “ik heb gisteren rapport gekregen, dat gij met eenen vreemdeling over het glacis tusschen de Bosch- en Woudsche poort hebt gewandeld”.

De kapitein boog zich. Waarna het verhoor in dezer voege plaats had.

Prins. “Wie was die vreemdeling?”

Van der Plasse. “De secretaris der Fransche ambassade, de Couloir”.

Prins. “Was dezelve u vroeger bekend?”

Van der Plasse. “Ik heb hem in Parijs gekend”.

Prins. “Welke waren daar zijne betrekkingen? Was hij in het kabinet?”

Van der Plasse. “Neen, uwe hoogheid”.

Prins. “Zeker was bij toch geen militair?” (Bij het doen dezer vraag keek de generaal Lelij den prins van ter zijde aan).

Van der Plasse, die nu het bedenkelijke van zijn toestand bemerkte, antwoordde: “Ik verzeker uwe hoogheid, dat ik hem nimmer eenig korps of een gedeelte daarvan heb zien kommanderen”.

Prins. “Wat was de aanleidende oorzaak, dat gij dezen vreemdeling onze vesting hebt laten zien?”

Van der Plasse.: “Een toeval, uwe hoogheid”. En nu vertelde hij, hoe hij de Couloir ontmoet en herkend had, dat deze hem verzocht had, zijn tolk te wezen en later ten eten gevraagd had, en hem eindelijk eene wandeling had voorgeslagen. Hij moest erkennen, aldus eindigde hij, “eenigzins onvoorzigtig gehandeld te hebben met den vreemdeling langs de vesting te hebben geleid”.

“Zoo” hernam de Prins, “hebt gij de wacht reeds gehad, kapitein?”

“Meermalen” antwoordde van der Plasse.

“Dan kan u mijn bevel omtrent vreemdelingen niet onbekend zijn”, vervolgde de Prins.

“Ik heb het gelezen”, zeide de kapitein.

“En hebt strijdig daartegen gehandeld”, viel de kolonel Deutz tuschen beide.

Een blik van den Prins gebood hem stilzwijgen.

“Het is mij zeer onaangenaam, te moeten straffen”, zeide toen de Prins, van der Plasse openhartig erkende straf verdiend te hebben. De directeur de Roij, die het voortreffelijk karakter van den bevelhebber

kende, en werkelijk wist, dat het straffen hemn zeer onaangenaam was, merkte toen aan:

“Die zijne gebreken inziet en bekent, is reeds half op den weg ter bekeering”.

“Dat willen wij vertrouwen, kapitein”, vervolgde de Prins, “ik heb u in Yperen als een dapper man leeren kennen; ik zal daarom deze onvoorzigtigheid door de vingers zien, doch denk er aan, de tijden zijn gevaarlijk. Een tweede voorbeeld van zoodanige onvoorzigtigheid zoude zoo straffeloos niet afloopen, en, wanneer wij den vijand ontmoeten, waartoe mijns bedunkens in dit jaar nog wel gelegenheid wezen zal, tracht dan door dapperheid de min gunstige denkbeelden te verdrijven, welke uwe kameraden van u gekregen hebben”.

Hierop gaf de Prins hem een wenk, dat hij vertrekken kon.

Van der Plasse stond op en bedankte den Prins voor de gunstige gevoelens, die hij van hem koesterde en verzekerde, waar ook de gelegenheid zich aanbood, steeds de eer tot geleidsvrouw te zullen nemen. Dit zeggende, vertrok hij, terwijl de kolonel Deutz, zoo luid, dat de kapitein het hooren kon tusschen de tanden mompelde: “Loop daar liever mede onder den arm, dan met den Franschman”.

“Uwe Hoogheid is zeer goed”, aldus ving nu de generaal Lelij aan.

“Ik zie hier niets buitengewoons in, mijne heeren!” was het antwoord.

“De kapitein ontmoet een ouden kennis, hernieuwt de vriendschap en helpt hem; zij wandelen te zamen. Waar toch hier buiten de stad zou het mogelijk zijn, eene wandeling te doen en de vestingwerken te vermijden? Zouden wij zelfs den vreemdeling, een lid van een gezantschap, wel durven beletten, buiten de poort rond te loopen? En daarbij is de kapitein een uitmuntend officier, op wien men rekenen kan, en zulke menschen hebben een eergevoel, dat de minste straf

zeer smartelijk maakt, en ter waarschuwing een enkel woord genoegzaam doet zijn. Generaal, gij zijt heden *du jour*?”

“Ja uwe hoogheid”, antwoorde de generaal Lelij.

“Dan verzoek ik u”, hervatte de Prins, “aan het korps officieren op de parade bekend te maken dat de kapitein van der Plasse zich aan mij volkomen heeft geregvaardigd, en dat ik met het grootste leedwezen zou zien, dat er oneenigheden onder het korps officieren ontstonden; en vooral geen duel, Generaal! zoo goed als ik ben, zoo hevig zou ik diegenen vervolgen, die zich dat vermeten”.

“Zeer wel uwe Hoogheid”, zeide de generaal, terwijl hij zich boog.

Van der Plasse ging langzaam en in diepe gedachten verzonken naar zijne woning, alwaar hij zijnen oppasser gelastte, den jood Lazarus bij hem te ontbieden. De knecht kwam spoedig met de tijding terug, dat dit puik van Israël ⁵⁾ niet voor den middag te huis kwam.

De kapitein zette zich neder, en begon eenige werkzaamheden, tot zijne kompagnie betrekking hebbende, na te zien, maar het wilde niet vlotten. Hij legde de papieren daarom weder ter zijde en begaf zich naar het koffijhuis op de markt, waar vele officieren gewoon waren voor de parade bijeen te komen. Hij nam een nieuwspapier op en begon daarin te lezen. De officieren verlieten, de een na den ander, het koffijhuis en begaven zich naar de parade, zoo dat hij weldra alleen over bleef; het was echter nog meer dan tien minuten voor den bepaalden tijd en vond op de parade het korps officieren in eenen kring om den generaal Lelij staan, die heden de parade kommandeerde.

⁵ Uit deze aanduiding blijkt dat ook hier te lande het antisemitisme niet vreemd was.

Zoodra men den kapitein gewaarwerd, opende zich de kring en de parade werd op de gewone wijze gehouden. Na afloop van dezelve, verliet de kapitein met langzame schreden het marktplein, doch werd onmiddellijk gevolgd en ingehaald door den luitenant Steenbeek, en door de kapiteins Zoutelande en Bourquin.

“Kapitein”, aldus ving de luitenant Steenbeek aan, “kunt gij een onbezonnen jong mensch van vijf en twintig jaren vergeven, dat hij zich gisterenavond uit al te dolle vaderlandsliefde zoo onbetamelijk gedragen heeft?” Van der Plasse zag zonder een woord te spreken.

“Werkelijk, ik heb er berouw over”, vervolgde Steenbeek, en legde zijne hand op het hart.

“Kameraad”, zeide nu Zoutelande, “gij kunt geene meer eervolle voldoening verlangen”.

“Ook ik ben van hetzelfde gevoelen”, sprak Bourquin.

Welnu”, zeide van der Plasse, als de heeren van dit gevoelen zijn, zoo is alles afgedaan”. Dit zeggende reikte hij de hand aan Steenbeek.

Nu ging men te zamen het koffijhuis binnen en menige mond, die een half uur tevoren hem in het geheim vloekte en bedreigde, overlaadde thans den kapitein met beleefdheden. Deze groote verandering was hem een raadsel. Te twee uren ging men aan tafel; lustig ging de flesch in het rond, want de verzoening werd, zoo als de heeren het noemden, gecimenteerd ⁶).

Bijzonder lang werd het dessert gerekt, zoodat het vier uren was, toen kapitein van der Plasse naar zijne woning terug keerde. Hij vond op zijne kamer, tot zijne verwondering, den heer de Couloir en den jood Lazarus.

⁶ Verm : gecementeerd; bevestigd.

“Kapitein”, aldus ving de Couloir aan, “ik dacht, dat gij ziek waart geworden, want het was mij onmogelijk te begrijpen, hoe gij anders zoo onbarmhartig zoudt kunnen zijn, uwen ouden vriend zoo langen tijd tot eenzaamheid te doemen”.

“Heden morgen waren het dienstzaken, waarde vriend!” antwoordde van der Plasse, en hedenmiddag hebben wij onze maaltijd wat lang gerek. Ga zitten, doch sta mij toe, met dezen man (op den jood wijzende) alvorens een oogenblik te spreken”.

“Gaarne”, zeide de Couloir en zette zich aan het venster.

Van der Plasse wenkte nu den jood, welke hem in eene zijkamer volgde.

Lazarus was een klein mannetje van ongeveer vijftig jaren, vrij gezet, en voor een jood nogal vrijwel gekleed ⁷). Onder een paar dikke korstelige wenkbrauwen, loerden een paar zwarte oogen onophoudelijk links en regts, git-zwarte krullen met enkele grijze haartjes vermengd, hingen hem op den schouder; een dikke neus en een bijzonder groote mond met dikke lippen voltooiden den Israëliet, die zich bij hem in alle volkomenheid kenmerkte. Hij was zeer bekend bij de officieren en de bezetting, welke hem den bijnaam van Jalappe gaven.

“Jood”, aldus sprak de kapitein hem aan, “ik heb heden geld noodig”.

“Zoo”, antwoordde de jood droogjes.

“Kunt gij het mij bezorgen?” hernam de kapitein.

“Ik zal het beproeven”, sprak Lazarus, “maar op welke voorwaarden?”

“Hoor eens jood”, was het antwoord, “of ik dit ontveins of niet, kort en goed, ik moet hedenavond tien dukaten hebben. Op een paar

⁷ Zie voor deze hele paragraaf nogmaals noot 5

procenten zie ik niet; ik zal een behoorlijk briefje geven, heden over twee maanden betaalbaar”.

“Het zal bezwaarlijk gelukken, kapitein”, merkte Lazarus aan, “niemand van mijne natie leent alleen op een handschrift aan een officier. Als men het geld aan de heeren brengt, dan is het joodje hier, joodje daar; maar komen wij op den vervaldag, dan gebeurt het zelden, of wij moeten eerst een paar zolen verslijten, en den rug eenige malen laten beuken, voor dat de kontanten volgen, en dan op twee maanden! Neen, kapitein, ik zal mij alle moeite geven, maar ik geloof niet, dat ik teregt zal komen”.

“Verdoemde jood”, sprak nu de kapitein op hevigen toon; “twijfelt gij er aan, dat gij het geld terug krijgt?”

“Wat, twijfelen?” zeide Lazarus, ook eenigzins harder, “de kapitein is een braaf man, een uiterst braaf man; maar het is oorlog: de kapitein kan over twee maanden lang dood en begraven zijn, of zoo ver weg, dat ik hem nooit wederzie. En waar is dan het geld?”

“Wat moet je dan hebben, jood?” hernam de kapitein.

“Heeft de kapitein geen oud goud of zilver?” vroeg Lazarus.

“Zoo”, zeide van der Plasse, “dan moet er een pand wezen”.

Dit zeggende, trok hij zijn horologie uit den zak, reikte hetzelfde zuchtende en met een afgewend gelaat aan Lazarus en vroeg: “Is dit voldoende?”

Op het gezigt van dit kostbare stuk begonnen de oogen van den jood buitengewoon te fonkelen, en de woorden: “alles echt” ontslipten hem.

“Als de kapitein het geld op dat pand wil hebben, kan hij het over een uur krijgen, al wil hij ook een jaar uitstel hebben”, sprak de jood, “zal ik er hem niet om aanspreken”.

“En voor hoeveel procent in de maand?” vroeg van der Plasse.

“Ik zal billijk wezen”, antwoordde Lazarus, “niet meer dan vijf”.

Van der Plasse meende hierop uit te varen doch bedwong zich.

“Het is wel”, sprak hij, “breng mij over een uur het geld”.

De jood snelde de trappen af, en van der Plasse vervoegde zich wederom bij de Couloir.

“Dat is een jood”, sprak de Couloir, “of zijn gezigt bedriegt”.

“Gij hebt gelijk”, zeide van der Plasse, “zoo echt een, als Abraham in zijnen stamboom maar kan aanwijzen”.

“Die natie”, hervatte de Couloir, “moest men in Europa niet dulden: zij is een ware wrangwortel, die, terwijl hij den boom doodt, te gelijk alle sappen na zich trekt”⁸).

“Daartegen zou nogal veel gezegd kunnen worden”, zeide de kapitein.

“Ja”, hernam de Couloir nu lagchend, “en het zou geen wonder zijn, indien mijn vriend, die een kettersch land dient, met eenige kettersche gevoelens besmet is. Maar laten wij de joden naar het beloofde land wenschen en daar laten. Gij weet, ik vertrek morgen: kan ik iets voor u in het paradijs der Christenheid doen, misschien heb ik meer invloed, dan gij meent?”

Van der Plasse antwoordde niet, maar schudde langzaam met het hoofd.

“Hoe aangenaam zoude het mij wezen, dienst te zijn”, vervolgde de Couloir.

“Ware het vrede”, sprak de kapitein, “ja dan zoude ik u welligt verzoeken, mijne gratie en overplaatsing te bewerken; maar nu - ik gevoel het onmogelijke daarvan”.

“Misschien”, zeide de Couloir, “zou het in tijden van vrede moeilijker zijn. Bedenk u wel mijn vriend, eene betrekking als majoor in de

⁸ Nogmaals bevestigt dit de opmerking onder noot 5

Fransche armee is toch wel eenige opoffering waard. Frankrijk is immers het land, dat gij het meest bemint, in welks zeden en beschaving gij te huis behoort, en hetwelk gij vroeger verkozen hebt, om te bewonen en te verdedigen”.

“Alles waar”, hernam van der Plasse, en zuchte diep.

“Overleg het nog eens: zie, ik kan, noch wil geheimen voor u hebben”.

Dit zeggende toonde de Couloir hem eenen brief van den heere maarschalk de Noaisles, een man van den uitgebreidsten invloed bij koning Lodewijk XV.

In dezen brief kwam onder anderen het navolgende voor:

“Z. Maj. wenscht Holland van het verbond⁹⁾ afgescheiden te zien, doch gij weet, tot hoeverre gij de vorderingen der Staten kunt toe, staan. Ga van stap tot stap; doch, indien gij niet verder kunt, tracht dan voor het vervolg nuttig te zijn, want, indien de onderhandelingen mislukken, zal Z. Maj. gewapenderhand den vrede afdwingen. Aan uwen ijver en uwe oplettendheid vertrouwen wij alles. Over geld en rangen kunt gij beschikken; het is bekend, dat gij daarvan niet, dan met de grootste spaarzaamheid, gebruik maakt”.

De Couloir vouwde den brief weder toe en stak hem in zijn zak, zag nu van der Plasse aan en sprak: “Wel nu?”

“Gij toont mij eenen heerlijken horizon”, antwoordde van der Plasse, “dan de weg derwaarts, is glibberig en vol afgronden”.

“Minder, dan u zulks toeschijnt”, hernam de Couloir, “en al lagen er ook hinderpalen in den weg, te heerlijker is de bereiking van het doel.

⁹⁾ Verbond na de Negenjarige oorlog, de Vrede van Rijswijk maakte een einde aan de Franse expansiedrang. Zie ook noot 4 en [wikipedia](#)

Nimmer heeft Hannibal zich gewis gelukkiger gevoeld, dan toen hij zijnen aangevangen togt over de Alpen met eenen goeden uitslag zag bekroond”.

“Maar”, vervolgde de Couloir, toen van der Plasse dit onbeantwoord liet, “ik wil u niet dringen; overleg, en wees verzekerd, dat gij in Frankrijk een aantal vrienden hebt, die, even als ik, alles voor u zullen aanwenden, om te bewerken, dat Frankrijk met open armen haren verlorenen zoon zal terug ontvangen, wanneer hij wederkeert”.

Nu werd het gesprek over min belangrijke onderwerpen voortgezet, tot dat Lazarus aan de deur klopte en dezelve opende. Van der Plasse wees hem de andere kamer, waarin hij, na daartoe aan de Couloir verlof verzocht te hebben, den jood volgde.

Deze overhandigde hem het geld en bood hem eene schuldbekentenis op drie maanden ter teekening.

De interessen ¹⁰⁾ waren voor dien tijd daarin begrepen. Van der Plasse teekende en gaf der jood het briefje over. Deze waagde het, om nog een douceurtje voor zijne moeite te verzoeken, dan stilzwijgend opende de kapitein hem de deur, waarna hij met diepe buigingen vertrok.

De Couloir nam toen het woord op en zeide tot den kapitein: “Geloofst gij, dat ik uw vriend ben?”

“Gij hebt mij daarvan blijken gegeven”, antwoordde van der Plasse, “altijd zal ik u deswege erkentelijk zijn”.

“En zult gij mij dan eene rondborstige, misschien onbescheidene vraag vergeven?” hernam de Couloir.

“Gij hebt het regt daartoe”, zeide van der Plasse.

¹⁰⁾ Interesten.

“Dan moet ik u vragen”, vervolgde de Franschman, “of gij met den jood, die het geslependste schurkengezicht heeft, dat ooit met eenen hennepen das ¹¹⁾ versierd is geworden, geldzaken uitstaande hebt?” Van der Plasse werd rood en antwoordde zachtkens “ja”.

“Dan”, vervolgde de Couloir, “moet gij u dadelijk van dien man losmaken. Zulk een wezen is als de roest, ook het stevigste ijzer wordt er langzamerhand door verteerd”.

Van der Plasse merkte toen aan, dat dit ook zijn voornemen was, maar dat, door ongelukkig spel, zijne finantiën eenigzins achteruit waren, en hij voor het eerst zijne toevlugt tot dien woekeraar genomen had; doch dat hij hoopte binnen een paar maanden, door zuinigheid, in staat gesteld te zijn, zich van dien jood los te maken.

“Mijn hemel”, zeide de Couloir, “heeft geen van uwe kameraden, die ten uwen koste door het spel begunstigd zijn geworden, zoo veel vertrouwen gehad, om u uitstel te verleen; integendeel schijnen die heeren te dringen”.

“Het zal hun niet bekend zijn, dat ik mij in geldelijke verlegenheid bevind”, antwoordde van der Plasse.

De Couloir trok de schouders een weinig op, bezag een poos van der Plasse, en zeide toen: “Kapitein, gij moet mij een genoegen doen”.

“Van harte gaarne”, sprak van der Plasse, waarna de Couloir aldus vervolgde:

“Ook zonder deze omstandigheid, die het toeval mij deed kennen was ik voornemens u te vragen, of gij eene van 3000 livres voor mij wildet bewaren. Gij kunt ze mij teruggeven, wanneer het u schikt; het is Hollandsche muntspecie, en daarom heb ik er niets aan, om dezelve

¹¹ Eufemisme voor een strop om de nek.

mede te nemen als ballast, die ik niet, of misschien zeer zeldzaam zou kunnen gebruiken”.

“En vreest gij niet”, zeide van der Plasse eenigzins glimlagchende, “dat dat geld verloren raakt?”

“Ik ken u”, hervatte de Couloir, en mogten ook al eenige omstandigheden of anderzins veroorzaken, dat het geld te zoek raakte, wel nu, dan zal ik mij regt verheugen, dat ik eenen vriend dienst gedaan heb; en ook, zonder grootspraak gezegd, mijn vermogen is zoodanig, dat het verlies van dit sommetje mij niet kan deren”.

Van der Plasse, hoezeer eerst weigerachtig, om dit aanbod aan te nemen, was niet bestand tegen het aandringen van de Couloir. Beiden zeiden elkander veel verplichtends. Van der Plasse prees de trouwe vriendschap, die hem van eenen vreendeling, van eenen vijand, te beurt viel; de Couloir beroemde zich, dat hij zelfs onder de vijanden eenen man gevonden had, die zijne belangen behartigde en voor zijne gelden zorgdroeg.

De Couloir stond op en noodigde van der Plasse uit, om met hem naar zijn logement te gaan en zelf, ten einde minder opzien te baren het geld te ontvangen.

Op de Couloirs kamer gekomen, opende deze een koffer en nam daar drie zakken uit, die hij aan van der Plasse overreikte, met de woorden: “Zie daar, mijn vriend, - tel zelf; ik kan toch uit die speciën niet wijs worden. Mogt ik eenmaal zoo gelukkig zijn, u wat beters te kunnen overhandigen”.

Van der Plasse bedankte, stak het geld bij zich en nam afscheid, met de belofte, om den volgenden dag zijnen vriend bij deszelfs vertrek uitgeleide te doen.

Werkelijk vertrok de Couloir den volgenden morgen. Van der Plasse vergezelde hem tot op eenigen afstand van de stad; toen scheidden de

vrienden, elkander op de Fransche wijze hartelijk omhelzende, terwijl de Couloir vroeg: “Als het bedekt kan geschieden, mag ik u dan wel eens schrijven”.

“Dit zoude mij een bijzonder genoegen wezen, antwoordde van der Plasse.

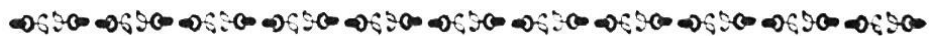
“Maar” hernam de Couloir, “zult gij ook antwoorden?”

“Ik hoop geene regtvaardige beschuldiging van ondankbaarheid te verdienen, hervatte van der Plasse “maar hoe en wanneer?”

“Laat dit aan mij over” hernam de Couloir, “de diplomatie heeft duizend wegen en daarvan zijn altijd negenhonderd onzichtbaar genoeg. Ik reken op uwe voortdurende vriendschap”.

Nu zette de Couloir, die tot dusverre naast het rijtuig met van der Plasse gewandeld had, zich in hetzelfde. Beiden zagen meermalen om en riepen elkander het vaarwel toe, tot dat het rijtuig verdween. Langzaam en vol gepeins over het gebeurde, keerde van der Plasse stadwaards.

Den vorigen avond had van der Plasse aan kapitein Zoutelande het verschuldigde geld reeds teruggezonden, en heden deed hij den jood wederom bij zich komen, aan wien hij zijn voornemen te kennen gaf, om het pand dadelijk weer in te lossen. Dit geschiedde dan ook terstond, zonder dat van der Plasse een woord verder met den jood wisselde. Lazarus beproefde wel, om dit stilzwijgen te breken en eenige laffe vleijerijen te uiten, doch van der Plasse wees op het uitgetelde geld; de jood zag hetzelfde met de uiterste naauwkeurigheid na en streek eindelijk het geld naar zich. Nu legde de jood het horologie en briefje op de tafel en beval zich met eenen vloed van woorden, bij voorkomende omstandigheden, aan den kapitein aan, verzekerende, dat hij altijd, al was het ook middernacht, voor zulk eenen nobelen cavalier gereed zou zijn.

De luitenant Steenbeek was een mensch van ongeveer 27 jaren; zonder schoon genoemd te kunnen worden, had hij een van die innemende gezigten, die men zoo bijzonder gaarne ontmoet, was sterk van gestel en schier onvermoeibaar, en had tevens, door bewezene dapperheid en beleid, eenen uitmuntenden aanleg tot zijn beroep doen kennen. Daarbij was hij immer opgeruimd, vrolijk zonder losbandig te zijn, schertsend, zonder te beleedigen, en derhalven bij het korps officieren zeer bemind. Ook bij de schoone sekse was hij altijd welkom, daar hij als een aangename en onderhoudende verteller te boek stond. Ook speelde hij meesterlijk de fluit en had de natuur hem met eene heerlijke stem begaafd, die hij door oefening verder beschaafd had, en welke hij, daartoe uitgenoodigd, gaarne deed hooren. Nu en dan las hij dichtstukken voor, en kon dan soms tot dweepens toe vervoerd worden.

Kortom, op welken boeg men het wilde wenden, zeker was men van zijne hulp en medewerking. Sedert vier maanden was hij in garnizoen te Bergen op Zoom, en reeds spoedig bekend geraakt in het huis van den heer Nieman, in wiens gunst hij, in korten tijd, zoo zeer klom, dat niemand zich beroemen konde, in dit huis zoo eigen te zijn. Voor zich zelve konde hij het niet verheelen: de schoonheid van Clara was de magneet, die hem derwaarts trok; doch zijne denkwijze was te edel, om aan haar zijne gevoelens bloot te leggen: hoe zoude hij haar met een sober luitenants-tractement, en mogelijk een binnenkort verminkt ligchaam, of met het vooruitzicht op eenen vroegtijdigen weduwenstand, zijne hand kunnen aanbieden. Daarom scheen hij, hoezeer dikwijls in de gelegenheid zijnde, om met Clara alleen te zijn, dit eerder te vermijden, dan te zoeken. Dit alles ontging den heer Nieman niet, die hem dan ook het volste vertrouwen schonk. Soms rustte echter rustte het oog des jongelings op de heerlijke gestalte van het

geliefde meisje, en dan merkte men, wanneer men hem naauwkeurig betrachte, eene oogenblikkelijke somberheid in zijn gedrag en eenen naauw hoorbaren zucht, die hem ontslipte.

Hij was in den voormiddag van den 1 Maart op zijne kamer en oefende zich in eenige fluitpassages, die des avonds, op eene partij ten huize van den heer Nieman, wiens verjaardag op dezen dag inviel, zouden worden voorgedragen. Hij zoude Clara accompagneren en met haar sonates voor klavier en fluit uitvoeren. Geen wonder derhalve, dat hij zich alle moeite gaf, om hierin zoo gelukkig, als mogelijk was, te slagen. Over zich zelven voldaan, riep hij zijnen oppasser, en beval hem, de muziek ten huize van den heer Nieman te bezorgen. Hij zette zich neder en keek gedachtenloos voor zich, toen aan zijne kamerdeur geklopt werd. Op het woord binnen trad de knecht van Nieman in de kamer, en overhandigde hem een briefje met een pakje. Dadelijk erkende hij het schrift: het was een briefje van Clara. Niinmer was hem tot nog toe die eer te beurt gevallen; zijne oogen fonkelden van vreugde, terwijl hij het briefje opende; het was van den volgenden inhoud:

“Zeer geachte vriend! Heden heb ik het nevensgaande fraaije duet ontvangen; uwe talenten ken ik en even zeer acht ik mij van uwen wil overtuigd, om hetzelve hedenavond met mij te zingen. Doch, hoezeer uw kunst-talent alle voorbereiding overbodig maakt, heb ik, om u niet te verrassen, deze hier ingepakt. Mogt echter onverhoopt eene verkoudheid of ander onvoorzien toeval u beletten, aan mijn verzoek te voldoen, dan hoop ik, dat gij mij hiervan kennis wilt geven. Anders is een bloot ‘ja’ aan den bringer dezès voldoende”.

Steenbeek gaf aan den knecht de boodschap mede terug, dat hij zeer gaarne aan den wensch van zijne jufvrouw zoude voldoen. De

bediende vertrok. Met vuur drukte Steenbeek het briefje aan zijn mond, en opende het pakket: de compositie der muziek was niet zeer moeilijk, zoo dat hij zich in staat gevoelde, dezelve zonder oefening te zingen. Nu las hij de woorden over: het was eene verzekering van trouw, door minnenden aan elkander gegeven, in zeer hartstogtelijke bewoordingen. Werkt dan alles te zamen, vroeg hij zich zelve, om mij te doen wankelen. Ik word wel op de proef gesteld, nog eenmaal zal ik het wagen en dan het vaste voornemen opvatten, mij verder niet meer aan het bekoorlijke van haar bijzijn bloot te stellen. Dit zeggende, drukte hij zijn hoed in de oogen en ging naar de parade-plaats. Hier ontmoette hem kapitein Bourquin. "Weet gij het al, Steenbeek?" was de vraag. "Wat" was het antwoord, "ik kom van huis en heb niets vernomen".

"Nu", sprak Bourquin, "bestel dan nog maar geene kapiteins-epauletten, die van majoor heb ik reeds afgeschreven. Eergisteren is de heer de la Porte du Rheil, gezant zijner allerchristelijkste Majesteit bij de Staten, tot bewerking van eenen algemeenen vrede, te Breda gepasseerd".

"Zoo", antwoordde Steenbeek.

"Verduiveld" hernam Bourquin "spijt u dat niet? Ik heb al gezegd, Steenbeek zal razen".

"Werkelijk", sprak Steenbeek "ik heb nog iets met de Franschen wegens Yperen te vereffenen, maar het welzijn van mijn vaderland weegt boven eigen belang".

"Wel waar" sprak toen Bourquin, "maar uit welgeplaatst eigenbelang wordt alles goeds geboren".

"Zeker" antwoordde Steenbeek, "doch, wat wel geplaatst is, duidelijk en overtuigend te begrijpen, daar zit de knoop; en, mij dunkt, ik weet het niet, maar een gezant brengt nog niet altijd vrede. Frankrijk zoude

ons zoo gaarne onzijdig zien; doch zij zijn in den Haag slim genoeg, bemerken, uit welken hoek de wind waait”.

Dit onderwerp was heden morgen het geliefkoosde thema bij de officieren, terwijl enkelen naar vrede, anderen naar oorlog, naar mate dit meer of min met hunne bijzondere omstandigheden strookte, verlangden.

De groote zaal bij Nieman, bestemd tot het feest van den avond, was behangen met doek, waarop groote wanstaltige bloemen geschilderd waren; een Smirnaasch tapijt bedekte den vloer. In het midden stond eene groote vierkante tafel van massief magahonie hout, waarop een servies van Japansch porselein, alsmede een thee- en tabakskistje, een zilveren komfoor en een bakje met aarden pijpen, geplaatst waren. Rondom deze tafel stond een aantal stoelen, in het midden van dezelve prijkte een leuningstoel, die met groen loof en strikken versierd was. Voorts was aan het eene einde der zaal een klavier geplaatst, en wel een staartstuk van Ruckers ¹²), en in den hoek naast hetzelfde eenen muziklessenaar; daar tegenover bevond zich eene verlakte hoekkast, doelmatig geplaatst; terwijl overigens het vertrek nog opgeluisterd werd door een fraai kabinet en een bureau, waartusschen een groote spiegel hing met eene rijk versierde en geheel vergulde lijst. Op het kabinet zag men een Japansch stelsel, en aan de wanden eenige familieportretten. Een groote haard, waarop een turfvuur helder brandde, verspreidde eene aangename warmte door het vertrek, terwijl de kaarsen op zilveren kandelaars een overvloedig licht gaven.

¹² Antwerpse klavecimnellsbouwers in de 16^e en 17^e eeuw. [Wikipedia](#).

Eene meid opende de deur der kamer en droeg eenen theeëmmer, waarin een ketel met kokend water. Clara volgde haar op den voet. Altijd was zij schoon, maar hedenavond was zij de jongste der gratiën gelijk; met welgevallen bezag zij zich zelve, toen zij van den spiegel gebruik maakte, om een snoer van bloedkoralen om den hals te doen. De heer Nieman, deftig in het zwart gekleed, trad nu ook de zaal binnen, bezag zijne dochter met een goedkeurend glimlachje en kuste haar op het voorhoofd.

De huisbel klonk en nu traden er gasten binnen. De eerste was, vergezeld van zijne vrouw en dochters, de heer Calkoen, een vrij gezet man van zestig jaren, eerwaardig in zijn uiterlijk en een groot beminnaar van eene lekkere tafel en een goed glas wijn; een hoofdtrek van zijn karakter was toegevendheid. Zijne vrouw had insgelijks een vrij eerwaardig uiterlijk, doch was met doofheid gekweld, betgeen dikwerf tot de zonderlingste misvattingen aanleiding gaf. Zij werd echter nimmer verstoord, indien men daarover lachte. Deze vrouw bezat vele vrouwelijke deugden, die echter door eene te groote praatachtigheid dikwerf over het hoofd gezien werden. De beide dochters, Cornelia en Anna, waren hunne eenige kinderen, en, door al te groote toegevendheid bij derzelve opvoeding, misten zij vele deugden harer moeder, terwijl zij in eene ruime mate met derzelve gebrek behept waren. Door moeder natuur karig bedeeld geworden zijnde, trachtten zij door grilligen opschik, haar gebrek aan schoonheid te vergoeden. Daar het bekend was, dat hare ouders veel geld bezaten, waren zij niet weinig hoogmoedig. Overigens hadden zij de gave, om zich in ieder gezelschap te schikken, en wisten even goed op eene oefening een Godsdienschtig gezang, als op een bruiloft een vrolijk liedje aan te heffen.

Nauwelijks waren deze gasten gezeten, of de oud-burgemeester Bolcool trad met zijne vrouw en eene dochter binnen.

Deze werden spoedig gevolgd door den heer Ferneij, een weduenaar met twee dochters, de heer de Neve en gade, nog jong gehuwde lieden, de weduwe Tak met drie volwassene dochters en door den predikant Janssen, een jongman van 30 jaren, begaafd met buitengewone kundigheden, en die, bij veel scherpzinnigheid en groote helderheid van geest, eene uitgebreide welwillendheid bezat. Eindelijk waren nog genoodigd en kwamen verscheidene officieren op deze partij. Onder dezelve telde men den majoor de Wim, de kapiteins Zoutelande, Beesfel, Bourquin, van der Plasse en de luitenants Steenbeek en Malet van de Genie. Steenbeek was de laatste, die binnen trad; de oogen van Clara hadden hem reeds lang gezocht. Elk wenschte den heer Nieman hartelijk geluk met zijnen verjaardag; ook Clara ontving deswegens de gebruikelijke complimenten.

De gasten hadden zich naar verkiezing rondom de theetafel gezet. Van der Plasse was zoo gelukkig geweest, eene plaats naast Clara te bekomen. Clara begon thee te schenken, hetgeen zij met vele gratie deed. De heeren hadden intusschen de pijpen gestopt, en weldra vervulden de aromatieke geuren van twee voortbrengsels uit twee onderscheidene werelddeelen het vertrek. Het gesprek liep eerst over onbelangrijke voorwerpen, tot dat Cornelia, de oudste dochter van den heer Calkoen, aan den predikant Janssen, naast welke zij gezeten was, vroeg of de kanonnier Lanks met Paschen zijne belijdenis zoude afleggen?

“Hoogstwaarschijnlijk, zoo er niets tusschen beiden komt”, was het antwoord.

“En zal dan het huwelijk doorgaan, dominé!” was de hernieuwde vraag.

“Dat is mij geheel onbekend”, hernam de predikant.

“De geruchten willen het toch”, hervatte Cornelia, “dat hij het meisje niet krijgen kon, of hij moest protestantsch worden, en zeker is het, dat hij dagelijks aan het huis van van Dop komt; ik weet ook, dat hij reeds met het meisje verkeerde, alvorens hij bij dominé aan het leeren is gegaan”.

“Het kon wel zijn”, antwoordde de predikant droogjes. “De beweegredenen van vele daden liggen verborgen, en ons past het niet altijd, die te onderzoeken”.

“Hij doet verstandig”, zeide nu Anna.

“Dat is juist de vraag”, merkte Cornelia aan.

“Wel, hoe zoo”, hernam Anna, “hij gemeene kanonnier krijgt een knap burgermeisje met een aardig stuivertje geld, en dat alleen, omdat hij van roomsch gereformeerd wordt, dat hij van de dwalingen zijner kerk tot de gezuiverde eeredienst overgaat, een dubbel voordeel voorzeker”.

“Ja maar” sprak Cornelia, “de godsdienst van die menschen, welke, alleen om uiterlijke beweegredenen, zonder innerlijke aandrift, hunne geloofsleer verlaten, kan van niet veel waarde zijn”.

“Hij zal gewis openlijk belijdenis moeten doen?” zeide Anna.

“Ja kind”, antwoordde de oude mevrouw Calkoen, “doop en besnijdenis, het eene heeft het andere vervangen”.

Allen lachten om dit misverstand.

De heer Nieman nam thans het woord op en zeide: “Het is toch zonderling, dat, in een paar jaren tijds, dit reeds het derde voorval is van een militair, die in de stad huwt en tegelijk van geloof verandert”.

“Alles wat ik doen kan”, merkte de predikant hierop aan, “is, om die menschen zoo veel mogelijk op het hart te drukken, wat zij voornemen en zekerlijk moet het mij dan ergeren, als ik zie, hoe zij, geheel

onbekend met onze leerstellingen nogtans tot allen prijs willen overgaan”.

“Openbare desertie van de eene vaan tot de andere”, sprak nu kapitein Zoutelande.

“Wat wordt er voor een lief bekje en blinkende dukaten niet al gedaan?” zeide de luitenant Malet.

“Alles is te vergeven”, sprak Zoutelande, behalve eerlooze streeken”.

“Is dit vonnis voor het geval, waarover wij spreken, niet wat te hard?” aldus ving nu Clara aan. “Bij dat soort van menschen en die meestal in hare kindsche jaren ledematen worden, zijn de begrippen niet zeer duidelijk; veel vergeten zij en van het overige missen zij eindelijk de overtuiging. Zij hebben liever in het geheel geen godsdienstig stelsel, hoezeer zij de gebruiken der R. C. kerk opvolgen”.

“Ik kan mij goed met het gevoelen van mejuffer Clara vereenigen”, sprak de predikant Janssen.

Clara, hierdoor bemoedigd, voer aldus voort: : En als die menschen zich nu eens opregt liefhebben en gelukkig met elkander denken te zijn, dan overtuigt degene, die de beste kennis van de Godsdienst bezit, ligtelijk den andere”.

“Toch”, sprak de heer Ferneij, “zoude ik niet gaarne in verzoeking wenschen te komen; ik zoude geenens schoonzoon willen van een ander geloof, en nog minder, dat hij tot het onze overging; het verzaken van zijn geloof strijdt mij altijd tegen de borst. Ging een mijner kinderen daartoe over, ik zoude haar niet meer als zoodanig erkennen; en zekerlijk denken alle ouders zoo. Iemand, die tot eene andere Godsdienst overgaat, snijdt met één alle banden, die hem aan bloedverwanten en betrekkingen binden, door; en die zijne ouders verdriet aandoet, het belangrijk gebod, om die te eeren, niet nakomt,

wat zal men van hen in het opvolgen van andere geboden te wachten hebben?”

“Ook ik”, zeide Nieman, “denk zoo; liever geef ik mijne dochter aan een roomschgezinde, dan aan een overlooper”.

Nu werd gescheld en een oogenblik daarna trad de kolonel Lewe de kamer in met de vraag: “Is er nog een plaatsje voor een ongenoodigden gast?”

De heer Nieman ging dadelijk zijnen gast tegemoet, heette hem hartelijk welkom en mompelde van overgroote eer. Het gansche gezelschap was opgestaan en groette den kolonel, die dadelijk verzocht, zich weder te plaats en geene omstandigheden voor hen te maken.

De kolonel kreeg de groen gemaakte stoel in het oog, ging dadelijk op Nieman met gelukwenschingen los en zeide: “Dubbel genoeg doet het mij, hedenavond gekomen te zijn, om uwen verjaardag mede te kunnen vieren en straks ... maar ik mag niet uit de school klappen, niet waar jufvrouw Clara?”

Clara werd rood en boog zich een weinig.

“Maar ik schijn het gezelschap te storen, althans het gesprek hapert”, hernam de kolonel.

“Het geval is”, zeide Nieman, “dat juist het onderwerp uitgeput is; wij behandelden het overgaan tot eene andere religie uit andere beweegredenen, dan uit overtuiging en daaruit voortvloeiende aandrift; in hoeverre dit prijzens- of lakenswaardig is”.

“Dan hebt gij”, hernam de kolonel, “aan dominé daar den geschiktsten regter”.

“Die nogtans ongaarne vonnis spreekt”, sprak de predikant.

“Wel mijne lieve jufvrouw, zoo stil”, zeide de majoor de Wim tegen de jongste der twee zusters Ferneij, Louise, een teer meisje van een zeer melancholisch uiterlijk en dat naarstig zat te breiden ¹³).

Het bleeke gelaat kleurde, en het groote blaauwe oog keerde zich langzaam tot den spreker, terwijl zij antwoordde: “Mijne kennis is te gering, mijnheer majoor, om in zaken van zulk groot aanbelang mede te spreken”.

“De dames zijn allen hedenavond zoo stil, dat ik waarlijk geloof, dat Amor verscheiden pijltjes verschoten heeft”, zeide kapitein Zoutelande.

Alle jonge dames grimlachten, en Cornelia Calkoen nam het woord en zeide vragende: “Dus is de kapitein van oordeel, dat liefde stil maakt?” “Ja”, antwoordde Zoutelande, “volgens de schrijvers, die ik daarover heb gelezen, moet ware liefde leven van bloesemgeur en morgenrood, en is al hare spraak één blik en eene zucht. Bij ondervinding kan ik echter niet spreken: de knaap ziet mij zoo gering aan, dat hij mij geen zijner pijlen waardig acht”.

“Zou de kapitein ook een harnas dragen, waar de pijl op afstuit?” vroeg Clara.

De kapitein lachte en merkte aan, terwijl hij op den heer de Neve en deszelfs gade wees, die tot nog toe geheel buiten het gesprek gebleven waren en elkander nu en dan toelonkten: “Ziet gij nu, dat ik de waarheid spreek”.

De Neve en zijne gade bemerkten weldra, dat men hen in het oog kreeg, kleurden eerst, blikten elkander weder aan, en lachten eindelijk mede.

¹³ Breien.

De oudste jufvrouw Tak, Elize, vatte nu het woord op en zeide: “Als de liefde stil maakt, dan heb ik de eer, naast eenen zeer verliefden buurman te zitten”.

Steenbeek, die aan hare zijde zat, werd tot over de ooren rood en poogde te antwoorden, maar stamelde.

“Eere heeft mejufvrouw Elize, wegens de ontdekking, die zij bij Steenbeek heeft gedaan”, zeide Zoutelande, “men mag dezelve voor waarheid aannemen; drie teekens van verliefdheid: stil in zich zelve gekeerd, rood worden en eindelijk stamelen! Arme Steenbeek! hoe zijt gij te redden?”

De middelste dochter van Tak, Karoline, aan de andere zijde van van der Plasse gezeten nam nu het woord en sprak: “Ook ik heb eenen buurman, die zwaar gewond schijnt”.

Aller oogen wendden zich tot van der Plasse, die ook kleurde, maar dadelijk het woord vatte en zeide: “Ik heb het geluk niet, van het harnas van mijnen kameraad Zoutelande te bezitten, en wie zoude in het gezelschap der gratiën ongevoelig kunnen blijven?”

“Een graad minder verliefdheid, dan Steenbeek”, fluisterde Zoutelande.

Het gesprek werd op deze wijze nog eenigen tijd voortgezet, totdat de theetafel afgenomen werd, en er door de bedienden wijn en eenige lekkernijen werden aangeboden.

Eindelijk werd het klavier geopend, en de lichten daarop ontstoken; een wenk van Clara deed Steenbeek opstaan, die haar naar het instrument geleidde. Op van der Plasse na, was het geheele gezelschap reeds opgestaan, en stond te praten of wandelde in de groote zaal op en neder. Aller oogen rustten met welgevallen op het schoone paar; alleen de oogen van van der Plasse fonkelden en duiden eene hevige innerlijke beweging aan, die echter niet opgemerkt werd.

Nieman rigtte nu het woord tot den kolonel Lewe, en vroeg, daar de heer Steenbeek en zijne dochter voornemens waren muziek te maken, of zulks de geëerde gasten wel aangenaam zoude zijn?

“Waarachtig, mijnheer!” antwoordde de kolonel, “een toeval heeft mij dit doen weten daar ik een dolle liefhebber van muziek ben, heb ik mij hier ingedrongen, en de gastvrijheid van den heer Nieman heeft de proef uitmuntend doorgestaan”.

“De dappere kolonel Lewe, de heldhaftige verdediger van Raucroing¹⁴), is bij iederen vaderlander altijd welkom”, hernam Nieman, en liet daar onmiddelijk op volgen: “Maar laat ons, alvorens te beginnen, een toast drinken”. De heer Nieman stelde het vaderland voor, welke toast met geestdrift werd gedronken.

Steenbeek haalde nu zijne fluit voor den dag en stemde dezelve met het klavier. Nu ving de muziek aan, de solo s waren door den componist voor beide instrumenten gezet; zoet en lieflijk klonken de toonen van eene andante en eindelijk van eene rondo. Beide werden zeer bewonderd en toegejuicht. Inmiddels ontstond er eene kleine pause. Nu nam de kolonel zijn glas op en stelde tot toast in den verjaardag van den heer Nieman, met den wensch, dat hij denzelfen steeds in welstand nog dikwerf mogt beleven.

Nu zong Clara een lied; allen waren verrukt. Daarna volgde eene duet, gecomponeerd door eenen Italiaanschen meester: woorden en muziek waren, gelijk het land, waar zij geboren werden, gloeiend; de muziek, hoezeer niet moeilijk, was geschreven in eenen hier te lande onbekenden stijl. Clara en Steenbeek, beide zeer geoefend, zongen hartstogtelijk, Reeds eenige minuten was dezelve ten einde, toen alles nog zweeg; dan nu barstte een orkaan van toejuichingen los, en de

¹⁴ Plaats niet gevonden; dig. redactie.

kolonel Lewe zwoer, dat hij, waar hij ook geweest was, nimmer iets dergelijks gehoord had, naderde Clara en verzocht met de meeste beleefdheid hem toch het geluk te schenken, andermaal dit meesterstuk te hooren. Clara beloofde, aan zijnen wensch te zullen voldoen. De burgemeester Bolcool stelde hierop eenen toast in op het leger, dat de overwinning aan deszelfs vaandel steeds getrouw mogt blijven, hetgeen de kolonel dankend beantwoordde.

Andermaal werd de duet gezongen en deed gelijke uitwerking op het gezelschap; allen vereenigden zich nogmaals in loftuigingen en bestormden de zangers, om ten derden male hen daarop te vergasten. De verzoeken waren zoo dringend dat het onmogelijk kon geweigerd worden.

De kolonel Lewe nam, alvorens aangevangen werd, het glas en dronk op het welzijn van de hooge regering der republiek, welke toast algemeene goedkeuring verwierf.

Ten derden male werd nu de duet gezongen. Bij eene der hartstogtelijkste passages, waarin wederzijdsche verzekering van wederliefde gegeven werd, sloeg Steenbeek zijne oogen van de muziek op Clara; ook zij had het juist gewaagd, naar hem op te zien; beiden bloosden, en weinig scheelde het, of het gezang ware in de war geraakt. Zij werden opnieuw toegejuicht.

Eindelijk werd de muziek met eene rondo besloten waarna men zich naar welgevallen in de zaal nederzette of ging wandelen; verscheiden toasten werden nog ingesteld en gedronken. Clara had zich uit de zaal verwijderd, en Steenbeek moest eenen aanval van schier al de dames verduren, die hem wegens zijn talent veel aangenaams zeiden. Van der Plasse en de overige heeren hadden het druk over den aanstaanden oorlog of vrede, terwijl de dames over de voorwerpen van mode met elkanderen spraken.

De heer Nieman noodigde nu zijne gasten in eene andere kamer. In een vertrek, weinig minder groot, dan het vorige, en schier op gelijke wijze met meubelen voorzien, stond eene gedekte tafel; de namen der gasten, door Clara zelve op briefjes geschreven, wezen elken gast zijne plaats aan. De kolonel Lewe was aan het hoofd der tafel geplaatst, maar tegelijk de eerste, die zich tegen de voorgestelde orde verzette.

“Den held van het feest komt de eerste plaats toe” zoo ving de kolonel aan, “en na hem zijne dochter; terwijl de plaats naast haar hij alleen verdiend heeft, die het gezelschap hedenavond zoo veel genoegen heeft verschaft. Luitenant Steenbeek, daar moet gij zitten!”

Niemand wilde den ronden krijgsman tegenstreven, en de verandering had plaats, zoo als hij opgegeven had, en waardoor hij zelve tusschen de jongste jufvrouw Ferneij en mevrouw de Neve kwam te zitten. Aan de andere zijde van de jufvrouw Ferneij zat van der Plasse.

Nu klonk de bel tweemaal; op dit geluid nam de kolonel het woord op, en vroeg: “mijnheer Nieman, wilt gij mij wel eene kleine vrijheid vergeven?”

“Wat zegt de kolonel toch”, vroeg de oude mevrouw Calkoen aan hare oudste dochter, “is onze vrijheid vergeven?”

Cornelia schudde met het hoofd, terwijl deze vraag algemeen gelach verwekte.

“Gaarne”, antwoordde de heer Nieman.

“Nu vriend”, hernam de kolonel, “gisteren heb ik eene reebout present gekregen en die heb ik gelast, hier te brengen: zij zijn er mede aan de deur. Ik heb het gedaan, dewijl eene reebout hier eene zeldzaamheid is; wij zijn anders ten vollen overtuigd, dat de heer Nieman in staat is, zijne gasten meer dan voldoende te onthalen”.

De heer Nieman dankte hartelijk voor zoovele oplettendheid, en de bout werd binnengebragt.

De heer Calkoen was geheel oog en oor, en toen bij den bout zag, die veel geur rondom zich verspreidde, zag men den glans van vergenoegen op zijn gelaat.

Verscheidene spijzen werden opgedragen, waarna de predikant Janssen een kort gebed deed. De gastheer en de smakelijke spijzen noodigden om toe te tasten. Gulle vrolijkheid heerschte aan dezen maaltijd, en menige toast werd ingesteld en welmeenend gedronken. Reeds was men bezig met het dessert, toen er verschrikkelijk aan de huisbel werd getrokken. Op eens heerschte eene stilte in de zaal; de meid opende de deur en kwam binnen met het berigt, dat er brand was. Welk eene ontsteltenis dit woord te weeg bragt, is niet te beschrijven.

Met uitzondering van kapitein van der Plasse en den kolonel Lewe, die naast jufvrouw Fernej zaten, welke, op het hooren van dit woord, eene ijsselijke schreeuw uitte, en in vreesselijke stuiptrekkingen verviel, zoodat men haar moest ondersteunen, en behalve den genie-officier Malet, welke reeds een man van jaren was, waren alle officieren ijlings verdwenen. In de kamer heerschte de grootste verwarring. Mannenkracht was noodig, om het anders zoo zwakke, thans geheel verbijsterde meisje op den stoel te houden, telkens poogde zij op te staan, en zich op den grond te werpen. De vrouwen, waarvan sommigen schreiden, waren in de weer, om haar te helpen. Eindelijk gelukte het hare zuster, haar te ontsnoeren, waarop zij rustiger scheen te worden en, op den stoel zittende, tegen kapitein van der Plasse aanleunde. Vergeefs werden eenige geneesmiddelen, door de zorg van Clara, uit een naastbijgelegen apotheek gehaald, aangewend. De vader verhaalde, dat enkele malen, hoewel zeer zeldzaam, zijne dochter dergelijke overvallen kreeg, waarover hij zich zeer ongerust maakte; dat zij in zulk een aanval den dood van hare

lieve moeder, die toen volmaakt gezond was, voorspeld had, en dat dit ook juist zoo was uitgekomen.

Toen men hoorde, dat de brand in een hoek der stad, op de Nieuwmarkt, was uitgebarsten, alwaar niemand der gasten te huis behoorde, was men woldra gerustgesteld over de bezittingen en de te huis geblevene betrekkingen. Louize Ferneij lag nog altijd tegen van der Plasse geleund, doodsbleek en diep ademhalende. De kolonel Lewe, aan hare andere zijde gezeten, had haar losgelaten en stond naast haar. Op eens rigtte zich het meisje met buitengewone kracht op, woest en dreigend rolden hare blikken in het ronde, als of de oogappels door hare bekleeding wilden heendringen; hare haren waren losgegaan en hingen, daar zij de regterhand in de hoogte hield, op den door deze beweging ontbloot wordenden schouder en boezem. Eene doodelijke stilte heerschte in de kamer, slechts afgebroken door het snikken der schreiende vrouwen.

“Vlammen vuur, overal ellende, waar ik ook zie”, riep zij uit, “O! ongelukkige inwoners!” Nu sprak kapitein van der Plasse haar aldus aan:

“Zet, u neder, mejufvrouw”, haar bij de hand vattende. Doch met een teeken van afschuw maakte zij zich van hem los, met den uitroep: “Daar is bloed aan uwe hand”, en viel toen, schreeuwende: “overal bloed, overal bloed!” in haren vorigen bewusteloozen toestand terug. Van der Plasse gevoelde zich door dit tooneel zeer getroffen, en te kennen gevende, dat het hem moeilijk viel, het meisje te ondersteunen, legde hij haar tegen de borst van den kolonel. Na een kwartier aldus gelegen te hebben, opende zij voor het eerst weder hare oogen, zag den kolonel aan en schudde langzaam met het hoofd.

“Hoe bevindt gij u, Louize?” vroeg haar vader; doch, in stede van hem te antwoorden, sprak zij, steeds den kolonel Lewe aanzijnde: “God, hoe bleek, hoe bloedig! maar het andere bloed was zwarter”.

Thans vielen hare oogen op Malet: “Moet ik dan hedenavond niets dan bloed niets dan verderf zien”, zuchtte zij, en sloot lang het oog weder, liet het hoofd op de borst hangen, en scheen in eenen diepen slaap te zinken, welke hoe langer hoe rustiger werd.

De heer Fernej verzekerde nu, dat de overval zijner dochter geëindigd was, dat zij binnenkort wakker zoude worden, en hoogstwaarschijnlijk, zoo als meermalen plaats had gehad, niets van het voorgevallene zou weten; verzocht verder vele verschooning, dat hij het gezelschap, door het medebrengen zijner dochter, wier kwaal hem te wel bekend was, doch die haar zeer zeldzaam overkwam, zulk een last had aangedaan.

“Waarde vriend, spreek daar niet van”, zeide Nieman, “als uwe dochter maar geen ongemak van de schrik overhoudt”.

“Voor zoo verre ik hare gesteldheid ken, trouw ik, dat dit niet het geval zal zijn”, antwoordde de heer Fernej.

“Zullen wij uwe dochter naar bed brengen?” vroeg nu Clara.

“Maar de overlast, lieve jufvrouw” sprak Fernej.

“Is ditmaal een aangename last” zeide Clara “reeds is een ledikantje op mijne kamer in gereedheid gebragt, en ik zal voor haar als eene zuster zorgen”.

“Ik ben u zeer verpligt; als zij ontwaakt, is het beste, dat zij zich dadelijk te bed begeeft”, hernam Fernej.

Het duurde nog eenige oogenblikken, voor dat Louize hare oogen opende. Hare gelaatstrekken hadden den vorigen vorm weder aangenomen. Met een pijnlijk grimlachje reikte zij Clara, welke naast haar stond, de hand en werd, geholpen door hare zuster, uit het vertrek geleid.

Ofschoon nog vele gasten aanwezig waren, het echter duidelijk, dat de vreugde van het feest op eene ongelukkige wijze gestoord was. Het dessert stond nog op tafel; de heeren bliezen lange wolken uit hunne pijpen, en zagen dezelve peinzend na; de dames fluisterden onderling, alleen de oude mevrouw Calkoen was nog aan een stukje taart bezig, waarvan zij zich reeds eenige keeren bediend had.

Reeds zoude het gezelschap uit een geraakt zijn, indien niet het dringend en aanhoudend verzoek van Nieman, om, alvorens te scheiden, berigt van den brand af te wachten, hetzelfde had bijeen gehouden.

Eindelijk traden de officieren, welke zich naar de plaats van den brand hadden begeven, weder binnen.

“Papa Nieman” aldus begon kapitein Zoutelande “deze affaire kost eene extra flesch”.

“Gaarne, mijn heer Zoutelande, gaarne” zeide Nieman; “maar zeg eens, hoe is alles afgelopen?”

“Gij kunt gerust zijn, de brand is gestuit, maar de kas ligt in duigen” antwoordde Zoutelande.

“Weten de heeren ook, wien het toebehoorde”, vroeg de burgemeester Bolcool.

“Dat zal luitenant Steenbeek u in al zijn kleuren kunnen vertellen” antwoordde Zoutelande, “voorwaarts luitenant!”

Steenbeek, die tot nu toe onopgemerkt had gestaan, werd naar voren gedrongen. In plaats van zijne gala uniform, had hij eene oude uniform aangetrokken van een ander regiment, als waarbij hij diende; die montering was hem te klein, hetwelk dadelijk in het oog viel en belagchelijk stond.

Kolonel Lewe begon hartelijk te lagchen, toen hij hem in het oog kreeg; “Zijt gij heden nacht bij een ander regiment overgeplaatst?” vroeg hij.

“De noodzakelijkheid heeft mij gedrongen, kolonel”, antwoordde Steenbeek.

Zoutelande nam een vol glas en stelde dadelijk eenen toast in op den held van dezen nacht. De teruggekeerden juichten hem toe en klonken met Steenbeek.

“Heeren!” zeide de kolonel, “ter zake; welaan Steenbeek, vertel, laat ons niet te lang in het onzekere”.

“Ach, kolonel!” zeide toen Steenbeek, “de heeren maken veel te veel ophef van eene beuzeling. Er was een meisje in het brandende huis achtergelaten, ik heb haar eruit gehaald”. Zich tot den burgemeester Bolcool wendende, vervolgde hij: “Het was het gebouwtje van den tuinman Lenaars”.

“Wat beuzeling!” zeide Zoutelande, “hoor kameraad, eerbiedig de waarheid”.

“Regt zoo, kapitein! Bescheidenheid mag de waarheid niet verdonkeren: welaan Zoutelande, vertel gij het voorval eens”, zeide de kolonel.

Allen schaarden zich rondom Zoutelande, die aldus aanving:

“Steenbeek was ons vooruit geloopt, en juist, toen wij den hoek van den ruitersaal omgingen, waar men het huisje, waar rondom de vlammen uit sloegen, in het gezicht krijgt, zagen wij eene gedaante in het venster klimmen en verdwijnen, weinig denkende, dat het onze kameraad zou zijn. Spoedig hoorden wij van het volk, dat er rondom stond, dat iemand in huis vergeten was; het gevaar was zoodanig groot, daar er gedurig gedeelten van het dak naar beneden stortten, dat wij reeds onderling zeiden: nu dan verbranden er twee.

Nu waren wij digter genaderd, en op eens kwam de gedaante weder aan het venster, sprong er uit met een meisje in zijne armen, wier kleederen reeds brandden. De vlammen sloegen in dier voege rondom

hem, dat ik reeds zeide, vergeef mij die uitdrukking, Steenbeek: die kerel is de duivel of hij is onbrandbaar. De redder daalde bij den ladder neer en nu eerst bemerkten wij, bij het licht der vlammen, de epauletten. Met den uitroep: een kameraad van ons! drongen wij door de menigte en hadden het genoegen, dezen onzen braven luitenant te herkennen. Intusschen had het volk het vuur der brandende kleederen van het meisje, dat bewusteloos in Steenbeeks armen lag, uitgedoofd. Nu snelde de vader, met den uitroep: *mijn weergegeven kind!* toe, en klemde het meisje zoodanig aan zijn hart, als of hij vreesde, dat men het hem ontrukken zoude. Hij vatte Steenbeek in zijnen anderen arm en sprak met eene biddende stem: "Mijnheer, om Godswil, volg mij toch"!

Steenbeek liet zich medevoeren en wij volgden hem. Nu traden wij in een naburig huisje, waar de moeder, benevens het overige gezin, eene schuilplaats had gevonden. De moeder lag in eene flauwte en was onder handen van eenen geneesheer, die reeds alles vruchteloos aangewend had.

Thans beproefde hij zijne kunst insgelijks aan het geredde kind, hetwelk spoedig bijkwam en uitriep: "mijn hemel! waar ben ik, wat doet alles mij zeer!" Op het hooren dezer woorden kwam de moeder, als door een tooverslag, bij, vloog naar de geredde, drukte haar verscheidene malen aan het hart en kuste haar onophoudelijk; woorden konde zij niet vinden: het was een aandoenlijk tooneel.

Nu fluisterde Steenbeek tegen mij: "Zij leven, het is genoeg; ik vertrek". Dit zeggende ging hij naar de deur, doch nu stortten zich de vader, die zijn kind had ondersteund, en de moeder voor Steenbeek neder en omhelsden zijne knieën.

"Redder!" dus sprak de man, "hoe moet ik u danken?"

“Dank God”, sprak Steenbeek, “die uwe dochter en mij zoo wonderbaar bewaard heeft”. Dit zeggende, rigtte hij de knielenden op, kuste het geredde kind, en vertrok met de woorden: “Tot morgen, terwijl hij zijne hand aan de moed er reikte, die deze aan het hart drukte en kuste. Wij volgden hem. Steenbeek wilde zich onderweg het stof van den arm wrijven, en nu maakte hij de fraaije ontdekking, dat zijne uniform verbrand was, en zoo hebben wij hem een rok van onzen kameraad Bourquin aangetrokken, die de verdienste heeft, zoo hij te kort is, ten minste te sluiten”.

Clara was gedurende dit verhaal van hare zieke vriendin teruggekeerd en tot den spreker genaderd; spoedig had zij den draad van het gesprokene opgevat. Terwijl ieder het oog op Zoutelande gevestigd had, keek zij van tijd tot tijd Steenbeek aan, en nu bemerkte zij een druppel bloed, die hem van het voorhoofd rolde.

“Mijn God, Steenbeek, wat scheelt u!” riep zij verbleekende.

“Niets van belang, goede Clara”, antwoordde Steenbeek, terwijl hij zich het bloed van het voorhoofd wischte; “ik geloof, dat eene dakpan op mijn hoofd is neergekomen”.

“O, sta mij toe, u te helpen”, zeide Clara.

“Het zal der moeite niet waardig wezen”, antwoordde Steenbeek, doch Clara drong zoo sterk aan, dat Steenbeek niet verder kon weigeren, hare hulp aan te nemen.

Hij zette zich op eenen stoel voor haar neder. Cornelia Calkoen lichtte en Clara ontdekte dadelijk, dat het hoofdhaar gedeeltelijk verschroeid en met bloed beloopt was; ook aan zijne wenkbrauwen was de uitwerking der vlam te bespeuren.

Laauw water met eene spons werd aangebragt, en de wond, die wel breed, doch niet diep was, door Clara zelve uitgewasschen; kruis- en muntbladen, op brandewijn getrokken, werden vervolgens er op

gelegd en een linnendoek om het hoofd gebonden. Een traan van Clara, wier gemoed zeer aangedaan was, viel op zijne hand, en nu voelde hij geene smart meer.

Terwijl men met het leggen van dit verband bezig was, stond de kolonel Lewe op en zeide: "Luitenant, ik reken het tot eene groote eer, dat gij tot het korps mijner officieren behoort; ik zal het gebeurde ter kennis brengen, waar het behoort; in naam van ons korps dank ik u!" Nu reikte hij aan Steenbeek de hand, welke hem de zijne gaf; hij drukte dezelve regt hartelijk, hetgeen Steenbeek eenen moeilijken gil afperste. De kolonel zag hem aan, waarop Steenbeek zeide: ik geloof waarlijk, dat ik ook eenig letsel aan mijne regterhand heb gekregen". Bij onderzoek bleek, dat het binnenste zijner hand tot aan de toppen der vingers deerlijk verbrand was.

Clara had dit nauwelijks gezien, of zij vloog de kamer uit en kwam weldra met eenen waschbak, met water gevuld, terug. Op haar aanraden moest Steenbeek zijne hand in hetzelfde doopen.

"Dit is verzachtend", zeide Steenbeek, en de oogen van Clara blonken van genoegen.

Nu trad de predikant Janssen nader en sprak: "Broeder, ook ik neem het hartelijkste deel in hetgeen gij hedenavond hebt gedaan, het is iets grootsch, zich ten behoeve zijner medemenschen op te offeren; en (thans verhief hij zijne stem, en zeide plegtiglijk, terwijl allen opstonden)

Gij hebt u hedenavond een blijvend gedenkteeken, niet alleen hier, maar ook in uw toekomstig vaderland, opgericht: een gedenkteeken, dat geene menschelijke hand kan vernielen, noch de tand des tijds kan sloopen. Gij hebt het gezien, hoe gij de teederlievende ouders de aardsche zaligheid, hoe gij een denkend wezen het leven hebt teruggeschonken; gij hebt het voorbeeld van JEZUS, van uwen

Heiland, van verre, zooveel de menschelijke onvolmaaktheid dit toelaat, nagevolgd. De gedachte aan het gebeurde van dezen avond zal u altijd, zelfs wanneer eene donkere baan door dit leven uwe bestemming mogt zijn, als eene vriendelijke ster geleiden en lichten. Deze gedachte zal u in het laatste uur, als de wereld en hare goederen langzaam verdwijnen, bemoedigen en uwen doodslaap licht maken. Want de Goddelijke Zendeling sprak eenmaal: Dat gij aan de minste mijner broederen deed, hebt gij aan mij gedaan. Vader! God! (hier vouwde hij zijne handen, hetgeen door genoegzaam alle aanwezenden werd nagevolgd) stort uwen besten zegen over den redder uit; wees hem, de geredde, en ons nabij, dezen nacht en alle uren onzes levens. Amen!

Hierop volgde eene korte stilte, die slechts door het snikken der vrouwen werd afgebroken.

“Een woordje van pas, dominé!” zeide de kolonel Lewe, terwijl hij zich vooraf de oogen droogde, en hem daarna de hand reikte. Alle aanwezenden volgden zijn voorbeeld en bedankten den predikant voor zijne toespraak.

“Waarachtig dominé! ik dacht niet, dat hedenavond nog waterlanders uit mijn garnizoen zouden opmarcheren”, zeide kapitein Zoutelande. Nieman was intusschen tot Steenbeek doorgedrongen, zag hem eenige oogenblikken met een gezigt, dat de innigste deelneming kenteekende, en drukte hem aan zijn hart en een kus op zijn voorhoofd. Ook Steenbeek was diep bewogen, en tranen liepen langs zijne wangen neder. Clara, die haar vader was gevolgd, wischte deze met haren zakdoek af.

“Maar”, zeide nu de luitenant Malet, “niemand onzer heeft nog aan onzen gebranden vriend gedacht; wij rooken allen zoo smakelijk en hij

is niet eens in staat, eene pijp te stoppen; wacht, Steenbeek, ik zal u helpen”.

Onderwijl hij een pijp stopte, bragt de kolonel Lewe het vuur aan, en kapitein Zoutelande een glas wijn.

“Uwe zorg en deelneming, mijne heeren”, zeide Steenbeek, “maken mij geheel verlegen”.

“Hoe is het”, vroeg Zoutelande schertsenderwijze aan Clara,

“waarmede zullen de dames toch onzen nachtelijken held beloonen?”

Clara, buitengewoon bleek door het bijzondere voorval en de inspanning van dezen avond, werd gloeiend rood en antwoordde op eene regt vrouwelijke wijze; en met den uitroep: “Ieder Bergsch meisje, dat menschenliefde hoogacht, zal mij volgen”, snelde zij naar Steenbeek en drukte eenen vlugtigen kus op zijne lippen. Alle meisjes volgden, onder het gejuich en handgeklap der heeren, dit voorbeeld na.

Van der Plasse alleen had niet toegejuicht; hij had zich in een gesprek met kapitein Bourquin begeven, zonder nogtans uit het oog te verliezen, wat er in de kamer omging. Hij haatte Steenbeek, dewijl hij de neiging van Clara tot dezen jongeling bespeurde, en zijne oogen fonkelden van nijd, wanneer zij zich op de gedaante van Steenbeek vestigden; hij was in deze kamer een vijandige en onheilvoorspellende komeet aan eenen vriendelijken sterrenhemel.

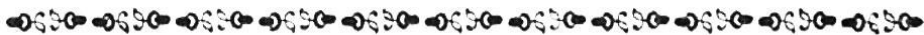
Burgemeester Bolcool nam thans het woord op en zeide:

“Wij zijn nu zoo genoeglijk bij elkander, en veel heeft ons hedenavond gedreigd, hetgeen goed is afgelopen. Welaan, laten wij onze dankbaarheid toonen, door aan de ongelukkigen, wier woning hedenavond door den brand is vernield geworden, milddadig te denken”.

Dit voorstel werd met groot gejuich aangenomen, en Clara vloog de kamer uit en kwam weldra met een zilveren bord terug, aan den burgemeester vragende, of het haar geoorloofd was, zijn voorstel ten uitvoer te brengen. De burgemeester knikte met het hoofd en de majoor de Wim zeide:

“Aan wie zoude dit beter toevertrouwd zijn: schoonheid en deugd kan men niets weigeren”. Clara ging rond, en een aantal gouden en zilveren stukken werden op den schotel geworpen. Bij natelling bleek het bedrag dezer kollekte nagenoeg f 200-00 te bedragen: eene aanmerkelijke som naar evenredigheid van het getal gasten. Deze som werd in handen van den burgemeester Bolcool gesteld, om dezelve ten nutte der ongelukkige familie Lenaars te gebruiken.

De heer Calkoen wenschte thans naar huis te gaan, doch Clara verzocht hem, een oogenblik geduld te willen hebben, daar zij eerst nog een verband om de hand van Steenbeek, die nog altijd in koud water werd gehouden, wilde leggen. Zij deed dit met eene handigheid, die den ervarendsten heelmeeester tot eere zoude verstrekt hebben. De heer Ferneij was ondertusschen met zijne jongste dochter naar boven gesloopen, om naar den toestand zijner zieke dochter te vernemen; toen hij zag, dat het meisje zacht sliep, ging hij weder naar het gezelschap terug en nam met de andere gasten afscheid, den vriendelijken gastheer in ruime mate bedankende. Zoutelande had zich voorbehouden, om Steenbeek naar huis te geleiden en hem de noodige hulp te verleenen.

Des anderendaags op het morgen rapport stond de luitenant Steenbeek als ziek gemeld; toen de kolonel Lewe hetzelfde, na de parade, aan den gouverneur ter hand stelde, vroeg deze, wat den

luitenant scheelde, waarop de kolonel hem vertelde, hetgeen op den vorigen avond was voorgevallen.

Z. H. was diep geroerd, en beloofde, zijne goedkeuring aan den luitenant te kennen te geven; inmiddels werd den kolonel gelast, aan Steenbeek te zeggen, dat de Prins zeer over zijn gedrag tevreden was. “Zeg mij eens”, vroeg de heer de Charbonier, terwijl de gouverneur het rapport verder doorzag, “wat is er met jufvrouw Fernej gisterenavond gebeurd? Ik heb van jufvrouw Tak zonderlinge zaken gehoord?”

“Wel zonderling”, antwoordde de kolonel Lewe, zich op de lippen bijtende en, zoo het scheen, onwillig, om zich verder uit te laten; doch de heer Charbonier, hem verwonderd aanziende, hervatte zijne vraag. “Eene soort van geestenzienerij, eene voorspelling, dat is alles”, antwoordde de kolonel Lewe.

“Dus is het toch zoo, als men mij verhaald heeft”, hernam de Charbonier.

“Spreken de heeren van voorspellingen?” vroeg nu de prins.

“Ja, uwe hoogheid”, antwoordde de kolonel, gisterenavond ben ik ooggetuige van een zonderling voorval geweest”. Toen verhaalde hij, hetgeen er gebeurd was, in alle zijne kleuren.

De prins lachte en vroeg: “Gij hecht toch geen geloof aan deze nieuwe Cassandra?”

“Ik kan daar niet beslissend op antwoorden”, hernam de kolonel met ernst “ik herinner mij in mijne kindsche jaren eene gelijke geestvervoering van een meisje te hebben bijgewoond, en op mijn eer verzeker ik u, dat de voorspellingen, die zij op dat oogenblik deed, en zeer ongerijmd schenen, later zijn bewaarheid geworden”.

De prins vroeg toen luid lagchende: “Kan de dweeperij van een zwak schepseltje zulk een man, als de kolonel Lewe, aansteken”.

“Het is werkelijk geene dweeperij, uwe hoogheid”, merkte de kolonel toen aan, “eene ondervinding van vroegeren tijd heeft mij de waarde daarvan doen kennen; en even zoo ver ik er van verwijderd ben, om te gelooven, even zoo verre ben ik, om alles ligtzinnig in den wind te slaan”.

“De voorspelling was niet bemoedigend voor u”, hernam de prins, meer ernstig.

“Mijn eigen lot is het niet, dat mij treft; ik ben van mijne jeugd af soldaat geweest, ik ben Nederlander en mijn leven behoort aan mijn vaderland: als dat roept, moet ik hetzelfde gewillig ten offer brengen, maar het lot van Priamus (hier boog hij zich tegen den Prins) en van het arme Troje, mijn ongelukkig vaderland”, sprak de kolonel.

Gedurende dit gesprek had men het paard van den prins voorgebragt; eenige bij het paleis wachthoudende manschappen omringden het heerlijke dier, dat snuivend zijnen berijder verwachtte; dan, van hen het te veel naderde, klonk de waarschuwend stem van den oppasser, terwijl de drie heeren nog in nadenken waren over het gesprokene, en de uitroep: *wacht u voor het paard!* bereikt hunne ooren. Getroffen zag de een den ander aan, en de prins zeide: “Nu is het waarachtig eene getrouwe copie van den Trojaanschen oorlog! Vaarwel, mijne heeren!”

Hij verliet het vertrek en liet de beide andere heeren over het zonderlinge van het geval het gesprek vervolgen.

In den avond van den 14 Maart van hetzelfde jaar, waren de vensters een der prachtigste huizen op de Place verte te Antwerpen ¹⁵⁾ helder verlicht; eene heerlijke muziek liet zich uit hetzelfde over het plein hooren en had eene talrijke menigte voor hetzelfde gelokt. Vier schildwachten gingen op en neder en weerden de steeds vooruit dringende volkshoop af; talrijke koetsen reden af en aan en bragten steeds nieuwe gasten. De maarschalk, graaf van Löwenthal, gaf een feest aan de talrijke officieren van het garnizoen de voornaamste inwoners, als alle Brabanders, ontbloomt waren van wezenlijke vaderlandsliefde en altijd gereed staan, om de opgaande zon te huldigen.

Het bal had reeds eenen geruimen tijd geduurd, toen eene korte gestalte, in reiskleederen, door de talrijke menigte drong.

De schildwachten schenen eerst gezind, om dezen onaanzienlijken gast af te wijzen, doch een enkele blik, dien hij hun toewierp, hield hen van dit voornemen terug; hij drong tot in de kamer der bedienden door, wenkte een van hen, nam eenen ring van zijnen vinger en zeide: “Breng deze aan den maarschalk, maar in het geheim, met uw leven staat gij daarvoor in”.

De bediende zag hem verbaasd aan, nam den ring en verdween zonder te spreken. Verscheidene bedienden die nog in de kamer waren, zagen den bevelenden gast vreemd aan.

Weldra lieten zich voetstappen hooren, benevens de stem van den maarschalk, die licht vroeg, en, eene kamerdeur openende, gelastte, den vreemdeling bij hem te geleiden.

¹⁵ Groenplaats, direct Z. van de kathedraal.

De gestalte trad met eene ligte buiging de kamer binnen, die evenzoo door den maarschalk werd beantwoord. Toen de bediende het vertrek had verlaten, ving de maarschalk het gesprek aldus aan:

“Wel nu de Couloir, wat brengt gij?”

“Onzen wensch”, antwoordde de Couloir, “Z. M. is lang weifelend geweest, maar heeft eindelijk tot oorlog besloten. Dat bal kan, zoodra de zaak in order is, geopend worden”.

“En waar zal hetzelfde gegeven worden?” vroeg de maarschalk.

“Dank zij den maarschalk van Saxen”, antwoordde de Couloir, deze heeft gezorgd, dat wij niet ver behoeven te marcheren: op den Staatschen bodem; onze troepen zullen het bij die rijke boeren goed hebben”.

“Ja, maar menigeen zal ook aan de vestinglinie zijn hoofd nog stooten”, sprak de maarschalk.

“Dit is zeer onzeker”, merkte toen de Couloir langzaam en met het hoofd schuddende aan “maar, naar mate de waarde van het voorwerp is, wordt de prijs ook duurder”.

“Gij zult zekerlijk”, zeide de maarschalk glimlagchende, “in de schaal waarmede Zijne Majesteit oorlog en vrede woog, ook wel een gewigtje geworpen hebben”.

“Zeg liever een gewigt”, hernam de Couloir.

“Ik heb hem in uwen en mijnen naam Bergen op Zoom beloofd”.

“Dat is eene gevaarlijke belofte, kolonel, ik deel daar niet in”, zeide de maarschalk.

“Gij zult toch medewerken, graaf? vroeg de Couloir.

“Zoo ik daartoe orders ontvang, dan met hart en ziel”, antwoordde de maarschalk.

“Daar is bereids voor gezorgd”, hernam de Couloir.

“Dan mogen wij met April wel de loopgraven openen, en wie weet, of met den 1 October nog wel eene duchtige bres gemaakt is”, sprak de maarschalk.

“Niet altijd zijn het de kogels, die den ingang tot eene vesting openen”, zeide de Couloir lagchende. “Maar ik vergeet, dat uwe excellentie een feest geeft; alleen om u de aangename tijding spoedig te doen kennen, ben ik herwaarts gekomen. Ik zal de eer hebben, uwe excellentie op morgen nader te spreken”.

Wilt gij”, vroeg de maarschalk, “niet van het bal gebruik maken?”

“Ik ben moede, graaf, en zoo min als mogelijk is wensch ik mijne tegenwoordigheid hier bekend te zien. Ik zal uwe excellentie mijne redenen nader ontvouwen”.

Nu scheidden zij, de Couloir begaf zich naar zijn logement en de maarschalk vertoonde zich weder op het bal.

Het vooruitzigt, om nieuwe lauweren te plukken, en de vrolijkheid, die rondom hem heerschte, had den maarschalk bijzonder opgeruimd gemaakt. Verscheidene hoofdofficieren, die steeds om den maarschalk eenen kring vormden, hadden de geheime boodschap en het daarop gevolgde verdwijnen van zijne excellentie opgemerkt, en trachteten thans, door het gesprek nu op deze dan op gene boeg te wenden, den maarschalk spraakzaam te maken. Na eenen geruimen tijd vergeefsche moeite daartoe te hebben aangewend, gelukte het hun eindelijk; en spoedig daarna was het door de geheele zaal bekend, dat de oorlog op het punt was van uit te breken.

Deze tijding werd met groot gejuich ontvangen en met innig genoegen zag de held zich omringd door zoo vele dapperen, die, dood noch wonden schroomende, alleen door het vooruitzigt, om weldra eer te behalen, als in een oogenblik geëlectriseerd waren. Doch de schoonheid was tegenwoordig; geen Franschman vergat ooit aan

dezelve hulde te bewijzen; het gejuich verflauwde al meer en meer, en het dansen, dat voor eenigen tijd gestaakt was, ving wederom aan. Ter zijde van den maarschalk zat een meisje van ongeveer twintig jaren; door hare kleeding, eenvoudiger dan die der andere dames, viel zij niet dadelijk in het oog: evenwel, wanneer men eenmaal haar aanminnig gelaat en liefelijke gestalte aanschouwd had, moest men erkennen: het was de koningin van het bal. Slechts eenmaal had zij gedanst; alle verdere aanzoeken wees zij, onder voorwendsel van ongesteldheid, beleefdelijk van de hand.

Daar de bejaarde officieren zich meestal om den maarschalk schaarden, en de jongeren zich de genoegens van het dansen niet konden ontzeggen, zat zij eenzaam ter neder. Toen de maarschalk met de hem omringende officieren dicht bij haar zijne plaats had genomen, werd zij door verscheiden dezer heeren onophoudelijk begluurd. Spoedig had zij dit bemerkt, en sloeg hare oogen neder, of zag naar het andere einde der zaal.

Eindelijk, wat waagt een Franschman niet, plaatste een der heeren zich naast haar en vroeg op zeer galanten toon:

“Als Mars en zijne zonen feest vieren, moet dan de godin van Paphos geen deel daaraan nemen?”

“Indien het tweede gedeelte op mij moet passen, mijnheer, dan is de vergelijking al te vleijend, dan dat ik dezelve zou kunnen beantwoorden”, antwoordde het meisje.

“En toch behelst dit gedeelte de meeste waarheid”, hernam de officier; “door u aan het feest te onttrekken, benadeelt gij ons grootelijks”.

“Dit nadeel”, zeide het meisje, is meer denkbeeldig, dan wezenlijk”.

“Bescheidenheid verhoogt verdiensten”, sprak de officier. Op mijn woord, zoudt gij gelooven, dat de nieuwe lauweren, die wij in den op

handen zijnden oorlog zullen plukken, dubbele waarde voor mij zouden hebben, als ik wist, dat een wezen, half zoo schoon, als gij zijt, mij dezelve om de slapen zoude vlechten?”

“De schoonheid heeft zich altijd bereidwillig daartoe getoond”, hernam het meisje.

“Zoo waar ik markies de Liere ben”, sprak de officier, “ik houd u bij het woord”.

“De markies schijnt mijne meening niet gevat te hebben, of ik heb mij misschien onduidelijk uitgedrukt, ik zoude voor die overgrootte eer moeten bedanken; maar ik ben overtuigd, dat duizend schoonheden, in wier schaduw ik niet staan mag, om den voorrang zouden strijden”.

“En gij zoudt mij die eer dus weigeren?” vroeg de markies.

“De overtuiging van die niet te verdienen, mijnheer, eischt dit”.

“Al te groote nederigheid, mejufvrouw”, hernam de Liere, de maarschalk zelf zou die eer, door u bewezen, weten te waarderen”.

“Laat ons dit gesprek staken”, zeide nu het meisje, “en niet twisten over eene zaak, wier uitkomst nog onzeker is”.

“Gij twijfelt er toch niet aan, dat wij over de lompe Engelschen, de vrekkige kooplieden en de domme Duitschers zullen zegevieren?”

hernam de markies trotsch, terwijl de schoone hem toevoerde:

“Ik ben een meisje, markies; mijne inzigten in oorlogszaken zijn te beperkt, om mijn gevoelen te durven uiten. Aan ons vrouwen is alleen de zorg voor onze kleeding en huishouding overgelaten. Evenwel moet ik u zeggen, dat ik onder de door u genoemde natiën menschen heb leeren kennen, die noch lomp, noch dom, noch vrekkig zijn”.

“Geene regel zonder uitzondering”, sprak de markies; “doch laten zij wezen, wie zij willen; gij kunt verzekerd zijn, dat de overwinning onze legers getrouw zal zijn. Geene natie is tegen de Fransche wapenen bestand”.

Een ongeloovig glimlachje speelde op het gelaat van het meisje, terwijl de markies vervolgde: “O, dit lijdt geen twijfel; dit is eene bewezene waar en gewis zult gij, in den aanstaanden herfst, het overwinningsfeest op eene plechtige wijze mede helpen vieren”.

“Misschien!” hernam het meisje.

“Hoe, zoudt gij dan te huis blijven, daar uwe tegenwoordigheid op dit bal een blijk is van uwe belangstelling in den voorspoed der Fransche wapenen?” vroeg de markies verwonderd:

Het meisje zag voor zich neder, zeggende: “de heer markies vergeet, dat wij vrouwen afhankelijke schepsels zijn”.

“Het is niet mogelijk, dat in deze stad zulk een wreedaard leeft, die een feest van deszelfs grootste sieraad zou durven berooven”, merkte de galante Franschman aan.

, Gij vergeet,” hernam het meisje, “dat hier andere zeden en gewoonten heerschen, dan te Parijs”.

“Het is jammer”, sprak de markies, “dat gij dit barbaarsch land tot verblijf gekozen hebt. Parijs alleen zoude uwe schoonheid naar waarde schatten en dezelve weten te huldigen. Een enkele blik van uw aanminnig oog ware toereikend, om eene geheele wijk krankzinnig te maken”.

“Om de bewoners dier hoofdstad voor zoodanig onheil te behoeden, zal ik maar niet derwaarts gaan”.

“Maar nu in ernst gesproken”, hervatte de markies, “welke provincie heeft het geluk, u te hebben zien geboren worden? Dat gij eene Fransche zijt, is bij mij uitgemaakt; want, behalven dat geen land in de wereld, buiten mijn vaderland, zoodanige schoonheid konde voortbrengen, doet uwe volkomene kennis en juiste uitspraak der taal mij dit dadelijk opmerken”.

“De eigenschappen”, antwoordde het meisje spotachtig, “die gij, mijnheer, bij mij veronderstelt, zijn al te vleijend, dan dat ik dezelve voor meer dan complimenten kan rekenen; en, wat mijn geboorteland betreft, ik moet het helaas bekennen, ik heb het geluk niet, in Frankrijk te zijn geboren”.

“Dan moeten waarlijk uwe ouders Franschen geweest zijn”, zeide toen de markies.

“Ook dit geluk is mij niet ten deel gevallen”, vervolgde het meisje, op den vorigen toon. “Neen, markies, door mijne geboorte ben ik eene Nederlandsche en alzoo uwe vijandin”.

“Hoe gaarne”, sprak de markies, “zou ik mij voor altijd aan u gevangen geven”.

“Spoedig zoudt gij uwe gevangenis ontvlieden”, hernam het meisje.

Terwijl dit gesprek plaats had, was een deftig gekleed burger genaderd, welke voor den markies eene diepe buiging maakte, hetgeen door den officier, die zich ongaarne gestoord zag, vrij nalatig werd beantwoord.

“Zal mijne nicht niet meer dansen?” vroeg de man.

“Het is mij niet wel bevallen”, antwoordde het meisje. De markies zag haar vragende aan en zeide: “Uw oom?” Het meisje boog zich en antwoordde: “Mijn oom, de heer Verhellemans”.

De markies stond dadelijk op, en het meisje stelde hem aan haren, oom voor, als de markies de Liere. Deze boog zich, zeggende: “ik moet u mijn compliment maken over uwe nicht”.

De heer Verhellemans zeide grimlachende: “zij is niet kwaad gevormd, maar magtig eigennig; ik hoop, dat het meisje uwe Excellentie niet moge verveeld hebben, noch den rang hebben vergeten, dien uwe Excellentie bekleedt”.

Het meisje werd rood en sprak: “Het eerste is zeer wel mogelijk, oom; voor het tweede zal ik zorgdragen”.

“Integendeel”, zeide nu de markies, “ik heb een aangenaam oogenblik met uwe nicht doorgebracht, en het zal mij aangenaam zijn, onze kennismaking te mogen voortzetten”.

“Welk huis in deze stad” zeide Verhelle “zoude niet gaarn voor den markies geopend worden, en wie zou de eer van deszelfs bezoek niet weten te schatten?”

“En wat zegt mejufvrouw hiervan?” hernam de markies.

“De wil van mijnen oom eischt mijne gehoorzaamheid”, antwoordde het meisje.

“Maar zoudt gij mij dan niet gaarne wederzien?” vroeg andermaal de markies.

“Onze kennismaking”, was het antwoord, “is nog zoo kort”.

De heer Verhellemans zag zijne nicht gestreng aan, hetgeen zij bespeurde, waarom zij er bijvoegde: “evenwel zal ik altijd, uit hoofde van den rang, dien uwe Excellentie bekleedt, de eer gevoelen, van uw bezoek te mogen ontvangen”.

“Ik hoop”, zeide de markies, zich met welgevallen langs de kin strijkende, “spoediger met meer belangstelling, ja met verlangen door u tegemoet te worden gezien”.

“Dat zal de tijd leeren, mijnheer”, gaf de schoone ten antwoord.

Thans nam de oom het woord op en zeide: “De meisjes, waarde markies, zijn hier een weinig strenger van begrip, dan in Frankrijk”.

Nu boog zich de markies voor het meisje en voor den heer Verhellemans, met de verzekering, van eerstdaags ten hunnen huize een bezoek te zullen afleggen, en begaf zich weder in den kring der officieren, welke den maarschalk steeds omringden.

"Louize!" zeide nu Verhellemans, "gij gedraagt u in der daad kinderachtig; gij eet bij mij het genadebrood en jaagt desniet-tegenstaande elken man, die u nadert, terug; wien verlangt gij toch wel, dat om uwe hand zal vragen? Zekerlijk zijn die romaneske grillen u nog niet uit het hoofd. Hoor, de markies de Liere is de regterhand van den maarschalk, en, zoo als gij weet, ben ik aannemer: zulk een man moet ik tot vriend hebben. Ik beveel u derhalven, als oom, om dien heer met alle voorkomenheid te bejegenen, en die gemaakte stuurschheid af te leggen".

"Mijn vader was een Landberg", antwoordde Louize.

"En zijne dochter is eene bedelaarster", hervatte Verhellemans.

"Waarom laat gij mij mijnen wil niet, oom!" zeide Louize, "dan zoude ik u niet langer tot last verstrekken".

"Dan zoude ik mijne nicht misschien spoedig de straat zien schrobben", sprak Verhellemans.

"Dan had ik de verdienste", hernam Louize, "geene bedelaarster meer te zijn".

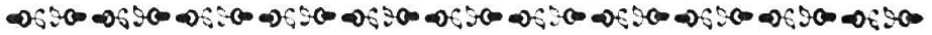
"Nu, kort en goed", zeide de oom hevig, "ik beveel u, dien heer op eenen geheel anderen toon, dan gij straks gedaan hebt, te bejegenen".

"Hoor oom!" zeide Louize met kracht, "hoe schoon de vogels ook mogen zijn of fluiten, nimmer zal ik mij tot lokaas vernederen".

"Onnozel ding, ondankbaar schepsel", hernam de oom, "eene ketterin moet ik in mijn huis nemen, haar behandelen als mijn eigen kind, en nog kan ik niet zoo veel verwerven, dat zij een aanzienlijk man heusch bejegene; gij hebt dezelfde koppigheid, als uw vader".

"Niemand zal mij van onbeleefdheid beschuldigen, oom!" sprak het meisje, "maar gij deed beter de dooden te laten rusten, en het aandenken eens vaders bij het kind in eere te laten".

De dans was thans geëindigd en de dames spoedden zich naar hare zitplaatsen, zoodat de oom genoodzaakt was, het gesprek af te breken. Het bal werd tot den morgenstond voortgezet en de Fransche galanterie liet menig aandenken in het hart der Brabandsche schoonen achter.

Den volgenden morgen begaf zich de Couloir, even als den vorigen avond in eenen mantel-jas gewikkeld, naar het hotel van den maarschalk van Löwenthal. Door Z.E. was reeds de order gegeven, om den kolonel dadelijk bij hem toe te laten. De generaal, graaf de Bledt, werd uitgenoodigd, om bij het gesprek tegenwoordig te zijn. Weldra verscheen de graaf, en de drie heeren sloten zich in het kabinet van den maarschalk op, en vertoefden aldaar een paar uren.

De Couloir vertrok, even zoo vermomd als hij gekomen was, en, na twee uren tijdsverloop, was hij weder op de terugreize naar Parijs. Ten gevolge dezer bijeenkomst heerschte eene verbazende drukte in de bureaux van den maarschalk. Wapenschouwingen, uitdeelingen van buskruid, bevelen tot aanvoer van belegeringsgeschut, diverse aannemingen van planken, balken en schanskorven gaven genoeg te kennen, dat de onderneming tegen de eene of andere vesting in dit jaar het hoofddoel van het Fransche leger zoude zijn. De korpsen moesten tegen het einde der maand marschvaardig zijn; een ligt korps, uit een bataillon jagers en een eskadron husaren zamengesteld, werd georganiseerd, om tusschen Antwerpen, Bergen op Zoom en Breda den vijand te verkennen. Weldra stroopten deze troepen tot voor de poorten van Bergen op Zoom. In deze vesting en te Breda, bleven deze maatregelen niet onbekend, en men was genoegzaam zeker overtuigd, dat het nu eene der beide steden zoude gelden.

In Bergen op Zoom vooral was men ijverig bezig, om de vestingwerken, door den grooten *Coehoorn* zoo uitnemend verbeterd, in den besten staat van verdediging te brengen.

De landerijen, langs de linie van vestingwerken, welke zich aan de noordoostzijde der stad tot schier een uur gaans uitstreckte, werden geïnundeerd en de buitenwerken, die zich in het zoogenaamde *front d'attaque* bevonden, van geschut voorzien; de bastions waren reeds gemonteerd en derzelver flanken met houtwerk bekleed en met geschut bezet. Bij het korps mineurs heerschte eene buitengewone drukte: nieuwe mijnen werden aangelegd en deze, zoo wel als de reeds bestaande, gevuld. Ook in de kruidmagazijnen was het zeer levendig: een aantal menschen was dagelijks onafgebroken bezig met het maken van kardoezen van allerlei kaliber, van patronen en met het vullen van bommen. In het arsenaal zelve zag men vele werklieden, als timmerlieden, smeden, enz., onderscheidene voorwerpen in voorraad gereed maken, om de zoodanige, welke door den vijand mogten beschadigd worden, dadelijk door nieuwe te kunnen doen vervangen. Kortom, alle maatregelen werden genomen, die, indien de vesting mogt aangevallen worden, eene hardnekkige verdediging deden vooruitzien.

De dag van den 17 Maart was in Bergen op Zoom sedert vele jaren een volksfeestdag: de gilden werden op dien dag opnieuw beëedigd, waarbij dan eene feestelijke optocht naar het raadhuis plaats greep. Vooraan ging de gildeknaap, met een aantal zilveren schilden behangen, achter hem de gildemeester, vervolgens paar aan paar de leden der gilden, naar mate van hunnen ouderdom. Eene menigte koperen en kleine zilveren geldstukken, die door hen onder het bijeenverzamelde volk werd geworpen, getuigde van de toen der tijd

aldaar heerschende welvaart. Na de hernieuwing van den eed, die des middags juist te 12 uren plaats had, ging ieder naar zijne woning terug; maar reeds om twee uren stroomde alles de Boschpoort uit naar het een kwartier van de vesting gelegen gehucht Borgvliet ¹⁶⁾, waar dan kermis werd gehouden en men zich op eene gulle wijze onderling vrolijk maakte.

In Bergen op Zoom, waar het onderscheid der standen ¹⁷⁾ nauwelijks merkbaar was, werd destijds dit feest zoowel door de voorname als geringere klasse bijgewoond.

Op dezen dag had de oud-burgemeester Bolcool het geheele gezelschap, zoo als hetzelve op den 1 Maart ten huize van den heer Nieman bijeen was geweest, bij zich genoodigd en stelde hetzelve voor, om met rijtuigen de kermis te gaan bezoeken, een toertje om te rijden en eene korte visite op zijn naburig buitengoed af te leggen, en daarna den avond bij hein door te brengen. Daar men zich hiervan eenen genoegelijken dag beloofde, werd deze uitnoodiging met gejuich aangenomen. Steenbeek was weder geheel hersteld, alleen moest hij nog handschoenen dragen, daarop zijne handen de sporen van den brand nog zichtbaar waren.

Des middags waren alle gasten reeds ten huize van den heer Bolcool, en spoedig kwamen de rijtuigen voor. Hoe gaarne Steenbeek een plaatsje naast, of tegen over Clara zoude ingenomen hebben, was hij toch te bescheiden, om zich op te dringen, en het gelukte van der Plasse, die hierin veel ondernemender was, eene plaats naast haar te bekomen; de oude heer Nieman en eene der dochters van den heer Calkoen namen in hetzelfde rijtuig plaats.

¹⁶⁾ Bedoeld is hier Oud-Borgvliet, thans verdwenen, lag ZW van de Paulus Buyslaan.

¹⁷⁾ Opmerkelijk....

In het laatste rijtuig vond Steenbeek, nevens de andere jufvrouw Calkoen, eene plaats; tegen hen over zaten de heer de Neve en zijne echtgenooten.

Het genoeg was voor Steenbeek vervlogen, nu hij zich niet in de stralen van zijne zon, de teederbeminde Clara, konde koesteren; diep in gedachten verzonken, zat hij in het rijtuig, en alleen de snapachtigheid ¹⁸⁾ van mejufvrouw Calkoen mogt het gelukken, hem nu en dan een antwoord af te dwingen.

Men had eenen kleinen omweg gemaakt, om het oord, waar de kermis gehouden werd, te bereiken; na een half uur rijdens, kwam men op de bestemde plaats. Men steeg uit de rijtuigen, wandelde eenigen tijd tusschen de kramen door, terwijl men elkanderen kleine kermisgeschenken kocht; vervolgens ging men de herberg binnen, waar eene vrolijke dans-muziek tot dansen uitnoodigde.

De majoor de Wim en kapitein Zoutelande, welke in het rijtuig nevens de jufvrouwen gezeten hadden, begonnen met deze dames te dansen. De andere dames, insgelijks hiertoe genoodigd, bedankten; van der Plasse had alle zijne overredingskunsten bij Clara tevergeefs in het werk gesteld. Ook zij had eene andere plaats in het rijtuig gewenscht, doch wist hare teleurstelling beter te verhelen, dan Steenbeek; doch nu zij dezen had gezien, die zich ook verontschuldigde, om te dansen, en op wiens gelaat zwaarmoedigheid te lezen was, konde zij in het dansen geen genoeg meer vinden.

Nadat men zich hier eenigen tijd verlustigd had, vertrok het gezelschap naar het buitengoed. Een fraaije voorjaarsdag noodigde uit tot deling, waartoe men zich in kleine partijen verdeelde. Van der Plasse was Clara zoo getrouw, als hare schaduw.

¹⁸⁾ Babbelzucht.

Allen hadden zich naar de oranjerie begeven, want de burgemeester Bolcool was bekend, als een liefhebber van vreemde gewassen en bloemen; een aantal van de schoonste bloeiden reeds en men vermaakte zich met derzelve beschouwing. Steenbeek alleen, in diepe gedachten verzonken, was de dennenlaan opgewandeld, en had zich op eene aan het einde van dezelve staande bank nedergezeten, van waar men een fraai uitzigt in de verte had. Hij staarde voor zich neder en maakte met een stokje figuren in het zand, of beschouwde de zon, die den horizon naderde.

Door de menigte der gasten had alleen Clara hem gemist; misschien had daartoe bijgedragen, dat juist, toen het gezelschap nog in de oranjerie was, de predikant Jansen binnentrad en met de meeste hartelijkheid door ieder werd welkom geheeten.

De avond begon te vallen en de lucht werd guur, weshalven eene kleine wandeling langs den vijver werd gedaan, terwijl in de zaal eenige ververschingen stonden, waarvan men zich, zonder zich neder te zetten, bediende. Eindelijk kwamen de rijtuiggen voor.

Thans werd Steenbeek gemist: niemand wist, waar hij gebleven was; duidelijk konde men in Clara's gelaat eene groote bezorgdheid lezen. "Zekerlijk is hij aan het doolen", sprak Zoutelande, met eenen zijdelingschen blik op Clara, "sedert eenigen tijd is hij een liefhebber van de eenzaamheid geworden. Welnu eene terugwandeling naar de stad zal hem goed doen".

Men stapte in de rijtuiggen, met uitzondering van den heer Nieman, die verklaarde, op Steenbeek te willen wachten, en ook bij voorkeur dit half uurtje te willen wandelen. Ook de predikant Jansen gaf de voorkeur hieraan, en de rijtuiggen vertrokken stadwaarts.

De heer Nieman en de predikant Jansen, beiden op het buitengoed zeer wel bekend, besloten, Steenbeek op te zoeken, en sloegen een

afzonderlijken weg in, met afspraak, elkanderen op het huis weder te zullen opwachten; ook de tuinman werd uitgezonden, om den verloren gast te zoeken.

Steenbeek zag en hoorde van zijne bank de rijtuigen op den niet verre van daar verwijderden weg; hij sprong op en herinnerde zich, onbeleefd te zijn geweest door zijn gezelschap te hebben verlaten. Nu spoedde hij zich terug en liep den heer Nieman tegemoet, welke hem toeriep:

“Waarde Steenbeek! is u iets overgekomen? Allen zijn ongerust over u”.

“Ik moet dezen avond voor eene groote onbeleefdheid verschooning verzoeken”, antwoordde de luitenant.

Gij zijt heden niet opgeruimd, mijn vriend, sedert eenigen tijd zijt gij veranderd”, zeide Nieman.

“Waartoe zou het veinzen baten”, sprak Steenbeek, terwijl hij zijne hand op het hart legde; “ik ben niet gelukkig”.

“En wat is het dan, hetwelk den moedigen man zoo kan ter neder slaan?” vroeg Nieman.

“De invloed van iets, meer onwederstaanbaar, dan onze wil, doet zich bij ons menschen dikwerf bespeuren”, hernam Steenbeek.

“En het doel, waarheen die invloed u wil leiden, is daarin uw ongeluk gelegen?” vroeg Nieman.

“Integendeel”, antwoordde Steenbeek, “juist daarin ligt mijn geluk.

Doch ziet gij die ster, zoude ik dezelve met mijne hand kunnen vatten? Evenmin zal ik mijn doel bereiken”.

“Ik ben nieuwsgierig, om te weten”, hernam Nieman, “wat voor een man van uwe talenten en uwe jaren onbereikbaar kan wezen”.

“Het zoude nutteloos zijn”, zeide nu Steenbeek, “aan u zulks mede te deelen; mijn gevoel, mijne eer, beiden leggen mij het stilzwijgen op”.

“Toch niet”, vervolgde Nieman; “gij moet spreken: ik heb u hartelijk lief, en waar gij niet te helpen zijt, daar vindt gij eenen deelnemenden vriend. Gij hebt geen vader meer. Sta mij toe, deszelfs plaats te vervangen; antwoord mij als zoon”.

Steenbeek zweeg en zuchtte; eindelijk sloeg hij de oogen op, werd gloeiend rood en zeide met eene vaste stem: “Ik bemin Clara”.

“Ik wist dit”, sprak Nieman.

“Ik bezit niets”, aldus vervolgde Steenbeek, “volstrekt niets, als mijne eer en mijn degen”.

“Dit zoude geene onoverkomelijke hinderpaal zijn”, hernam Nieman; “maar ik kan niet ontveinzen, dat uwe betrekking, hoe nuttig en eervol ook, bij eene nadere verbindtenis, veel voor mijne lieve Clara doet vreezen, en dat ik haar liever in de armen zou zien van iemand, wiens beroep zoo veel aanleiding niet geeft tot eenen spoedigen weduwenstand, of tot verminking van haren echtgenoot. Hebt gij uwe gevoelens reeds aan Clara te kennen gegeven?”

“Hoe konde ik dit?” antwoordde Steenbeek.

“Beloof mij dan dit vooreerst te zullen nalaten”, zeide Nieman.

“Voor zoo veel woorden betreft, behoef ik dit niet te beloven”, sprak Steenbeek. “De eer zelve verbiedt, mij aan haar te verklaren: ik bemin en zwijg. Doch om mij onverschillig jegens haar te toonen, dat kan ik niet; voor de kunst der misleiding ontbreekt mij alle geschiktheid”.

“Genoeg”, zeide toen Nieman, “zoo min als ik u aanmoedigen wil, evenmin wil ik u de hoop ontnemen. Gij vaart voort, mij, zoo als gewoonlijk, te bezoeken en van de tijdsomstandigheden zal mijn besluit afhangen. Ik wil niet ontveinzen, dat ook ik u hartelijk genegen ben, en, indien gij kunt besluiten, om de militaire loopbaan vaarwel te zeggen, dan zouden wij nader kunnen overleggen”.

“Dit is onmogelijk”, viel Steenbeek hem in, “verg alles van mij, maar verlang niet, wat thans de eer verbiedt. Ik ken niets op deze wereld, wat mij dierbaarder is, dan het bezit van uwe dochter: maar kon ik haar bezit voor éénen tred van de baan der eere koopen, dan zou de prijs voor mij veel te hoog zijn. Neen, mijnheer Nieman! nimmer zoude ik mijne oogen in de tegenwoordigheid van een man durven opslaan: daar is hij, zoude men fluisteren, die lafhartig om het bezit van een meisje, toen het vaderland zijne kinderen tot verdediging behoefde, zijn vaandel verliet. Neen, mijnheer Nieman! zelfs de welsprekendheid van een engel ware vergeefs aan mij besteed”.

“Edele vriend!” sprak Nieman, en vatte zijne hand, “God geve, dat de omstandigheden spoedig zulk eene wending nemen, dat ik zeggen kan: Clara is de uwe; maar ik ben vader, en hoezeer ik u genegen ben, moet toch de zorg voor het welzijn van mijn kind mij herinneren, dat uwe carrière allergevaarlijkst is. Echter moet ik toestemmen, dat gij dezelve thans eervol niet kunt verlaten; onbewimpeld wil ik gaarne erkennen, dat ik, wat uw karakter en persoon aangaat, niemand liever tot schoonzoon zoude hebben; hopen en zwijgen, ziedaar mijn raad; en dit kan u, indien gij Clara wezenlijk bemint, niet zwaar vallen”.

Hopen en zwijgen”, herhaalde Steenbeek werktuigelijk, en drukte de hand van Nieman, die nog in de zijne rustte.

Zij keerden terug, vonden den predikant Jansen reeds wachtende in de zaal, en sloegen den weg naar de stad in, alwaar zij even voor het sluiten der poorten aankwamen.

In het begin der maand April werd in het koffijhuis de Meersche eene verkooping van onroerende goederen gehouden. Een huis, vooraan in de Boschstraat staande, werd gekocht door den timmermansknecht Reuterkamp, volgens zijne opgave, voor zekeren heer Krömgtter. In plaats van, als gewoonlijk geschiedde, tot het termijn van betaling borg te stellen, werd het gekochte dadelijk betaald. Dit baarde in het eerst wel eenig opzien, doch na eenige dagen werd er niet meer over gesproken. De goedkoope levenswijze in Bergen op Zoom lokte steeds eene menigte gepensioneerden en andere menschen derwaarts, zoodat het koopen van eene woning voor eenen onbekenden niet vreemd of zeldzaam was.

Men vernam weldra, dat de nieuwe eigenaar een geboren Zwitser was, die met een huifkarretje de Wouwpoort binnen was gereden: een man van een deftig voorkomen, die in het logement het Zwijnshoofd afgestapt was en zich dáár terstond als eigenaar van het gekochte, aan de Boschoort gelegen, huis deed kennen. Het huis werd hem afgestaan en binnen een paar dagen eenige vertrekken van hetzelfde op eene deftige wijze van meubelen voorzien. Kort daarop volgden nog eenige goederen, die, onder de zorg van eene bejaarde dienstmeid, werden aangebragt, en nu aanvaardde de vreemdeling het huis. Krömgtter gaf zich uit voor een Zwitser, uit het Italiaansche kanton Tessino, en legde aan de overheid papieren over, die dit ten vollen bevestigden, terwijl ook zijne zwarte oogen, zijn Romeinsche neus, ovaal gelaat en eene groote levendigheid in zijne bewegingen de waarheid hiervan schenen te bewijzen. Hij sprak vloeiend Hoogduitsch; de juiste opmerker nochtans miste bij hem den Zwitserschen tongval. Hij scheen een man te zijn van ongeveer 40 jaren; kleepte zich zeer zindelijk naar den laatsten smaak, en rijk, zoodat men wel aan hem konde zien, dat hij een man van eenig

vermogen was. Hij was tot gezelligheid geneigd, en, schier van het oogenblik af, dat hij zich binnen de stad had gevestigd, een trouw bezoeker van koffijhuizen; echter wees hij daarentegen iedere nadere kennismaking, waaruit bezoeken konden voortvloeijen, van de hand, zich verschonende, op grond, dat bij met eene ongeschikte dienstmaagd, die hem reeds als kind gedragen had en die hij daarom niet verstoten konde, moest huishouden; en dan voegde hij er steeds spotachtig grimlagchend bij, dat zijne middelen, hem niet toelieten, eene tweede te houden.

In de koffijhuizen, waar het Duitsch, door de vele buitenlandsche officieren, die toen in Staatsche dienst waren, verstaan en gesproken werd, was hij weldra zeer gezien, als zijnde een aangenaam verhaler, die eene stevige flesch dronk, nu en dan dezen of genen uitnoodigde, hem in het drinken te helpen, en rijkelijk het zijne, toebragt, om de algemeene vrolijkheid te vermeerderen. Ja zelfs nam hij somwijlen deel in het hazardspel, dat nog altijd in gebruik bleef. Zijne ongezondheid, zoo zeide hij, als behept zijnde met eene slechte borst, had hem genoodzaakt, op raad van zijnen geneesheer, zijne bergen te verlaten en de zeekusten te gaan bewonen. Hij had aan Holland, als steeds met Zwitserland innig bevriend, de voorkeur gegeven; maar de wijze van leven in de eigenlijke Hollandsche provincien was hem te duur en niet voor zijne inkomsten berekend.

Verder konde men niets van hem ontdekken; proeven, met zijne dienstmaagd genomen, om iets naders te weten, moesten ongunstig uitvallen, daar zij het Hoogduitsch met zulk eenen vreemden tongval uitsprak, dat zij dikwerf genoodzaakt was, door gebaarden ¹⁹⁾ te beschrijven, hetgeen zij te kennen wilde geven.

¹⁹⁾ gebaren

Het was onzeker, tot welk kerkgenootschap de vreemdeling, behoorde, daar hij noch zijne dienst-, maagd ooit ter kerke gingen. Op elk onderzoek deswegens antwoordde hij ontwijkend, dat hij het Hollandsch niet genoeg verstond, om met nut ter kerke te gaan. Krömgtter beviel bijzonder aan van der Plasse en na eenigen tijd was men zeker, waar een van beiden verscheen, spoedig den anderen te zien. Het was daarom niet onverwacht, toen op den 4 Junij daaraanvolgende, in den namiddag, Krömgtter zich bij van der Plasse liet aandienen, die over dit zoo aangenaam als onverwacht bezoek verwonderd, doch niet ontevreden was. Na alvorens over eenige onverschillige zaken te hebben gesproken, nam Krömgtter een brief uit zijne portefeuille en overhandigde denzelven aan van der Plasse met de woorden: "Van mijnen correspondent". De kapitein opende den brief met spoed en las het volgende:

"Parijs den 15 mei.

Waarde vriend! Ik sta op eenen vulkaan, die telkens onder mijne voeten dreigt los te barsten; ik heb u hartelijk lief en het scheen mij toe, dat ook het Fransche bloed, hetwelk u door de aderen vloeit, nog niet geheel verbasterd was, en dat, in weerwil van de omstandigheden, die u voor het is oogenblik dwongen, Frankrijk te verlaten, gij dit land, waar uwe zeden, uwe gewoonten heerschen en uwe talenten erkend worden, nog altijd bemint.

Ik heb dus bij den Koning ten uwen behoeve gewerkt, en hiermede zijn mijne wenschen boven mate geslaagd. In dit oogenblik is de benoeming als majoor voor u reeds uitgevaardigd en het is zeker, dat, zoodra uwe medewerking bekend wordt, de verhevene rang van kolonel u niet ontgaan kan; doch gij zult begrijpen, dat zoovele gunst van de zijde van Zijne Majesteit, van uwe zijde wederkeerig eenige opofferingen vordert. Ongeacht den geheimen weg, die door

mij u aangewezen is, om ongehinderd slechts uwe gevoelens van verknochtheid aan het schoone Frankrijk uit te drukken, blijft gij stilzwijgen. Zijne Maj. ziet mij met wantrouwende oogen aan en heeft mij herhaaldelijk gevraagd: de Couloir, hoe zit het met uwe belofte en van der Plasse?

Ik heb steeds de schouders moeten optrekken. Mijne vriendschap voor u heeft mij op eenen zeer moeilijken weg gebragt, en, indien hier niet spoedig tijding van uwe goede gezindheid ontvangen wordt, dan ben ik verloren. Misschien heeft eene al te groote vriendschap voor u mij doen dolen: vergeef mij dit, uwe wijze van handelen beslist mijn lot.

Wanneer binnen eene maand geene tijding van u ontvangen wordt, verlaat ik het hof, voor dat mijne ongenade bekend wordt, en in dat geval ben ik zoo vrij, wissel te trekken voor de aan u gegeven som welke gij met betaling zult honoreren; die gelden zal ik dan zeer benoodigd zijn.

Indien het tegendeel plaats heeft en gij schrijft, hetgeen ik hoop, dan triumfeer ik over mijne vijanden, bevorder ons beider geluk en wensch niets hartelijker, dan, na dat gij de opgegevene taak zult volbragt hebben, u te stellen aan den besten der koningen en aan Frankrijk. Beiden, dit weet gij, wapenen zich niet, of de eer en de rust van Europa moeten het gebieden.

Overweeg en beslis, welke weg tot uw waar geluk leidt. Mijn voordeel moet gij daarbij niet in de schaal leggen: ik breng het gewillig der vriendschap ten offer.

Zoo gij neigt tot mijn voorstel, dan zal ik u nader de taak, die u zal opgegeven worden, doen kennen. Hoe aangenaam zoude het Frankrijk zijn, haren kweekeling, die zoo vele dapperheid met begaafdheden vereenigt, onder deszelfs banieren terug te zien.

Mogt een verkeerd begrip van eer u doen volharden, om uwe landgenooten, uwe broeders te bestrijden, uw moederland te helpen verwoesten; welnu, zoo schrijf mij toch uw voornemen; dit kanaal is vrij en onverhinderd. In dit geval, of bij onverhoopt stilzwijgen, dat ik waarlijk niet aan u verdiend zoude hebben, zal ik, na verloop van eene maand, over mijne gelden beschikken.

Uw vriend de Couloir”.

Van der Plasse werd, onder het lezen van dezen brief, beurtelings bleek en rood, hetgeen Krömgtter, die aan het venster was gegaan en naar de beweging op straat veinsde te zien, niet ontging. Hij las den brief andermaal en ten derdenmale; nu begreep hij dan toch, dat hij, zonder onbeleefd jegens zijnen gast te zijn, niet langer met lezen konde voortvaren. Hij vouwde den brief weder dicht en stak hem in zijne portefeuille. “Ik hoop toch niet”, aldus ving Krömgtter aan, “dat ik zoo ongelukkig zoude zijn aangename tijding te hebben aangebragt?” “Ware dit ook zoo, waarde vriend!” antwoordde van der Plasse, “dan ware u zulks onbekend, en gij hadt u niets te verwijten; evenwel kan ik u daaromtrent gerust stellen. Ja, uit zeker oogpunt beschouwd, is de tijding zelfs zeer aangenaam: immers, bewijzen te erlangen, dat de vriendschap zich alle opofferingen voor ons getroost, is streelend, nietwaar?”

“Wel waar”, antwoordde Krömgtter, “zoodanige vriendschap is zeldzaam; de vriend, die zich voor ons wil opofferen, is eene zeldzame parel, die men nimmer hoog genoeg kan schatten. Als de vriendschap tot zulken graad stijgt, dat wederzijdsche opofferingen ligt worden, dan is zij het heerlijkste geschenk der schepping”.

“Langs welke gelegenheid is u deze brief geworden?” vroeg, van der Plasse, na een oogenblik zwijgens.

“Ik heb hem uit Genève van mijnen bankier ontvangen”, antwoordde Krömgtter, wanneer eenig antwoord daarop noodig is, binnenkort schrijf ik weder, dan kunt gij hetzelfde bij mij insluiten”.

“Neen, volstrekt niet”, zeide van der Plasse haastig, doch liet er op volgen: “doch misschien.....”

“Indien gij wilt, zal ik u daags te voren waarschuwen”, hernam Krömgtter.

Het gesprek werd door het binnenkomen van de meid, die theewater boven bragt, afgebroken. Glimlachende zag Krömgtter, hoe van der Plasse met eenen zekeren ernst toebereidselen maakte, om thee te zetten, en zeide toen tot hem: “De goede of kwade gebruiken van een volk, waaronder men verkeert, worden ons al langzamerhand eigen, kapitein; dit ziet gij thans weder bevestigd”.

“En onder welke soort wordt het gebruik van thee door den heer Krömgtter gerangschikt?”

“Ja, deswegens ben ik nog in twijfel, waarde vriend. Ik kan mij nog niet geheel met dit aftreksel, wat de smaak betreft, vereenigen; ik gebruik hetzelfde alleen bij ongesteldheid. Of de thee, zoo als dezelve hier te lande gebruikt wordt, wel voor de gezondheid bevorderlijk is, gelijk men mij hier wel eens verhaalt, geloof ik niet”.

“En wat heeft men u er dan wel van verteld?” vroeg van der Plasse. Wel”, antwoordde Krömgtter, “dat men op gezette tijden bij elkan- deren komt, alleen om thee te drinken; theewater, lange pijpen en tabak worden aangebragt: men drinkt, zonder dat men dorst heeft, en zulks bovenmate; de tabaksrook maakt den mond droog en de thee bevochtigt het gehemelte weder. Urenlang kan men zoo drinkende en rookende doorbrengen, en niet zelden zijn ziekten het gevolg van het overmatig drinken van dien laauwen drank”.

“Gij spreekt wel de waarheid”, zeide toen van der Plasse, “maar onmatigheid is altijd schadelijk; daarentegen heeft de thee dit voordeel, dat zij eene onkostbare wijze, om elkanderen te bezoeken, aanbiedt; dat zij, zoo als de geneesheeren zeggen, een bloedverdunnend middel is, en eindelijk, wat mij betreft, het mag nu de kracht der gewoonte zijn of niet, wanneer zij van eene goede soort is, levert deszelfs gebruik voor mij een aangenaam genot op”.

Eenigzins ongeloovig schudde Krömgtter het hoofd, doch hij moest erkennen, dat het kopje thee, hetwelk hem door van der Plasse aangeboden werd, eenen zeer aangenaamen, voor hem vreemden smaak had.

“Leve China!” riep hij, “leve de Hollanders: want die alleen schijnen het geheim te bezitten om dien nectar in al zijne heerlijkheid te scheppen.

Bij ons is eene geheel andere wijze van toebereiding in zwang”.

“Dit geloof ik ook”, merkte van der Plasse aan, “maar dat geheim is van weinig beteekenis: indien de heer Krömgtter daartoe genegen is, zoo kan ik hem in een paar zittingen tot priester in den theetempel inwijden”.

“Volgaarne”, antwoordde Krömgtter, *cum estis Romae, romano vivito more*²⁰), gij ziet, dat ik mijn latijn nog niet verleerd heb”.

“Wat dit zeggen wil, is mij onbekend”, zeide van der Plasse.

“Het beteekent ongeveer: *Als gij met de dochter van den duivel gehuwd zijt, moet gij de oudelui tot vriend houden*”, was het antwoord. Krömgtter liet zich de thee wel smaken. De zitting werd tot aan de avondschemering voortgezet: toen begaven zich de beide heeren naar het koffijhuis.

²⁰ si fueris Romae, Romano vivito more (Ambrosius): Als je in Rome bent, leef dan op Romeinse wijze. (ook wel: Griek met de Grieken)

Den volgenden dag werd, op verzoek van Krömgtter, de zitting herhaald. Van der Plasse leerde hem de wijze van behandeling; zoodat op den derden dag het theeschenken reeds aan Krömgtter werd opgedragen, die zich glimlagchende met eene bijzondere geschiktheid van zijne taak kweet, terwijl hij tegen den kapitein zeide:

“Hoezeer ik tot nu toe geene gasten, uit hoofde van mijn onbedreven huismeubel, gevoegelijk konde ontvangen, zoo heb ik aan u, kapitein, te danken, dat hierin thans eene verandering kan plaats hebben, althans bij eene theevisite kan ik zelve reeds de honneurs waarnemen, en ik ben dus zoo vrij, op morgen mijnen vriend en leermeester in deze edele kunst bij mij te noodigen, om voor het eerst het talent, dat hij gekweekt heeft, te zien schitteren, en daar, waar het noodig mogt zijn, zijne teregtwijzing te ontvangen”.

Van der Plasse beloofde dit, en bevond zich den volgenden dag op den bestemden tijd aan de woning van Krömgtter. Hij werd in eene prachtige voorkamer opgewacht, en de gastheer volvoerde zijne taak naar wensch. Het gesprek kwam van zelve op de woning, waarin zij zich bevonden, en die, bij een bevallig uiterlijk, zoo veel prachtigs in zich besloot, dat Krömgtter, hierdoor geleid, met uitzondering van eene midden-benedenkamer, die gesloten bleef, hem het geheele huis liet zien. Vooral werden de beide boven-voorkamers bewonderd, wier meubelen nog ruim zoo kostbaar en prachtig waren, als die van het benedenhuis. Het uitzigt van daar op de stadswallen en tuinen, waarin de boomen thans in vollen bloei prijkten, was verwonderlijk fraai.

“Hier”, zeide van der Plasse, “zoude ik wel willen wonen. Hoe heerlijk is het uitzigt! Welk eene levendigheid geeft die menigte van menschen, die af en aanloopen”.

“De nabijheid van eene poort brengt meestal levendigheid aan; ook ik mag dit gaarne zien en ik zoude dit huis, wat de stand betreft, bij voorkeur voor alle andere binnen deze stad verkiezen”.

“Welk eene ruimte! zoo veel hebt gij toch niet noodig”, sprak van der Plasse, terwijl Krömgtter hem verschillende vertrekken doorleide.

“Eigenlijk niet”, zeide Krömgtter”, slechts de helft van deze woning wordt door mij gebruikt. Ik kan niet besluiten, om van de andere helft partij te trekken en dezelve aan een ander af te staan; men raakt zijne vrijheid gedeeltelijk kwijt. Het mogt echter wezen, dat iemand, die zich geheel naar mijne huisselijke omstandigheden wilde inrigten, en van wiens inwoning ik mij vele genoegens beloven kon, zich daartoe aanbood. Misschien liet ik mij dan overhalen; ik ben het met mij zelven op dit punt nog niet eens”.

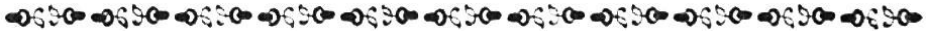
“Wilt gij mij hebben?” vroeg van der Plasse.

“Hoor, kapitein”, zeide Krömgtter ernstig, “ik heb vele achting voor u, en, voor zoo verre ik u leerde kennen, bezit gij vele eigenschappen, die ik gaarne in eenen medebewoner van mijn huis zoude, zien; maar, neem mij niet kwalijk, onze kennis is van te jonge dagteekening, om zoo spoedig hierop te besluiten. Ook mij kent gij nog niet, en weet derhalven niet, wat gij van mij te wachten hebt. Stel deze vraag, indien het u ernst is, nog eenige weken uit”.

“Kan ik dan”, vroeg van der Plasse, “op de voorkeur rekenen, indien gij mogt besluiten, een gedeelte van uwe woning aan een anderen af te staan?”

“Stellig kan ik u niets beloven”, was het antwoord, “de tijd moet leeren, in hoeverre wij geschikt zijn, zamen te wonen: mogten wij elkanderen niet verstaan dan zouden wij ons veel onaangenaams op den hals halen. Neen kapitein, beloven doe ik niets”.

Het gesprek liep nu over een ander onderwerp en na het theedrinken zoo als gewoonlijk, naar het koffijhuis.

De majoor Steveling was van verlof teruggekeerd, en had uit Holland de vooral voor den militairen stand belangrijke tijding medegebragt, dat de vorst Von Schwartzenberg met 60.000 Oostenrijkers op marsch was, tot dekking der vestingen van Staatsch-Braband.

Het vernemen dezer blijde tijding verspreidde eene luidruchtige vrolijkheid in de zaal, als gewoonlijk bij dergelijke omstandigheden het geval is, er werd menig offer, den wijngod ter eere, gebragt. Hierdoor werd dan ook door velen het gewone uur van scheiden overschreden, en van der Plasse en Krömgtter behoorden tot dezen; beiden hadden zich met de vrolijken vrolijk gemaakt.

Het aantal der bezoekers was reeds tot op meer dan de helft verminderd, toen in den eenen hoek der zaal het gerammel van dobbelsteenen in eenen lederen beker zich deed hooren. Van alle kanten klonk het bravo, en genoegzaam allen snelden naar de tafel, welke tot het *passe-dix* in gereedheid was gebragt.

Van der Plasse stond niet op, maar veranderde van kleur, “Zullen wij”, vroeg Krömgtter, “ook niet eens beproeven, of de luimige Godin ons hedenavond toelacht?”

“Neen”, antwoordde van der Plasse, “ik ben altijd het voorwerp van haren toorn; en thans stel ik mij den duivel altijd voor, onder de gedaante van een dobbelsteen”.

“Ik eer uwe gevoelens”, sprak Krömgtter, “evenwel, wanneer men niet te veel waagt, zie ik in zoodanig spel niets, dan eene aangename tijdkorting; men moet belangstelling hebben, maar, zoo als ik zeg, niet meer wagen, dan men verliezen kan. Willen wij te zamen het geluk beproeven, wat dunkt u?” Van der Plasse, ongaarne aangezien

wordende voor iemand, wiens daden door eene aan bekrompenheid grenzende naauwgezetheid geregeld werden, en geene vastheid genoeg bezittende, om de verleiding te weerstaan, stemde toe en zij begaven zich naar de speeltafel. Herhaaldelijk rolden de dobbelsteenen, en de luidruchtige vrolijkheid maakte nu plaats voor eene stilte, waarin niets dan: *rien ne va plus, bon sont ils* en dergelijke, tot het spel betrekking hebbende uitdrukkingen gehoord werden.

“Dit is de negende maal, dat gij wint, broeder!” zeide kapitein Zoutelande tot Bourquin.

“Nog eenmaal”, antwoordde deze, “en ik doe een dozijn flesschen champagne aanrukken”.

Ook nu was het geluk hem gunstig en de beloofde wijn werd aangebragt. De spelers gaven zich geen tijd, om dezen edelen drank behoorlijk hulde te doen; met spoed werd gedronken. Alleen de toast op het welzijn van den traktant konde een oogenblik hunne aandacht boeijen. Een ander officier, insgelijks met veel geluk spelende, ontbood een gelijk getal flesschen, toen de eersten geledigd waren.

Naar mate de geest van den vurigen wijn zijne uitwerking deed, wakkerde de speelzucht aan. Van der Plasse, die tot nu toe als toeschouwer erbij gestaan had, en, hoezeer deelnemende, aan Krömgtter het spelen overliet, waagde nu zelve eene kleinigheid; het geluk scheen hem gunstig. Krömgtter, die met afwisselende kansen speelde, droeg hem het spel op. Langzamerhand werd hetzelfde hooger en de geluksgodin scheen van der Plasse bij voortduring toe te lagchen; hij waagde dan ook meer en meer, tot dat eindelijk de kans verkeerde en hij in vier worpen al het gewonnen wederom verloor.

“Het is genoeg”, zeide hij teruggaande tegen Krömgtter.

“Kan een weinig tegenspoed den kapitein zoo geheel ontmoedigen”, sprak Krömgtter, terwijl hij voortrad en een half dozijn goudstukken op

het bord wierp, hij won en van der Plasse knerste heimelijk op zijne tanden. Hij trad weder naderbij trok zijne beurs, zag Krömger en smeed dezelve op de speeltafel. Hij won, het bedrag der beurs was nagenoeg *f* 200 - 00; hij liet deze som staan en won andermaal. Krömger grimlachte en dit bepaalde hem, om nog eens te wagen. De bankier verzette zich hiertegen, daar dit spel tot uitspanning, en geenszins om elkander te ruïneren, moest strekken, maar hij werd overstemd en verzocht, indien hij niet houden wilde, afstand van de bank te doen; hij was, volgens spelers eer, genoodzaakt, de kans te *wagen*. De dobbelsteenen vielen en van der Plasse verloor andermaal. Nu was hij genoodzaakt, het crediet van den bankier in te roepen, daar hij geen geld meer bij zich had. Hij scheide uit met spelen en zette zich achter het spel neder.

Krömger voer met spelen voort en had dezen nacht eene vrij aanmerkelijke winst. Eindelijk ging het gezelschap uiteen en de twee nieuwe vrienden wensch ten elkander vrij koel eenen goeden nacht.

Op den 24 Mei betrok het regiment Fransche jagers van de *Villarette* het nabij de Schelde, op vier à vijf uren afstand van Bergen op Zoom, gelegene Zandvliet, terwijl een regiment husaren in een paar naburige dorpen ingekwartierd werd. Het gevolg hiervan was, dat de correspondentie, die steeds, op eene geheime wijze, met Antwerpen was gehouden, schier geheel was afgebroken; dat bijna dagelijks strooptogten op Staatschen bodem ondernomen werden, en de patrouilles dikwijls met elkander handgemeen raakten. De voorposten stonden in elkanders gezigt; verdubbelde waakzaamheid was overal aanbevolen, en de twee stadspoorten, die naar den vijand leidden, werden, slechts na gedane verkenning, geopend en de opgehaalde valbruggen nedergelaten. Alle de verdedigingswerken waren behoorlijk van geschut voorzien; de kruidkisten stonden op de wallen; kanonniërs met brandende lonten hielden de wacht, waarbij een aantal voetvolk gevoegd werd.

Alle regimenten hadden bevel, om zich, bij het eerste alarm, naar de voor hen bestemde loopplaatsen te begeven. Buiten de in Bergen op Zoom liggende regimenten, met name *Stolberg*, *Lalippe*, *Saxen Gotha*, *Deutz*, *Oranje Drenthe*, *Lewe*, *Burmania* en het regiment Zwitsers van Sturler, bevonden zich in een kamp, een half uur van de stad opgerigt, ongeveer 5000 man, waaraan de verdediging van de op nagenoeg een uur afstands van de stad zich uitstreckende vestingwerken was opgedragen; welke taak echter slechts op enkele punten belangrijk konde geacht worden, daar het voor de vestingwerken gelegen terrein, tot op eenen aanzienlijken afstand, onder water gezet was. Ook waren deze troepen bestemd, om de manschappen, die binnen de vesting door vermoeijenis te veel afgemat waren, af te lossen. De Prins van Saksen Hildburghausen was bevelhebber van dit legertje.

Het spreekt van zelve, dat op zoodanig tijdstip onbekende personen, die zich binnen of buiten de vesting begaven, met de meeste oplettendheid werden gadeslagen; daarenboven hadden de patrouilles last, om alle zoodanige personen, die zij ontmoetteden, en die met geene genoegzame zekerheid hunne woonplaats, als binnen de voorposten gelegen, konden aanwijzen, te arresteren. Zelfs strekte zich deze last uit tot diegenen, welke geene voldoende redenen, waarom zij zich op weg bevonden, konden opgeven.

Op den derden Junij daaraan volgende werd een boer door eene patrouille ruiters aangehouden, en, daar hij oogenblikkelijk erkende, door de voorposten te zijn heengeslopen, naar de hoofdwacht en van daar, op zijn verzoek, bij den Prins-Gouverneur gebracht. Bij zijn Hoogheid toegelaten zijnde, sneed hij zijne schoenzolen los, en haalde daar twee brieven uit, die hij aan zijne Excellentie zich zoo overgaf, een was aan den Prins gerigt, de andere aan den luitenant Landberg bij het regiment van *Rechteren*.

De Prins bezag het laatste adres met verwondering, daar hetzelfde aan eenen officier van het staatsche leger geadresseerd was: althans hij gaf den drager te kennen, de verzending daarvan zelve op zich te willen nemen; beval hem voorts, min mogelijk in de vesting te laten zien en wees hem zijne keuken aan, om zich van het noodige te voorzien, schonk hem vervolgens vier gouden dukaten en beval hem, wanneer hij vertrok, den Gouverneur daarvan te verwittigen, dewijl bij anders aan de poort zoude worden aangehouden.

Dadelijk hierna liet de Gouverneur zijne ordonnancen roepen en eenen hoogen krijgsraad beleggen. Weldra verscheen de generaal Lelij met de kolonels Deutz, Lewe, de luitenant-kolonel Putkamer; de adjudant Charbonier nam de functie van secretaris waar.

De Prins gaf hun te kennen, heden genoegzame zekerheid te hebben ontvangen, dat Bergen op Zoom in dit jaar het doel der Fransche wapenen zoude zijn. Een in cijfers geschreven brief, door den boer aangebragt, en ontvangen van een der zake kundig persoon uit Antwerpen, in verband beschouwd met eenige door de vijanden reeds genomene maatregelen, maakten deze tijding geloofbaar.

De heer de Charbonier, aan wien het geheim van het cijfer-schrift bekend was, las daarop den brief voor. Na gedane voorlezing vatte de Prins aldus het woord op en zeide: Mijne heeren, hoezeer veel reeds gedaan is, zoo dunkt mij, blijft nog veel te doen overig. Ik ben voornemens, om hunne Hoogmogende dadelijk kennis te geven van deze tijding; maar ik vorder van elk uwer in het bijzonder op morgen een schriftelijk berigt, wat, volgens uw oordeel, nog kan en moet gedaan worden, om deze vesting met goed gevolg te verdedigen tegen eenen overmagtigen vijand. Ulieder bekwaamheid, ondervinding, eer en vaderlandsliefde strekken mij ten waarborg, dat deze berigten alles zullen inhouden, wat deze vesting zal behoeden, welke berigten wij op morgen, na rijpelijk overleg, eene keus zullen doen”.

De heeren waren reeds opgestaan, om te vertrekken, toen de Prins den tweeden brief opvatte: “nog een oogenblik, mijne heeren!” zeide bij. “De bringer van de u bekende tijding heeft ook dezen brief medegebragt. Ik wil niet op mij nemen om denzelven ongeopend te doen bezorgen, daar het eenigzins verdacht is, dat een officier van de staatsche armee brieven uit ‘s vijands land ontvangt. De brief is aan den luitenant Landberg, bij het regiment *grave van Rechteren*, in het kamp te Bor²¹), kent een uwer dezen officier? Toen niemand betuigde,

²¹ Niet duidelijk waar deze plek ligt. Is hier bedoeld Bergen op Zoom?

hem te kennen, vroeg de Prins: “Wat dunkt u, mijne heeren, zullen wij dezen brief openen?”

Met uitzondering van den kolonel Lewe, die de subalterne betrekking in geen verband met eenig verraad kon brengen, stemden allen hiervoor. Nu werd de brief geopend, de heeren zetten zich neder en de heer de Charbonier las het volgende:

Waarde broeder!

Uwe al te groote familie-trots, heeft mij bijna in het verderf gestort. Zoodanig is alles hier tegen mij zamengespannen, dat ik mij nergens meer zeker vertrouw, en de meeste nachten wakende moet doorbrengen. Een huichelende Franschman heeft zich hier in huis tot tafelvriend gemaakt; het is aan hem, dat men mij zoekt op te offeren. Oom Verhellemans, met schoone beloften verleid door den markies de Liere, dien hij de regterhand van generaal Löwenthal noemt, beschouwt in mij geene nicht meer, over zijne bloedverwantschap met eene kettersche familie schaamde hij zich reeds, lang, – maar als een geschikt middel, om zijne rijkdommen te vermeerderen. Hij zal aannemer van het Fransche leger zijn, en ik de prijs, waarvoor hij deze betrekking koopt. Gouden bergen worden mij beloofd, zoo ik slechts handelbaar wil worden en medewerk, on het doel te bereiken. Met iederen dag dringt men steeds meer en meer.

Genoegzaam zonder omwegen, heeft oom mij heden dezen schandelijken voorslag gedaan. Een lage priester, die meer dan half tot het gezin behoort, en ooms biechtvader is, schijnt mede gewonnen: althans de uitdrukking: wat ligt er aan eene kettersche gelegen, die is immers toch verdoemd, werden door mij, onverwacht binnentredende, gehoord. Gij zult nu gewis goedkeuren, dat ik deze woning verlaat, waartoe ik elk middel te

baat zal nemen. Bedenk, wanneer ik eenmaal bezweek, waartoe alle mogelijke middelen zullen worden aangewend, wat uwe eer daaronder zoude lijden, en dat zoude zeker veel erger zijn, dan mij in eene dienstbare betrekking te zien. Het moge voor eenen Landberg vernederend zijn te dienen, maar het is geene onteering, en een langer verblijf onder dit voor mij altijd vreemd gebleven volk zoude ontwijffelbaar het laatste veroorzaken, al ware het ook door geweld. Binnenkort zal ik pogen mijn vaderland te bereiken, gij zijt mijn eenigste toevlugt, tracht nu voor mij, eenen weg te openen, waarop ik mijn bestaan op eene eervolle wijze kan vinden. Uwe liefde zal mij het beste doen kiezen; en zijt steeds verzekerd, wat mij ook boven het hoofd moge hangen, dat ik nimmer de lessen van onze, voor mij veel te vroeg overledene moeder zal vergeten. Vaarwel, lieve broeder; ik hoop, dat uw regiment zich nog bij Bergen op Zoom moge bevinden.; indien zulks zoo is, vlei ik mij, langs dezen veiligen weg, eenig antwoord van u te ontvangen. Verwacht spoedig uwe liefhebbende zuster, Louize”.

“Verdoemde zielverkoopers”, aldus barstte de kolonel Lewe los.

“Ik zal den brief dadelijk doen verzenden”, zeide de gouverneur, “en de bode zoo lang doen wachten, tot dat het antwoord gereed is. God geve, dat een meisje, dat een meisje, met zulke edele gevoelens beziel, gelukkig aan de strikken moge ontkomen”.

Een ruiter werd het kamp gezonden, met verzoek aan den bevelhebber om den luitenant Landberg, van het regiment *Grave van Rechteren*, onmiddelijk in de vesting bij den gouverneur te doen komen. Daar deze officier de wacht had, duurde het nog eene poos, voor dat hij afgelost was. Hij kreeg nu van zijnen bevelhebber last, om zich dadelijk

naar Bergen op Zoom te begeven, en onverwijd bij den gouverneur aan te dienen.

Op deze onverwachte tijding stond hij verbaasd en ving stotterend aan: “Uwe Excellentie...”

“Ik weet even min als gij de reden”, sprak de bevelhebber, “doch juist daarom ligt er niets kwaads in deze zaak gelegen. Maar ga spoedig, men wacht u”.

Landberg vertrok en maakte onderweg duizende gissingen. Bij den gouverneur gekomen, wees deze hem een stoel aan, en noodigde hem uit, om zich neder te zetten. Toen had het volgende gesprek plaats:

“Wie waren uwe ouders, luitenant?”

“Kapitein Landberg van *Oranje-Drenthe*, uwe Hoogheid, was mijn vader, en mijne moeder eene dochter van den overste Parker”.

“Hebt gij nog familie-betrekkingen?”

“Ik heb nog eene zuster, die bij aangehuwde familie te Antwerpen woont”.

“Krijgt gij wel eens tijding van haar?”

“Vroeger dikwerf, thans in geene vier of vijf maanden”.

“En zijt gij dan niet nieuwsgierig, of liever stelt gij geen belang, om te weten, hoe uwe zuster het maakt; kunt gij ook met grond iets daarvan gissen?”

“Ik vermoed, dat uwe Hoogheid kwade tijding voor mij heeft; ja, hare laatste brief behelsde reeds niets dan klagten, en God weet, hoe gaarne ik haar hulp zoude verleen: doch het is u, Prins, genoeg bekend, dat een luitenant niets meer dan het volstrekt noodige heeft; en ik wil niet ontveinzen, dat het mij smartelijk zoude vallen, wanneer mijne zuster genoodzaakt ware geworden, eene dienstbare betrekking te aanvaarden, waartoe zij wel genoodzaakt zoude zijn, dewijl wij geene eigene middelen bezitten, om een ander bestaan te verwerven.

Ik heb haar altijd voor oogen gehouden, dat men met geduld en toegevendheid met de meeste menschen te regt kan komen, en zoo veel te meer met eenen oom, die toch nimmer kon vergeten, dat onze moeder de zuster zijner echtgenootte is geweest, hoe baatzuchtig hij dan ook wezen moge”.

“Deze brief zal u alles zeggen, mijnheer. Daar dezelve uit een vijandelijk land kwam, en aan eenen officier gerigt was, trok het onze opmerkzaamheid, en het gevoelen van den hoogen krijgsraad, in overeenstemming met het mijne, was, dat men met vijanden, zoo listig, als de Franschen, niet te veel voorzigtigheid konde gebruiken: wij hebben, het welzijn der republiek betrachtende, ons genoodzaakt gezien, uwen brief open te breken; en uwe familie-geheimen zijn ons derhalven bekend. Maar gij kunt gerust zijn, de leden van den krijgsraad zijn mannen van eer, en uw geheim is dus goed bewaard.

“Overigens is hier gelegenheid, om eenen brief aan haar te schrijven, die zoo als het schijnt, door een vertrouwd persoon kan worden overgebracht. Ik geloof, dat dit u aangenaam zal zijn. Indien zij nergens betere toevlugt kan vinden, meldt haar dan, dat de Prins van Hessen Philipstal er eene eer in zal stellen, een meisje van zoodanige gevoelens tot vader te verstrekken. Ja, luitenant, in elke betrekking gaat de eer boven alles, en zij wordt door geenen afhankelijken staat verloren”.

Landberg stond op, wilde een dankzegging stamelen, maar de Prins was verdwenen. Hij zette zich nu neder, las den brief herhaalde malen, het lot zijner zuster perste hem de tranen uit de oogen, en deed hem op de tanden knerssen. Hij schreef haar, spoedig te beproeven, om over te komen, en bezwoer haar, hare eer ongeschonden te bewaren en liever alles op te offeren, dan die te verliezen. Hij beschuldigde zich zelven, van haar tegenwoordig lot de hoofd-oorzaak te zijn; maakte

haar met het aanbod van den Prins-Gouverneur bekend, wiens voortreffelijke eigenschappen hij met schitterende kleuren afschilderde. Na het schrijven van dezen brief, liet hij zich weder bij den Gouverneur aandienen, en gaf denzelven ongezegeld over. Zijne Hoogheid verzegelde hem eigenhandig, in tegenwoordigheid van den luitenant, die hem voor zijne edele handelwijze zijnen dank wilde betuigen, doch dien hij wenkte, om te zwijgen. Nu uitte de luitenant de gewone vraag:

“Is er iets van uwe orders?”

“Ik dank u zeer” was het antwoord. Beiden bogen zich en de luitenant keerde naar zijn kamp terug.

De markies de Liere, gesproten uit eene der voornaamste familiën van Frankrijk, had zijnen rang als kolonel der artillerie niet aan zijn verkregene kundigheden, noch aan ondervinding of langdurige diensten te danken; hij behoorde tot die bevoorregte geslachten, die bij eene afdeeling ambtenaren of in dienst zijnde personen de voltigeur-kompagnie ²²⁾ uitmaken. In zijne kindschheid was hij page aan het wellustige Fransche Hof, en had reeds in zijne eerste jongelingsjaren aan geene vrouwelijke deugd geloofd, die ook werkelijk destijds in Frankrijk zeer zelden gevonden werdt; en daar hem door de schoone sexe steeds weinig wederstand geboden was, zoo was het geen wonder, dat hij de nicht van Verhellemans beschouwde als eene gemakkelijke prooi, die weldra het getal zijner veelvuldige overwinningen zoude vermeederen.

Men konde hem ook als eenen gevaarlijken vijand beschouwen, daar hij, bij een niet onbevallig uiterlijke, de kunst om te vleijen in den hoogsten graad verstond; daarenboven was hij rijk en veelvermogenend door zijnen invloed aan Lodewijks hof.

Het was alleen der standvastige deugd van Louize Landberg mogelijk, aan deze magtige hefboomen wederstand te kunnen bieden. De markies had, na het door den maarschalk Löwenthal gegevene feest, aanhoudend bezoeken ten huize van den heer Verhellemans afgelegd, alwaar hij door den huisheer met eene slaafsche nederigheid, doch door Louize met gevoel van eigenwaarde werd ontvangen.

Verhellemans was een dier veelvuldige menschen, die eerder zwak, dan slecht kunnen genoemd worden. Vroeger gehuwd aan eene protestantsche vrouw, die hij werkelijk beminde en wier meerdere

²² De compagnie die de tirailleurs-compagnie van een bataljon vormt. ([Landolt, Militair woordenboek](#))

kennis zijne schreden doelmatig wist te leiden, had hij nimmer voor vreemden invloed toegankelijk geweest; later dezen steun missende, had zijn biechtvader zich van lieverlede geheel van hem meester gemaakt. Als een vrij gegoed man had hij zich laten overhalen, om deel te nemen in verschillende aannemingen, welke allen gelukkig waren uitgevallen. Naar mate hij meer verdiende, nam zijne geldzucht toe, en wist hij alle kanalen te bezigen, die tot winst en voordeel leidden. Alzoo beschouwde hij dan ook in den markies, als kolonel der artillerie, en als vriend van den maarschalk, iemand, die in dezen staat van zaken, waarin het plan der Franschen, om eene vesting van Oud-Nederland aan te vallen, niet meer twijfelachtig was, vermogend zoude zijn, om het goud stroomenderwijze in zijne kisten te doen vlieten. En het goud, - hoe weinigen zijn in staat, deszelfs alvermogen niet te huldigen? – hij beminde het bovenal. Ja werkelijk men konde van hem zeggen, dat twee krachten hem bestuurden: zijn biechtvader namelijk en het geld.

Een mensch, met mindere begaafdheden voorzien, dan Verhellemans, zoude in staat geweest zijn, het plan van den markies in deszelfs geboorte dadelijk te doorgronden; daar hij, bij de bezoeken die de markies ten zijnen huize aflegde, met onverschilligheid, en nu en dan zelfs met eene soort van minachting door dezen behandeld werd, die op zijne beurt door de nicht, dat onbeduidende meisje, voor welke hij zijne wellevensheid scheen uit te putten, op dezelfde wijze, als hij den oom bejegende, behandeld werd. Doch hoe ware het hem mogelijk, dezen voor hem zoo alvermogenden man, die in den toekomst zijnen God of duivel konde wezen, uit zijne woning te weren; daarentegen, dit zag hij duidelijk, de eer, de deugd van de dochter der zuster zijner overledene echtgenootte moest de prijs zijn. Soms sprak wel zijn geweten; maar langzamerhand werkten de biechtvader, die liever de

nalatenschap van den heer Verhellemans aan het klooster, dan aan een kettersch meisje nagelaten zag, en zijne zucht, om geld te verzamelen, zoo magtig, dat de prijs hem eindelijk gering toescheen. Vandaar zijn onophoudelijk aandrijven, dat Louize den markies steeds met voorkomende welwillendheid zoude bejegenen.

Naar mate de markies minder vorderde, verdubbelde deze zijne pogingen, doch moest eindelijk erkennen, dat alle zijne tot hiertoe aangewende moeite vruchteloos was geweest, en dat alle gewone Fransche kunstgrepen hier haren invloed hadden verloren: op de gewone wijze kon hij de overwinning niet behalen. Hoezeer hij den heer Verhellemans minachtte, en wel aan zijne wijze van handelen bespeuren konde, dat hem aan de eer zijner nicht weinig gekegen was, durfde hij nogtans in deszelfs woning geen geweld gebruiken, daar hij niet zeker was, of de oom zich daartegen ook zoude verzetten.

Daar hij zijn helsch plan, waarvan hij een punt van eer gemaakt had, en waartoe hem de spotternij zijner kameraden nog meer aanprikkelde, niet wilde opgeven, hield hij zijne gedachten onophoudelijk bezig, om middelen te beramen, die tot vervulling zijner wenschen konden strekken. Doch dit, hiervan was hij overtuigd, zoude geene gemakkelijke taak zijn.

In dezen staat van besluiteloosheid verkeerende, wendde hij zich tot den biechtvader van Verhellemans en ving aan, met hem te vleijen, die zich niet weinig daardoor gestreeld gevoelde, en misschien de eenige geestelijke was, die door een Fransch officier met achting behandeld werd, daar deze heeren anders niet veel werk van dezen stand maakten. Godsdienstig gevoel werd ook bij hen niet gevonden; en zag men een enkele maal Franschen in de kerk verschijnen, dan konde

men zich verzekerd achten, dat bidden of danken geenszins de drijfveer van hunne komst was.

Het doel van den markies werd bij den biechtvader bereikt: een geschenk van een zilveren Christus-beeldje deed hem den lof van den markies, wiens beleefdheden vroeger reeds zijne genegenheid gewonnen hadden, nu allerwege verspreiden.

Eindelijk, toen de markies dacht, dat het geschikte tijdstip gekomen was, openbaarde hij den biechtvader zijnen wensch. Zij zaten in de kamer van den markies, wien hij thans dikwijls bezocht. Een edele Bourgonje-wijn had tot spraakzaamheid aangezet en maakte de tong los.

“Hoe heerlijk, heer markies!” zeide pater Antonius, terwijl hij langzaam den wijn uit zijn glas opslurpte, “waarlijk, gijlieden zijt de Goden der aarde; het geluk woont alleen in uwe nabijheid. Al het heerlijke, waarmede de schepper onze aarde zoo veelvuldig voorzien heeft, staat u ten dienste. Gij hebt slechts te verlangen, om te genieten”.

“Dat verbeeldt gij u, pater: men moet de duizende zorgen kennen, die ons dagelijks kwellen en waarvoor al die kleine genietingen slechts geringe schadeloosstelling schenken, dan zoude niemand verlangen tot onzen stand te behooren; openhartig gezegd, mijn vriend, ik ben niet gelukkig”.

“Gij scherst”, hernam de pater, “wat is toch in staat, om u ongelukkig te maken, of gij moest onbereikbare wenschen koesteren, b.v. eene reis naar de maan. Jeugdig, schoon, begaafd met zeldzame talenten, rijk en een der voornaamste geslachten uit Frankrijk, welke wensch zoude voor gelukkige, onmogelijk te bereiken zijn? welk paleis, of welke hut voor u gesloten blijven? welk werelddeel u niet zijne lekernijen zenden; en welke schoone is voor den markies de Liere onverbiddelijk?”

“Uw eerwaarde vleit mij”, sprak de markies zuchtende; “want ik moet bewijzen van het tegendeel ondervinden. Vroeger, ja vroeger was ik gelukkig, maar nu ...; dan ik heb voor uw eerwaarde geene geheimen, ook ben ik verzekerd, dat dezelve in uwen boezem goed bewaard zijn”. “Alsof ik dezelve onder het zegel der biecht vernomen had, mijn zoon”, antwoordde de biechtvader.

“Zoo luister”, vervolgde de markies, de flesch opvattende en inschenkende. “Gij kent de nicht van Verhellemans. Een toeval op een bal heeft mij met haar in kennis gebracht. Hare uitstekende schoonheid was de magneet, die mij met alle krachten tot zich trok; zoodra ik haar zag, vatte ik de hevigste liefde voor haar op. De oom zelve noodigde mij uit; dikwerf begaf ik mij daar heen, en, hoe meer ik haar zag, des te meer nam mijne liefde toe. Honderd malen heb ik haar mijne liefde te kennen gegeven, zij spot daarmee; geschenken van groote waarde heb ik haar aangeboden, zij wijst die van de hand; alles heb ik beproefd, om haar hart te winnen, en ik moet, helaas! erkennen, tot hiertoe vergeefs. Doch bezitten moet ik haar, al zou mijn markiesaat, rang en rijkdom verloren gaan. Ik koop zulks, ten koste van wat het ook zijn moge: koninklijk zoude ik dengenen weten te beloonen, die mij dat meisje in de armen voerde”.

Deze woorden uitte de markies met fonkelende oogen. De pater zag voor zich en sprak geen enkel woord; men konde het hem aanzien, dat verschillende denkbeelden bij hem opkwamen.

“Hoe is het mogelijk, markies”, zeide hij eindelijk, “gij zoudt dat meisje willen huwen?”

“Mijn hemel, eerwaarde, hoe ware dit mogelijk: ik, een afstammeling van de familie der Lieres, van den oudsten adel, die zich steeds door de meeste gehechtheid aan het katholijk geloof heeft onderscheiden, zoude zich met een kettersch meisje zonder geboorte verbinden.

Neen, dat is volstrekt onmogelijk! Alles wil ik opofferen, schatten wil ik wegwerpen, maar dat alleen kan nimmer geschieden. Ik zal haar met grootere liefde beminnen, dan wanneer zij mijne echtgenoot ware. In een paleis kan zij wonen, zich zoo prachtig tooijen, als zij verkiest, koets en paarden houden maar den kerkelijken zegen kan ik niet over onze verbindtenis laten uitspreken. Zelfs is het twijfelachtig, of de Kerk zonder dispensatie ons huwelijk zoude inzegenen, wanneer ik ook al een huwelijk met haar voorgenomen had”.

“Dat is waar, markies, dit zoude bezwaarlijk gaan. Ik wil u ook niet verhelen, dat wij strikte bevelen hebben, om zoo veel mogelijk de gemengde huwelijken tegen te gaan”.

“Dus”, hernam de markies al ware het nu ook mijn voornemen, dan zoudt gij van uwen invloed op Verhellemans gebruik maken, om het te verhinderen”.

“Dat was mijn pligt”, vervolgde de pater, de handen te zamen vouwende.

“Maar, eerwaarde heer”, vroeg de markies lagchende, “uwe taak is toch niet, om mij tegen te werken, indien het meisje aan mijne wenschen gehoor wilde geven?”

“Volstrekt niet”, aldus was het antwoord “vroeger hebben wij wel eens, op verzoek van Verhellemans, beproefd, deze afvallige weder te regt te brengen, maar vruchteloos, en nu kan de ketterin van geen het minste belang voor ons zijn”.

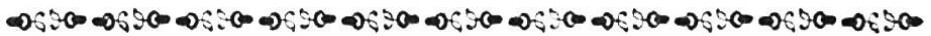
“Ik gaf tienduizend franken aan uw klooster, indien dit schepsel mijne liefde beantwoordde”, sprak de markies en zag den pater daarbij vragende aan.

“Ik neem die gift aan voor ons arm gesticht”, zeide de pater, “duizend ongelukkige geloovigen zullen door uwe mildheid gevoed en gekleed, duizend zieken verzorgd worden; want ik vertrouw, dat onze

gezamenlijke beden, om dit heerlijke doel te bereiken, niet vruchteloos zullen zijn. Hoeveel nut kan niet gesticht worden, en dat voor de geringe opoffering van een wezen, dat immers toch verloren gaat”.

De markies bloosde van genoegen, schonk de glazen vol en klonk met den priester op de vervulling zijner wenschen.

Beide vrienden hadden geen lust meer, gesprek voort te zetten. De markies meende voor ditmaal genoeg te hebben gedaan, nu hij van de medewerking van den op Verhellemans zoo vermogenden biechtvader verzekerd was; en zijn eerwaarde peinsde reeds op de middelen, welke aangewend moesten worden, om zonder opspraak het aangeboden geschenk voor zijn klooster te verkrijgen. Weldra nam de pater afscheid en verliet den thans met hoop vervulden markies.

Niet lang daarna had de heer Verhellemans een ongeluk. Een overmatig met graan beladen zolder deed een zijner pakhuizen instorten, waardoor hij groote schade leed. Zeer trof hem dit, te meer, daar dit het eerste verlies van belang was, wat hem in zijn bedrijf was overgekomen.

Bitter klaagde hij, en, eens met zijnen biechtvader vertrouwelijk zittende te praten, gaf hij dezen te kennen, niet te kunnen begrijpen, waarom hem zoodanig onheil getroffen had. Zijn biechtvader iminers wist, hoe stipt hij alle zijne kerkelijke pligten waarnam, dat hij een vroom Christelijk leven leidde, en eindelijk, dat hij steeds naar vermogen aan kerken en kloosters offerde: wat had hij toch misdreven, dat hij zoo zwaar getuchtigd werd!

“Ja, mijn zoon”, sprak de pater, “uw verlies is groot, en zeker moet ik het getuigenis van u afleggen, dat gij als een regtgeloovige handelt en wandelt. Ook ik heb reeds over de mogelijke oorzaken van uw ongeluk

nagedacht, doch ik kan die nergens anders in vinden, dan in uw vorig huwelijk met eene ketterin: gij zijt der kerk ongehoorzaam geweest". "En heb ik", zeide Verhellemans, "daarvoor geene boete gedaan?" "Dat is waar", hernam de pater, "maar, hoe zeer gij dit gedaan hebt, is de nagedachtenis aan uwe overledene echtgenoot u nog altijd dierbaar, Is uwe afkeer van alle ketterij wel zóó groot, als noodig is en verlangd wordt; trekt niet een arm huisgezin, welks leden afvalligen zijn, nog steeds zeker weekgeld van u! Ontsteelt gij dit niet aan uwe verarmde zusters en broeders, of aan hulpbehoevende kerken en gestichten?"

"Ik heb mijne vrouw op haar sterfbed bezworen, dit aan die menschen tot hunnen dood toe te doen uitreiken: beiden zijn reeds ver in de zeventig jaren oud", was het antwoord.

"In de eerste plaats", aldus sprak zijn eerwaarde, "weet gij wel, dat men aan de apostaten geen woord behoeft te houden, en bezit gij niet de heilige verzekering, dat deze menschen na hunnen dood de verdiensten ingaan: wat maakt het dus uit, of zij hier op aarde lijden? Integendeel gij hebt u vermeten, om het ongeluk, dat over deze schepsels wegens hunnen afval besloten is, door uwe hulp te verzachten, en derhalve het besluit van de Voorzienigheid tegen te werken. Is dit niet strafbaar, mijn zoon?"

Verhellemans zuchtte diep, terwijl de pater aldus vervolgde:

"Herbergt en verzorgt gij niet nog altijd eene gevloekte ketterin, nagenoeg als uw kind? Moet dit het oog der Almagt niet van u afwenden; moet dit niet elk mogelijk onheil over u brengen? Meermalen heb ik u gewaarschuwd; ik herhaal het, mijne liefde voor uw eeuwig welzijn dwingt mij andermaal hiertoe. Ik voor mij ben verzekerd, wanneer gij vroeger aan mijne raadgevingen gehoor hadt verleend, zoude dit ongeluk, dat misschien door menige andere kan

gevolgd worden, niet gebeurd zijn. Gij hebt wel de opgelegde boete volbragt, doch dezelve was onvolkomen, dewijl gij noodwendig van al, wat kettersch is, u had moeten aftrekken: dit lag toch stilzwijgend in uwe boete”.

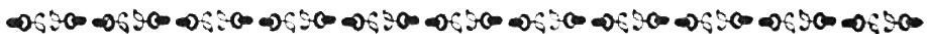
Verhellemans zuchtte andermaal en vroeg bevende: “Zouden nog meerdere ongelukkige buijen boven mijn hoofd hangen?”

“Indien gij, als tot hertoe, zoo blijft voort gaan met handelen”, antwoordde de pater, “is dit niet alleen mogelijk, maar zelfs waarschijnlijk”.

“Heden zal het laatste weeggeld uitbetaald worden. Ik zal dat geld aan uw klooster schenken, tot voorbede, dat ik voor verdere ongelukken moge behoed blijven; maar, waar blijf ik met mijne nicht. Moet ik die dan zoo meedoogenloos verjagen?

“Dat ware misschien niet kwaad”, zeide de biechtvader, “doch dit beschouw ik niet als zoo dadelijk noodzakelijk. Gun haar eenigen tijd, om voor zich elders een verblijf te zoeken; trek echter uw hart van haar af, en wel zoodanig, dat, wanneer zij in het water viel, gij geene hand zoudt uitsteken, om haar te redden. Het is de regtmatige straf harer ketterij, hiervan moet gij overtuigd wezen, en daarom nimmer pogingen aanwenden, om de wrekende hand der Voorzienigheid tegen te houden”.

“Ik zal mij aan u onderwerpen, eerwaarde heer!” sprak Verhellemans. De biechtvader, niet onvoldaan over dit gesprek, besloot hetzelfde met te zeggen: “Welnu, dan zal onze voorbede ook niet tevergeefs zijn, en eenen zegen over dit huis terug brengen, die de geledene schade met dubbele winsten kan vergoeden”.

Na verloop van acht dagen kwam een ordonnansofficier van den maarschalk Löwenthal, om den heer Verhellemans precies te twaalf

uren aan het paleis van den maarschalk te ontbieden. Naauwelijks had hij den tijd, om zich aan te kleeden. Velerhande gissingen omtrent dit bevel werden gemaakt, en hij haastte zich, om op den bestemden tijd aldaar te zijn. Met iemand toch van die waardigheid moest men juist zijn; en de klok sloeg juist twaalf uren, toen hij het paleis binnen trad, en zich liet aandienen.

De maarschalk zat in eene zaal, omgeven van zijnen staf.

Binnentredende boog Verhellemans zich diep, hetgeen door sommige officieren in het geheel niet, door anderen koeltjes werd beantwoord. De maarschalk nam dadelijk het woord en zeide: “Gij zijt ons aanbevolen, als iemand, die in staat is, voor geld in alle behoeften eens legers te kunnen voorzien”.

“Ik vlei mij hiermede, uwe excellentie, want ik acht mij in staat, om genoegzaam alle benooidgheden te kunnen leveren, mits de noodige tijd mij daartoe verleend worde”.

“Zoudt gij lust hebben, mijnheer, om het Fransche leger van het noodige voor dezen veldtogt te voorzien?”

“Indien de maarschalk mij zulks onder billijke voorwaarden wil opdragen, gaarne”.

“Wel nu, eene zaak heb ik u aan te bevelen: gij moet in alles op het beste rekenen; op den prijs ben ik zoo gezet niet. Ik vlei mij dien door de heeren Staten te doen betalen. Evenwel ook geen joodschen woekerwinst. De markies de Liere, kolonel der artillerie, is mijn gevolmagtigde en zal u ongeveer onze benooidgheden opgeven en een kontrakt met u sluiten, hetwelk echter aan onze bijzondere goedkeuring zal worden onderworpen. Spoedig echter verlang ik omtrent alles te worden ingelicht, wat ik zoowel den kolonel, als u aanbevele”.

De maarschalk boog zich en Verhellemans verliet, na eene onderdanige buiging, het vertrek. In de voorzaal werd hij door den markies de Liere terug geroepen, welke hem bekend maakte, dat hij heden na den middag om zes uren voor hem te spreken zoude zijn aan zijne woning. Verhellemans ging in eene vrolijke gemoedsstemming naar huis. Zijne verbeeldingskracht deed hem reeds schatten zien, die in de toekomst zijn eigendom zouden worden. Aan zijne woning vond hij pater Antonius, dien hij het gebeurde dadelijk mededeelde.

“Ja, eerwaarde vader”, zeide hij, “uwen raad heb ik gevolgd. Ik heb den onderstand voor de ketters in deze week ingehouden, en zie, de toekomst belooft mij dadelijk zoo veel, dat ik de onlangs geledene schade dubbel zal vergoed zien”.

“Ja, mijn zoon”, sprak de priester, met een huichelachtig gelaat, “de hemel weet te straffen, maar ook te beloonen”.

“Ik verzeker het uw eerwaarde, al viel mijne nicht dood, ik zoude geen zuur gezigt daarom zetten; en indien gij mij den raad geeft, het schepsel dadelijk de deur uit, te werpen, op staanden voet zoude zulks geschieden”.

“Vooralsnog is dit onnoodig, mijn vriend. Voor dit oogenblik is het genoeg, dat gij den band van bloedverwantschap, die haar aan u bond, hebt stuk gereten”.

Hoewel het gesprek somtijds op andere voorwerpen viel, keerde hetzelfde na eene poos telkens op het voordeel der aanneming terug, en de priester deed de reeds hooggestemde verwachting van Verhellemans nog hooger stijgen.

Op den bestemden tijd was hij aan het hotel van den markies de Liere, die hem met eene bijzondere beleefdheid ontving. Een stapel papieren werd voor den dag gehaald, bevattende de globale opgave, door de kommandanten der verschillende korpsen ingezonden, van het

vermoedelijk benoedigde, wanneer het leger op Staatschen bodem zou gerukt zijn. De infanterie-korpsen vroegen diverse kleedingstukken, ledergoed en levensmiddelen; de artillerie en Genie eene ontzettende hoeveelheid houtwerk, palen, planken en balken van allerlei aard en grootte, benevens een groot aantal kruiwagens eene menigte staafijzer.

Verhellemans vertrouwde nauwelijks zijne ooren. Hij had wel eene buitengewone aanvraag verwacht, maar op iets van dien aard had hij niet gerekend. De markies noodigde hem uit, zich ten allerspoedigste te verklaren, of hij in staat was, alles te leveren, hem den prijs van ieder artikel op te geven, benevens de transportkosten voor elk uur afstand, dat men hem gelasten zou, die te leveren. Voorts maakte hij hem bekend, dat hij door den maarschalk den graaf Löwenthal benoemd was tot directeur der hoofdkommissie van onderzoek, bestemd, om hetgeen de artillerie en Genie benoemd had, te keuren; overigens dat aan de kommandanten der andere korpsen de goedkeuring der aan hen te leveren voorwerpen was overgelaten, welke nogtans, in geval van klagten, zich tot de hoofdkommissie moesten wenden, waaraan de beslissing was overgelaten.

Verhellemans vleide zich in staat te zijn, om alles, wat hem opgegeven was, te leveren en wel zoo spoedig mogelijk; maar vroeg evenwel een uitstel van acht dagen, om een en ander nauwkeurig te onderzoeken en eenen billijken prijs te bepalen.

“Gij schertst, mijnheer Verhellemans”, sprak de markies, “acht dagen! eene kleine eeuwigheid, wanneer gij van acht uren gesproken hadt, dan zoude ik denken, is de tijd ruim genoeg? Maar ik geef u uitstel tot overmorgen om elf uren; dan moet gij mij schriftelijk het voorgestelde beantwoorden en kan ik op het rapport aan zijn excellentie daarvan kennis geven. Op denzelfden dag zal ik u bekend maken, of het voor-

gestelde de goedkeuring van zijn excellentie wegdraagt: zoo ja, waaraan ik niet twijfel, dan sluiten wij een kontrakt met elkander en gij kunt dan dadelijk de noodige schikkingen maken. Zoo als de maarschalk zelf zeide, den prijs kunt gij ruim stellen, reken er steeds op, om goede voorwerpen te leveren”.

Verhellemans zag, dat het tevergeefs was, om langer uitstel te verzoeken en, door den te stellen prijs bemoedigd, beloofde hij de opgave op het bepaalde tijdstip te zullen bezorgen. Naauwelijks te huis gekomen zijnde, zette hij zich aan het werk en reeds den anderen morgen had hij, door zijne kennis van zaken, alle prijzen zoo hoog mogelijk bepaald. Op den bestemden tijd werd de opgave door hem in persoon aan den markies bezorgd, die hem verzocht, des namiddags terug te komen, om den uitslag van het onderzoek te vernemen. Hij liet niet op zich wachten; het hart klopte hem hevig, toen hij zich liet aandienen, en nu vernam hij, dat, wat de kleeding, het ledergoed en de levensmiddelen betrof, een kontrakt konde opgemaakt worden, doch dat de opgave omtrent de voorwerpen der artillerie en Genie nog bij zijn excellentie in beraad waren gebleven. Dadelijk werd het kontrakt opgesteld en wederzijdsch geteekend; tevens werd hem opgegeven, om voor deze en gene korpsen, binnen den kortsten tijd, sommige voorwerpen te leveren; voorts om te zorgen, om op den 1 Julij eerstkomende eenen door de kommissie omschreven voorraad gereed te hebben, welke kommissie hem hare orders voor het vervolg schriftelijk zou doen toekomen. Het was avond, toen hij den markies verliet.

Den anderen dag waren, zoo als ligt te begrijpen valt, zijne werkzaamheden talrijk, hoezeer hij het personeel van zijn kantoor, in het vooruitzigt van met de aanneming begunstigd te worden, reeds met een paar schrijvers had vermeerderd, waren deze menschen nog

onbekend met den loop der werkzaamheden. Dubbel onaangenaam was het hem daarom dat hij telkens bij den markies oneboden werd; dan had zijn excellentie over dit of dat voorwerp der artillerie of Genie eene bedenking; dan waren er over den te hoogen prijs aanmerkingen gemaakt, en werd Verhellemans afgevraagd, of hij het voor minderen prijs wilde leveren; dan was er een brief van een bevelhebber van een regiment ingekomen, die nog eenige benoedigheden opgaf; kortom, het was op een avond te acht uren, dat Verhellemans voor de vijftiende maal de woning van den markies betrad, en daar dezelve vrij ver van zijne woning was afgelegen, had deze den meesten tijd met heen en weder loopen moeten besteden.

Hij werd angstig, als hij er aan dacht, hoe hij zijne aangenomene verbindtenissen zoude kunnen vervullen, wanneer het bij voortduring zoo moest gaan; hoe veel had hij niet te bestellen; hoe kort was de tijd en buiten hem konden zijne schrijvers niet voortvaren. Geen hunner, hoe gewillig ook, kende den weg, dien zij moesten inslaan. Hij offerde derhalve een groot gedeelte zijner nachten op, doch de buitengewone vermoeijenis was oorzaak, dat hij weinig vorderde.

De daaraan volgende dag had veel overeenkomst met den vorigen, en nu voelde hij zich gedrongen, om den markies zijne bezorgdheid mede te deelen. Deze trok de schouders op en verklaarde, dat hij, daartoe gelast, hem telkens deed ontbieden; hij gevoelde ook wel, dat het onaangenaam voor hem was, dikwerf zulk eenen afstand te moeten afloopen, maar hij wist niet, hoe hierin eene verandering te maken. Het eenigste middel zoude zijn, wanneer de heer Verhellemans zich in de nabijheid zijner woning vestigde; dit zoude niet alleen voor het oogenblik, maar ook voor het vervolg een groot gemak aanbrengen, want zijne betrekking, als directeur der commissie, bragt natuurlijk

mede, dat hij dikwijls met den algemeenen aannemer in aanraking moest komen.

Verhellemans bedacht zich eenige oogenblikken, en gaf toen den markies te kennen, dat hij eene groote en vrij geschikte woning had, ruim genoeg, om zijn excellentie te herbergen; indien dezelve dus genegen ware, derwaarts te verhuizen, dan was alles gevonden.

De markies werd rood, doch bedwong zijne vreugde en zeide:

“Uw aanbod is aannemelijk, maar gij moet mij, voor dat ik hetzelve aanneem, mijn toekomstig verblijf laten zien”.

‘Gaarne”, antwoordde Verhellemans, “gedeeltelijk is het uw excellentie reeds bekend”.

“Zoo veel ik er van weet, bevalt uw huis mij wel; maar zijn wij wel geschikt, om bij elkanderen zamen te leven, en wat zal uwe nicht wel zeggen?”

““Als deze”, hernam Verhellemans, “het minste hindert, zelfs als uw excellentie het verlangt, werp ik haar dadelijk de deur uit”.

“Volstrekt niet, mijnheer!” sprak de markies, “nimmer zoude ik in eene woning willen treden, waar familietwisten om mijnentwil geboren worden”.

“Zoo als uw excellentie beveelt”, zeide Verhellemans.

Den volgenden dag, vroeg in den morgen, bezag de markies zijn toekomstig verblijf. Hetzelve scheen hem zeer geschikt toe, na een kleinen strijd, ontstaan door de weigering van Verhellemans, om iets voor huur aan te nemen, kwamen beide partijen eindelijk overeen, en betrok de markies zijne nieuwe woning nog op dien zelfden dag. De vleijende aannemer bood den markies zijne tafel aan, die daarvoor in het algemeen bedankte, doch verzekerde, indien het aantal werk-

zaamheden hem mogt beletten, uit te gaan, daar gebruik van te zullen maken.

Ontegenzeggelijk gaf deze schikking Verhellemans een groot gemak, daar hij nu niet alleen in staat was, dadelijk mededeeling van de opgegevene voorwerpen te ontvangen, zonder dat hem zulks van zijnen zoo kostelijken tijd beroofde, maar ook om over kleinigheden, waaromtrent geene juiste bepaling in de kontrakten gemaakt was, de meest juiste inlichtingen te ontvangen.

Den volgenden dag reeds verklaarde de markies, uit hoofde van drukke bezigheden, de gast van zijnen huisheer te zullen zijn, die zich daardoor geëerd gevoelde en beval op te dischen, wat keuken en kelder konden opleveren. De markies was zeer verwonderd, toen hij niet meer dan twee couverts op tafel zag staan en zeide aan zijnen gastheer:

“Gij hebt om mij verandering in uwe huisselijke gewoonten gemaakt; ik zal, ik mag dit niet dulden, en ik verklaar u plegtig, indien uwe nicht niet mede aan tafel zit, dat ik insgelijks voor de eer bedank. Foei! het schijnt mij toe, dat gij vrij onverschillig jegens het lieve meisje zijt; haar zoodanige vernedering te doen ondergaan, door haar bij de bedienden te zenden, dat kan er niet door”.

Verhellemans verschoonde zich zoo goed als hij konde, met voor te wenden, dat aan zijne nicht de zorg voor zijn huishouden was opgedragen, en dat alleen deze zorg haar belette, om aan tafel te verschijnen. Doch, wanneer zijn excellentie hare tegenwoordigheid wenschte, dan zoude hij haar dit te kennen geven.

“Wel zekerlijk”, sprak de markies, “zoo als ik zeg, om mij geen omslag, noch verandering in uwe wijze van leven”.

Verhellemans waagde het niet, de waarheid te zeggen. Hij had sedert eenigen tijd, onder voorwendsel, dat zijne dienstboden ten zijnen

koste smulden en hem zelfs bestalen, Louize gelast, den dag in de kamer der bedienden door te brengen en met hen te eten. Daarenboven had hij haar, die, sedert den dood zijner echtgenoot, met de uitgaven voor de huishouding was belast geweest, dit bestuur ontnomen en aan eene andere opgedragen. Hoezeer deze vernederende bepalingen Louize geweldig tegen de borst stootten, was zij van den anderen kant niet onvergenoegd, dat zij nu niet veel in aanraking met haren oom kwam, die haar sedert eenigen tijd norsch en onvriendelijk bejegende, alle liefde voor haar scheen verloren te hebben, en haar naar allen schijn aan de vermeerdering van zijne fortuin wilde opofferen. Dit ongelukkige meisje was niet weinig verwonderd, toen zij vernam, dat de markies zijn intrek in de woning van haren oom had genomen, en nu was hare afzondering haar dubbel aangenaam.

Hoe groot was echter hare teleurstelling, toen de oom haar kwam noodigen, om aan tafel te verschijnen. Gaarne had zij een weigerend antwoord gegeven, doch de oom sprak op eenen stelligen toon, die geene afwijzing dulde. Om door weigering geene aanleiding tot opspraak te geven, hetgeen zij wenschte te vermijden, volgde zij haren oom, die thans door de tegenwoordigheid van den markies gedrongen was, zich beleefd jegens haar te gedragen.

De markies was vol galanterie. Na het dessert verschoonde zich de heer Verhellemans wegens belangrijke werkzaamheden en verzocht Louize de eer der tafel op te houden. De markies was nu met het voorwerp zijner wenschen alleen. Hij meende zijn doel bereikt te hebben. Hij deed eene liefdesverklaring naar den nieuwsten smaak, en waarbij geene knievallen werden gespaard. Eensklaps doorzag Louize het helsche plan en besloot zij, met de meeste voorzigtigheid te werk te gaan. Haar verlatene toestand en het gevaar, waarin zij zweefde,

perste haar eenen traan af. De markies schreef die toe aan het door hem opgewekte gevoel en verdubbelde zijne pogingen.

Schier werktuigelijk hoorde zij alles aan, en, toen de markies op antwoord aandrong, zeide zij, zich daarover te willen beraden. De markies meende hierin jonkvrouwelijke blooheid te zien, en gewonnen spel te hebben: zij wees eene omhelzing van den markies af, met de verklaring, dat een Hollandsch meisje slechts hare bloedverwanten kust en niet vóór het gegeven jawoord den man van haar hart.

Hoe de markies ook smeekte of vleide, hij konde niets verwerven, evenmin als eene verkorting van den termijn, waarin zij beloofd had, zich te zullen bepalen, en welke zij op veertien dagen gesteld had, hopende, dat er in dien tusschentijd bijkomende omstandigheden ten haren voordeele mogten werken, anders moest zij het huis van haren oom heimelijk verlaten.

Maar hoe en waar heen? Zij had nog geen antwoord van haren broeder: mogt dus hare vlugt gelukken, en zij haren broeder niet ontmoeten, wie zou haar dan aannemen, waar zoude zij dan verzorging vinden! Zij konde zich niet verhelen, dat, in den tegenwoordigen stand van zaken, eene vlugt naar den Staatschen bodem zeer bezwaarlijk zoude zijn.

Deze moeilijkheid en gebrek aan geld maakten haar besluiteloos en persten menigen traan uit haar oog. De markies werd van dag tot dag dringender en stouter; nergens in het huis was zij veilig voor zijne vervolging. Toen zij hem het onbehoorlijke en ongepaste van zijn gedrag deed gevoelen, schreef hij dit alles aan zijne overmatige liefde toe, die hem noodzaakte, ondanks zich zelven, steeds hare tegenwoordigheid te zoeken, en dan eindigde hij, gewoonlijk met opnieuw op eene nadere verklaring aan te dringen.

Nergens was zij meer voor zijne aanzoeken beveiligd, dan in het vertrek der bedienden, waar de markies haar niet konde volgen. Ook de achter het huis gelegen tuin was eene veilige schuilplaats, want dezelve was rondom met huizen omringd, die het uitzigt in denzelfen hadden.

De nachten bragt zij wakende door, en menig kinderlijk gebed bragt hare schutsengel voor den troon des Almagtigen.

Slechts vier dagen waren nog overig van den gestelden termijn, en de handelwijze van den markies maakte het meer dan waarschijnlijk, dat, al mogt zij *neen* zeggen, de ondernemende minnaar zijn plan niet zoude laten varen. Hoe zoude het zwakke meisje in dit huis, waar alles tot haar verderf scheen zamengespannen te hebben, tegen dezen vermogenden wellusteling bestemd zijn.

Haar oom, door den glans van het goud verblind, bemerkte hare aanstaande vernedering niet; tevergeefs had zij hem gesmeekt, en hem in naam harer moeder, de zuster zijner overledene echtgenoot, bezworen, met haar lot deernis te hebben, en zijne nicht niet aan den vermetelen Franschman te koppelen.

“Dwaas schepsel!” was dan zijn antwoord, “nimmer wil ik weer een woord over dit onderwerp hooren, daartoe is mij mijn tijd te kostbaar”.

Diep in gedachten verzonken, ging zij den tuin op en neder. De oom was met den markies bij den graaf Löwenthal ontboden. Plotseling zag zij in de beukenheg, die den tuin van een naburigen scheidde, eene opening maken en een tuinier, haar wel bekend, en van wien zij menig bloemgewas had gekocht, wenkte haar. Zij naderde, en toen zij voor hem stond, dreigde hij lagchend met den vinger en gaf, met de woorden: “ik wist niet, dat de jufvrouw zulk een knappen minnaar had”, haar eenen brief over.

Zij werd gloeiend rood, doch herkende straks²³⁾ het handschrift van haren broeder. De tuinman lachte nog luider, welgevallig, zoo het scheen, dat hem de zaak bekend was.

“Nu, ik zal er niet van spreken”, ving hij aan, toen hij zag, dat het meisje verlegen werd en stamelde, “ik weet het wel, de jonge dames willen dat niet gaarne weten, daarom weest gerust, ik zal er tegen niemand van spreken”.

Nogmaals verzekerde hij dit, toen Louize hem een kroon voor zijne moeite tot drinkgeld gaf. “Indien gij eenen brief te bestellen hebt, jufvrouw! gaarne zal ik u van dienst zijn”.

“Zoo het noodig is, dan reken ik op u”, antwoordde Louize en snelde met haren schat naar het dichtste lommer. Hier las zij den brief van haren broeder, waarvan wij vroeger den hoofdzakelijken inhoud hebben medegedeeld. Haar eerste werk was, God te danken voor dit heugelijke berigt en te overleggen, wat haar thans te doen stond. Zij nam het besluit, van de gelegenheid, die zich aanbood, gebruik te maken. Zij begaf zich naar de heg en wenkte den tuinman, die dadelijk naderde.

“Meester tuinman”, zeide zij, van kleur verwisselende, “ik moet mijn minnaar, die juist niet in de gunst van mijnen oom staat, spreken. Ziet gij de mogelijkheid in, om hem hier te brengen, wees dan verzekerd van eene goede belooning”.

“Neen, mijne lieve jufvrouw, dat durf ik niet doen! Dat ik hier sta te praten, is niets, dat is mijne eigene schade, dewijl ik dezen tuin bij het jaar heb aangenomen; maar om vrienden, buiten toestemming van den eigenaar, daarin te brengen, geloof mij, dat kan niet. Alles zoude

²³⁾ Onmiddellijk, direct.

op mijn hoofd nederkomen; hoe gaarne ik u ook van dienst wil zijn, zult gij toch mijn verderf niet willen?”

“Neen”, hernam het meisje, “dan kunt gij dat niet doen: doch kunt gij mij dan niet eene kiel bezorgen? Als hij niet komen kan, dan moet ik bij hem gaan, ik moet hem spreken, en gij begrijpt toch wel, dat ik dit in mijne gewone kleederen niet kan, dat zoude opzien baren”.

“Ja, dat is wat anders”, zeide de tuinman lagchende, “indien het noodig is, wel drie”.

“Ook een hoed ontbreekt mij, het overige zal ik wel schikken”, vervolgde Louize.

“Ook hierin kan voorzien worden”, was het antwoord.

“Nu, dan zal ik u precies te half zes uren daarmede verwachten”.

Dit zeggende, verwijderde het meisje zich opgeruimder, dan zij in eenige weken was geweest en dronk aan tafel, waar de markies thans eene vaste plaats had ingenomen, tegen hare gewoonte, een glas wijn. De markies was geheel verrukt. Verhellemans scheen niets te willen bemerken, Toen het dessert eenigen tijd op tafel had gestaan, en de heeren in het staatkundige verdiept waren, sloop Louize ongemerkt weg en begaf zich naar den tuin, alwaar de tuinman haar reeds met de door haar gevraagde kleedingstukken wachtte. Zij nam dezelve met drift aan, trok eenen gouden ring, in vroegeren tijd van haren oom ten geschenke gekregen, van haren vinger, en overreikte denzelfden aan den tuinman, die eerst weigerachtig was, doch zich eindelijk liet overhalen, om het aangeboden aan te nemen. Zij waagde het niet, de voor haar zoo onschatbare voorwerpen bij dag in huis te brengen, maar verborg ze onder eenig kreupelhout. Des avonds bragt zij alles naar haar kamertje, en verborg het voor ieders oog.

Het gesprek van den markies met haren oom liep menigmaal over de positie van het Fransche leger, en aldus was het Louize bekend, dat

verschillende korpsen reeds van Zandvliet tot Turnhout waren geplaatst, en dat dagelijks schermutselingen met de Staatsche troepen voorvielen.

Met vele voorzigtigheid had zij in de kamer der bedienden reeds sedert geruimen tijd naar de wegen en de omliggende plaatsen onderzoek gedaan, ten einde, door eenen omweg, alle aanraking met Fransche troepen te kunnen vermijden. Zij besloot den volgenden dag de ontvlugting te wagen, en het was dus geen wonder, dat dien nacht geen slaap haar ligchaam verkwikte, en zij denzelven afwisselend in overdenkingen en gebeden doorbragt.

Uit de garderobe van haren oom, die nagenoeg van hare lengte was, had zij zich van kleederen voorzien, alles paste, behalven de laarzen, die veel te groot waren. Zij begaf zich andermaal naar de kleêrkamer, om zoo mogelijk een paar kleinere te zoeken, toen zij, de slaapkamer van den markies moetende voorbijgaan, deszelfs laarzen voor de deur vond staan.

Deze schenen haar geschikt toe en, onder de gedachte: God moge mij dezen diefstal vergeven, sloop zij weder naar hare kamer, waar zij ze aanpaste en allergeschiktst vond.

De dag begon eindelijk te schemeren, en nu kleeedde zij zich spoedig aan, en bekeek zich, treurig grimlagchend, bij het flauwe nachtlucht, in den spiegel, toen zij den kiel had aangetrokken en zij hare schoone haren onder den ouden hoed had verborgen; zij rolde eenige kleine voorwerpen van waarde en gedachtenissen van hare overledene moeder en tante te zamen, en voegde er een stuk brood bij. Nu viel zij op de kniën en beval zich Gode, Zijnen zegen over haar voornemen afsmeekende. Onder het bidden begon de poortklok te luiden, en zij hoorde reeds een wagen de straat passeren. Nu verliet zij met het pakje en de laarzen in de hand en met een kloppend hart de kamer,

begaf zich naar den stal, alwaar zij de laarzen aantrok, nam eenen doornenstok, die daar stond, maakte het pakje daaraan vast, legde denzelven, naar de wijze der boeren, over den schouder en stapte welgemoed naar buiten, den hoed zoo ver mogelijk in de oogen drukkende.

Zij ging de Mechelsche poort uit; niemand hinderde haar of scheen zich om haar te bekommeren. Vreesachtig was zij de wachtposten der Franschen voorbijgegaan. Een eerbiedige blik naar boven dankte het Opperwezen voor de reeds ontvangene hulp; zij gevoelde zich bemoedigd. Na ongeveer een uur ver den grooten weg gehouden te hebben, sloeg zij links af op zijwegen en liep zonder vragen nog twee uren verder. Nu gevoelde zij eenige vermoeidheid en zette zich neder. Aan eene jonge meid, die zich met eene hark op schouder naar het veld begaf, vroeg zij, of zij den regten weg ging naar Arendonk. Op het toestemmend antwoord, verheugde zij zich, den naasten weg te hebben getroffen en won verder zoodanige onderrigtingen in, dat zij zich nu in staat gevoelde, om, zonder verdere navrage, haar doel te bereiken. Vele nachten had zij meer dan half, den laatsten geheel wakende doorgebracht. Het was derhalve geen wonder, dat zij tegen den middag, door hitte en vermoeijing uitgeput was, en niet verder kon gaan. Zij verborg zich in een korenveld, legde het pakje onder haar hoofd, en bevond zich weldra in diepen slaap.

De klok had reeds tien uren geslagen, toen Verhellemans, die met zijn gast aan het ontbijt zat, den bediende heen zond, om zijne nicht te ontbieden, want hare komst was het geschiktste middel, om den markies ter neder te zetten, die heden in een slechten luim het geheele huis ten onderst boven keerde, om een paar laarzen te zoeken. Niet de waarde van dezelve bewoog hem hiertoe, maar wel de

herinnering, dat zij te Parijs door den laarzemaker van Z. Maj. zelven gemaakt waren.

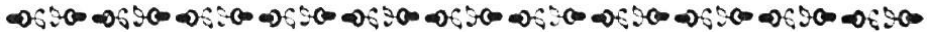
Beiden waren niet weinig verwonderd, toen de bediende te kennen gaf, dat jufvrouw Louize hare kamer nog niet had verlaten, en hij herhaalde malen aan de deur geklopt had, zonder eenig antwoord te ontvangen. Verhellemans stond op en begaf zich naar de slaapkamer van zijne nicht; de markies volgde hem op den voet.

Op herhaald kloppen en roepen geen antwoord bekomende, wilde Verhellemans eenen smid zenden, ten einde de deur te doen openen, maar voor den driftigen markies duurde dit veel te lang en met de woorden: "wat ligt aan een slot of deur gelegen", trapte hij herhaalde malen met den voet tegen de deur, ten gevolge waarvan het slot brak en de deur opensprong. Zij vonden niets, dat hen vermoeden tot het een of ander konde geven, want Louize was zoo voorzigtig geweest, van hare achtergelatene kleederen onder het bed te verbergen.

Overigens zag haar oom hare garderobe, die zeer klein was en die hij wel kende, na en miste niets; het bed was opgemaakt; naar het scheen had iemand er boven op gelegen. De beide heeren zagen elkanderen aan, en nu barste de markies in een storm van verwijtingen los. "Oude huichelaar!" zoo ving hij aan, "waant gij mij te kunnen misleiden? Gij zoudt niet weten, waar uwe nicht zich bevindt! Op eene of andere wijze hebt gij haar vertrek veroorzaakt; nu de aanneming u gegund is, denkt gij van alles verzekerd te zijn en vermeet gij u, mij tegen te gaan, mij het voorwerp, waarvoor ik zoo vele schatten in uwe woning zal doen vloeijen, te ontrooven! Neen, bedrieger! bitter zal het u berouwen; ik bezweer het u, gij zult ondervinden, dat een man, als de markies de Liere, uw vijand is".

Verhellemans bezwoer den markies op de plegtigste wijze zijne onschuld, maar deze hechtte daar geen geloof aan, en duwde hem

voortdurend de bitterste beledigingen toe, tot dat hij, vermoeid van schelden, den geheel ter nedergeslagen huisheer den rug toekeerde en zich verwijderde. Verhellemans deed nu onderzoek bij de dienstboden, doch niemand konde hem op het spoor helpen: hij verloor zich tevergeefs in allerlei gissingen.

De markies begaf zich dadelijk naar den maarschalk en verhaalde zijn wedervaren. De maarschalk zeide lagchende:

“Dus hebben de Brabanders onzen slimmen markies eenmaal regt bij den neus gehad”. De markies erkende dit, maar verzocht hulp en bijstand, om het meisje weder magtig te worden.

“Beste vriend”, hernam de maarschalk, “gij wilt toch niet, dat ik het garnizoen laat uitrukken, om een meisje te zoeken? Ik kan mij niet belagchelijk maken”.

De markies zag dit wel in; evenwel, na lange overwegingen werd besloten, aan alle korpsen op de grenzen eene aanschrijving te zenden, om met verdubbelden ijver te waken, dat geene personen zich naar den Staatschen bodem begaven, hetgeen men voorwendde, dat nu en dan plaats greep, en om den burgemeester van Antwerpen te gelasten, om af te kondigen, dat niemand eenig persoon, buiten zijn huisgezin, mogt herbergen, zonder voorafgaande schriftelijke aangifte aan het plaatselijk kommando, op boete van 1000 livres waarvan de eene helft zoude zijn voor den aanbrenger.

Meerdere maatregelen, dit zag de markies wel in, konden door zijn bevelhebber niet worden gedaan; mistroostig ging hij naar de woning van Verhellemans terug.

Intusschen had de oppasser van den markies die, op het voorbeeld van zijnen meester, mede een vrij hoogen toon in huis voerde, Verhellemans op de ware toedragt der zaak aandachtig gemaakt, door aan

te merken, dat zij de laarzen van den markies wel zoude hebben medegenomen. Verhellemans werd hierdoor opmerkzaam en vroeg bij zich zelve: "Zoude zij ook in manskleederen gevlugt zijn?" Hij onderzocht zijne kleederen en bespeurde terstond, dat hij eenige kledingstukken miste. Dadelijk liet hij zich bij den markies, die juist wederom te huis gekomen was, aandienen, en verhaalde zijne ontdekking.

De markies bemerkte nu wel, dat de oom hoogstwaarschijnlijk geene schuld had aan de ontvlugting zijner nicht; doch, niettegenstaande dit, deed hij hem zijnen spijt gevoelen, en, na zijn verhaal te hebben aangehoord, gaf hij hem met de woorden: "het is wel", zijn afscheid.

Louise lag in eenen gerusten slaap, midden in het korenveld. Toen zij ontwaakte, keek zij verwonderd op en scheen zich eerst niet te kunnen bezinnen, hoe zij aldaar gekomen was; spoedig echter herinnerde zij zich alles, dankte nogmaals het Opperwezen voor hare tot hiertoe gelukkig volbragte redding, en gaf zich geheel aan zijne vaderlijke zorg over. Zij gevoelde zich geheel gesterkt en was hongerig, opende het pakje, nam het brood daaruit, en deed tamelijk welgemoed eenen smakelijken maaltijd.

Behoedzaam verliet zij het korenveld, en, na alvorens uit eene nabijgelegene sloot haren dorst te hebben gelescht, begaf zij zich weder op weg. Naar hare gissing was het wel zes uren in den avond; zij had dus vijf uren geslapen en oordeelde deze rust genoegzaam, den nacht door te wandelen. Zij stapte stevig voort, zonder iets bijzonders te ontmoeten. Het begon donker te worden, en weldra bedekte een heerlijke zomernacht het aardrijk. De sterren tintelden, de bloemen wasemden heerlijke geuren uit; de nachtegaal zong aanhoudend. De maan stond in haar eerste kwartier; haar flauw licht werd in den

avonddaauw opgevangen. Te middernacht gevoelde het zwervende meisje zich weder eenigzins vermoeid; zij zette zich neder en at het laatste stukje brood op dat zij bezat. De nachtlucht deed haar huiveren. Zij stond daarom spoedig weer op en vervolgde haren weg. De maan verdween achter de wolken, de starren verbleekten langzamerhand, de lucht betrok, de wind stak op en het werd veel donkerder, zoodat het arme kind geen kans zag, den verderen weg te vinden. Zij zocht nu eene geschikte plaats op, waar zij, voor de koude nachtlucht beschermd, zich konde ter nederzetten; een hooge met hout begroeide wal bood haar eene schuilplaats aan.

Hoezeer niet behept met kinderachtige vrees, gevoelde zij zich eenzaam en verlaten: heete tranen liepen langs hare wangen, en andermaal wendde zij zich tot het Alvermogen. Het rein gebed heeft de wonderbare kracht, om de rampen dezes levens met meerdere gelatenheid te dragen. Ook Louize gevoelde daarvan den weldadigen invloed: zij werd geruster en wachtte met meer geduld op den naderenden morgen, die eindelijk aanbrak.

Bemoedigd stapte zij verder voort en bereikte, zeer afgemat, tegen tien uren Arendonk. Zij stapte de herberg binnen en liet zich een ontbijt geven. Terwijl zij daar zat, trok een sterk detachement Fransche husaren voorbij, hetgeen haar van kleur deed veranderen. Zij vroeg aan de waardin, of er troepen in het dorp lagen en werd eenigermate gerust gesteld, toen zij vernam dat dit nog niet het geval was, maar dat reeds verscheiden malen de huzaren door het dorp waren getrokken en geregeld heen en weder reden. Nu verhaalde zij de waardin, dat hare ouders te Tilburg woonden, en zij, tijding van de ziekte van haren vader ontvangen hebbende, opontboden was; en gaf haar verlangen te kennen naar een gids, daar zij, om alle aanraking met militairen te vermijden, den grooten weg had verlaten. De waardin vreesde, dat dit

niet zoude gelukken, omdat de Franschen iedereen mishandelden, dien zij dachten, tot de Hollanders te behooren.

“Hoe gaarne ook geld verdiend wordt”, zeide de waardin, “twijfel ik toch zeer, of iemand zich daartoe wel zal laten vinden. Het is zelfs afgelezen, dat, als men betrapt wordt, van op vijandelijken bodem te willen gaan, of van daar te komen, men terstond zal opgehangen worden. Ik zoude het voor geen duizend kroonen wagen, mij dunkt, in uw geval keerde ik maar weder naar Antwerpen terug, ofschoon ofschoon het wel droevig zoude zijn, wanneer uw vader, in uwe afwezigheid, stierf; maar denk ook aan u zelve, en wat gij waagt”.

“Lieve vrouw”, hernam Louize, “ik moet derwaarts, het kan niet anders”.

“Wel nu, als het moet zijn, dan hoop ik, dat de heilige maagd u in hare bescherming neemt; gij zijt een brave zoon, en ik zal u zoo veel mogelijk terecht helpen; maar ga in de andere kamer, hier komen de Franschen wel eens. Gij moet u hier niet meer laten zien, en eerst met het vallen van den avond vertrekken. Gij kunt niet dolen, als gij goed acht geeft”.

Louize volgde de waardin in een ander vertrek, alwaar deze vrouw haar alleen liet en eene hevige vermoeidheid haar weldra deed insluimeren. Op een luid gedruisch, uit een belendend vertrek komende, werd zij met schrik wakker, en daar zij Fransch hoorde spreken, konde zij met zekerheid gissen wie de gasten waren. Hierover maakte zij zich niet weinig angstig. Zij luisterde scherp toe: men klaagde over de zware dienst, die gaande weg toenam; over de noodelooze wijze, waarop men menschen en paarden zonder doel plaagde, en men was niet karig in verwijtingen tegen den maarschalk graaf Löwenthal.

“Wat weet een Zweed”, zeiden zij, “hoe hij Franschen moet aanvoeren. Levert Frankrijk dan geen enkelen man op, die in staat is aan het hoofd van een leger te staan?” Deze en dergelijke uitdrukkingen meer deden de ontevredenheid der militairen genoegzaam kennen. Eindelijk verlieten zij de herberg weder, en haalde Louize ruimer adem. De waardin, die om de betoonde ouderliefde genegenheid voor Louize had opgevat, riep haar aan tafel, en zij nam het middagmaal met het gezin. Min of meer angstig was zij nog bij het gebed en de dankzegging, daar, met het ontblooten van het hoofd, haar geheim prijs gegeven zoude zijn, dan de geheele familie sloot de oogen en bemerkte niet, dat zij den hoed ophield, en denzelfen slechts met de hand in de oogen drukte.

Na afloop van den maaltijd wees de waardin haar naar de schuur en zeide haar, daar te blijven, tot dat zij zoude waarschuwen, wanneer de tijd tot haar vertrek was gekomen. Louize was spoedig in diepe rust en werd tegen zeven uren door de waardin opgewekt, die haar, onder het inschenken van een glas bier, den weg beschreef naar Postel; dezelve was onbezet en beurtelings waren daar Staatsche en Fransche ruiters meester.

Toen het donker geworden was, verliet onze heldin de herberg. Het weder, vroeger zoo schoon, was geheel veranderd: een koude regen viel neder, de wind was vrij hevig, en de dikke lucht verspreidde groote duisternis. Niettegenstaande de vrees der waardin voor het gevaarlijke rondzwerven in dezen tijd, had zij haren zoon gelast, Louize een eind wegs te vergezellen. Zij hadden niet den weg door het dorp, maar achter uit en dwars door de velden genomen. De jongen vergezelde haar een groot half uur ver, langs verschillende wegen, tot dat zij aan een heideveld kwamen. Nu wees hij haar den regten weg, die midden door de heide naár Postel voerde, en nam den terugtocht aan.

Huiverende betrad Louize den eenzamen weg, en, daar zij nat en koud was, stapte zij sterk door. Meer dan twee uren had zij op de heide afgelegd. De storm hilde, de regen stroomde, geen huis deed zich aan haar zoekend oog voor, alles was graauwe heide; geen hanengekraai, noch hondengeblaf, een aangenaam geluid voor reizigers bij nacht in eenzame streken, liet zich hooren.

Onafgebroken zette zij haren weg voort. Zij werd meer dan anders vermoeid, doordien zij wegens den donkeren nacht geen voetpad konde onderscheiden, en genoodzaakt was, ten einde niet op een dwaalspoor te komen, den door de hoeven der paarden uitgehouden middenweg te houden.

Na middernacht werd het zoo duister, dat zij bijna niets vorderde; de maan ging nu onder en onttrok zich thans geheel en al aan haar oog. Zij besloot, achter eenen dwerg-denneboom, zoo als menigvuldig op de heidevelden wassen, eenigzins voor den wind te schuilen, en alzoo den naderenden morgen af te wachten. Zij zette zich neder en gevoelde zich zeer vermoeid. Zoo lang zij in beweging was geweest, had zij weinig hinder gehad van hare doornatte kleederen, maar nu, na een weinig te hebben gezeten, gevoelde zij eene vroeger niet gekende huivering, die meer en meer toenam.

Haar geheele ligchaam schudde koortsachtig, hare tanden klapperden, en in eenen toestand, die aan wanhoop grensde, viel zij neder en slaakte luide klagten. Eindelijk werd zij bedaarder, door te bedenken, dat het oog van den Albehoeder ook door de duisternis drong, en dat dezelfde Vaderhand, die haar altijd geleid had, tot in het eenzame heideveld reikte. Het gevolg dezer overdenkingen was, dat de innigste smeekingen om uitredding van hare lippen vloeiden, en zij eindelijk haar vertrouwen en hare bedaardheid terug bewam.

Het ongeluk vooral vormt den Godsdienstigen mensch; het werkt op hem, als het vuur op de in erts beslotene edele metalen. Blinkend komen dezelve uit den smeltkroes te voorschijn; en even zoo sieren den door het ongeluk gevormden mensch vele deugden, die uit de hoofddeugd, kinderlijk vertrouwen op God, haren oorsprong nemen. Eindelijk brak de eerste schemering door en het arme meisje verheugde zich als een kind; de regen hield op en de wind bedaarde. Welgemoed stond zij op en vervolgde haren weg, hetgeen haar moeilijk viel, daar zij zoo stijf in hare leden was geworden, dat zij zich nauwelijks konde verroeren. Langzamerhand ging het gemakkelijker en, na een half uur op den weg te zijn voortgehompeld, liep zij zoo vlug, als den vorigen dag, voort.

Hoezeer aan het heideveld geen einde scheen te zijn, gevoelde zij zich tamelijk opgeruimd: de leeuwrik zong zijnen Schepper het morgenlied toe; enkele zonnestrallen braken reeds door de wolken en verkwikten haar niet weinig. Vooral lag in het denkbeeld, van nu weldra gered te zijn iets bemoedigends. In hare gedachten omhelsde zij reeds haren broeder, hoorde weder die klanken, die zij als kind het eerst gestameld had, zou die plaatsen wederzien, waar zij hare eerste schreden gezet en hare kindschheid in onbezorgde vrolijkheid had doorgebracht. Zij zou de graven van hare ouders bezoeken; haren vader had zij slechts even gekend, hare moeder, hare dierbare moeder, deze had zij zoo innig lief gehad, en zij zoude zekerlijk, wanneer zij in het leven was gebleven, zoo veel onheil van haar hebben afgewend.

Met deze gedachten bezielde zij haren weg voort; zij naderde al meer en meer eenige boomen, en eindelijk had zij dezelve en het einde der heide bereikt. Zij konde het verlangen niet wederstaan, de eerste woning, die zij ontmoette, binnen te treden. Zij liet zich warme melk geven en beschonk de kinderen daarvoor met eene kleinigheid.

Postel was, zoo als zij vernam, nog een klein uur gaans verder gelegen; zij stapte vrolijk voort, nu haar pad niet meer over een woest heideveld voerde, maar langs eenen landweg, waaraan vele woningen stonden.

Zij naderde het dorp, de klok had zij reeds hooren slaan nog weinige schreden en het doel zoude bereikt zijn. Zij ging den hoek van een dennenbosch om, en vlak voor haar, op een kwartier afstands, lag het dorp. Hoe vriendelijk deed het zich in de stralen der morgenzon voor! Met verlangen staarde zij op hetzelfde, toen zij op eenmaal een gedruisch achter zich gewaar werd: zij zag om en verschrikte hevig, want zij zag een dertigtal husaren, die in vollen draf op haar aanrenden.

Te vlugten, was haar niet mogelijk: hare kniën knikten, hare beenen weigerden schier om haar te dragen. Eensklaps hadden de ruiters haar ingehaald en omringd; een spion! een spion! klonk het uit veler mond. De bevelhebber van dit detachement, een wachtmeester, vroeg haar; "waar behoort gij te huis?" Zij had de onvoorzigtigheid in het Fransch te antwoorden, waarop de wachtmeester zeide, "een goede vangst, zoo deze niet een spion is, dan mag ik lijden, dat de duivel van mijne ribben tandestokers voor oude wijven maakt. Regtsomkeert, vriendje! Louize stond besluiteloos. De brigadier, die naast den wachtmeester reed, sloeg haar, onder het uiten der woorden: "moet ik u gehoorzaamheid en meerdere eerbied leeren?" De hoed vloog haar van het hoofd; heure lokken vielen daardoor neder en nu riepen de husaren: "een meisje, een meisje!"

"Mijn hemel!" zei de wachtmeester, haar aanziende, "voor eenen enkelen kus laat ik haar loopen".

“De wachtmeester zal wel voorzigtiger zijn”, sprak de brigadier, “welke heerlijke ontdekkingen hebben wij misschien gedaan, zoodanige spions zijn de gevaarlijkste”.

De wachtmeester, die zijn gevoel geen teugel meer dorst vieren, riep nu ook: “voorwaarts!” en Louize was genoodzaakt, midden tusschen de husaren, te volgen. Naauwelijks had zij vijf en twintig schreden afgelegd, toen op eens de kreet: de vijand! de vijand! door eenigen van het detachement geuit werd.

Louize bespeurde om den hoek van het dennenbosch van de zijde des dorps andere troep ruiters met getrokken sabel in vollen galop toesnellen. De Fransche husaren trokken insgelijks de sabel, hielden hunne karabijnen gereed en maakten front naar den vijand, die hen spoedig bereikt had. Het arme meisje was zoodanig ontsteld, dat zij niet bemerkte, dat niemand meer acht op haarsloeg, en zij nu de beste gelegenheid had, om zich door de vlugt te redden; zij bleef bewegingloos aan de zijde van den weg staan, tot dat een Fransch husaar, welke, gekwetst geworden zijnde, zich verwijderde en medelijden met haar scheen te gevoelen, haar toeriep: “Red u!” Zij had gezien, hoe woedend de twee detachementen, die ongeveer van dezelfde sterkte waren elkander hadden aangegrepen. Bij den eersten aanval werden de karabijnen en pistolen gelost; verscheiden waren van het paard gevallen en hunne gekwetste lichamen of lijken werden door de hoeven der paarden vertreden; toen schitterden de sabels in het zonnelicht en nu zág zij niets meer, maar de klank van staal op staal klonk haar snijdend in de ooren. De woorden: “red u!” wekten hare levensgeesten weder op, zij kroop in eene drooge sloot, die den weg van het naburig kooornveld scheidde, klom er aan de andere zijde weer uit en liep toen snel in het kooornveld, toen op hetzelfde oogenblik een schot viel, en zij iets smartelijks aan haren

bovenarm meende te bemerken. Zij voelde, al vooruitlopende, er naar en bespeurde bloed aan hare hand. Zonder om te zien liep zij steeds voorwaarts, door korenvelden en ander bouwland, tot dat zij afgemat van vermoeienis en bloedverlies in eenen bewusteloozen staat ter aarde zond.

Als de nood op het hoogste stijgt, is de redding gewoonlijk het naaste bij. Hoezeer daarvan onbewust, had zij steeds voortlopende schier eenen halven kring rondom het dorp gemaakt, en was niet verre van een door de korenvelden loopend voetpad neêrgezegen.

De pastoor van Postel, de heer Soetenbrink, een eerwaardig grijsaard van ongeveer zeventig jaren, ging in den namiddag van dien dag langs het voetpad en zag iemand voorover liggen in het koren, In het eerst meende hij, dat het een persoon was, die sliep, en stond hij in twijfel, of hij den slaper zoude wekken. De ongeschikte wijze, waarop zich de slaper echter had nedergeleid en een daarnaast liggend pakje, dat gevoegelijker onder het hoofd van den slapenden zoude geplaatst geweest zijn, gaf hem het vermoeden, dat die persoon beschonken was en niet verder had kunnen voortgaan. Hij vatte den vermoedelijk beschonkene bij de beenen, trok en schreeuwde een paar malen, doch kreeg geen antwoord.

Nu draaide hij het ligchaam om, en stond verbaasd, toen hij de mouw van den regterarin en den grond met geronnen bloed bedekt zag, In het eerst stond hij besluiteloos, wat te zullen doen, en eindelijk liep hij, zoo haastig als zijne hoge jaren dit toelieten, naar eene niet verre van daar vlietende beek. Hij riep iemand, dien hij in de verte zag, en die, met den eerbied, welken de stand en de hoge jaren van den priester vorderden, nader kwam, doopte nu zijnen zakdoek in de beek en

snelde naar de plaats, waar Louize, lag, de persoon, dien hij geroepen had, te kennen gevende, hoe en op welke wijze hulp moest aangebragt worden. Hij drukte den doek met koud water op Louizes aangezigt, waarop zij eenen naauwelijks hoorbaren gil gaf, die door den menschlievenden man, als een bewijs van leven, met het innigste genoegen werd gehoord. Hij ging met te meerder drift voort, het meisje, dat met zweet en stof bedekt was, te wasschen. Hoewel onder dit bedrijf de hoed was afgegaan, en hare lange haren te voorschijn kwamen, kwam bij den pastoor geene de minste gedachte op, dat de gekwetste een meisje was. Geheel vreemd met de bekommernissen der wereld en met al, wat mode genaamd werd, leefde hij slechts, om zijnen God te aanbidden en het nut te stichten, waartoe hem zijne verpligting als mensch, als Christen en als priester riep.

Het duurde niet lang, of eenige mannen naderden en plaatsten Louize, die nog voortdurend in flauwte lag, in eenen armstoel; men droeg haar naar het dorp, terwijl de pastoor achter den stoel volgde en voorzigtigheid aanbeval. Op last van dezen eerwaardigen geestelijke werd Louize naar de pastorij gebragt, een bij de kerk gelegen huis met een vriendelijk voorkomen, Een knaapje, dat hen ontmoette, was reeds door den pastoor vooruitgezonden, om den chirurgijn te halen; hij beval verder zijne huishoudster, om een bed gereed te maken en verkwikte intusschen de dragers met een glas bier. Spoedig was het bed gespreid, en de dragers vatten andermaal den leuningstoel op en droegen het daarop liggende meisje in een klein kamertje, waar hare legerstede gereed gemaakt was.

Zij begonnen den gewaanden jongeling van zijne kleederen te ontdoen, reeds waren de laarzen en de jas uitgetrokken, toen de chirurgijn binnen trad. De wonde was door de beweging weder aan het bloeden geraakt; het vest werd losgesneden, en, hoe groot was de

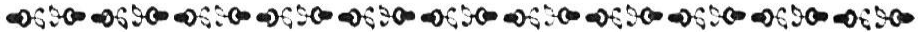
verwondering van den pastoor, toen de chirurgijn uitriep: "Hemel! het is een meisje!"

Het scheen, als of dit berigt den pastoor niet welkom was, doch weldra riep hij uit: "Het is een mensch, Gods evenbeeld; vaar voort, mijnheer!" De dragers ontvingen nu hun afscheid, hij zelve verwijderde zich, en zond zijne bejaarde huishoudster tot hulp van den heelmee-ster.

Spoedig werd Louize te bed gebracht, en nu onderzocht de heelmee-ster de wonde: de kogel was dwars door het vleesch van den bovenarm heengegaan, doch had geene edele deelen gekwetst. De wond werd uitgewasschen en vervolgens een verband gelegd. Met een weinig vlogzout kwam de patiënt spoedig weer bij; verwonderd sloeg zij de oogen in het rond en vroeg: "Waar ben ik? hoe ben ik hier gekomen?" Doch de heelmee-ster verbood haar het spreken; zij vroeg iets te drinken, en klaagde over pijn in het hoofd. Het eerste werd haar dadelijk gereikt, en de huishoudster bond haar eenen doek met azijn om het hoofd. De heelmee-ster verliet haar nu, zijne patiente aan de zorg der huishoudster aanbevelende, en onder belofte van nog vóór den avond zijne visite te herhalen. Hij werd door den pastoor opgewacht en met veel belangstelling naar het meisje gevraagd. "De wond is volstrekt niet gevaarlijk", zeide de chirurgijn, "naar het schijnt, hebben hevige gemoedsbewegingen het teeder gestel geschokt en deze omstandigheid zoude de wonde gevaarlijk kunnen maken. Ik geloof, dat er eene koorts op weg is, evenwel met zekerheid laat zich niets bepalen. Ik zal hedenavond terugkomen, vooral: *quies et abstinentia*"²⁴). De pastoor beloofde daarvoor zorg te dragen en beval zijne patiente op het nadrukkelijkste den heelmee-ster aan. "*Quies et*

²⁴ kalmte en zelfbeheersing

abstinentia" herhaalde de geestelijke werktuigelijk, toen deze vertrokken was, en hij den gang doorging, die tot zijne studeerkamer leidde.

In den aanvang van de maand Junij werden in Holland vele feesten gevierd: de Prins van Oranje was tot de waardigheid van stadhouder en kapitein-generaal verheven. Luid juichte het volk, dat in deze verheffing de zekerste waarborg voor hare toekomstige onafhankelijkheid en vrijheid zag. Het bloed van Willem den Eersten, den vader des Vaderlands, van Maurits, den overwinnaar van *Nieuwpoort*, van Frederik Hendrik, den schrik van Spanje, en van zoovele andere helden vloeide immers door zijne aderen; en het Nederlandsche volk hield zich verzekerd, dat de welvaart van hun land onafscheidbaar verbonden was aan dat doorluchtige huis.

Ook te Bergen op Zoom vierde men dit feest op eene plechtige wijze: voor den middag werd een spiegelgevecht gehouden op de vlakke, genaamd *Kijk in de Pot*. Genoegzaam geheel het garnizoen nam hier deel aan. Des namiddags gaven de chefs van de onderscheidene regimenten een diner in de zaal van den Meerschen Tuin ²⁵), en in de woning van den prins van Hessen Philipstal had des avonds een luisterrijk bal plaats. Het volk juichte luid, en nog luider juichte de militaire stand: door een Oranje-Telg toch aangevoerd te worden, was hetzelfde, als ter overwinning geleid te worden.

Op het bal bij den Prins-Gouverneur waren slechts de hoofdofficieren der verschillende regimenten en zoodanige subalterne officieren genoodigd, als door talenten, of moed onderscheiding verdienden. Steenbeek genoot de eer, onder de genoodigden te behooren. Ook was aldaar, als lid van de stedelijke regering, de, heer Nieman, die door zijne dochter op het feest vergezeld werd.

Steenbeek had, sedert het gehouden gesprek op de buitenplaats van den burgemeester Bolcool, het huis van Nieman voortdurend, als naar

²⁵ Zie ook noot 2

gewoonte, bezocht. Die hem opmerkzaam gadesloeg, konde eenige verandering in zijn gedrag bespeuren. Het was niet meer die soms tot moedwilligheid toe vrolijke jongeling, welke over alles schertste en al, wat hem gebeurde, van eene lagchende zijde beschouwde: hij was wel opgeruimd, maar niet vrolijk meer. Hij nam wel deel in het gesprek, maar was niet luidruchtig; vooral scheen hij te vreezen en te vermijden, om met Clara alleen te zijn, hetgeen haar en haar vader niet ontging.

Nu zag hij Clara de balzaal binnen treden: hoe schoon was zij heden avond! Na de gebruikelijke pligtplegingen trachtte hij haar te naderen, doch dit was zeer bezwaarlijk: zij was omringd door eenen kring van hoofdofficieren. Hij moest zich dus vergenoegen, met haar van verre te aanschouwen. Eindelijk konde hij tot haar genaken; met eene sidderende stem vroeg hij haar, om met hem te dansen. Zij had haar woord voor den eersten en tweeden dans aan den kolonel Lewe en den majoor Steveling gegeven, doch beloofde den luitenant, den derden dans voor hem te behouden. De muziek begon en, behalven de bejaarde heeren waaronder ook de Prins-Gouverneur zich telde, kwamen allen in beweging. Steenbeek had zich aan een vensterraam in de nabijheid van Clara geplaatst, en liet niet na, haar overal met het oog te volgen.

De dans was geëindigd en nu werden de dames naar de stoelen geleid; misschien met opzet plaatste kolonel Lewe Clara op eenen stoel, die naast Steenbeek stond, en maakte zijn compliment, zag toen Steenbeek aan en zeide met eene innemende spotternij:

“Uwe neus voorbij, luitenant”.

Steenbeek grimlachte en Clara, die dit gehoord had, zag tot hen, terwijl die kolonel vervolgde: “Niet waar, mejufvrouw, straks kan de luitenant de schade inhalen”. Clara grimlachte, werd rood, en kwam weldra de

majoor Steveling opdagen, om haar tot den tweeden dans te geleiden. Steenbeek verliet zijne plaats niet.

Aan Clara werd, na afloop van dezen dans, door den majoor, aan het andere einde der zaal, eenen stoel aangeboden; hij zette zich naast haar neder en scheen zich in een druk gesprek met haar te wikkelen. Steenbeek bemerkte dit, trok verscheidene malen zijne handschoenen uit en aan om haar tot den dans te geleiden, doch gevoelde, dat hij, zonder onbescheidenheid, voor dat de balletmeester had geroepen, zulks niet doen kon.

Toen het teeken tot den dans was gegeven, vloog Steenbeek naar haar toe; zij had zijn naderen opgemerkt, en kwam hem een paar schreden tegemoet, vatte vertrouwelijk zijnen arm en hij voerde haar in de rijen. De ziel Steenbeek was op zijn gelaat te lezen; hij beschouwde haar zoo innig, dat zij hem zonder deelneming niet kon aanzien.

Schenk mij nog eenen dans, Clara”, smeekte hij.

“Gaarne”, antwoordde het meisje, “als u dit genoeg geeft”.

“Genoegen?” hernam hij hartstogtelijk, “zeg liever zaligheid”.

“O, gij vleijer!” zeide Clara, lagchende en met den vinger dreigende.

Dit zoete gesprek werd gestoord door Cornelia Calkoen, die aan Clara het nieuws van den dag verhaalde, tot dat de volgende dans zoude aanvangen. Na het eindigen hiervan ontstond er eene pause, en werden verschillende ververschingen aangeboden. De genoodigden werden vervolgens door den Prins aangenaam verrast, die hun te kennen gaf, dat er een vuurwerk in den tuin gereed stond, en men aldaar op de tegenwoordigheid der gasten wachtte. Steenbeek geleidde Clara in den ruimen tuin, terwijl een aantal vuurpijlen te gelijk in de lucht stegen.

“Een gelijkend beeld van den mensch”, zeide Steenbeek; “met de uitgebreidste verwachting vliegt hij in de wereld, en spoorloos verdwijnt hij van het tooneel”.

“Gij wordt een melancholicus, Steenbeek”, zeide Clara.

“En was het ons nog maar gegeven”, vervolgde Steenbeek op vorigen toon, “even als eene vuurpijl in zijn vollen glans in eens te verdwijnen! Doch neen, verdrietelijkheden van allerlei aard treden ons overal storend in den weg, en knagen aan onze edelste levensbeginselen, tot dat kommer en lijden ons naar het graf slepen. Mogt mijn lot dat van een vuurpijl zijn!”

Clara zag hem deelnemende aan; door het licht van het vuurwerk, hetwelk thans in zijnen vollen glans schitterde en alles rondom hen verlichtte, konde zij tranen in zijne oogen zien.

“Steenbeek”, zeide het meisje, beide zijne handen vattende, “sedert eenen geruimen tijd zijt gij zoo veranderd; lang heb ik u reeds naar de oorzaak willen vragen, maar het scheen mij toe, dat het niet welvoegelijk voor een meisje was. Ik wil mij boven dit bezwaar verheffen, omdat gij twijfelt er toch niet aan, dat ik uwe vriendin ben, Steenbeek, en daarom moet gij mij ook zeggen, wat de oorzaak is van uwe sombere treurigheid”.

Steenbeek schudde langzaam met het hoofd en sprak: “Dat mag ik niet, doch ik bezweer u, Clara, denk niet, dat eenig mistrouwen mijnen mond gesloten houdt: het is mijn pligt, eene zware taak, te moeten zwijgen”.

“Ik kan niet begrijpen”, zeide daarop Clara, “hoe een pligt u verbieden kan, aan deelnemende vriendschap uw leed mede te deelen: dit zoude u immers verligten; en, waar ik niet in staat was, te helpen, kunt gij van de levendigste deelneming verzekerd zijn”.

Deze woorden uitende, sloeg zij de oogen neder, stamelde verlegen en voegde er toen haastig bij: “Beste Steenbeek, gij moet het aan uwe bekommerde vriendin zeggen”!

“God, het is te veel”, barstte Steenbeek los, zoo luid, dat sommige omstanders het konden hooren. Gelukkig schitterde op dat oogenblik in het vuurwerk eene luisterrijke W en vervulde een als gemeen gejuich de lucht, zoodat de oplettendheid van hen werd afgetrokken. “Bedaar toch, Steenbeek”, hernam Clara, “nimmer zal ik u eene zoo bedroevende vraag weer doen”.

Steenbeek snikte en kon niet spreken, hij vatte hare hand en drukte die, hetgeen door haar werd beantwoord.

Het vuurwerk was nagenoeg afgelopen, enkele vuurpijlen vlogen nog op, en diepe duisternis verving het schitterendste licht. De gasten begaven zich weder naar de zaal. Toevallig traden Steenbeek en Clara tegelijk met den heer Nieman de zaal binnen. Deze was zeer voldaan over het vuurwerk. Hebt gij dit wel gezien, dat wel opgemerkt, vroeg hij aan beiden, die eigenlijk weinig daarvan wisten, doch, hunne afgetrokkenheid niet willende erkennen, zijne vragen met ‘ja’ beantwoordden.

De heer Nieman zette zich neder, en zijne dochter en Steenbeek plaatsten zich bij hem. Hij was spraakzaam en zeide, dat het hem hinderde, dat Steenbeek op dit feest zoo bijzonder stil was; deze wendde voor, pijn in het hoofd te hebben en trachtte zich alzoo te verontschuldigen.

Het dansen zoude weder een aanvang nemen. Clara zag Steenbeek van ter zijde aan, of hij haar niet zoude uitnoodigen, hij bleef echter stijf zitten en zag voor zich meer. Toen snelde een officier toe, onze oude bekende, de kapitein Zoutelande, en vroeg: “zal mejufvrouw Clara mij

de eer van een dans schenken? zal ik mij in den stralengloed van eene zoo schitterende zon eenige oogenblikken mogen verwarmen?"

Clara stond op, om hem te volgen; toen hij Steenbeek zag zitten, zeide hij, "mijn hemel, Steenbeek, zijt gij ongesteld? Neem mij niet kwalijk, kameraad! Gij, ziet er uit, als of gij onrijpe druiven gegeten had".

Steenbeek knikte met het hoofd en antwoordde: "ik gevoel mij niet wel".

De muziek begon en de kapitein snelde met Clara weg. De heer Nieman zag Steenbeek nu en dan aan en zijne gelaatstrekken schenen een inwendigen strijd aan te duiden. Hij bemerkte dit niet en zag voor zich heen, of naar het gedeelte der kamer, waar Clara stond.

De dans was ongeveer ten einde, toen Steenbeek plotseling opstond en afscheid van Nieman nam; "Wilt gij ons reeds verlaten?" vroeg deze.

"Een kranke past niet in de zaal der vreugde", antwoordde de luitenant.

"Wacht dan zoo lang, tot dat de dans ten einde is, dan kunt gij aan Clara zeggen, dat gij heengaat; het zal haar spijten, zij had nog op u voor eenige dansen gerekend".

"O", hernam Steenbeek, zijdelings naar de plaats ziende, waar Clara danste, "het zal mejufvrouw uwe dochter aan geene dansers ontbreken; misschien zal zij mijne onbeduidendheid in het geheel niet missen".

Nieman zweeg en reikte hem de hand. De luitenant boog zich en vertrok ongemerkt. Clara verzocht Zoutelande haar bij haren vader te geleiden. Toen zij zich had nedergezet en de kapitein haar had verlaten, scheen zij met de oogen iets in de zaal te zoeken; haar vader bemerkte dit en fluisterde haar toe, dat Steenbeek wegens ongesteld-

heid vertrokken was en hem had opgedragen, zijn compliment te maken.

Zwijgende hoorde Clara dit aan, vouwde hare zakdoek op haren schoot in alle plooiën en zeide eindelijk: “ik had mij dezen avond zoo veel genoeg voorgesteld, en nu”

“Is dan al dat genoeg met Steenbeek verdwenen?” vroeg Nieman goedgehartig.

Clara werd rood, maar antwoordde niet. De heer Charbonnier vroeg haar nu ten dans, en na aan het verzoek van dezen voldaan te hebben, sloeg zij heimelijk aan haren vader voor, om te vertrekken. Zij gaf voor, door vermoeidheid niet meer te kunnen dansen.

“Nu dan”, zeide de vader, “blijf dan toeschouster: op een feest, als dit, kan, noch mag ik de eerste zijn, die naar huis keert”.

Clara danste nu niet meer, hoezeer zij op het vleijendst daartoe werd uitgenoodigd, en was verheugd, toen eindelijk de tijd aanbrak, om naar huis te gaan.

Den volgenden morgen was, aan het ontbijt, de partij van den vorigen avond het onderwerp van het gesprek der gasten; ook bij den heer Nieman was dit het geval.

“Eene heerlijke partij, de prins heeft er eer van”, zeide hij. Ik geloof niet, dat iemand onvergenoegd is vertrokken, of het moest mijne dochter zijn”.

“Ik kan niet ontveinzen, dat ik mij meer genoeg had voorgesteld”, zeide Clara.

“En, wat is daarvan de oorzaak”, vroeg Nieman, een glimlagchende blik op zijne dochter slaande, “het plotselinge vertrek van Steenbeek?”

Clara bloosde en zeide: “wij beiden schatten Steenbeek hoog, hij is zulk een goed mensch; zeker is hij een onzer beste vrienden. Nu heb ik opgemerkt, lieve vader, dat hij gedurende eenige weken zoo somber is

geworden; vooral was hij dit gisteren avond; hij drukte zich zoo droefgeestig uit, en dit wekte mijne hartelijke deelneming. Ik verzocht hem, om zijn leed aan mij mede te deelen, maar hij werd, hoe meer ik aanhield, des te bedroefder. Gij moest eens naar hem toegaan, mijn vader, misschien dat hij voor u zoo geheimzinnig niet is, en dat gij hem helpen kunt”.

“Ja, Clara, dat zal ik doen, ik weet reeds wat hem ontbreekt. Maar men waagt zoo veel, met hem te helpen”.

“O, lieve vader, als gij kunt, doe het dan toch. Wat moet door trouwe vriendschap niet gedaan worden!”

“Ja maar, kindlief, hij vordert een schat, en hoe kan ik hem dien in deze gevaarlijke tijden toevertrouwen? Wie weet, of hij niet spoedig sneuvelt of verminkt wordt”.

“Wij zijn allen in Gods hand”, zuchtte Clara.

“Wel nu, wat dunkt u”, vervolgde Nieman, “zal ik het wagen?”

“O, vader! dit zal mij veel vreugde veroorzaken: ons leven is zoo kort, als wij het geluk van onze medemenschen kunnen bevorderen, dan dunkt mij, inogen wij dat niet uitstellen”.

“Ei, ei”, zeide Nieman lagchend, “kunt gij zoo mooi praten; maar ik zal uw zin doen, straks ga ik bij hem, en ik durf wedden, dat hij van dezen middag een geheel ander mensch zal zijn”.

De heer Nieman liet zich bij Steenbeek aandienen, en, tot den patient toegelaten, deed hij onderzoek naar deszelfs toestand. “Het zal wel gaan”, zeide Steenbeek pijnlijk lagchend, “ik voel mij reeds iets beter, dan gisteren”.

Hij presenteerde nu zijnen gast eene pijp, en terwijl deze dezelve stopte, kwam de dokter, die naauwkeurig den toestand van den patient onderzocht. Hij sloeg hem eene lating voor, raadde hem verkoelende middelen aan en een gestreng dieet. Nieman lachte

heimelijk, toen de dokter stijf en sterk verzekerde, dat het eene ontsteking in de ingewanden was, die met kracht te keer moest gegaan worden.

“Hoor eens, doctor”, zeide hij, “ik heb veel achting voor uwen stand; maar mij dunkt, dat gij de ziekte ditmaal niet raadt. Ik geloof, dat het iets anders is, wat Steenbeek ongesteld maakt. Als hij mij voor ditmaal wilde vertrouwen, dan heb ik een huismiddel”.

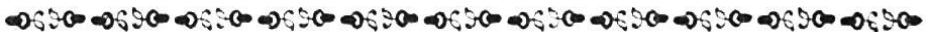
Steenbeek werd bloedrood, doch sprak niet.

“Dat dikwijls de kranken naar het eeuwige winterkwartier zendt”, sprak de dokter, zijnen stoel wegzettende; “doch de heer Steenbeek moet doen, wat hem goeddunkt”. Dit zeggende, nam hij zijn afscheid en vertrok.

Steenbeek was bij het vertrek van den dokter opgestaan en trad voor het venster; tranen liepen langs zijne wangen, eindelijk sprak hij: “Het is te veel, heer Nieman, veel te veel voor scherts”.

Nieman naderde hem en zeide: “Het is geene scherts, Steenbeek; wees de beschermer mijner Clara, ik schenk u mijnen kostbaarsten schat”.

Doodsbleek staarde Steenbeek Nieman aan en wierp zich eindelijk, met den uitroep, “Mijn vader!” in zijne armen.

Tegen den avond van dienzelfden dag liet de heer Krömgtter zich bij kapitein van der Plasse aandienen. Hunne vriendschap was, sedert den voor hem zoo noodlottigen nacht weder toegenomen, dewijl

Krömgtter, den daarop volgenden dag zich gulhartig aanbood, om, daar hij de oorzaak was, dat de kapitein zich aan het spel begeven had, de schade alleen te willen lijden. Dit ontwapende het misnoegen van van der Plasse geheel, die volstrekt niet dulden wilde, dat zijn vriend voor hem betalen zoude. “Meer dan genoeg is het”, zeide hij, dat gij mijn

onheil met mij draagt”. Zij rekenden vervolgens met elkanderen af, en het toevertrouwde geld moest weder aangesproken worden.

Beiden hadden aan het diner deelgenomen, hetwelk op het feest van gisteren door de officieren werd gegeven, welke op het bal van den prins niet waren gevraagd.

Van der Plasse had zich zeer geërgerd, dat hij geene uitnoodiging voor dat feest had ontvangen en, door den wijn opgewonden, verscheidene bitse aanmerkingen over deze handelwijze gemaakt, waar nogtans weinig acht op geslagen werd. De kapitein zat eenzaam in zijne kamer, nog daarovermorrrende, toen Krömgtter binnen trad. Terstond ontplooidde zich het voorhoofd van den kapitein. Hij heette zijnen vriend hartelijk welkom en bood hem eenen stoel aan. Na zich gezet te hebben, zeide Krömgtter, in zijne portefeuille bladerende, “Ik weet niet, of ik ditmaal wel een aangename gast zal zijn”.

Het voorhoofd van den kapitein betrok weder; terwijl zijnen vriend aldus vervolgde: “Is dit papier in orde?”

Nu reikte hij aan den kapitein een door de Couloir op hem getrokken wissel, ad 3000 livres over, betaalbaar zes weken na de dagteekening; dezelve was reeds drie weken oud. Van der Plasse verbleekte en stamelde: “Ik vermoede ja, maar ik kan u dit niet naauwkeurig zeggen; ik moet papieren nazien; gij zult tot morgen geduld moeten hebben”. “Het heeft geen haast”, sprak Krömgtter, “indien ik over drie dagen antwoord heb, dan is het tijds genoeg”.

Dit zeggende stak hij den wissel wederom in zijne portefeuille, en het gesprek liep over de vrolijkheid van gisteren. Beide zaten voor een open raam. Kapitein Zoutelande, die met Malet voorbij ging, groette en vroeg: “willen wij, van der Plasse het nieuws mededeelen”.

Op toestemmend antwoord traden zij deszelfs woning binnen. “Ik zal u iets verhalen”, zeide Zoutelande tegen hem, “wat u zeker genoeg zal geven: het puikje van alle Bergsche schoonen wordt bij ons regiment ingelijfd. Gij hebt er vroeger ook wel eens een goed oog op gehad, evenwel zal dat niet wegnemen, dat gij de allerliefste Clara gaarne aan Steenbeek zult gunnen”.

Van der Plasse vertrok zijne werkbraauwen dreigend; veinzende door hoest overvallen te worden, draaide hij zich om, en verborg zijn gelaat in zijnen zakdoek, terwijl Zoutelande aldus voort voer:

“Toen wij heden middag bij Nieman thee dronken, waren wij niet weinig verwonderd, toen papa, op Steenbeek wijzende, die met een half onnozel gelaat daar zat, ons zeide: ‘Mijne dochter heeft met mijne toestemming heden het jawoord aan den luitenant gegeven’. Wij wenschten hem hartelijk geluk”.

Van der Plasse had zoo veel vermogen op zich zelve, dat hij met een effen gezigt de woorden: “Wel zoo, ei, ei”, konde uitbrengen. Over dit onderwerp werden nog eenige woorden gewisseld, toen de beide heeren afscheid namen en vertrokken.

Krömgtter, die van der Plasse nauwkeurig had gade geslagen, hield zich verzekerd, dat deze tijding hem hoogst onaangenaam was en zweeg stil. “Het is vandaag een ongelukkige dag voor mij”, riep van der Plasse bitter lagchende uit, “alles loopt te zamen, om mij, waar ik het meest kwetsbaar ben, de gevoeligste slagen toe te brengen”.

“De Voorzienigheid kastijdt dengenen, dien Zij lief heeft”, liet Krömgtter op eenen hem ongewonen toon daarop volgen. “Het ongeluk leidt ons weder tot vertrouwen en aanbidding, hetgeen wij, in den gewonen loop des levens, wel eens te veel vergeten en verzuimen. Neem mij niet kwalijk, kapitein, ik ben te zeer uw vriend, om te kunnen zwijgen. De godsdienst is u vreemd; gij leeft voort, even als de dieren. Zeg mij,

hoe lang is het geleden, sedert gij aan uwen Schepper en Weldoener met gebed of dankzegging hebt gedacht?”

Van der Plasse keek verwonderd op, toen hij zijnen vriend op dien toon hoorde spreken, en zweeg van verbazing stil, waarop Krömgtter wederom het woord opnam en aldus vervolgde:

“En waant gij zonder godsdienst gelukkig te kunnen worden? Houdt gij u niet overtuigd, dat het Wezen van den Almagtigen, dien gij alles te danken hebt, eindelijk, bij gebrek van eenige erkentelijk, heid, zich van u moet afwenden? Werp u in de armen der Kerk, mijn zoon, verzuim de leer uwer vaderen niet, en uwe vernedering zal tot verheffing, uw onheil tot geluk leiden”.

Van der Plasse zuchtte diep en Krömgtter nam afscheid, zonder, zoo als gewoonlijk, den kapitein naar het koffijhuis te vergezellen. Ook deze toonde weinig lust, om daar heen te gaan. Immers niets, wat hem eenig genoegen konde geven, zoude hij daar vernemen. Mistroostig zette hij zich in den leuningstoel neder en overdacht zijn lot; waar hij zijne gedachten ook bepaalde, hij zag niets dan onheil: hoe zoude hij Couloir betalen? een aanzienlijk gedeelte van het geld was reeds weg - hoe de ontbrekende som aanvullen? Zoude hij de schuld geheel ontkennen, niemand wist, dat hij dat geld ontvangen had, en dan had hij nog een aardig sommetje over? Doch deze bij hem opwellende gedachte wierp hij met afschuw van zich; evenwel er moest geld zijn. Zoude hij..... hij waagde het bijna niet, deze gedachte bij zich luid te doen worden. het aanbod van de Couloir aannemen? Hoe aangenaam was niet de betrekking van majoor in Fransche dienst, misschien was hij dan spoedig kolonel; in *Paris*, ja daar alleen, zou hij de trotsche Clara kunnen vergeten maar, moest hij dan zijn nieuw Vaderland, zijne wapenbroeders niet verraden? Dit was wel zoo, doch ook, als hij niet zoo dapper voor dat Vaderland gevochten had, zoude

hij, een vreemdeling, dan wel zoo hoog geklommen zijn! En zijne wapenbroeders ...nu kwam hem in de gedachte, dat hij niet tot het bal van den Prins genoodigd was, en hij zeide bij zich zelven: “Aan hen ligt mij weinig gelegen. Men acht mij niet veel; heb ik wel eenen vriend onder hen; zoude wel een voor mij doen, wat de brave Ventimelle eens voor mij deed? heb ik geene verpligting aan Frankrijk? opent dat schoone land niet zijne armen, om mij wederom te ontvangen, en met eer te overladen? Gelukkig land!”

Thans kwam hem Parijs met al deszelfs bekoorlijkheden en genietingen voor den geest; en dan dacht hij aan het beeld van Clara in de armen van een ander: dit was hem onverdragelijk. Dusdanig waren de overdenkingen, die hij onvermoeid voortzette, tot dat het denkbeeld in hem opkwam, om zelf een einde aan zijn lijden te maken: hij sloeg het oog op zijnen degen maar de toekomst....? Hier huiverde hij en sprak half luid: “Wat praatte toch die babbelaar van godsdienst ik geloof waarlijk, dat hij alleen het goed met mij meent. Mijne dierbare moeder drong mij ook altoos zoo aan, om de godsdienst niet te verzuimen”.

Deze gedachte deed de beelden uit zijne jeugd voor zijnen geest verschijnen, doch ook dubbel gevoelen het bittere van het tegenwoordige oogenblik. Eindelijk werd het hem te benaauwd op zijne kamer; hij stooft naar buiten en liep den eersten weg den besten in. In gedachten verdiept was hij reeds voor het huis van Nieman, zonder het te bemerken. Een gesprek in de voorkamer dezer woning bepaalde zijne gedachten op Clara, hij knerste op de tanden en stond een oogenblik stil. Het was reeds zoo donker, dat hij niet bespeurd kon worden. Er werd juist licht binnen gebracht en toen zag hij Clara, naast Steenbeek zittende: beider oogen schitterden van vreugde en genoegen.

Op dat gezigt verwijderde hij zich zoo spoedig als hij kon, schuimbekkende van woede. Eenen geruimen tijd doolde hij de stad rond; eindelijk werd hij iets bedaarder en keerde naar zijne woning terug. De voorvallen van dien dag en zijne slingerende gedachten weerden alle slaap van zijn legerstede, en gedurig overviel hem zulk een angst, dat het benaauwde zweet hem uitbrak.

De morgenstond daagde, doch bragt geene verandering in zijnen toestand te weeg; met moeite vervulde hij zijne dienstpligten. De avond kwam, de nacht naderde en nog wist hij geen middel om zich uit zijnen toestand te redden: geen enkel bloempje was op zijne doornige baan te bespeuren. In gelijke kommervolle overdenking, als de vorige, werd deze nacht door hem doorgebracht, soms in woede ontstoken, soms in tranen zich badende. Zijn denkvermogen werd meer en meer stomp, en eindelijk maakte zich eene koude onverschilligheid van hem meester. Krömgtter kwam tegen den middag bij hem, en toen hij den kapitein zag, zeide hij: “Mijn hemel! zijt gij niet wel?”

“Ik ben ziek”, was het antwoord, “alles doet mij pijn”.

“Dan kom ik zekerlijk ongelegen”, sprak Krömgtter, “en zal u verlaten”.

“Volstrekt niet, mijn vriend; een bezoek van u zal mij eenige afleiding geven; ik moet u immers nog over den wissel spreken”.

“Daar is nog geen haast bij, kapitein, laat ons daar hedenavond maar over zwijgen”.

“Integendeel, gij moet het toch eenmaal weten, en of dit nu geschiedt, of over een dag of wat, dat komt op hetzelfde neder. Heeft de heer Krömgtter, op mijn eerlijk gezigt en om in maandelijksche termijnen af te lossen, 1000 livres voor mij ter leen?”

“Helaas, kapitein! hoe is het mogelijk, dat gij zulk een ongunstig tijdstip kunt kiezen. Gisteren heb ik mij van mijn geld ontdaan. Hadt gij toen gesproken, al waren het dan 2000 livres geweest; het is mij volstrekt

onmogelijk. Ik kan u niet zeggen, welk een leed het mij doet, dat ik aan uw verzoek niet kan voldoen”.

“Ik dacht het wel”, zeide van der Plasse, bitter grimlagchende.

“Ik bezweer u, kapitein, denk daarom niet ongunstig over mij en mijne vriendschap”, hernam Krömgtter hartstogtelijk; “ik verzeker u plegtig, indien ik in staat ware, u te helpen, dan zoude ik dat voor een groot geluk rekenen; maar maak eens eene vuist, als gij geene hand hebt”.

“Het is wel, mijn vriend! ik vertrouw, dat gij de waarheid spreekt en ik zal u ook reinen wijn inschenken. Gij zijt de eenige persoon, die zich om mij bekommert, wiens deelneming ik ondervind; de eenige, voor wien ik mijn leed kan uitstorten: de wissel is goed, het geld heb ik genoten, maar mijne ligtzinnigheid heeft mij 1000 livres daarvan doen verspelen, en ik weet geen middel te vinden, om ze te verkrijgen, al wilde ik mijne zaligheid ook verpanden. De wissel moet derhalven geprotesteerd worden: wat de gevolgen daarvan zullen zijn, laat zich niet berekenen; vooral kunt gij denken, welk eene opspraak het zal maken, dat ik geld van een vijand onder mij heb gehad. Als ik verzekerd was doodgeschoten te zullen worden maar onteerd; misschien eene levenslange kerkerlucht, Vele verwachtingen koester ik ook niet meer, immers, nu men mij, als kapitein, die de eervolste wonden, voor het Vaderland ontvangen, kan toonen, hij publieke feesten, zoo als onlangs, verzuimen en met smaad behandelen durft, wat heb ik dan in het vervolg te wachten? Hier komt nog bij, dat ik een meisje hopeloos bemin. Wat zoude ik niet voor hare wederliefde hebben willen ondergaan; hoe innig had ik haar lief! Ik had mij altijd met haar bezit geveleid, en den dag na dien van mijne openlijke versmading en vernedering, die mij verpletterde reeds met de grootste zorgen beladen wegens Uwen wissel, vernam ik bovendien, dat zij de bruid van een ander was. Nergens, waar ook mijn oog

zich rigt, nergens vind ik eenige vreugde meer voor mij bloeijen, en dus is het beste als gij eens langs de Schelde wandelt en hare wateren een onkenbaar lijk op strand werpen, herinner u dan uwen ongelukkigen vriend, en zijn lot”.

“Kapitein! welke taal! is het die van een Christen? een belijder van die godsdienst, wier Stichter het heerlijkste voorbeeld van ootmoed in het bitterste lijden, van onderwerping aan den Goddelijken wil gaf? Wat wacht gij van de toekomst? Waan niet, dat de dood vernietiging brengt; indien gij dien stap doet, dan zal eerst uw lijden aanvangen en eeuwig, eeuwig zoudt gij verdoemd zijn als deze gedachte u niet van uw heilloos voornemen afschrikt, dan zijt gij geen Christen. Geloof gij niet, dat diezelfde hand, welke u al dat ons aangename toezond, vermogend genoeg is, om zoo veel leed in zoo vele vreugd te doen verkeeren? Naar uwe wanhoop te oordeelen, denk ik niet, dat gij aan hogere besturing of leiding gelooft. Gij schaamt u God te vereeren en te aanbidden. O mijn God! schenk mij krachten, om het verderfelijke deel van dezen zoo jammerlijk verdwaalden te redden”.

Dit zeggende, vouwde Krömgtter de handen, sloeg zijne oogen ten hemel en voer voort in stilte te bidden. Van der Plasse was diep ontroerd, na eene kleine pause ving hij snikkende aldus aan:

“O mijn vriend! Handel voor mij, wil ik mij geheel aan uwe leiding toevertrouwen; zeg mij slechts, wat moet ik doen?”

“Vooreerst, kapitein, alle wanhoop laten varen. Over den wissel zullen wij morgen, wanneer gij wat bedaarder zijt, nader spreken. Niemand moet aan u kunnen bemerken, hoe diep de gouverneur u gekrenkt heeft. En die krenking is dan waarlijk ook zoo erg niet; de kapitein zal, even als ik, hier wel altijd een vreemdeling blijven en met die neemt men het zoo naauw niet: zij gebruiken ons als de citroenen bij eenen maaltijd, men perst ze dan alleen, wanneer men ze noodig heeft, en,

als het sap er uit is, wordt de schil weggeworpen. Wacht geene erkentelijkheid of dankbaarheid voor hetgeen gij deed, en zulke kleinigheden zullen u minder treffen. Wat het meisje aangaat, daarover, ik kan het niet ontveinzen, heb ik meer lust tot lagchen dan tot medelijden. Kapitein van der Plasse, de zoo dikwerf beproefde held, in wanhoop over een meisje: dat klinkt waarlijk vreemd in de ooren. Gij zijt toch te veel een wereld-burger, dan dat ik u behoef te zeggen, dat die lieve schepseltjes te talrijk zijn, dan dat men over het verlies van eene enkele zoude treuren, ik vorder zelfs van u dat gij de jonge lieden morgen geluk gaat wenschen. Eindelijk, mijn vriend, en van deze vordering wijk ik geen haar breed af, wend u met geheel uwe ziel weder tot dat Wezen, aan hetwelk gij van de minste uwer handelingen eens rekenschap zult moeten geven, van hetwelk gij u, helaas, al te zeer afkeerig hebt betoond”.

“Wat het mij ook kosten moge, ik zal uwen raad volgen; zelf denken kan ik niet meer. Echter moet ik u mijne verwondering betuigen, dat gij bij mij zoo dringend over de Godsdienst spreekt: het is mij niet bekend, dat de heer Krömgtter ooit in de kerk is verschenen; niemand weet, tot welk kerkgenootschap hij behoort”.

“Ik had deze aanmerking verwacht. Het zij u thans genoeg te weten, dat ik al de pligten, die mijne Godsdienst mij voorschrijft, met de meeste nauwgezetheid waarneem. Als gij behoefte gevoelt, om u aan het Opperwezen toe te wijden zal ik u denzelfden weg, dien ik bewandel, aanwijzen. Vereenigd kunnen wij dan voortgaan: want mijn zoon, in dit land der afvalligen moet men voorzigtig zijn, als de duiven, en listig, als de slangen. Het groote doel, waartoe wij geroepen zijn, is, om tot eere Gods werkzaam te wezen, en dit geschiedt nimmer werkdadiger, dan wanneer wij trachten, onze moederkerk uit te breiden: van elk middel, daartoe strekkende, moet vlijtig gebruik

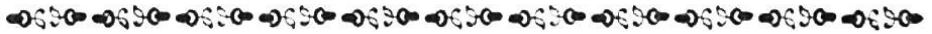
gemaakt worden. Schijnbaar moge het middel eerloos en slecht zijn, hetzelfde wordt door het heerlijkste doel geheiligd, en tijdelijke welvaart en eeuwig heil zijn de onafscheidbare beloningen voor dengenen, die hiertoe medewerkt”.

Dit zeide de raadselachtige Krömgtter met zoo veel zalving en vroomheid op zijn gelaat, dat niemand aan zijne opregtheid zoude twijfelen. Van der Plasse reikte hem de hand, en, alhoewel zijn toestand nog even benard was, gevoelde hij zich eenigzins bemoedigd, en in de asch van zijne eer en vreugde blies de hoop een enkel vonkjen op.

“Ik verwacht u heden avond, om negen uren aan mijne woning”, zeide Krömgtter, nam zijn hoed en vertrok, zijnen vriend in diep nadenken achterlatende en verzonken in een doolhof van gedachten, waarin hij geen weg ter redding konde vinden. Op den bestemden tijd was hij in de woning van Krömgtter; men bragt hem in de middenkamer, die sterk verlicht was.

Het verwonderde hem niet weinig in het midden der zaal, tegen den wand, een altaar te zien. Juist was hij met beschouwing hiervan onledig, toen Krömgtter het vertrek binnen trad, gekleed in misgewaad. In plaats van den vrolijken lach, die vroeger op zijn gelaat zweefde, stond thans op hetzelfde een heilige ernst te lezen; hij wees van der Plasse om zich neder te zetten en begon eene mis te lezen. Nimmer was de kapitein door deze ceremonien, die met de meeste plegtigheid plaats hadden, zoo geroerd geweest. Na afloop van dezelve konde men aan hem zien, dat hem vele vragen op de lippen zweefden. Hij zweeg echter terwijl Krömgtter tegen hem zeide: “Het is tien uren, kapitein. Morgen zal ik uwe vragen beantwoorden”.

Van der Plasse ging droomende naar huis, en voor de eerste maal, sedert eenige dagen, ontfermde de slaap zich over hem, en was hem als een beker met water uit *de Lethe*, de rivier der vergetelheid.

Den volgenden voorgen stond hij eenigzins verkwikt en bedaad op, en reikhalsde naar het oogenblik, waarop hij met zijnen vriend weder zoude te zamen zijn. Hij herinnerde zich zijne belofte en aanvankelijk zette hij zich aan het werk, zag de boeken zijner compagnie na, hetgeen hij in de laatste dagen verzuimd had, en het gelukte hem daarin eenige verstrooijing te vinden. Vervolgens kleepte hij zich met de uiterste zorgvuldigheid aan en begaf zich naar de parade.

Verscheidene tijdingen en geruchten, betreffende de toebereidselen der Franschen, waren in omloop, en men had het stellige berigt ontvangen, dat er veel belegeringsgeschut naar Antwerpen was gevoerd.

Na de parade trad hij het koffijhuis binnen, alwaar hij zijnen vriend Krömgtter vond, die hem met de meeste hartelijkheid de hand reikte. Het gesprek was algemeen, en liep over de gebeurtenissen van den dag. Van der Plasse was weder in staat, om deel daaraan te kunnen nemen, hij beloofde Krömgtter tegen zeven uren des avonds bij hem te zullen komen, en begaf zich wederom aan de publieke tafel, waar hij gedurende de twee laatste dagen niet was geweest. Hij maakte des namiddags eene theevisite ten huize van Nieman en gedroeg zich aldaar zoo vrolijk, dat niemand konde bemerken, dat bij den vorigen dag aan de diepste wanhoop was overgegeven. Eindelijk sloeg het voor hem zoo gewenschte uur, waarop hij zich naar Krömgtter zoude begeven. Hij ijlde herwaarts. In het eerst wilde het gesprek niet vlotten; Krömgtter scheen nadenkend en geheimzinnig, en van der

Plasse vreesde hem door vragen te storen. Eindelijk kwam men ter zake.

Ernstig verklaarde Krömgtter, dat hij niet wist te raden, hoe de kapitein met den wissel moest handelen. De tijd was te kort, om van elders ondersteuning te erlangen.

“Hebt gij hier niemand, niemand, die u hulp kan en wil bieden?” vroeg Krömgtter.

“Niemand”, antwoordde van der Plasse.

“Indien ik vermogend genoeg was, dan zoude ik u bijspringen, doch ik behoef daarvan voor u geen geheim meer te maken: alles wat ik bezit, behoort aan het klooster en aan de orde, waar ik toe behoer, en naar hare voorschriften moet ik mij stiptelijk gedragen: dit zal u toch wel bekend zijn”.

De kapitein zuchtte; waarop Krömgtter vroeg:

“Kunt gij den trekker niet op de eene of andere wijze bevredigen of uitstel erlangen, zoodat wij den wissel kunnen terugzenden?”

“Het is waar”, zeide van der Plasse, “de trekker is een mijner beste vrienden, en ik houd mij verzekerd, indien hij mijn angst en mijne benaauwde omstandigheden kende, zoude hij mij gaarne uitstel verleenen, maar Ik vrees dat hij min of meer afkeerig van mij zal zijn geworden: hij is een vermogend man, zeer gezien ten hove en die in het voorjaar met de goederen van het gezantschap door deze stad trok. Vroeger ben ik officier in Fransche dienst geweest, waar een noodlottig toeval en eene overijlde vlucht mij uit verdreven heeft. Wij herkenden elkander hier; ik strekte hem ten tolk. Daarvoor drong hij mij zijne vriendschap op. Eenige omstandigheden deden hem bemerken, dat mijne kameraden mij niet zeer beminden, en nu bood hij aan, om mijne overplaatsing in Fransche dienst te bewerken, te meer daar ik buiten Frankrijk niet regt gelukkig konde zijn. Achterna

spijt het mij, dat ik deze dienstaanbieding niet krachtig genoeg van de hand gewezen heb. Hij heeft nu al eenige stappen ten mijnen voordeele gedaan, die hem beletten, terug te keeren. Daar mijne eer mij niet toelaat, om aan zijn verlangen gehoor te geven, en dus niet vervuld kan worden, hetgeen hij zijnen Monarch beloofd heeft, schijnt hij deszelfs vroeger hem geschonken vertrouwen te verliezen, althans in den uit uwe hand ontvangen brief schrijft hij mij, dat hij in ongenade zoude vervallen, en de getrokken wissel bevestigt het nu, dewijl hij tevens meldde, in zoodanig geval de aan mij toevertrouwde gelden benodigd te zullen hebben en daarover te willen beschikken. Wat kan ik van eenen man, die zijn ongeluk aan mij wijten moet, verwachten?" Van der Plasse zweeg en Krömgtter scheen in diepe gedachten verzonken te zijn. De laatste brak eindelijk het stilzwijgen af, en zeide: "Iets moet toch gedaan worden: den weg naar de galg moet men niet eerder betreden, dan wanneer er geen andere open blijft". De kapitein huiverde, en zag Krömgtter verwonderd aan. "Wat heeft", vervolgde deze, "uw vriend wel voor u willen bewerken, en wat vorderde men dan van u?" Van der Plasse verhaalde, dat door zijn toedoen reeds een patent als majoor voor hem was uitgevaardigd; overigens, wat van hem daarvoor gevorderd zou worden, dat wist hij zelve niet, naar hij vreesde, dat dit weinig eervol konde zijn, en daarom niet aannemelijk was". Na eene lange pause vroeg Krömgtter: "Kent gij het spreekwoord: van twee kwaden moet men het beste kiezen? Gij moet uwen vriend schrijven". "Dat kan niet zijn; indien ik dat deed, was mijne eer geschonden". "Ik twijfel, of eene schandelijke straf, die u hier stellig wacht, en die zich niet vooraf laat bepalen, uwe zoogenaamde eer wel ongeschonden zal laten. Zoo als ik zeg, gij moet, en dat wel morgen

vroeg, schrijven. Laat men denken en praten, wat men wil: ik vermeen, dat een Fransch majoor zich naderhand weinig om het geklap van het gepeupel eener kleine stad en derzelve bezetting behoeft te bekommeren. Er blijft u geenen anderen uitweg open. Als uw vriend, moet ik u dezen stap aanraden; vooral nu er geene andere keus voor uw zelfbehoud overig blijft”.

“Neen, het kan niet”, riep van der Plasse uit, “mijn eenmaal gezworen eed moet ik houden: gij zijt een priester, en kunt gij mij raden, om mijn geweten met meineed te bezwaren en te bezoedelen?”

“Ook als priester kan ik u dat raden”, hernam Krömgtter plegtig. “Boven en behalve mijne bevoegdheid, om u van uwen eed te ontbinden, zoo antwoordt mij: Hebt gij uit vrijwillige keuze u onder de vaandels der ketters begeven?”

Van der Plasse schudde het hoofd.

“Gij deed dit met geen ander oogmerk derhalven, dan om u noodzakelijk levensonderhoud te verschaffen?”

“Ik had geen ander doel”.

“Welnu, daar de natuur iederen mensch daartoe dwingt, deedt gij dit ook gedwongen, niet waar? Zekerlijk waart gij oneindig liever in Fransche dienst gebleven?”

Van der Plasse knikte toestemmend.

“De loopbaan, die gij u hier geopend hebt, was dus geene loopbaan uwer keuze, maar die der onvermijdelijke noodzakelijkheid. Dat men naderhand, toen gij uitmuntte, u bevorderde, was een gevolg uwer dapperheid, en het was even onvermijdelijk, dat gij nu trouw zweren moest; uw bestaan hing daarvan af, want gij kondet, zonder verdienking te geven, geene bevordering weigeren. Uw eed was derhalve alleen af te leiden uit de zorg voor uw bestaan, en, door de ieder ingeplante zucht tot zelfsbehoud, gevolgelijk niet uit vrije keuze”.

“Ja, dat moet ik erkennen”, zeide van der Plasse.

“En”, aldus vervolgde Krömgtter, “kent gij de Christelijke godsdienst zoo weinig, om te denken, dat het Opperwezen een gedwongen eed zoude aanhooren?”

“Gij schijnt mij toe volmaakt gelijk te hebben, eerwaarde heer”, zeide de kapitein, “en, des niettegenstaande, is er iets in mij, dat zich geheel en al daartegen verzet”.

“Gij zijt besmet met kettersche gevoelens”, hernam Krömgtter, “geen wonder dus, dat gij, na zulk een veeljarig verblijf onder de afvalligen en langdurig verzuim van de in uwe kindschheid reeds voorgeschreven Christen-pligten, daarvan iets hebt ingezogen, echter ik weet geen anderen raad te geven. Gij moet kiezen: op morgen stelt gij mij eenen brief aan den afgever van den wissel ter hand - of mijn pligt dwingt mij, den wissel te laten protesteren. En wat zal daarvan het gevolg zijn: gevangenis en misschien den dood eens landverraders aan de galg, van elk een miskend en van uwe wapenbroeders diep veracht. Tusschen heden en morgen is uw lot in uwe handen. Morgen voor den middag, na de parade, wacht ik u weer aan mijne woning. Beschik zelve, kapitein, over uw toekomstig lot”.

Krömgtter stond op en gaf daardoor aan den kapitein een teeken, om zich te verwijderen. Bleek en met misvormde trekken op zijn gelaat, waggelde deze de kamer uit. Tevergeefs legde hij zich neder, om te slapen: geene rust verkwikte zijn geschokt ligchaam; en sloten zijne oogen zich al voor een oogenblik, spoedig deden benaauwde droomen, die hem zijne ontstelde verbeeldingskracht voorspiegelde, en waarin steeds de galg een hoofdrol speelde, hem meer afgemat ontwaken.

Vermoeid stond hij eindelijk op, en wierp zich in zijnen leuningstoel. Niettegenstaande Krömgtter's redeneringen, beefde hij terug voor de

noodzakelijk, ja onvermijdelijk geachte briefwisseling met de Couloir. Werktuigelijk had hij pen en papier te voorschijn gehaald, en reeds naderde de middag, toen hij nog geen begin met schrijven gemaakt had. Hij sidderde, als hij aan Krömgtter en de gevolgen dacht, en nogtans kon bij zijn tegenzin niet overwinnen. Zijne ziel werd geslingerd; hij was buiten staat, eene keuze te doen. Had de alarmtrom hem naar de wallen geroepen, hij zoude koelbloedig er heen gevlogen zijn en een eerlijken dood gezocht hebben; mistroostig, ja bijna wanhopend, begaf hij zich naar de parade en van daar naar het koffijhuis.

Hij verschrikte, toen hij Krömgtter met een schepen der stad in een drok gesprek zag gewikkeld. De majoor Fiddinga, kommandant der schans Rovère, was onder de aanwezigen, en stond met de officieren, die hem omringden, zoo als gewoonlijk, te redetwisten. Hoezeer van der Plasse geen deel aan dat gesprek nam, had hij oplettend toegeluisterd. De majoor had met goed gevolg, daar er onder zijne tegenstrevers zich geene bevond, die tegen hem was opgewassen, zijn thema verdedigd, dat namelijk geen mensch door andere beweegredenen werd aangedreven, dan door de zucht voor zijn eigen ik. Na hierover een geruimen tijd gesproken te hebben, voer hij voort: “Op welke wijze gij de daden en handelingen naauwkeurig bezieet, overall zult gij het eigen ik op den voorgrond ontwaren”. “Het is mogelijk”, zeide een officier, “echter geloof ik, dat, als wij in den slag zijn, en pligtsbetrachting ons aan de vijandelijke kogels blootstelt, wij het welzijn van ons eigen ik slecht kunnen behartigen”. “Oppervlakkig schijnt dit zoo”, hernam Fiddinga, “maar beschouw de zaak eens nader, en juist het welzijn van ons eigen ik zult gij ook daarin vinden. Het is aangenaam, met de kenteekenen eens officiers te zijn versierd, en door allen op eene eerbiedige wijze, zoo als men aan

onzen stand met regt verschuldigd is, te worden behandeld; het is zoo zoet, niet alleen voor het tegenwoordige, maar ook voor de toekomst, van alle broodzorgen ontheven te zijn; en dan de hoop op bevordering, die eigenlijk niets is, dan om in het vervolg (hier vatte hij zijn glas op en dronk) maderà, in plaats van water, te drinken, of, in plaats van te voet, te paard mij naar mijne halve gevangenis te kunnen begeven. “Nu, hoe komen wij tot alle die voordeelen! Vooreerst, door onzen plicht te betrachten, ons regt wakker te weren, wanneer de staat aangevallen wordt, opdat dezelve behouden blijve, en wij daardoor in het genot van het tegenwoordige en in het uitzigt op eene betere toekomst blijven bestaan; en vervolgens drijft de zucht tot zelfbehoud ons tot staan en aanvallen. Wij bezitten immers de door de onder- vinding bewezene zekerheid, dat niets gevaarlijker is, dan de vlugt; het pal staan is het veiligste, en vallen wij aan, volharden wij, zoo overwinnen wij en een gemakkelijk leven wordt des te vroeger ons deel. Derhalven waarde vrienden, ziet gij, dat het eigen ik ook hierin den boventoon heeft”.

“Op zulk eene wijze zoudt gij alle eer en vaderlandsliefde weg redeneren”, sprak een ander officier.

“Zij bestaan ook alleen in naam”, vervolgde de majoor, “de eer is een geheel denkbeeldig iets, men weet niet, wat zij is, of hoe zij bestaat: op dezelfde wijze als ze verkregen wordt, gaat ze dikwerf weder verloren; het eenigste, wat men er van weet, is, dat zij menigmaal in een pistool, of op de punt van eenen degen huisvest. De vaderlandsliefde kan men nog eenigzins begrijpen, hoezeer dezelve in den grond der zaak niets meer is, dan welbegrepen eigenbelang. Men offert iets gerings op, om iets grootsch ongeschonden te bewaren”.

“Maar”, zeide dezelfde officier, “veronderstel, ik beledig u, mijn heer! gij vraagt mij voldoening, is het niet uw eergevoel, waardoor gij de belediging niet kunt vergeten?”

“Eigenlijk niet”, vervolgde Fiddinga, “het wordt zoo geheeten, maar de rechte naam is wraakzucht. Dus, van welke zijde men dit alles beschouwt, men moet erkennen, dat ons eigen ik bij alle handelingen en daden op den voorgrond staat. Ook kan men mij niet ontstrijden, dat een gepast zelfbelang aanleiding tot zulke daden zou kunnen geven, die wij groot en schoon noemen”.

Men wilde hem opnieuw iets tegenwerpen, toen de majoor bij den gouverneur ontboden werd, hij nam haastig afscheid en verliet de kamer.

De wijsbegeerte, die van der Plasse aangehoord had, gaf hem rijkelijk stof tot nadenken, “zoude het waarheid zijn”, dacht hij bij zich zelve, zoude, zelfbelang al onze daden regelen? Wat maakt mij dan zoo huiverig, om het mijne te bevorderen? Zou het eene kinderachtige vrees zijn, dat mijn doel ontdekt wordt, of een ongerijmd denkbeeld van eer; de majoor was het op dit punt met Krömgtter eens; en, mij dunkt, het gedrag van dezen jegens mij is zoo edel, dat hij mij niets, wat slecht is, zoude aanraden: reeds berust mijn lot in zijne handen, een woord van hem, en Ik moet wel, is niet alleen zelf belang, maar zelf behoud, dat mij dwingt ..

“Zal ik de eer hebben, kapitein van der Plasse heden bij mij te zien”, vroeg Krömgtter vrij koel, hem voorbijgaande.

“Heden middag”, was het antwoord.

“Gij zult welkom zijn”, vervolgde Krömgtter iets vriendelijker.

De kapitein begaf zich naar zijne kamer en beproefde nu een brief te schrijven. Hij had zijne kamerdeur gesloten, en nogtans overviel hem een groote angst. Driemaal had hij tevergeefs beproefd, een brief

zamen te stellen, en het geschrevene telkens verscheurd, toen hij eindelijk opsprong en uitriep: “ik heb toch het regt, om, eer ik schrijf, naar de wijze van verzending te vragen: moet ik niet beoordeelen, of dezelve genoegzaam veilig is, eer ik het waag?” Hij durfde niet verder voortvaren, en stooft de deur uit. Na eenigen tijd langs de stadswallen, met heerlijk geboomte versierd, hetwelk men toen bezig was omver te hakken, gewandeld te hebben, begaf hij zich naar zijnen vriend Krömgtter. Deze wachtte hem in eene achterkamer en sprak:

“Heeft de kapitein eindelijk een besluit genomen, en is het verlangde gereed?” ...

“Er is immers geen ander middel om mij te redden”, antwoordde van der Plasse eenigzins onvergenoegd, “maar den brief heb ik nog niet gereed gemaakt”.

“Wel nu”, zeide Krömgtter, op schertsenden toon, “een man, begaafd met zulke bekwaamheden, als den kapitein versieren, valt het ligt, zijne gedachten op papier te stellen”.

“Hoezeer ik overtuigd ben, den eenigen weg voor mij te hebben verkozen, kan ik niet ontveinzen, dat het mij zwaar valt, tot drie malen toe is het mij mislukt”.

“Nu, overhaast u niet. Wat heden niet gelukt, gelukt misschien morgen”.

“Vooraf echter moet ik toch weten, op welke wijze de verzending plaats heeft. Mijn hals is er mede gemoeid, en dus is het voor mij van veel belang, overtuigd te zijn, dat de weg veilig is”.

Krömgtter zweeg eenige minuten en zeide toen: “Het doet niets ter zake af, op welke wijze dit geschiedt. Het is genoeg voor u, te weten, dat ik ook schrijf, en indien dit u nog niet gerust kan stellen, dan zal ik uwen brief mede onderteekenen. Ingeval dan ons geheim ontdekt wordt, mijn vriend! dan deelen wij eerlijk. Het zou een fraai schilderij

zijn, niet waar? Een kapitein en een pater, twee pendanten, in één houten lijst, zonder versieringen of verguldsel. Vrees echter niet: de weg is meer dan veilig. Misschien kan ik u binnenkort meer zeggen: dan, laat ik u ook voorzigtigheid aanbevelen, en daarom, schrijf hier uwen brief; hier wordt gij niet overvallen, en vindt alles, wat gij noodig hebt”.

Van der Plasse antwoordde niet, hetgeen Krömgtter hield voor eene toestemming; hij haalde dus papier en schrijfgereedschappen en verwijderde zich, na hem te kennen te hebben gegeven, dat hij, indien hij iets noodig mogt hebben slechts zoude schellen.

De kapitein, overtuigd, dat er nu aan geen uitstel meer te denken viel, ving aan met schrijven en was weldra gereed. De brief begon met betuigingen van vriendschap voor de Couloir en behelsde verder, dat hij eindelijk, door zoo vele opofferingen van zijnen vriend geroerd, besloten had, aan de door hem voorgestelde stappen gehoor te geven; dat hij hem verzocht, Zijn Maj. van zijne innige verkleefdheid aan zijn persoon en aan Frankrijk, dat hem altijd dierbaar gebleven was, te overtuigen, en dat hij alle zijne pogingen zoude aanwenden, om zich in het vervolg de voorbeeldelooze goedheid van Zijn Majesteit waardig te maken, hopende, dat de taak, die hem opgedragen zoude worden, zoo eervol als mogelijk zoude zijn.

Na dezen brief geschreven en een en andermaal overgelezen te hebben, schelde hij. Krömgtter trad, wederom in misgewaad gekleed, in de kamer.

De kapitein gaf hem zwijgend den brief over, terwijl een donkerroode gloed zich over zijn gelaat verspreidde; hij meende toen op het gezicht van Krömgtter denzelfden glimlach te bespeuren, dien hij bij het noodlottig spel bespeurd had. Huivering overviel hem.

Na den brief gelezen en goedgekeurd te hebben, onderteekende Krömgtter denzelven insgelijks, zeide den kapitein, die het adres er op wilde schrijven dat dit onnoodig was, daar hij den brief in een van hem wilde sluiten, en stak hem bij zich.

“Mijn zegen, de zegen onzer heilige kerk”, zeide Krömgtter daarna plegtig, “ruste op uw besluit; dat hetzelfde moge strekken tot uitbreiding van ons heilig geloof, en tot vernietiging en verdelging, der ketters. De heilige Ignatius en de moeder Gods mogen haren bijstand daartoe verleenen. Ja, mijn zoon! als gij eenmaal op den vroeger gewijden grond, waar de afvalligen hunne God-onteerende gezangen zingen, het *Te Deum* bijwoont; als ter plaatse, waar vroeger kapellen en kloosters stonden, die de vernielingsgeest en zucht tot plundering hebben doen verdwijnen, opnieuw vrome gestichten oprijzen; als geheele scharen van ware geloovigen u dan knielend omringen, en op u wijzen, uitroepende: al dat goede en heerlijke voor den tijd en voor de toekomst is uw werk; en als uw vorst, door zoo veel goeds, wat gij gewrocht hebt, met rang en titels jegens u kwistig is, dan hebt gij de heerlijkste belooning! Maar kom mede, wij willen ons voor het Opperwezen vernederen, en alle heiligen tot bijstand aanroepen”. Krömgtter vierde eene mis en gaf daarna den zegen.

Van der Plasse begaf zich naar zijne kamer, doch daar was het hem te eenzaam. Hij ging, om verstrooiing te zoeken, naar het koffij huis, en bij den sedert eenigen tijd zoo somberen man bespeurde men thans eene buitengewone vrolijkheid.

Eens op eenen morgen in de maand Junij vroeg de luitenant Landberg dringend, om spoedig bij den bevelhebber van het kamp te mogen worden toegelaten, en naauwelijks was hij in de tegenwoordigheid van dien Prins gekomen, of deze vroeg hem verwonderd: “Wat is het, luitenant! hoe zijt gij zoo ontsteld?”

In stede van hem te antwoorden reikte Landberg hem bevende eenen brief over van den pastoor Soetenbrink te Postel, die te kennen gaf, dat de zuster van Landberg, aan den bovenarm gekwetst, zich ten zijnen huize bevond, en nog buiten staat was, om vervoerd te worden, waarnaar zij reikhalzend verlangde, daar nu eens de troepen der Staten, dan weder de Franschen in het dorp meester waren, en het derhalve een slecht toevlugtsoord voor een jong meisje aanbood; dat hij hem daarvan kennis gaf, en hem uitnoodigde, om zijne zuster af te halen, die, naar het gevoelen van den heelmeester, binnen eenige dagen wel in staat zoude zijn, om te vertrekken. De Prins las den brief en zeide: “Gij komt zekerlijk bij mij om verlof. Gij weet, meer dan drie dagen durf ik niet verleenen, en die tijd is voor u te kort. Ik geef u echter vrijheid, om u naar de stad te begeven en bij den Gouverneur langer verlof te verwerven. Zeg aan Zijn Hoogheid, dat ik uwe voorspraak ben, en mij dankt, het verlof zal u niet worden geweigerd; misschien zal hij u een veilig middel aan de hand kunnen geven, om uwe zuster te redden”.

De luitenant, zijnen bevelhebber bedankende, spoedde zich naar zijne tent, pakte haastig het noodwendige bijeen, en begaf zich naar de stad, alwaar hij zich onverwijld bij den Prins-Gouverneur liet aandienen, die hem dadelijk gehoor verleende, en hem, na het lezen van den brief, verzocht, over een uur terug te komen. Stipt voldeed Landberg hieraan en ontving toen van den Prins een verlofpas voor veertien dagen. “Uwe reisroute”, zeide deze, “loopt, zoo als op dit

papiertje is aangeteekend, over Steenberg, Oud Gastel, Zevenbergen tot Breda, dan treft gij geene vijanden aan. In Breda geeft gij dezen brief over; indien geene bijzondere omstandigheden dit beletten, zal een detachement dragonders u tot Tilburg geleiden, aldaar geeft gij aan den kommandant der husaren dezen brief, en ik vlei mij, dat deze u in uw plan bevorderlijk zal zijn. Het spreekt van zelve, dat gij een rijtuig moet nemen: hier heb ik nog iets voor u, dat op reis tot veel gemak zal verstreken: hebt gij meer noodig, welnu dan weet gij, waar Hessen Philipsthal zich bevindt. Adieu luitenant, veel geluk!”

Dit zeggende, stopte hij hem een rolletje dukaten in de hand, en zonder eenige dankbetuiging af te wachten, verliet deze edele man den diep getroffen luitenant.

Landberg huurde dadelijk een rijtuig, en denzelfden avond bevond hij zich reeds te Oud Gastel, en den volgenden dag tijdig te Breda, waar hij zijn brief aan den bevelhebber overgaf, die hem een geleide van dragonders mede gaf tot Tilburg, alwaar hij zich bij den bevelhebber der husaren aanmeldde. Deze beloofde, na den brief van den gouverneur te hebben gelezen, met alle middelen, die onder zijn bereik lagen, zijn oogmerk te zullen bevorderen.

Postel was op dit oogenblik noch door de onzen, noch door de Franschen bezet.

Na eenig overleg werd besloten, dat Landberg des avonds met een sterk geleide zoude vertrekken; in de nabijheid van het dorp zoude men halt maken, en bij het aanbreken van den dag, indien de bevelhebber vermoedde, dat er geen Franschen in de plaats binnen rukken. Er werd eene huifkar mede genomen, om de kranke mede terug te voeren. Een vijftigtal husaren rukte des avonds uit, en lang voor dat de dag aanbrak, was men in de nabijheid van Postel. Daar

vernamen zij in een boerenhuis, welks bewoners uit den slaap waren opgewekt, dat de Franschen het dorp nog niet bezet hadden, maar dagelijks aldaar kwamen, en op gisteren erg hadden huis gehouden. In verscheidene huizen waren de glazen ingeslagen, en hier en daar geld afgeperst, en die het niet had willen, of kunnen geven, was mishandeld. De pastoor, had men eerst gezegd, was vermoord geworden, maar dat was niet zeker en werd tegen gesproken. Het vernemen dezer tijdingen maakte Landberg zeer ongerust.

Bij het aanbreken van den dag rukte men het dorp binnen, en voor het huis van den pastoor werd halt gehouden. Men zette naar de zijde van den vijand dadelijk een paar voorposten uit. Intusschen had Landberg aan de woning des pastoors geklopt. De deur werd door een hoog bejaard man geopend, die niet weinig ontstelde, toen hij een aantal militairen zag en eene schrede terug trad. Landberg maakte zich dadelijk bekend en vroeg naar zijne zuster.

“Indien de gisteren ontvangen schrik haar niet achteruit heeft gezet, dan is zij zeer wel”, was het antwoord. Landberg zeide hem, dat hij gekomen was, om zijne zuster te halen, hetgeen den pastoor zeer welkom was. Zijne huishoudster die in der haast was opgestaan, trad nu ook binnen en ontving den last, om het meisje voorzigtig te wekken, en te zeggen, dat er iemand was, om haar te spreken; vervolgens liet de pastoor weten, dat er iemand van wege haren broeder was, en eindelijk, dat haar broeder zelve op weg naar Postel was.

De pastoor verhaalde inmiddels aan Landberg, dat zijne zuster eene zware koorts gehad en veel geleden had, dat de wonde nogtans zoo goed als geheeld was. Zij was nog wel zeer zwak, en in gewone omstandigheden zoude hij verzoeken, haar vertrek uit te stellen; hij vreesde echter, dat de Franschen weder terug zouden komen, om

zulke tooneelen van jammer aan te rigten, als zij gisteren gedaan hadden.

Landberg liet zich nu niet langer wederhouden, en de pastoor geleidde hem naar de kamer zijner zuster. Hoezeer voorbereid, gaf zij op het zien van haren broeder eenen gil en stak den ongekwetsten arm naar hem uit. In hetzelfde oogenblik drukte hij haar aan zijn hart. Het was nu geen tijd tot verhalen. Met weinige woorden zeide hij, dat zij zich tot de reis zoude gereed maken. De huishoudster gaf haar eenige van hare kleederen en hielp haar dezelve aantrekken.

“Hebt gij ook wel voor een bed op de kar gezorgd?” vroeg de pastoor aan den luitenant; dit teedere ligchaam zal anders het schokken van zoodanig rijtuig op de heide niet kunnen wederstaan”.

Landberg gaf te kennen, dat hij, door al te grooten spoed, en onbewust, wat er noodig was, hier niet in voorzien had, en verzocht den pastoor, hem een bed te verkoopen.

“Dit is niet noodig”, zeide deze edele man, “Ik zal u een bed leenen; bezorg het, na gemaakt. gebruik, aan mijn collega te Tilburg; van daar komt er wel gelegenheid, dat ik het terug kan krijgen, hoezeer het daar beter, dan hier bewaard is”.

Landberg gebruikte ondertusschen een kop thee, en de husaren waren voor het venster afgezeten. Sommigen aten, anderen waren bezig met het voederen hunner paarden. Toen de huishoudster de tijding bragt, dat Louize gereed was, werd zij door een paar husaren op een leuningstoel in de kamer, waar de pastoor zat, gebragt; deze beval nu aan zijne huishoudster, om een bed op de kar te spreiden.

Louize biggelden de tranen in menigte langs de wangen; zij konde schier niet spreken.

“Daar”, zeide zij eindelijk, “is de man, dien ik naast God het leven te danken heb”. Zij vatte zijne hand, en bedekte dezelve met tranen en kussen.

Landberg was diep geroerd en sprak: “Hoe zal ik u naar eisch mijnen dank betuigen, waarde heer?”

“Ik heb slechts mijn Christen-pligt gedaan, antwoordde de grijsaard, “God alleen komt de eer uwer redding toe, die mij, onwaardig schepsel, daartoe als een redmiddel gebruikt heeft”.

“God moge u zoo veel goeds vergelden, eerwaarde heer”, zeide het getroffene meisje snikkende, “ik ben te arm in woorden, om u het gevoel van mijn dankbaar hart te kennen te geven”.

“Bedaar, mijn kind, bedaar!” hernam de waardige man, “te veel aandoening mogt u nadeelig zijn”.

Toen de huishoudster kwam zeggen, dat alles gereed was, snikte Louize nog luider en haar weldoener zegende haar: “Ontvang mijnen zegen, mijne kinderen; hoezeer ik van eene andere geloofsbelijdenis ben, zal u de zegen van een zeventigjarigen grijsaard niet schaden. De God, dien wij allen belijden, die zijne zon over allen laat opgaan, en zijne weldaden zonder onderscheid toedeelt, zegene uwe reis, schenke u allen voorspoed, en zij u nabij ieder oogenblik uws levens! En nu spoedt u, mijne vrienden! elk oogenblik is dierbaar voor u”.

Diep getroffen met tranen, dan met woorden, namen broeder en zuster afscheid van den edelen geestelijke. De husaren droegen het zwakke meisje naar buiten, hielpen haar op de kar, beklommen wederom hunne paarden en weldra verdween de trein om den hoek van het dorp, uit de oogen van den pastoor en zijne weenende huishoudster.

Men reed stapvoets. Landberg wandelde naast de kar, en zag van tijd tot tijd naar zijne zuster, die door innerlijke aandoening zeer afgemat

was. De beweging der kar scheen haar goed te doen, want zij viel in slaap. Nu eerst konde Landberg het gelaat zijner zuster naauwkeurig beschouwen. Hoe moest zij geleden hebben, hoe vermagerd was het gelaat, hoe diep lagen de oogen, en, in plaats van rozen, sierden leliën hare wangen, Na een geruimen tijd geslapen te hebben, werd zij wakker, en lachte haren broeder vriendelijk toe. Zonder eenige ontmoeting was men op een uur na tot Tilburg genaderd, toen een ander, detachement husaren hen tegemoet trok. De bevelhebber, die zich wegens hun lang vertoeven ongerust had gemaakt, had hun deze versterking tegemoet gezonden. Eindelijk bereikte men Tilburg. Louise werd in een logement gedragen, en dadelijk werd er een heelmeester ontboden, om de wond te verbinden. Deze kwam spoedig opdagen, en vond de wond in zoodanigen staat, dat dezelve binnen korten tijd zoude geheeld zijn: toen hij haren pols gevoeld had, verklaarde hij het noodzakelijk, dat zij eenige versterkende middelen gebruikte. Landberg zorgde ook, dat zij door eene geschikte vrouw werd opgepast, en deelde met deze de verpleging zijner zuster. De vele bewijzen van broederlijke liefde bemerkte de zuster met innige aandoening. Deze liefderijke behandeling en de bewustheid, dat zij nu gered was, werkten weldadig op haar jeugdig gestel. Hare genezing vorderde snel, zoodat zij, na drie dagen tijds, reeds in staat was, om in eenen leuningstoel eenige uren op te zitten.

Zij verhaalde nu aan haren broeder haar wedervaren, hare vlugt, gevangenneming, verwonding; hoe zij door den menschlievenden geestelijken was opgenomen, verkwikt en verzorgd; hoe de Franschen verscheidene malen in zijn huis waren gedrongen, en welken angst zij daardoor had uitgestaan; dat de pastoor had voorgewend, dat zij eene zieke bloedverwante van hem was, en dat des daags, voor dat Landberg haar gehaald had, een Fransche husaren-wachtmeester, die

in hare kamer was gedrongen., en haar herkend had, als hem voor eenige dagen te zijn ontlopen, haar met geweld had willen medevoeren; dat de priester, toen hij de handen aan haar wilde slaan, hem gewenkt had. “En, ik geloof, lieve broeder!” aldus vervolgde zij, “dat alleen eene groote opoffering van zijne hand hem van zijn voornemen heeft doen afzien”.

Toen het verlov van den luitenant verstreken was, gevoelde zij zich sterk genoeg, om in een gemakkelijk rijtuig de reis mede te maken. Dezelve liep voorspoedig af, en Bergen op Zoom werd gelukkig bereikt. Zij stapten in een nabij het paleis van den gouverneur gelegen logement af, juist op het oogenblik, dat Steenbeek, gearmd met Clara, voorbij ging. Steenbeek en Landberg waren schoolkameraden en vrienden, zij hadden langen tijd in hetzelfde garnizoen gelegen. De zonderlinge kleeding van de vrouw, die aan den arm van den officier hing, viel Clara in het oog, zij maakte Steenbeek daarop opmerkzaam en nauwelijks had deze den officier in het aangezicht gezien, of hij riep uit: “Landberg, zijt gij het”?

Deze draaide het hoofd om, herkende Steenbeek, en reikte hem de hand toe, waarop hij zeide: “Kom spoedig mede naar binnen, ik schaam mij bijna, mijne zuster in zulk eene zonderlinge kleeding te laten zien”.

“Is dat dan Louize”, vroeg Steenbeek; “die zoo dikwijls met ons gespeeld heeft?”

“Ik ben het zelve, mijnheer Steenbeek!” sprak Louize.

Landberg vertelde nu beknopt de geschiedenis zijner zuster. Clara was geroerd, tranen stonden in hare oogen en zij vroeg: “Mag ik, lieve mejufvrouw! de zorg voor geschikte kleederen op mij nemen; mij dunkt wij zijn bijna van eenerlei gestalte”.

“Durf ik dit aan u opdragen?” zeide Louize, “maar ik verzoek u toch, maak het niet te kostbaar, ons vermogen is niet groot”.

Clara verwijderde zich met Steenbeek, en kwam weldra terug met het noodige, om Louize fatsoenlijk te kleeden. Steenbeek vatte Landberg onder den arm en verliet met hem het vertrek, en toen zeide Clara, met de haar eigene innemende vriendelijkheid: “Laat ik voor deze keer uwe kamenier zijn”.

Louize maakte eenige verschooningen, doch gaf eindelijk toe. “Indien ik u niet beleedig”, vervolgde Clara, “mag ik u dan deze kleederen aanbieden? Zij behooren mij, en ik kan ze zeer goed missen”.

„O neen”, zeide Louize, “zulk een groot geschenk mag en durf ik niet aannemen”.

“Ik win daarbij aanmerkelijk”, hernam Clara met een liefvallig glimlachje: “hedenavond ben ik immers eene vriendin rijker geworden”.

Nu vielen de meisjes elkander in de armen; Louize gaf toe en, in een half uur tijds, was zij overeenkomstig haren stand gekleed.

Kort daarna traden de heeren weder binnen. Landberg, die door Steenbeek met zijne betrekking tot Clara en hare handelwijze was bekend gemaakt, verheugde zich zijne zuster zoo gekleed te zien, en bedankte Clara voor zoo vele goedheid. Nu konde hij zijne zuster aan den Prins-Gouverneur en zijne gemalin voorstellen.

“Indien de Gouverneur”, merkte Clara aan, “mij dat genoeg wilde overlaten, dan wenschte ik wel, dat ik ons huis als uwe woning mogt aanbieden. Welk een zegen zou op hetzelfde nederdalen, als het tot schuilplaats voor eene zoo hard beproefde vriendin zoude verstrekken”.

Dit aanbod werd heuschelijk aangenomen en met de hartelijkste bewoordingen sloten de beide meisjes eene innige vriendschap. De

heeren drukten elkander vriendschappelijk de hand, en nu scheidde men. Landberg liet zich met zijne zuster bij Zijne Hoogheid aandienen en werd dadelijk toegelaten. Met de grootste toegenegenheid werden zij ontvan. gen, en des Prinsen gemalin wischte menigen traan. af, toen zij de rampen van het meisje hoorde vertellen.

“Ik hoop”, zeide de Prins, “mijne dochter, dat gij hier naar uw genoegen zult zijn,, zoo dat gij spoedig uw geleden onheil zult vergeten hebben: alles is hier reeds tot uw ontvangst gereed gemaakt, en mijne gemalin ziet in een meisje van uwe deugd eene vriendin tegemoet”. Louize boog zich, terwijl de Prins vervolgde: “Gij zijt nog zwak, men kan u dit wel aanzien, en gewis nog vermoeid van de reis. De zorg voor uwe gezondheid moet onze eerste zorg zijn. Ik zal u uwe kamer doen aanwijzen, en alles, wat gij noodig hebt, zal op uw verzoek u worden gegeven. Ik zal u eenen geneesheer zenden, naar wiens voorschriften wij ons moeten gedragen. Indien deze het toestaat en gij daar lust toe hebt, dan houdt gij mijne gemalin gezelschap. Hebt gij overigens nog eenige wenschen, dan zal het mij altijd aangenaam zijn, die te bevredigen”.

De goedheid van den Prins perste Louize de tranen uit de oogen. Zij begon stamelend haren dank te betuigen, doch werd daarin door den Prins gestoord, die zeide: “Laat nu uwe kamer aan uwen broeder zien. Het zal hem aangenaam zijn, om te weten zijne zuster gebleven is. Maar spoed u; binnen een half uur wordt de poort gesloten, en uw broeder moet nog heden naar het kamp terugkeeren”.

Een bediende kreeg nu last, om Louize op de blauwe kamer te brengen, werwaarts Landberg, na afscheid te hebben genomen, zijne zuster geleidde. Welk eene fraaije woning vonden zij, hoe eenvoudig en toch smaakvol van meubelen voorzien. Een zindelijk bed scheen het vermoeide meisje uit te noodigen, en zij verwonderden zich over de

opmerkzaamheid harer hooge gastvrouw, toen zij op hetzelfde de noodige nachtkleederen vonden.

Nu vielen zij elkander nog eens in de armen, Landberg vertrok naar het kamp. Eenzaam bleef Louize achter, doch zij gevoelde zich gered, geheel gered. Zij viel op hare kniën en de opregtste dank vlood, van hare lippen, voor zoo veel goedheid, door haren Hemelschen Vader aan haar bewezen.

De maarschalk, graaf Löwenthal, had inspectie gehouden over twee regimenten infanterie, die te Merxem en Breschaat gekantonneerd lagen, en keerde juist, omgeven van zijnen staf en gevolgd door eene talrijke bedekking, naar Antwerpen terug, toen een ruiter in vollen galop van daar kwam aanrennen. Spoedig was hij genaderd en vervoegde zich aan de linkerzijde van den maarschalk, die in hem den kolonel de Couloir erkende.

“Hoe zoo haastig, kolonel?” vroeg de maarschalk.

De Couloir antwoordde niet, maar reikte hem een brief over. De maarschalk las, langzaam voortrijdende, den brief, welke van der Plasse aan de Couloir had geschreven, en zeide toen:

“Bergen op Zoom gewordt ons, indien wij voorzigtig te werk gaan en niets ontdekt wordt”.

“Ik ben ook van dat gevoelen”, zeide de Couloir; “daarom is het noodzakelijk, uwe excellentie, dat rijp beraad ons elken stap, dien wij voorwaarts doen, aanwijze”.

“Dit kan niet ontkend worden”, hernam de maarschalk, “wij willen ons dus langzaam haasten. Ik ben nu niet gestemd tot overleg, en gij, geloof ik, thans evenmin. Hedenavond willen wij beraadslagen.

Allernoodzakelijkst acht ik het intusschen, dat alles een diep geheim blijve, en ik zal, behalven den generaal de Bledt, die met de inleiding tot ons plan reeds bekend is, niemand doen ontbieden. Te zeven uren hedenavond zal ik u verwachten. Intusschen bedank ik u voorloopig voor de behartiging van onze belangen: ik zal aan Zijne Majesteit, ter gelegener tijd, daarvan kennis geven”.

Des avonds te zeven uren bevonden zich de generaal de Bledt en de Couloir bij den maarschalk, met wien zij reeds druk raadpleegden, toen eene overdekte kar, geëscorteerd door een twintigtal husaren, voor het paleis stil hield, en een voornaam officier van het paard sprong, en

zich dadelijk bij den maarschalk liet aandienen, die zich wel ongaarne gestoord zag, doch evenwel begreep, de audientie niet te moeten weigeren. . Het was de markies de Liere. De maarschalk had niet veel achting voor dien officier: hij was tot weinige diensten bruikbaar, maar moest, wegens zijne veelvermogende betrekkingen aan het hof, ontzien worden; hem werden wel eens belangrijke betrekkingen opgedragen, maar dan doorgaans iemand bij hem gevoegd, die met de zaken beter bekend was en dezelve eigenlijk bestuurde.

Na de ontvlugting van Louize had de markies geen rust of duur in Antwerpen gevonden, en was hij dan naar dit, dan naar een ander door de Franschen in de nabuurschap bezet dorp getrokken, om inlichtingen in te winnen. In het eerst vleide bij zich, dat zij de waakzaamheid der Franschen niet zoude ontsnappen. Hij zette daarom met ijver zijne nasporingen voort, en zoo kwam hij ook te Arendonk. Hier vernam hij, dat bij Postel een vermoedelijke spion, een vrouwelijk persoon in mans kleederen, was ontdekt en gevangen genomen, doch, bij eene kort daarop gevolgde schermutseling, was ontvloden. Hij schuimbekte van woede, nu bij begreep, dat zijne prooi hem ontsnapt was. Hij snelde dadelijk naar den bevelhebber der husaren en vroeg naar den onder-officier, die de patrouille bij die gelegenheid had aangevoerd, en verzocht, dat deze bij hem zoude komen. Zijn rang en het aanzien, waarin hij bij den maarschalk scheen te staan, deed den bevelhebber aan zijn verzoek voldoen. De wachtmeester werd geroepen en ging naar het logement, alwaar de markies zijn intrek genomen had. Nu vernam deze omstandig, tot in de kleinste bijzonderheden, alles, wat bij de schermutseling plaats had gehad, en de persoon van het meisje werd zoo naauwkeurig beschreven, dat het geen twijfel leed, of dat meisje was Louize.

De markies wandelde de kamer op en neder, en knerste heimelijk op zijne tanden; de wachtmeester stond in eene eerbiedige houding aan de deur.

“Het was een van het grootste aanbelang”, aldus ving de markies aan “gij hadt hem niet moeten laten ontsnappen”.

“Dat was niet te vermijden, kolonel!” antwoordde de wachtmeester: “de vijand was ons te kort op de hielen, en te magtig”.

“Honderd Louis d’Ors zoude ik geven, indieni ik hem in mijne magt konde bekomen”.

“Daar de kolonel aan dien spion zoo veel gewigt hecht, en zulk eene belooning wil geven, zoo neem ik aan, hem te leveren”.

“Hoe!” riep de markies verwonderd uit.

De wachtmeester verhaalde nu, dat de spion bij de schermutseling door een kogel gekwetst was geworden, en, gelijk hij later vernomen had, bij den pastoor van Postel was opgenomen en verpleegd; dat hij daarop bij den geestelijke onderzoek had gedaan, en de bedoelde persoon te bed had gevonden, maar in zoodanigen zwakken staat, dat aan geen vervoeren was te denken.

Een duivelsche lach omzweefde, op het vernemen dier tijding, het gelaat van den markies en zijne oogen schoten vuurstralen: zoo blikte de tijger, als zijne prooi nadert. Krampachtig sloot hij zijne vuisten en riep uit:

“Wachtmeester, blijf hier op mij wachten, ik ga naar uwen kommandant. Gij zult mij naar Postel vergezellen, en, is het zoo als gij mij verhaald hebt, dan zal ik ook woord houden”.

Hij verzocht den bevelhebber der husaren om een militair geleide, en tevens, om den bedoelden wachtmeester aan het hoofd van hetzelfde te plaatsen. Gereedelijk voldeed deze aan dit verzoek. Het was reeds te laat, om nog op dien dag de voorgenomen patrouille te doen: eer de

manschappen gereed konden zijn, zoude de avond vallen, en om in den nacht te rijden, en het dorp Postel bingen te trekken, was te veel gewaagd, daar men niet wist, of hetzelve ook door Staatsche troepen bezet was.

Bij het aanbreken van den dag stond een dertigtal husaren met den wachtmeester voor het logement van den markies gereed. Deze, door onstuimige gedachten geslingerd, was eerst laat in slaap gekomen, en sloop nog vast, toen het escorte reeds voor zijne deur stond. Hij werd terstond opgewekt, stapte vlug het bed uit, en kleepte zich, zoo als gewoonlijk, met de uiterste zorg aan: dit verzuimde hij, zelfs in dringende oogenblikken, nimmer. Geene pommade en eau de la reine werd daarbij gespaard.

Nauwelijks was hij met zijn ontbijt bezig, hetgeen hij, op raad van zijn geneesheer, niimmer in deze vochtige landen naliet te nemen, of de knecht uit de herberg kwam binnen, en gaf hem met allerlei gebaarden te kennen, dat het eene hoefijzer van zijn paard los zat. Op zijn verzoek ging een der husaren met het paard naar den smid, om hetzelve te doen beslaan.

Daar hiermede ook nog eenige tijd verstreek, sloeg de torenklok reeds zes uren, toen de husaar met het paard terug kwam. De kolonel zag hem van verre naderen, nam driftig zijn hoed op, en ging in de deur staan; daar bij bemerkte, dat de manschappen er vrij onvergenoegd uitzagen, doordien zij twee uren lang werkeloos op hem hadden moeten wachten, gaf hij ieder hunner een glas brandewijn; daarna vertrokken zij, en nu moesten het de paarden ontgelden.

Een stevige draf deed hen reeds te acht uren in Postel aankomen, alwaar men voor het huis van den pastoor stil hield. De markies sprong van het paard en stampte met den voet tegen de deur der woning. Eene bejaarde vrouw opende de deur. "De spion, de spion", riep de

markies en stooft het huis binnen, liep haastig alle kamers door, maar vond niets. Nu vroeg hij driftig aan de dienstmaagd, die hem overal gevolgd was: “waar hebt gij den spion verborgen?” De vrouw, geen Fransch verstaande, trok de schouders op; de markies, razend van woede, dat zijn buit, waarop hij reeds gerekend had, hem ontsnapt was, gaf de dienstmeid een slag in het aangezicht en schopte haar de kamer uit. Nu wenkte bij den wachtmeester, die hem de kamer aanwees waar Louize gelegen had. Bij nader onderzoek vond hij aldaar eenige mansklederen, een oude hoed en een paar laarzen, die hij dadelijk voor de zijne erkende. Niettegenstaande zijne teleurstelling en woede konde hij zich toch niet onthouden, bij het zien daarvan te glimlagchen.

De wachtmeester, die een paar woorden Duitsch sprak, werd afgezonden naar de huishoudster, om naar den pastoor te vernemen. Deze zeide, dat de pastoor in de kerk was, en dadelijk zond de markies den wachtmeester, om hem te halen. Hij kwam echter onverrichter zake terug, zeggende, dat de pastoor de mis bediende.

Met vreesselijke vloeken dreef de markies hem andermaal voort, den priester van voor het altaar weg te halen; straks zoude hij tijds genoeg hebben tot het bedienen der mis. Deze geweldadigheid werd door eenige husaren, hoezeer niet zonder tegenzin, uitgevoerd. In zijne priesterlijke kleederen stond de grijsaard, vroom biddende, voor het altaar, toen het kletteren van sabel en sporen hem in zijne aandacht stoorde. De wachtmeester gaf hem zijnen last te kennen.

De priester, zag hem doordringende aan: het was dezelfde, aan wien hij onlangs een kostbaar gouden horologie gegeven had, ten einde de gekwetste niet werd ontvoerd, noch verraden. De wachtmeester sloeg zijne oogen neder, durfde de handen niet aan den gewijden persoon slaan, doch stampte ongeduldig met den sabel. De priester begreep

wel, dat toegeven het beste was, wat hij doen konde; hij deelde derhalven haastig aan zijne gemeente den zegen uit, gedurende welke ceremonie de wachtmeester en zijne manschappen mede neder knielden en zich kruisten.

De markies werd reeds ongeduldig, toen de grijsaard eindelijk voor hem trad.

“Waar hebt gij den spion gelaten?” vroeg hij driftig.

“Ik weet niet, wien gij bedoelt”, antwoordde de geestelijke. De markies was zoodanig in drift ontstoken, dat noch de hooge jaren, noch de stand van den man, die weerloos voor hem stond, hem weerhielden; zoodat hij den grijsaard in het aangezicht sloeg, uitroepende: “Dat zal u leeren, kanaille, geene omwegen met mij te maken!”

De pastoor ontstelde hevig en viel door den slag en door den schrik op eenen stoel neder.

“Spreek op, hond!” vervolgde de markies, opspringende en den priester een stoot op de borst gevende, “of ik laat u dadelijk ophangen: iemand, die spionnen huisvest, is geen beter lot waard”.

“Zoo gij het meisje bedoelt”, sprak de grijsaard, “dat ten mijnen huize ziek heeft gelegen: deze is heden morgen door Staatsche husaren medegevoerd”.

“Welken weg zijn zij ingeslagen?” vroeg de markies.

De priester sprak niet, maar wees met de hand.

“Dat is de weg naar den vijand, naar LuiksGestel”, merkte de wachtmeester aan.

“Opgezeten dan”, brulde de markies, “en vier husaren moeten dezen verrader bewaken; zij mogen hem niet uit het oog verliezen”.

Oogenblikkelijk was de troep te paard gestegen, en nu ging het weer voorwaarts. Een groot uur vór had men in vollen draf gereden langs den weg naar Luiks-Gestel. De markies reed vol gedachten vooruit,

vervloekte zijn ongelukkig noodlot, en verwenschte zijn lang slapen en het losse hoefijzer van zijn paard: het daardoor veroorzaakte tijdverlies had hem belet, om zijn doel te bereiken. Nu moest het paard het ontgelden: onophoudelijk voelde het arme dier de sporen of de karwats. Het geleide konde hem nauwelijks bijblijven, totdat de wachtmeester, zijn paard in galop zettende, den markies inhaalde en hem zeide: “Met uw welnemen kolonel, ik geloof, dat wij den regten weg hebben gemist, althans geen spoor van paarden is hier te vinden”. De markies hield halt, zag voor zich neder, en bemerkte, dat de wachtmeester gelijk had.

“Gij hadt mij dit ook wel eerder kunnen zeggen, lompert!” bromde hij. De onder-officier verontschuldigde zich met het snelle rijden van den markies, en nu ging het even hard terug, tot aan de plaats, waar men het spoor der paarden opnieuw vond. Doch nu deed men tevens de ontdekking, dat het spoor verdween, en de ruiters, die men vervolgde, dwars over de heide hadden gereden, hetwelk midden in den zomer in die streken dikwijls gedaan wordt, om de zandwegen en diep uitgeholde sporen te vermijden.

Het was dus noodzakelijk, indien men het spoor der paarden niet wilde verliezen, om langzamer te rijden, en zoo ging het onafgebroken voorwaarts, tot dat de middagzon hoog aan den hemel stond en de wachtmeester den markies te kennen gaf, dat de paarden van verscheiden zijner manschappen niet meer voort konden. Reeds was een paard ter neder gestort en had de berijder zich zwaar bezeerd. De markies wilde echter steeds voorwaarts; er werden twee manschappen bij den gekwetsten achtergelaten en de troep vervolgde zijnen weg.

Het was een heete dag, de paarden waren met schuim bedekt; dat van den markies was reeds eenige malen gestruikeld, en, daar hij zijn eigen

ik boven alles stelde, nu voor zijn eigen dierbaar persoon gevaar inzag, besloot hij halt te houden en de afgematte manschappen en paarden eenige rust te gunnen. Slechts twaalf manschappen bevonden zich, met den wachtmeester, bij hem, de anderen waren van vermoeidheid achtergebleven en vertoonden zich hier en daar als zwarte stippen op het heideveld.

Onvergenoegd stapte de markies van zijn paard af en wierp zich op den grond neder. Allen volgden zijn voorbeeld en vleiden zich op de heide, deze zittende, die liggende, en met de eene hand de teugels van het paard vasthoudende. Deze dieren stonden als lammeren bij hunne meesters en knabbelden aan de heidestruikjes.

Geen woord werd er gesproken; allen werden door hevigen dorst gekweld en tevergeefs reed een husaar vooruit, om te zien, of hier of daar ook water was te vinden: hij kwam onverrichter zake terug.

Hitte en dorst, beiden werden onverdragelijk. De markies beval wederom op te stijgen. Hij gevoelde wel, dat het onmogelijk was, om het transport in te halen, en wat zoude hij ook met zijne weinige, daarenboven vermoeide, manschappen uitvoeren, tegen het sterke geleide, dat hem zijne prooi ontvoerde? Hij besloot derhalven knersetandend, terug te keeren, en de terugtocht naar Postel werd wederom aangenomen.

De paarden gingen nu stapvoets, de teugels hingen los op de met schuim bedekte dieren, groote droppels zweet rolden langs het gezicht der manschappen, die schier onlijdelijken dorst leden. Niemand liet zich hooren. De van tijd tot tijd achtergeblevene husaren vervoegden zich bij hunne kameraden, zonder een enkel woord te zeggen. De zon stak allergeweldigst, en, zoo ver het oog reikte, zag men niets dan heide en zand: het misnoegen was op ieders aangezicht luid te lezen. Een paard stortte ter neder, en de berijder stapte nu naast zijne

kameraden droevig voort. De markies zag om, bemerkte, wat er plaats had gehad, en gelastte den husaar, het paard te ontzadelen en het zadel te dragen.

De husaar trad voor en zeide: “Ik zal de heilige maagd en mijnen patroon hartelijk danken, indien ik zelve levendig het einde dezer heide bereik, maar, als het in het plan van den kolonel ligt, menschen en paarden hier te doen omkomen, maak het dan kort, en schiet mij liever overhoop, dan is er op eens een einde aan”.

“Het is te veel van ons gevergd”, riepen onderscheidene manschappen, en zelfs de wachtmeester gaf zijne onvergenoegdheid te kennen.

De markies trok eene pistool voor den dag, maar bedacht zich wijselijk: hij stak het wederom bij zich en zeide: “Ik dacht oude snorbaarden bij mij te hebben, en moet nu tot mijn leedwezen ondervinden, dat gij slechts leerlingen en aankomelingen zijt”.

De husaren verkropten dit verwijt met spijt, en reden stilzwijgend voort, tot dat menschen en paarden, doodelijk afgemat, Postel bereikten. Het was reeds zes uren in den avond.

Om de manschappen eenigzins aan te moedigen, gaf de markies hen eenig drinkgeld. Zij werden terstond ingekwartierd rondom de woning van den pastoor, waar de markies zijn intrek nam en de priester nog bewaakt werd door de vier achtergelatene husaren.

De markies nam dadelijk bezit van het beste vertrek en liet de huishoudster bij zich komen: deze stond sidderende voor hem, met het aandenken aan de mishandeling, dezen morgen ondergaan, op het aangezigt. Hij gelast haar, eten gereed te maken, en zond een husaar naar den kelder, om eenige flesschen wijn te halen, waarvan hij onmatig dronk. Eindelijk was het eten gereed; doch de ontsteltenis der huishoudster was oorzaak, dat het alles behalven smakelijk was: de

groenten waren hard of smaakten naar den rook; het vleesch was nog rauw, niets was eetbaar dan eenige pannenkoekjes van eijeren. De huishoudster werd binnengeropen en bevende stond de sloof voor den markies, die, zonder te spreken, een schaal met doperwtjes opnam, en eenigen op een schoon bord liet vallen, toen kreeg de huishoudster het bord naar het hoofd; een schaal met boontjes, dat hij eerst met teekenen van afschuw onder den neus hield, ging denzelfden weg. De vrouw schreide luidkeels. Eindelijk wees hij op het vleesch, daar hij van gesneden had, en ook dit volgde de groenten. Nu wees hij op de pannenkoeken, en at ze met smaak, tevens wenkende, door de hand in de hoogte te steken, om nog vijf daarvan gereed te maken. De mishandelde vrouw ging wederom naar de keuken, en de markies zag haar spottend lagchende achterna. Hoezeer verontwaardigd over alles, wat in zijne woning gebeurde, had de pastoor gezwegen, wel bewust, dat hij den woesten kolonel woorden olie in het vuur zouden zijn. Eindelijk werd het ook zijne beurt. Na genoeg gegeten te hebben, zette de markies zich gemakkelijk in zijnen stoel ter neder, en liet toen den priester voor zich komen. Deze werd door twee husaren binnengeleid en door den kolonel aldus aangesproken:

“Ik verwacht eene opregte bekentenis van u van alles, wat tusschen u en de spion is voorgevallen, en in welke betrekking gij tot de vijanden staat: dit alleen zal u van de galg kunnen redden”.

“Ik heb niets te bekennen”, antwoordde de grijsaard, “ik heb eene ongelukkige gevonden en haar uit menschenliefde verpleegd. Zij is heden morgen door Staatsche ruiters weggevoerd. Ik bekommer mij niet met staatszaken, die zijn mij geheel vreemd - en dien ten gevolge elke betrekking tot den vijand: al mijne zorg is, om de mij toe-
vertrouwde gemeente den weg naar den hemel te wijzen”.

De markies glimlachte spotachtig en zeide toen: "Ik zal u wel mores leeren, oude huichelaar!"

"Ik ben in Gods hand", hernam de grijsaard.

"En in de mijne", viel de markies hem in, sprong op en sloeg den priester zoodanig in het gezigt, dat deszelfs neus begon te bloeden. Nu was de lijdzaamheid van den priester ten einde: hij strekte zijne bloedige hand uit en riep: "Onverlaat, die noch eenige waardigheid, noch hooge jaren eert, en met het allerheiligste spot: eenmaal zal de Almagtige mij verschrikkelijk aan u wreken. Als de doodsengel u nadert, zult gij u tevergeefs tot God wenden: het oor van het Alvermogen zal voor u gesloten blijven; en als gij kermende naar hulp en vertroosting zult reikhalzen, dan zal mijne mishandelde gedaante voor u verschijnen, en u bijblijven tot aan uwen doodsnik".

"Denkt gij mij door kinderachtige sprookjes bang te maken, oude dwaas? - Breng hem maar wederom weg, en bewaak hem goed".

Deze laatste woorden sprak de markies, die toch eenigzins door het gezegde van den grijsaard getroffen was, tot de twee husaren.

"De kerel schijnt half krankzinnig", sprak hij peinzende bij zich zelve, het beste was, om hem dadelijk op te hangen, en den boedel hier in brand te steken, doch wij kunnen terstond niet vertrekken; en iets van dien aard te doen, en dezen nacht hier te blijven, zoude gevaarlijk kunnen zijn: men moet de boeren niet te veel tergen.

Hij ontbood den wachtmeester bij zich, en praatte met hem, onder het drinken van een goed glas wijn, tot dat de avond viel. Hij ging te bed liggen, doch konde, hoe vermoeid hij ook was, niet in den slaap geraken: telkens stond de priester, met zijn bebloed gelaat en uitgestrekte regterhand, voor zijne oogen. Vloekende wentelde hij zich op zijne legerstede om: de wrekende Nemesis was reeds werkzaam.

Met het aanbreken van den dag stond hij op, en deed zijne manschappen wekken, die spoedig bij de hand waren. Eene huifkar werd geprest en rolde voor de pastorijs. Toen alles tot het vertrek gereed was, beval hij, op den pastoor wijzende: “pak dien kerel daar, en zet hem op de kar”.

“Ik zal niet vertrekken”, zeide de pastoor, “zonder daartoe genoodzaakt te zijn”.

“Hoe staat gij zoo te dralen, durft gij niet!” vroeg de markies vloekende aan zijne weifelende husaren.

De krijgstucht overwon den eerbied, dien zij voor den priester hadden, zij grepen hem aan; hij verweerde zich, niettegenstaande zijne jaren, doch was spoedig overmand. Zijne huishoudster wierp zich smeekende op de knieën en omklemde die van den grijsaard.

De markies schopte haar weg; zij liet los en viel in zwijm. De priester werd nu op de kar gesleurd, zich altijd nog te weer stellende. De hussaar, welke den vorigen dag zijn paard verloren had, zette zich bij hem op de kar, en, hoezeer hij een krachtig man was, had hij vele moeite, den worstelenden priester er op te houden.

“Bindt den hond, als hij nog langer tegenstreeft”, riep de markies. De priester stoorde zich daaraan niet, en bood nog altijd wederstand, tot dat men hem met een lederen riem de handen op den rug bond en zoo gekneveld achter op de kar smeed. Verscheidene menschen hadden dit van verre gezien, en het getal der toeschouwers vermeerderde ongevoelig, zoodat de markies, beducht voor de woede der boeren, een spoedigen aftogt gebod. Haastig trok men het dorp door, en bereikte weldra den weg naar Arendonk.

De pastoor had geen ander denkbeeld, dan ter dood te zullen worden gebracht. Hij meende, dat de kolonel tot zulke uitersten in het dorp niet had durven komen, maar het plan had, om onder weg zijne

bedreigingen uit te voeren: in handen van dezen booswicht toch en onder lieden, die op deszelfs wenk alles ten uitvoer durfden brengen, moest hij zich het schrikkelijkste lot voorstellen. Hij beval zijne ziel aan God, en rekende met het leven af; de bewustheid van als Christen geleefd te hebben, en de inwendige overtuiging van de pligten, waartoe zijn eerwaardig ambt hem riep, getrouw te hebben vervuld, deed van lieverlede bij hem eene kalme gerustheid ontstaan.

In de nabijheid van Arendonk, hield men halt.

De markies reed vooruit naar den bevelhebber der husaren, en verhaalde hem, dat de spion wel ontsnapt was, maar dat men den priester, die hem voortgeholpen had, en naar alle waarschijnlijkheid met den vijand in betrekking stond, in zijne plaats had opgeligt. Hij zoude hem mede naar Antwerpen voeren, en twijfelde niet, of de maarschalk zoude hem wel dadelijk doen ophangen: zoodanig voorbeeld zoude van groot nut kunnen zijn. Hij verzocht tot dat einde een ander detachement, om hem naar Antwerpen te vergezellen.

De kommandant bewilligde in dit verzoek, en weldra was het detachement gereed. De kolonel liet zijn vorig geleide naderen, overtuigde zich, dat de pastoor nog bijna bewegeloos op de kar lag, liet dezelve door het nieuwe geleide omringen en gaf de andere husaren hun afscheid.

“Kolonel! uwe belofte?” vroeg de wachtmeester, die het bevel over het eerste escorte had gehad.

“Loop naar den duivel!” bromde de markies en reed voort.

Toen de markies de Liere te Antwerpen in de tegenwoordigheid van zijnen bevelhebber was toegelaten, vroeg deze hem: “Wien brengt gij op dit ongewone uur tot mij, kolonel?”

“Een priester, uwe excellentie!” antwoordde de markies, rood wordende, “die den spion heeft voortgeholpen, en waarschijnlijk de

vijandelijke kavallerie daartoe heeft uitgenoodigd. Ik vermeen, dat het uwe excellentie niet dan nuttig kan zijn, dat de kerel, zonder verder proces, worde opgeknoopt, als een verrader, die met den vijand in verstandhouding staat”.

“Uw ijver is prijsselijk, vooral, indien gij wel overtuigd zijt, dat, hetgeen gij zegt, werkelijk door uwen gevangene is misdreven. Het is een priester, zegt gij: die zijn anders de heeren Staten, die zij als ketters beschouwen, juist zoo genegen niet. Doch ik wil hem zelven zien en spreken: doe hem hier brengen”.

De kolonel, die liever gewenscht had, dat de maarschalk hem met zijn slagtoffer had laten omspringen, voldeed schoorvoetende aan dit bevel, en gaf aan de husaren last, om den priester van de kar te helpen afklimmen. Toen de maarschalk den eerwaardigen grijsaard, met de handen op den rug gebonden, en door de langdurige kneuzing op weg nauwelijks in staat, om te kunnen gaan of staan, door de husaren zag binnen leiden, mompelde hij binnensmonds: “Welk eene onnutte wreedheid”, en gelastte, hem te ontbinden. Aan dit bevel voldaan zijnde, zeide hij tot den pastoor:

“Hoe is het mogelijk, dat iemand van stand en uwe jaren zich met den vijand in verstandhouding bevindt?”

De priester zweeg.

“Hebt gij niets tot uwe verontschuldiging in te brengen?”

“Veel, alles”, sprak de pastoor, “indien uwe excellentie mij gehoor wil verleenen”.

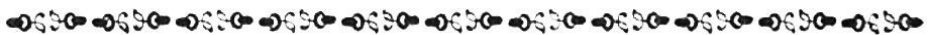
“Zulks is mijn pligt”.

“God zij geprezen! dan ben ik uit de handen van dien beul verlost:”

De pastoor verhaalde nu het gebeurde met Louize. De markies trachtte hem wel gedurig in de rede te vallen, doch werd daarin door een teeken van den maarschalk telkens verhinderd, die den pastoor het

gebeurde in al zijne kleuren liet verhalen. Hij had spoedig begrepen, dat alles, wat de markies hem van de schuld van dezen gevangene gezegd had, slechts schijnbaar was, en dat de mishandelingen, aan dezen bejaarden man gepleegd, nergens anders, dan aan de teleurgestelde hoop van den markies waren toe te schrijven. Het gedrag van den kolonel in deze zaak was hem hoogst onaangenaam, daar hij het landvolk, wegens de op handen zijnde voorwaartsche beweging des legers, liever tot vriend zou gewonnen, dan tot vijand gemaakt hebben; dit toch is voor eene voortrukkende armee steeds nadeelig. De markies bemerkte dit spoedig, want de maarschalk stapte met driftige schreden de kamer op en neder. Deze bleef eindelijk voor den pastoor staan en sprak: “Eerwaarde vader, gij zijt mijn gast; kolonel, gij gaat naar uwe kamer tot nader order”. De markies boog zich en ging met de teekenen eener verkropte woede de deur uit, terwijl hij den pastoor hoorde zeggen: “Indien Zijne Majesteit de Koning der Franschen eenen oorlog tegen weerlooze grijsaards en vrouwen wil voeren, dan kan uwe excellentie dien man gerustelijk aanbevelen”.

Na vooraf de noodige orders, omtrent het verplegen van zijnen gast te hebben gegeven, keerde de maarschalk naar de beide heeren terug, met wie hij raadpleegde, toen de markies de Liere hem stoorde.

De Couloir las nu den ontvangen brief van van der Plasse voor. Allen zwegen, tot dat de graaf de Bledt, dien brief overlezende, zeide: “Het lijdt geen twijfel, deze man is de onze”.

“Ik zie nog niet in”, sprak de maarschalk, “hoe wij veel nut van hem kunnen trekken: misschien was hij in staat, ons een of ander buitenwerk over te leveren; maar daarmede zijn wij de stad nog niet

binnen, en hoe zouden wij zulk een buitenwerk zonder batterijen en retranchementen kunnen blijven bezetten?”

“Uwe excellentie zal toch met mij instemmen”? zeide de Couloir, “dat het nuttig zoude kunnen zijn, het een en ander te weten, hetgeen binnen de vesting voorvalt, bij voorbeeld, of de vijand een uitval in den zin heeft, die dikwerf opeens vernielt, wat weken arbeid en groote opofferingen gekost heeft, en dergelijke”.

“Dit stem ik toe, kolonel; maar hoe zal hij ons die tijding doen geworden?”, vroeg de maarschalk.

De Couloir haalde nu eenen anderen brief voor den dag en sprak:

“Voor dat ik deze letteren ter kennis van de heeren breng, acht ik het noodig, hun te zeggen, dat ik, op mijne laatste reis door Bergen op Zoom, den kapitein van der Plasse gezien en gesproken heb. Ik merkte weldra, dat hij aan zijne nieuwe meesters niet zeer gehecht was, en hoezeer hij eershalve mijn voorstel, om zijne overplaatsing in Fransche dienst te bewerken, van de hand wees, zoo zag ik toch wel, dat dit hem niet geheel onaangenaam zoude zijn. Toevallig was ik ooggetuige van een bezoek, waarbij het bleek, dat hij geld noodig had. Ik verzuimde niet, om bij te springen, en zoo was de eerste knoop gelegd. Wij scheidden als de beste vrienden. Hij beloofde zelfs, mij te zullen schrijven langs een kanaal, hetwelk ik hem aanwees; dit heeft hij evenwel niet gedaan, naar ik vermoed uit voorzigtigheid. Toen het bepaald was, dat Bergen op Zoom zoude worden genomen, wenschte ik hem tot onze partij over te halen. Ik heb als middel daartoe gebruikt een jezuït, met name Larence, dien ik sedert langen tijd kende als een man, die zich in duizend bogten weet te draaijen, en het kromme regt te maken. Deze geslepen man scheen mij toe, geschikt te zijn tot mijn voornemen. Hij verleende mij een gunstig oor: dit was juist koren op zijnen molen; maar ik moest daartoe verlof voor hem bewerken bij

zijn prior, aan wien ik, indien mijn plan gelukte, in den naam van Zijne Majesteit, eenige kleine gunsten voor het klooster beloofde, en die nog beter dan ik overtuigd scheen, dat het alleen tot uitbreiding der Christelijke Kerk en ter vernietiging der ketters moest dienen. Ik bekwam dan het gevraagde verlof, en eenige dagen later was onze held, met de noodige mondelinge onderrigtingen en door mij ruim van geld voorzien, op weg naar de vesting. Ik had hem ook een certificaat als geboren Zwitser door mijnen invloed weten te bezorgen, waarvoor hij uitmuntend konde doorgaan, daar hij een Elsasser is, en vrij vloeiend Hoogduitsch spreekt. Kleinigheden bevorderen somtijds groote zaken.

Een paar malen was hij reeds in de vesting geweest; niemand had hem opgemerkt, en op deze wijze kon hij niet tot den bedoelden persoon in betrekking komen. Dit schreef hij mij, en daar, onder meer andere redenen, een langdurig verblijf in een logement argwaan zoude veroorzaken, stelde hij mij voor, een huis te koopen. Ik stemde hierin gewillig toe. Sedert dien tijd ontving ik een paar brieven van hem van minder aanbelang. Eindelijk werd deze mij gisteren ter hand gesteld, en nogmaals mag ik, dunkt mij, wel eens herhalen: kleinigheden bevorderen dikwerf groote zaken. Dezelve is in cijfers geschreven en luidt aldus:

“Alles schijnt ons plan te begunstigen en tot ons doel mede te werken. Zoo als uit den bijgaanden brief blijkt, heb ik eindelijk den man voor ons gewonnen. Maar gij kunt u geen denkbeeld maken, hoeveel hamerslagen het mij gekost heeft, om dit ijzer buigzaam te maken; dan, nu het eenmaal gebogen is, blijft het ook staan, en met meer geloof en vroomheid, dan waarop zich de heer kolonel, en zelfs (maar dit onder ons) dan ik, de bedienaar des woords, mij kan beroemen. Hij heeft reeds een paar missen bijgewoond, en ik houde

mij verzekerd, dat de invloed van den heiligen Ignatius hem tot al het noodige leiden zal. Niettegenstaande dit alles, dunkt het mij toch noodig, voorzigtigheidshalve, hem een paar stappen te laten doen, die hem geheel en al in onze magt overleveren.

En nu, wat zegt gij van deze heerlijke ontdekking: de Heilige Maagd, of liever, u zal dit wel aangenamer in het oor klinken, het toeval heeft mij een huis doen koopen op het hoogste gedeelte der stad, en wel een huis, waarvan het dak boven anderen uitsteekt. Hiervan de zekerheid willende hebben, hing ik eenen zakdoek uit een dakvenster en ging toen buiten de poort wandelen, het was mij aangenaam, te ontdekken, dat van verschillende punten dit teeken konde gezien worden. Wat kan, vroeg ik bij mij zelven, indien een verstandig overleg plaats heeft, op deze wijze van binnen naar buiten niet zonder spreken of schrijven te kennen gegeven worden: evenwel dit te beslissen, laat ik aan de heeren militairen.

Eerstdaags verwacht ik wederom eenig geld, want daar ik thans van alle kloosterregels ontheven ben, laat ik mij een en ander wel smaken.

Nu kolonel, de hemel behoede u, en doe ons elkaar nog dikwerf ontmoeten, zoo als vroeger te Parijs wel eens plaats had. Indien u aan mijnen zegen iets gelegen ligt, ontvang die dan van ganscher harte van uwen vriend”.

“Dit geeft meer licht in de zaak, zeide de maarschalk.

“Mij komt het ook belangrijk voor”, voegde de generaal de Bledt er bij, terwijl de maarschalk hernam: “Maar wat nu eerst aangevangen?”

“Mij dunkt”, antwoordde de generaal, “naauwkeurige bepaling van de ligging van dat huis, en afspraak, hoedanig de teekenen en seinen in te rigten, moet onze eerste zorg zijn”.

De Couloir zeide toen: “Zoude het niet goed wezen, mijne heeren! eerst aan de waarschuwing van den Jezuiet gevolg te geven? Zoude het niet het voorzigtigste zijn, te trachten, om den kapitein zoo ver te brengen, dat hem geen middelweg overblijft tusschen de galg en de geheele toetreding tot ons belang? En dan is, zoo als de generaal de Bledt teregt opmerkt, eene nauwkeurige beschrijving van de ligging van het huis, en eene overeenkomst omtrent de kenteekenen, onmisbaar”.

Beide heeren gaven hunne toestemming te kennen, en toen verzocht de maarschalk den kolonel, hem op te geven, welke hij voor de beste, de eenvoudigste en de meest afdoende seinteekens hield.

De kolonel boog zich en bij werd met den generaal tegen den volgenden morgen te twaalf uren uitgenoodigd, om terug te komen. “Ik beveel”, zeide de maarschalk, “deze zaak zeer uw rijp overleg aan; wij moeten ons haasten, want het wordt tijd, om een aanvang met het beleg te maken”.

Den volgenden dag werd er besloten, vooreerst aan van der Plasse op te dragen, om zoo mogelijk, eene volledige kaart van de vesting over te zenden. Indien dit echter onmogelijk was, dan op te geven, uit hoeveel lunetten het nieuw aangelegde werk *Kijk in de Pot* bestond; hoeveel treden dezelve van elkander lagen, en eindelijk met hoeveel vuurmonden dezelve waren bezet, met opgave van derzelve kaliber; voorts zoodanige verdere renseignementen, als hij dienstig zoude achten. Vervolgens gaf de Couloir eene opgave van seinteekens: een witte doek voor het zolderraam zou het teeken zijn, dat er toe-bereidselen tot een uitval werden gemaakt; een roode daarnaast opgehangen, dat dezelve des nachts, en een blaauwe, dat dezelve des daags zoude plaats hebben, en zoo vervolgens. Indien het hangen der doeken eenige opmerkzaamheid mogt opwekken, dan zou het

uitnemen van een bepaald aantal pannen uit het dak, wat toch geenszins eenig opzien konde baren, de bovenstaande teekenen vervangen.

De maarschalk prees den kolonel over zijn vernuft en zijnen ijver, en de generaal de Bledt stemde daarmede volkomen in. Er werd derhalve besloten, het geheel aan het bestuur van de Couloir toe te vertrouwen, en hij werd verzocht om eigenhandig twee afschriften van deze seinen gereed te maken, het eene voor den opperbevelhebber, en het andere voor den generaal de Bledt. Het was genoegzaam dat dezelve bij drie bekend waren en zelfs allergevaarlijkst, meerderen in het geheim op te nemen; de striktste geheimhouding werd daarenboven aanbevolen. Men sprak vervolgens nog over eenige te nemen maatregelen, en eindelijk viel het gesprek op van der Plasse.

Wat zal men naderhand toch wel met dien man aanvangen?" vroeg de maarschalk, "het is wel niet te ontkennen, hij maakt zich verdienstelijk jegens Frankrijk, maar.....!"

"De wijze hoe, strekt hem niet tot aanbeveling", zeide de generaal de Bledt.

"De vaste stelregel van staatkunde moet zijn: de ondeugd zelve, wanneer zij ons dienstig is, te beloonen", sprak de Couloir. "Ik heb hem den rang van kolonel toegezegd, wanneer zijne medewerking zoodanig is, als wij verlangen, men zal woord houden. Het kommandement in eene afgelegene vesting zal van der Plasse beloonen, en ons van het onaangename, van zoodanig voorwerp in ons midden te zien, bevrijden".

In Bergen op Zoom had destijds een voorval plaats dat in gewone tijden overvloedige en langdurige stof voor de gesprekken zou hebben opgeleverd; maar nu de aan den horizon hangende donderwolk al meer en meer scheen op te dringen, vervulden bange verwachtingen ieders hart; algemeene deelneming scheen meer en meer te verdwijnen, naarmate het besef van eigen leed en ramp naderde. Francina Welleshoven, dochter van een welgezetten burger, was bevallen, zonder gehuwd te zijn: iets, dat in deze stad zeer zeldzaam plaats greep. Na eenige dagen waren moeder en kind gestorven. De bewerker van zoo veel onheil, Willem Loders, vaandrig van het regiment Evertsen, scheen alleen weinig met dit ongeluk bewogen; integendeel, hij ontzag zich niet, op den dag der begrafenis eene partij te geven, die, dit moet men ter eere der genoodigden van het garnizoen zeggen, slechts door lieden van denzelfden stempel als de gastheer werd bijgewoond, terwijl deszelfs gedrag door meest alle militairen ten hoogste werd gelaakt.

Willem Loders was gesproten uit aanzienlijke ouders, die te Rotterdam woonden, en aldaar eenen belangrijken handel dreven. Zijn vader was met hart en ziel koopman, en, behalven op de beurs, en des avonds in de societeit, werd hij zelden ergens gezien. Zijne moeder was eene van de wereld, die zich zelden om iets, wat buiten het gebied der mode lag, bekommerde. Onafgebroken was haar streven naar genoegzaam waartoe de ruime inkomsten van haren echtgenoot haar overvloedig in staat stelden. Beide ouders meenden genoeg voor het welzijn hunner kinderen te hebben gedaan, door dezen in hunne eerste jeugd aan eene kindermeid, en later aan het opzigt van gouverneur toe te vertrouwen.

Hun rijkdom was zoo groot dat zij in dezen ook de mode konde volgen, en een geschikt persoon uit Frankrijk ontbieden, om de opvoeding der

kinderen te voltooijen. Men wenschte zich dan ook geluk, van zoodanig mensch, in allen opzichte geschikt, te hebben gevonden: de nieuwe gouverneur was een man, zoo beschaafd, van zoo vele wereldkennis, en had zoo vele begaafdheden, dat deszelfs bezit door velen benijd werd. Inderdaad bezat hij eene uitgebreide kennis, en daarbij eene bijzondere gave, om dezelve zeer bevattelijk mede te deelen. Hoezeer echter zijne kweekelingen groote vorderingen in de wetenschappen maakten, stoorde hij zich er verder niet aan, om derzelve neigingen, die langzamerhand tot ondeugd leidden, tegen te gaan.

Willem was de derde zoon. Zijne beide oudere broeders hadden zich aan den koopmansstand gewijd. Hij liet hiertoe geene de minste lust blijken; een reisje, hetwelk hij met zijnen gouverneur deed, en een bezoek bij een verren bloedverwant die tot den militairen stand behoorde, en in eene garnizoensplaats woonde, deed hem den krijgsdienst kiezen, hoezeer tegen den zin der ouders, die nogtans, door de volharding, waarmede hij zijne keuze doordreef, genoodzaakt waren, om toe te geven.

Hij trad derhalven de militaire loopbaan in, genoegzaam voorzien van kundigheden, maar ook geslingerd door driften, die hij niet wist te breidelen. Zijne ouders hadden eene plaats als Vaandrig voor hem gekocht, en in die betrekking was hij te Bergen op Zoom bij het regiment gekomen, waarbij hij, om zijnen rijkdom en zijne begaafdheden, vrij wel gezien was.

Hij had eene kamer bij Welleshoven gehuurd en, door eene gulle handelwijze, spoedig de harten van dit gezin gewonnen. In het begin werden door de moeder de kleine diensten, welke hij op zijne kamer behoefde, als het bezorgen van theewater, het gereed zetten van het ontbijt, enz., bewezen, doch kort daarop moesten dezelve, doordien

de moeder ongesteld was, door Francina worden gedaan. Het lieve meisje beviel den jongeling. Eene innemende vriendelijkheid en kleine geschenken deden hem al te spoedig zijn doel bereiken, waarvan weldra de gevolgen door de moeder werden ontdekt. Onmogelijk ware het, den toestand der ouders te schetsen, toen zij de onteering hunner eenige dochter vernamen. Aanvankelijk werd zij door haren vader mishandeld en de deur uitgeworpen. Door tusschenspraak werd zij echter, na eene afwezigheid van twee dagen, weder in het ouderlijke huis opgenomen.

Onze vaandrig had zich bij de eerste ontdekking uit het stof gemaakt, en zich elders met der woon begeven. Hoezeer de vader herhaalde pogingen deed, om hem te spreken en over te halen, om zijne dochter in hare eer te herstellen, zoo bleef hij altijd voor hem onzichtbaar. Zelfs een hoofdofficier, tot wien de vader zich gewend had, en die, met het geval bekend gemaakt zijnde, met afgrijzen deze snoode handelwijze beschouwde, nam hem vruchteloos onder handen.

Het gevolg hiervan was, dat verscheidene huizen, waarin hij vroeger toegang had, thans voor hem gesloten waren. Noch het een, noch het ander had invloed op hem, en, naar mate hij meer en meer uit de weldenkende kringen verwijderd werd, namen zijne buitensporigheden toe. Deze veroorzaakten menigerlei verzuim in zijne dienstbetrekkingen, wat door ernstige vermaningen, en later door kamerarrest en provoost gestraft werd.

De menigvuldige straffen, die hij ondergaan moest, maakten hem zijnen stand onverdragelijk, en hij verzocht zijn ontslag, hetwelk hem, hoezeer hij het in gewone tijden, uit hoofde van zijn slecht gedrag, gemakkelijk gekregen had, thans geweigerd werd, welke poging hij ook daartoe aanwendde. Zijn onwil werd meer en meer blijkbaar, en zijne buitensporigheden hielden aan en veroorzaakten zoo veel

dienstverzuim, dat hij eindelijk, kort na het overlijden van zijn slagtoffer, tot onderofficier gedegradeerd werd, en zoodanige maatregelen met hem genomen werden, dat hij wel genoodzaakt was, zich te bedwingen, en zijne dienstplichten te vervullen.

Onder zijne verplichtingen behoorde, dat hij voor de Fransche deserteurs, die van tijd tot tijd binnen de vesting kwamen en in de compagnie, waarbij hij geplaatst was, werden gestoken, zorg moest dragen, en hen onderrigten in de kommando's, ten einde men op de meest spoedige wijze van hen nut konde trekken.

Ook kapitein van der Plasse en nog een ander officier, de eenigsten die de Fransche taal konden spreken, werden bij die compagnie geplaatst. Daar alle tijdingen, die men van de spionnen en deserteurs vernam, eenstemmig luidden, dat Bergen op Zoom het doel der Fransche wapenen zoude zijn, werd de burgerij, met eene onvermoeide zorg, in den wapenhandel geoefend. Op den 5 Julij van dat jaar werd dezelve geinspecteerd door den Prins-Gouverneur, die zijne bijzondere tevredenheid aan de officieren betuigde, een quarré liet formeren en de volgende aanspraak deed:

“Burgers! het is niet twijfelachtig meer; spoedig staat de vijand voor uwe muren. Uw vaderland, uwe stadgenooten, uwe dierbaarste betrekkingen, uwe welvaart roepen u, om gezamenlijk met ons dit bolwerk der republiek te verdedigen. Het is eene eervolle taak: niet alleen ons vaderland vertrouwt u zijne bescherming, maar Europa zal de oogen op ons rigten en onze daden beoordeelen. Gij zult strijden, indachtig uwer dappere voorouderen; gij zult herdenken, hoe in 1581 eene overmagt deze stad reeds was binnengedrongen, en door hunne dapperheid terug werd gedreven. Gij zult u herinneren, hoe in 1588 Parma deze stad belegerde; hoe eene magt van 30,000 man, voorzien van alles, wat de oorlog als verwoesting-

middel aanbiedt, geleid door de eerste veldheeren, ontoereikend was, om den moed en de volharding van Bergens inwoners te beteugelen. Het zal u bekend zijn, hoe in 1597 de aartshertog van Oostenrijk tevergeefs stroomen van bloed voor de stad deed storten; hoe andermaal in 1602 en tweemaal in 1605 de moed der inwoners zijne plannen tot verrassing deed mislukken; hoe hij de laatste maal reeds meester was van de vestingwerken en de vijand reeds door de stad verspreid was, en toch de ijzeren volharding uwer voorvaderen hem noodzaakte, zijn behaald voordeel te laten, varen, en zijn heil in de vlugt te zoeken.

Gij zult weten, hoe in 1622 de waardige mededinger van Prins Maurits, den grootsten veldheer van zijnen tijd, de markies Spinola deze vesting heeft ingesloten; hoe hij vergeefs alle bronnen uitputte, die hem een talrijk leger en de kunst van oorlogen aanbood.

Na zoovele dierbare en groote herinneringen, kan geene lafhartigheid u besmetten: zweren wij dan, op het plegtigste, alles veil te hebben voor onze vrijheid, voor onze godsdienst, voor onze welvaart, en, zoo de nood het vordert, daarvoor zelfs ons leven te offeren. God hoore onzen eed en straffe den meinedigen! Leve de Republiek!"

Ook met de meeste zorg en naauwgezetheid, werden de militairen geoefend. De vesting was thans in den besten staat van tegenweer; alleen de onderwaterzetting der landerijen ging, door de heerschende droogte, slechts langzaam voort.

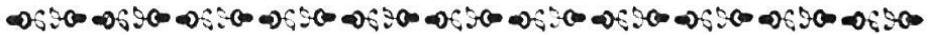
Hoezeer het garnizoen en de burgerij vol moed waren, en zich door de sterkte der wallen voor den vijand verzekerd achteten, konde het echter niet anders, of de bemiddelde klasse der ingezetenen vervoerde reeds hare beste meubelen naar elders, of huurde daartoe schepen en wagens. In vele huizen was men bezig, om de kelders te onder-

schragen, en takkebossen boven het verwulfsel te brengen, die dan met mest en aarde overdekt werden, om dezelve bomvrij te maken: want men vermoedde, en met grond, uit de toebereidselen, die men nu en dan vernam, dat te Antwerpen gemaakt werden, dat de Franschen alle pogingen zouden aanwenden, om de vesting te vermeesteren.

Ook Nieman zag niet zonder bekommering de toekomst tegemoet; vooral wanneer hij Steenbeek beschouwde, die thans vrolijk en gelukkig in het tegenwoordige zonder bezorgdheid voortleefde, welden dikwerf tranen bij hem op, die hij niet konde weerhouden. Hij beminde hem, als of het zijn eigen zoon ware: en welke gevaren hingen hem niet boven het hoofd, welke rampen stonden hem nog te wachten! Binnenkort lag hij misschien verpletterd, onkenbaar ter neder, of was hij van een zijner ledematen beroofd, en bij gevolg een voorwerp van medelijden. Als de vader dan de innige liefde zag, die hij voor zijne dochter Clara, en deze wederkeerig voor den jongeling koesterde; hoe zij elkanders wenschen trachtten te voorkomen; hoe zij geheel voor elkander leefden, en als zijne dochter, door het gevoel van haar geluk, somtijds de vreugdetranen in de oogen stonden, en zij haren vader in de armen vloog; als hij dan bedacht, hoe spoedig welligt het onheil deze tranen in die van nameloozen weedom zoude veranderen; hoe het vreugdegejuich in jammer en geklag konde verkeeren, dan werd het hem te benaauwd in zijne woning.

Van het aangaan des huwelijks, hoezeer Steenbeek en Clara verloofd waren, was nog nimmer, een enkel woord gesproken. Steenbeek gevoelde, dat de omstandigheden dit thans niet veroorloofden, en Clara was zoo gelukkig, dat het haar toescheen, dat dit geluk voor geene vermeerdering vatbaar was: zij dacht aan het huwelijk niet.

Het huis van Nieman werd dagelijks nog door sommige officieren bezocht, zelfs van der Plasse liet zich daar meermalen vinden. Eene in het ooglopende verandering konde men bij hem opmerken; hij was veel opgeruimder, veel vrolijker, dan men vroeger van hem gewoon was, en thans ook een getrouw bezoeker van het koffijhuis. Hij woonde bij Krömgtter in huis, die de Pollux van dezen Castor was.

Louize Landberg, bij hare komst te Bergen op Zoom bleek en zwak, bloeide thans weder opnieuw: de storm had de roos wel gebogen, maar niet ontbladerd. In de voornaamste kringen werd zij met de meeste deelneming en hartelijkheid ontvangen. In den Gouverneur had zij eenen beschermer, in deszelfs gemalin eene moeder en in Clara eene hartelijke vriendin gevonden; en nu het regiment, waarbij haar broeder diende, met een ander in de stad verwisseld was, konde zij hem dagelijks zien, en schoen haar geluk volkomen. Het konde niet anders zijn, of hare lotgevallen, die algemeen bekend waren, moesten ieders belangstelling wel opwekken, terwijl hare uitnemende schoonheid door iedereen bewonderd werd.

Op zekeren avond, toen zij hare vriendin bezocht, vond zij aldaar, onder meer anderen, kapitein Zoutelande. Wel beleefd jegens de schoone sexe, maar altijd onverschillig voor hare schoonheid, had hem de zijns bedunkens overdreven lof toch zoo nieuwsgierig gemaakt, dat hij verlangde, dit wonder van bevalligheid te zien. Op zijnen gewonen toon schertsende, zag hij Louize binnen treden.

Er rust een denkbeeldig ideaal van schoonheid in onze borst; wanneer wij dit verwezenlijkt zien, dan kan het niet anders, of het moet ons treffen: zoo was ook hier het geval.

Steenbeek nam het woord op en zeide: “Mejufvrouw Landberg, deze heeren hebben reeds de eer gehad, aan u voorgesteld te worden, met

uitzondering van den kapitein Zoutelande, wien ik de vrijheid neem aan u te presenteren, ridder van de vrolijkheid, en die ieder oogenblik gereed is, met zwaard en lans de diepste zwaarmoedigheid te bestrijden, een onvermoeid wonderdoctor in het genezen van zwartgalligheid, een wijsgeer van de secte van Democriet, een eigenaar eene attische zoutmijn, naar ook .. dit mag ik niet verzwijgen, iemand, wiens hart van dit alles zoo vol is, dat tot heden zelfs het schoonste meisje geen plaatsje daar in heeft kunnen verwerven”.

Kapitein Zoutelande, ziende, dat Louize hare oogen op hem gevestigd hield, werd beurtelings bleek en rood, en de luidruchtige man, wien de scherts, in alle omstandigheden des levens, ten dienste stond, konde thans niets anders, dan mompelend zeggen: “Het is mij veel eer om met mejufvrouw kennis te mogen maken”.

“Indien de kapitein zoo vele goede eigenschappen bezit”, zeide Louize schertsende, “zal het mij aangenaam zijn, hem dikwijls te mogen ontmoeten: de dagelijksche levenskost is somtijds zoo laf, dat het attisch zout eene onmisbare behoefte wordt; gelukkig degene, die daarvan eenen genoegzamen voorraad bezit”.

Zoutelande, boog zich en antwoordde: “De vriendschap van den luitenant Steenbeek heeft mij als zoodanig voorgesteld; ik vrees echter daar niet ten vollen aan te kunnen beantwoorden”.

“Nederigheid verhoogt verdienste”, hernam nu Louize. Zij zette zich naast Clara neder, en begaf zich met deze in gesprek.

De heeren vervolgden nu het afgebroken onderhoud, doch het konde niet missen, of het zwijgen van Zoutelande, die anders zoo ruimschoots deel in hetzelfde nam, en aan vele zaken eene belagchelijke zijde wist te vinden en voor te dragen, moest de opmerkzaamheid wekken. Men sloeg hem naauwkeuriger gade, en bespeurde weldra,

dat hij schijnbaar naar het gesprek luisterde, maar eigenlijk niets anders deed, dan zijdelings Louize te begluren.

Hij was afgetrokken en verstrooid, en mengde zich niet in het gesprek, geheel tegen zijne gewoonte, zoodat men duidelijk aan hem konde bespeuren, dat iets buitengewoons met hem had plaats gegrepen. De theevisite was geëindigd en de heeren vertrokken. Steenbeek besloot, om naar het koffijhuis te gaan, werwaarts Zoutelande hem vergezelde. “Wat zijt gij gelukkig, mijn vriend”, zeide deze tegen hem, “een meisje te bezitten, dat men boven alles lief heeft, en dat die liefde beantwoordt, dat moet wel alles te boven gaan”.

“St, st, kapitein, als vader Bacchus dit hoorde, zou hij u wegens heiligschennis straffen”.

“Spot maar”, hernam Zoutelande, “uw groot geluk maakt u trots”.

“Neen, kapitein, dat niet, maar moet ik herhalen, dat, verre van naar een dergelijk geluk te streven, kapitein Zoutelande steeds de ijverig zoekende bespot heeft? Gij hebt immers uw wijfje nog aan uwe zijde, uw zwaard, dat blijft u getrouw en een is u toch genoeg? Zoudt gij voor een meisje willen nederknielen, en om hare liefde smeeken? Verbeeldt u, kapitein Zoutelande, zuchtende, de oogen verdraaijende en de eenzaamheid zoekende, van serafs en cherubijnen sprekende. O, grootste van alle wonderen! En, waarde vriend, ook met uwe grootste vijandin, de maan, zoudt gij vrede moeten sluiten: want zij verleent de geliefden hare bijzondere bescherming”.

“Vaar maar voort, gelukkige zwetser, ik heb u ook wel anders gekend. Nog niet lang geleden stond uw gezigt meer op storm en onweer, dan de almanak in een geheel jaar. Doch scherts terzijde, Steenbeek: als in dat heerlijk hulsel eene daaraan beantwoordende ziel woont, dan moet de man, die dit uitmuntend meisje de zijne kan noemen, den hoogsten trap van geluk bereikt hebben”.

“Aha, nu vat ik de knoop”, zeide Steenbeek.

“En”, aldus vervolgde Zoutelande, “men wordt alle dagen een dagje ouder, en komt men eindelijk tot zekere hoogte, dan is het ongehuwde leven onverdragelijk, dan hangt men geheel van vreemden af, die niet uit wezenlijke liefde voor ons, maar uit eigenbelang handelen. Verkeerdheden, verdrietelijkheden en tijdverveling geven ons een voorspan naar de andere wereld, waar wij dan, volgens den wensch van erfgenamen, die wij nimmer gezien hebben, nog altijd te laat arriveren”.

“Met regt noemt men Amor alvermogend”, zeide Steenbeek, “zelfs heeft hij u tot eenen wijsgeer gevormd”.

“Hoor, Steenbeek”, hernam Zoutelande ernstig, “ik moet dat meisje nader leeren kennen: gij moet mij hierin behulpzaam zijn”.

“Wat kan ik daarin doen, vriendlief? Ik heb geen toetssteen voor het vrouwelijke hart”.

“Die vorder ik ook niet, maar gij kunt mij ten minste de gelegenheid verschaffen, om haar te zien”.

“Welnu, indien gij dit verlangt, kom dan alle morgen bij papa Nieman te koffij drinken: regelmatig zult gij er uwe *amanda* vinden. Zoo als gij weet, vriend Zoutelande is altijd een gewenschte gast”.

“Zoude haar hart nog vrij zijn, Steenbeek?”

“Daar weet ik zoo veel van te verhalen, als van de Noordpool. Maar, wat dunkt u, als Clara eens eene ontdekkingsreis ondernam?”

“Heerlijk, Steenbeek! die gedachte blies u een genius in; maar spoedig voort gevaren. Het schijnt mij toe, dat duizenden handen naar dit kostbare juweel zich uitstrekken; ook vooral mondje digt!”

Steenbeek drukte hem de hand, en beide heeren traden het koffijhuis binnen, alwaar men zich druk bezig hield met het nieuws van den dag.

Er waren tijdingen, dat sedert eenige dagen eene buitengewone drukte te Antwerpen heerschte; een park voor vijfhonderd voertuigen was geprest, en men was reeds bezig met het laden van allerlei materialen, tot den aanval eener vesting benoodigd: zoodat men binnen eene week de Franschen voor de muren van Bergen op Zoom verwachtte.

Hozeer deze tijding lang tegemoet was gezien, baarde zij den burgers veel bekommering voor hunne eigendommen. Door de militairen werd dit berigt echter met gejuich ontvangen: door eene hun eigene dapperheid en door het Genie van den onsterfelijken *Coehoorn* beschermd, waanden zij zich onoverwinnelijk.

Ook van der Plasse en Krömgtter waren aldaar aanwezig. Zij zaten in een hoek der kamer, toelisterende en somtijds met elkanderen eenige woorden wisselende; beiden werden weinig of niet opgemerkt.

Sedert veertien dagen had van der Plasse de bovenwoning van Krömgtter bij de Boschpoort betrokken. Naauwelijks was dit geschied, of Krömgtter kwam bij hem en zeide op eene deftige wijze: “Majoor, ik kan u uit naam van den graaf Löwenthal de hooge goedkeuring van Z. Maj. den Koning der Franschen verzekeren. Tot een bewijs daarvan, heb ik de aangename last, u dit gouden horologie te overhandigen, mitsgaders, om uwe eerste uitrusting als Fransch officier te betalen, eene somma namelijk van 3000 livres; en eindelijk moet ik u de verzekering geven, dat de dagtekening van uwe aanstelling die van uwen laatsten brief is. Gij kunt, hiertoe heb ik nog last ontvangen, uw traktement, loopende van dien tijd af, bij mij ontvangen en des needs een halfjaar vooruit betaald krijgen. Ik verwacht deswegens uwe

bevelen. Hier hebt gij uwe instructien". Dit zeggende reikte Krömgtter hem een papier over, en verliet diep buigende het vertrek.

Nog eens, fronselden zich de wenkbrauwen van den kapitein; hij huiverde, om het papier aan te raken, zijne handen beefden, zijne tanden klapperden; nog eens sprak zijn geweten, doch het was te laat, nu moest hij die stem smoren.

Het horologie blonk hem heerlijk in de oogen: hoe schitterden de juweelen op dit geschenk van den magtigsten vorst van Europa; hoe vereerend en op welk eene regt vaderlijke wijze zorgde de vorst voor hem. Nu viel hem te binnen, hoedanig hij door den Prins-Gouverneur was veronachtzaamd en dat door een zoo onbeduidend Prinsje. Met drift greep hij het papier, en brak het zegel open.

Hij vond daarin zoodanige voorschriften, als wij gezien hebben, dat bij den maarschalk Löwenthal bepaald waren geworden, en nog met de volgende vermeerderd:

"Wanneer de majoor een witten doek, op de eene of andere wijze, van eenig voornaam werk der stad zal laten zien, zal dit als een teeken geacht worden, dat hij zelve daar bevel voert, en in staat is, om zijn post over te geven. Wanneer zich daarbij echter geene gelegenheid mogt aanbieden, om met goed gevolg een aanval te wagen, zoude dit teeken nutteloos zijn: aan de kennis en de ervaring van den majoor wordt de beoordeeling hiervan toevertrouwd; een roode doek zal het sein wezen, dat de majoor zich op eenen post van minder aanbelang bevindt".

Verder las men in deze lastgeving:

"Hoezeer het met onzen wil zoude strijden, in het aanstaande beleg een post aan te vallen, waar de majoor het bevel voert, zonder dat dezelve het nemen der vesting ten gevolge heeft, zoo wordt aan den

majoor alle omzigtigheid aanbevolen, zoowel in het gebruik maken van de seinen, als in de zorg voor zijne papieren.

Eindelijk is ons bekend, dat de majoor belast is met de zorg voor de Fransche deserteur s: wij zien hierin een geschikt middel, om hem des noodig latere instructiën mede te deelen. Wanneer het woord Turenne herhaaldelijk door een der deserteur s mogt worden genoemd, dan kunt gij verzekerd zijn, dat dezelve door ons gezonden is. Hij zal u aan het woord Bourbon herkennen en onze instructiën ter hand stellen, enz”.

“De teerling is geworpen”, riep nu van der Plasse uit, “het gevolg kan niet dan heerlijk voor mij zijn”. Hij vouwde het blad dicht, bezag het horologie met welgevallen, en wandelde de kamer een paar malen op en neder. Vervolgens begaf hij zich bij Krömgtter.

“Wel nu?” zeide deze, met van valsche vreugde schitterende oogen.

“Het begin laat niets te wenschen over”, antwoordde van der Plasse.

“Men zal zich over mij niet te beklagen hebben”.

“Voor hoe veel maanden traktement zal ik den majoor uittellen?”

vroeg Krömgtter. “De 3000 livres in goud liggen daar reeds gereed”.

“Wat dunkt u?” antwoordde van der Plasse.

“Dat zal wel onverschillig zijn”, meende Krömgtter.

“Welnu, reken dan voor een half jaar”. Krömgtter telde het geld uit, terwijl van der Plasse, met de handen op den rug, voor het venster stond te kijken.

Op de vraag, of hij het geld eens wilde nazien, streek hij, zonder een woord te spreken, de getelde hoopjes bijeen, nam het goud op, en bracht het naar zijne kamer. Dadelijk keerde hij terug en zeide: “Mij dunkt daar kan een flesch op staan, vriend Krömgtter”.

“Gaarne, vriend!” antwoordde deze met gehuichelde plegtigheid,

“evenwel kan ik niet ontveinzen, dat ik liever eenen anderen wensch

van u had vernomen. Dunkt het u ook niet gevoegelijk, om, nu gij eene zoo gewigtige taak te volbrengen hebt, vooraf de bijstand van den heilige maagd en van de heilige Geertruida, de patronesse dezer stad, op eene plegtige wijze in te roepen?"

"Gij hebt gelijk", was het antwoord, "laat ons de hulp des hemels over onze onderneming afsmeeken".

Het vertrek, waar alles tot het houden eener mis was ingerigt, werd nu ontsloten. Krömgtter liet van der Plasse in hetzelfde, verwijderde zich voor een oogenblik, en weldra verscheen hij in zijn geestelijk gewaad. Beiden vielen nu op hunne knieën en baden, zoo het scheen, vurig en met al den ijver eener welgemeende vroomheid.

Toen hun gebed was afgelopen, zeide Krömgtter: "Zie zoo mijn vriend. De heiligen hebben het hunne ontvangen, thans eerst mogen wij voor ons zelve zorgen".

Zij gingen gezamenlijk naar het koffijhuis, alwaar van der Plasse eene flesch champagne ontbood. Krömgtter zag hem met een afkeurenden blik en fluisterde hem in het oor: "Eene te groote vertering en een onmatig gedrag kan de aandacht gemakkelijk op ons vestigen. De voorzigtigheid gebiedt het tegendeel. Wees op uwe hoede".

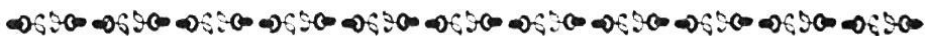
In dit oogenblik naderden eenige kennissen, aan wie Krömgtter dadelijk een glas aanbod, zeggende: "Wilt gij een glas ledigen op mijnen verjaardag".

Dit gezegde gaf eene gansche opschudding: ieder wenschte den zoo aangenaamen man geluk met dien dag. Eenigen namen een enkel glas wijn aan, en verwijderden zich weder, anderen plaatsten zich in eenen kring rondom de beide vrienden, en lieten zich den wijn wel smaken. Onder dezen bevond zich ook de genie-officier Mallet, die met eenige heeren zoo lang was blijven zitten, dat hij, door het al te overmatig gebruik van den geestrijken drank, naar huis gebragt moest worden

door Krömgtter en van der Plasse, die zich meer in acht hadden genomen, en met een paar andere kennissen nog in staat waren, om deze dienst te bewijzen.

Des anderen daags zeide Krömgtter tegen van der Plasse: “Wel nu, mijn vriend, ga eens zien, hoe de heeren geslapen hebben; welligt vindt gij bij Mallet in de confusie het een of ander, hetwelk gij kunt noodig hebben. Wees evenwel voorzigtig”.

Van der Plasse bezocht Mallet, die nog te bed lag. Hoe hij zijne oogen ook over deszelfs kamer liet ronddwalen, hij zag niets, dat naar een plan van de vesting geleek. Hij vertrok derhalven spoedig, belovende eerstdaags een langer bezoek bij hem te zullen afleggen, in de hoop, dan misschien gunstiger te zullen slagen. Doch een bezoek, een paar dagen later bij Mallet herhaald, had denzelfden ongunstigen uitslag. Hij zag derhalven geen kans, op deze wijze een plan van de vesting, noch van het nieuw aangelegde buitenwerk *Kijk in de Pot* magtig te worden. Krömgtter, die niet onervaren was in de wiskunde, wist wederom raad te verschaffen. Beiden wandelden, schijnbaar in gesprek, langs de vestingwerken, en namen den afstand der halve manen, de hoogte en bekleeding der muren vrij naauwkeurig op, en bragten, zoo veel mogelijk, alles op papier; om dit ook met de vesting zelve te doen, hiertoe gevoelden zij zich niet bekwaam genoeg. Men besloot, voor zoo veel het front d’attacque betrof, het aantal en soort der werken en vuurmonden op te nemen en daarvan berigt over te zenden.

Zeldzaam kwam van der Plasse bij den heer Nieman: hij haatte Steenbeek meer, dan hij Clara lief had gehad, en heimelijk hoopte hij nog, dat een of ander ongeval hem van zijnen gelukkigen mededinger

zoude ontslaan. Hij was echter genoeg meester van zich zelve, om zijne aandoeningen te verbergen, en hij werd daar ten huize steeds met eene gulle vriendschap ontvangen. Eens op eenen avond, door verlangen, om Clara te zien, derwaarts gedreven, vond hij Louize Landberg daar voor het eerst. Zij zat naast Zoutelande, wiens gezelschap haar bijzonder scheen te bevallen. In vertrouwen had Zoutelande vernomen, dat Louize's hart nog vrij was, en zij zich in den loop van een gesprek niet ongunstig over hem had uitgelaten: dit bragt hem ten toppunt van geluk; hij was uitgelaten vrolijk, en zijn vernuft voerde hem van den eenen kwinkslag tot den anderen.

Van der Plasse was getroffen door de schoonheid van het meisje. Het gezelschap zat vrolijk bijeen, toen, onder geleide van een onderofficier, een Fransche deserteur werd aangebragt. Men vroeg naar den kapitein van der Plasse. Toevallig was het aan de hoofdwacht bekend, dat hij zich ten huize van Nieman bevond, en daarom werd de deserteur derwaarts gevoerd.

Van der Plasse stond op en wilde afscheid nemen, om zich naar zijne woning te begeven, doch daar deze deserteur er nog al wel uitzag, zoo bood Nieman zijn huis tot het onderzoek aan.

De deserteur kwam het voorhuis binnen: de nieuwsgierigheid dwong zelfs de beide meisjes, om door de geopende deur naar hem te kijken. Van der Plasse vroeg om eenige schrijfgereedschappen, en daarop dien persoon naar zijn naam, den rang, dien hij bekleed, en het korps, waarbij hij gediend had, van waar hij kwam, en of hij ook belangrijk nieuws wist op te geven. Hij teekende alles op. Het bleek uit de ontvangen antwoorden, dat hij als onderofficier bij de artillerie, te Antwerpen in garnizoen, van zijnen chef mishandeld zijnde, zich verzet en tegen de subordinatie gezondigd had; dat hij zich daarom door de vlugt had moeten redden. Het eenige nieuws, dat te Antwerpen was,

bestond daarin, dat het regiment *Turenne* was binnen gerukt. Dit zeggende zag hij den kapitein veelbeteekenend aan. Deze zeide: “Het is wel, breng hem naar de kaserne; binnen een uur zal ik daar zijn, om verder voor hem zorg te dragen. Doch Louize Landberg drong door en verstoutte zich, hem te vragen:

“Hebt gij lang in Antwerpen gelegen?”

“Sedert een half jaar”, was het antwoord.

“Kent gij den markies de Liere?” vroeg zij verder.

“Wel zekerlijk”, hernam de deserteur, “het is nog geene acht dagen geleden, toen wij door hem geïnspecteerd werden”.

“En kent gij ook den algemeenen aannemer Verhellemans?” vroeg Louize verder.

Zonderling keek de deserteur de spreekster aan, en vestigde verwonderd zijne oogen op den kapitein van der Plasse; deze zag voor zich neder.

“Ik kan dit niet ontkennen”, sprak hij toen: “het bureau der artillerie bevindt zich immers aan zijne woning. Hij maakt het als de duivel in een klooster, in geen celletje kan hij komen, of het is met wijwater besproeid. Hij kan het thans met zijne aannemingen niemand meer van pas maken: dan wordt dit en dan dat afgekeurd”.

“Ik dank u voor dit bericht”, zeide Louize. Zij ging weder binnen de kamer, en de deserteur werd naar de kaserne gebracht. De kapitein maakte Louize Landberg een compliment over hare vaardigheid in het Fransch spreken; dit geschiedde in diezelfde taal en het gesprek werd, niet zonder groot verdriet van Zoutelande, nog eenigen tijd aldus voortgezet. Eindelijk werd het gesprek wederom algemeen, en vertrok van der Plasse, die niet twijfelde, of deze deserteur was een geheime, aan hem afgezondene zending.

Hij begaf zich naar de kazerne, en op het kleedermagazijn, waar hij den deserteur bij zich deed komen. Den onder-officier, die hem binnen-geleidde, zond hij onder eenig voorwendsel van daar. Toen vroeg hij: “Welk nieuws is er in Antwerpen?”

“Niets”, antwoordde de Franschman, “dan de binnenkomst van het regiment *Turenne*”.

„Zoo”, vervolgde van der Plasse, “en dat is gekomen van *Bourbon*, niet waar?”

“Gij zijt de regte”, zeide toen de deserteur, nam een fijn papier, in de voering van zijnen rok verborgen, en reikte hetzelfde den kapitein over. “Kan ik het een of ander voor u doen?” zeide deze.

“Ik dank u, kapitein”, was het antwoord; “gaarne had ik echter spoedig gelegenheid, om weder tot de mijnen terug te kunnen keeren. Ik ben onder-officier en werk op het bureau der artillerie. Na het welslagen van deze zending, zijn mij de epauletten beloofd”.

“Ik wensch u daarmede geluk”, zeide van der Plasse droogjes.

“Mag ik u vragen, kapitein, wie de dame is, welke straks met mij heeft gesproken? Is zij uit Antwerpen gekomen?”

“Ja”, antwoordde de kapitein.

“Wel nu”, vervolgde de deserteur, “dan is zij dezelfde, die uit het huis van den algemeenen aannemer gevlugt is, om de liefdeblijken van onzen kolonel, den markies de Liere, die zich aldaar geinkwartierd had, te ontwijken, en die misschien te zware artillerie liet aanrukken. Onze arme markies is drie dagen lang van zijn verstand beroofd geweest, en nog alle dagen spreekt hij van de Hollandsche tijgerin. Als het hem bekend was, dat zij zich in deze stad bevond, zou hij dadelijk het beleg willen aanvagen, en was hij gewis bij den eersten storm de voorste”. Na het houden van dit gesprek verwisselde de jongeman de Fransche uniform met de Staatsche, werd hij aan de onder-officieren voor-

gesteld, uit hoofde van zijnen vorigen rang; hij verzocht hun een plaatsje in hunne chambrée voor hem te willen inruimen. Aan den onder-officier Loders werd bevolen, om hem spoedig met de Hollandsche exercitie-termen bekend te maken.

Van der Plasse ging vervolgens naar zijne woning en ontzegelde den brief. Men schreef hem, dat, indien het hem mogelijk ware geweest, eenige nuttige ontdekkingen te doen, hij deze op den volgenden dag schriftelijk moest afzenden, aangezien het vergevorderde jaargetijde vereischte, on zonder verwijl aan het werk te gaan. De Fransche armee zou zich op den tienden Julij in beweging stellen, en de voorhoede op den twaalfden daaraanvolgende voor de muren van Bergen op Zoom zijn.

Terstond gaf van der Plasse hiervan kennis aan Krömgtter. Beiden werkten tot den morgenstond; alles werd nog eens naauwkeurig nagezien, met verscheidene aantekeningen vermeerderd en vervolgens verzegeld.

“Kent gij eenen veiligen weg, om de stukken te verzenden?” vroeg van der Plasse.

“Ik zelve zal ze overbrengen”, antwoordde Krömgtter.

“Gij zelve!” riep de kapitein met groote verwondering uit.

“Ja mijn vriend! mijn verblijf kan hier van geen verder nut meer zijn, en ik wil niet ontveinzen, dat ik voor een beleg, met alle deszelfs onnoemelijke ellende, de hevigste vrees koester”.

“En uwe woning, uwe eigendommen?”

“Die zijn aan de beste zorg, aan de uwe, toevertrouwd”.

“Wie zal mij raden, wie mij leiden? Ik ben aan uwe hulp zoo oneindig veel verschuldigd”.

“Gij behoeft dezelve niet verder, kapitein! wanneer gij slechts mijne raadgevingen getrouw nadenkt en opvolgt, dan moet alles tot een heerlijk einde leiden”.

“Wanneer zult gij vertrekken, mijn vriend?”

“Morgen wordt zekerlijk de tijding van het opbreken der Fransche armee bekend: vóór dien tijd wensch ik vertrokken te zijn. In het eerst zal men mij niet missen en later kunt gij verhalen, dat ik gevlugt ben, en wel, desgevraagd, naar Nijmegen, doch dat het onbepaald was, of ik aldaar vertoeven zoude, en dat ik bij de eerste gelegenheid zoude schrijven”.

De kapitein zuchtte diep, terwijl Krömgtter, aldus vervolgde:

“Hoor, mijn vriend, niet dat nedergeslagen oog, niet die zuchten! Ik kan niet ontkennen, dat het mij treft, uwen omgang te moeten missen, en te bespeuren, dat uwe vriendschap jegens mij reeds zoo diep is ingeworteld: maar de tijd vordert thans zoovele en zoo kostbare offers, dat het geringere moet voorbij gezien worden. Gij staat aan het hoofd eener onderneming, die het heil der Kerk moet vergrooten, en den vrede in Europa moet terug brengen: dat denkbeeld moet u bezielen, en alle kleingeestigheid bij u verbannen”.

Van der Plasse schudde daarop de hand van Krömgtter, welke hij, gedurende dit gesprek, in de zijne had gehouden.

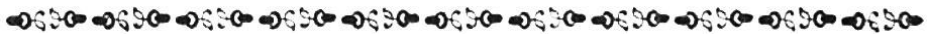
“Hebt gij nog wenschen in uw hart”, vroeg deze, “die ik als privaat persoon, of als priester kan vervullen”.

“Ik wensch ter biecht te worden toegelaten: het ware ligt mogelijk, dat dezelve de laatste is, die ik onderga: één schot misschien, en ik lig verpletterd ter neder”.

“Dit laatste willen wij niet hopen, maar het doet uw godsdienstig hart eer aan, voor het mogelijke geval zorg te dragen. Ik zal aan uwen wensch voldoen”. Krömgtter verwijderde zich daarop en kort daarna

haalde hij, in priesterlijk gewaad, den kapitein af. Zij gingen in het daartoe bestemde vertrek, en Krömgtter verrigtte de dienst; daarna biechtte van der Plasse en ontving hij het sacrament een volkomen aflat, niet alleen voor de bedrevene zonden, maar ook voor die, welke hij mogt bedrijven, zoolang het beleg zoude duren.

Daarna plaatsten zij zich bij elkander en verpraatten een gedeelte van den nacht. De kapitein ontving nog menigen nuttigen wenk, voor een of ander voorkomend geval; kleine geschenken werden hem ter hand gesteld, waaronder een koffertje, alleen ingerigt tot het verborgen houden van papieren.

Den volgenden dag was Krömgtter vroegtijdig op de been. Toen van der Plasse naar beneden kwam, vond bij hem in de middenkamer onledig met het afbreken van het altaar. Hetzelve was zoodanig ingerigt, dat het uit elkander konde genomen worden; hij zeide: "Gave de Hemel, dat dit op dezen ontwijden grond geplaatste altaar weldra door een van steen en marmer vervangen en deze ontwijde stad opnieuw een parel aan de driedubbele kroon worde".

"Dat geve de heilige maagd!" voegde van der Plasse er bij.

Beide vrienden bragten nog een gedeelte van den morgen bij elkander door, doch eindelijk sloeg het uur van scheiding. De kapitein wilde zijnen vriend nog een eind wegs vergezellen; dan dit werd van de hand gewezen, om geen opzien te verwekken.

Krömgtter wandelde naar buiten door de Steenbergsche poort, waar een karretje hen reeds wachtte, zijne meid was met eenige goederen reeds een geruimen tijd vooruitgegaan. Voor dat hij het karretje beklom, stond hij nog een oogenblik stil en wendde zijne oogen nog eenmaal naar de stad; een helsche vreugde was in dezelve te lezen: -- zoo lachtte de satan, na den val der eerste menschen --.

Nu beklom hij het rijtuig en vertrok naar Steenberg, van waar hij zich verder naar Breda, en van daar, op eene heimelijke wijze, naar Brabant begaf.

Krömgtter had niet ten onregte voorspeld, dat de tijding van het aanrukken des Franschen legers den volgenden dag door de geheele stad verspreid zoude zijn. Men vernam verder, dat de voorposten reeds te Ossendrecht met de onzen handgemeen geweest waren, en deze eene achterwaartsche beweging hadden gemaakt; de echtheid dezer tijdingen werd bevestigd door een aantal gekwetsten, welke dienzelfden avond nog binnen de vesting gebragt werden.

Nu heerschte er eene groote beweging in de stad, Velen hadden zich tot nog toe geveild, dat het plan der Franschen slechts eene ijdele bedreiging zoude zijn, anderen, dat de Franschen, het niet wagen durfden, eene vesting van den eersten rang aan te vallen.

Sommigen waren van meening, dat, wanneer de Franschen naderden, het nog tijd genoeg was, om hunne goederen te pakken en te verzenden. Alles was in de weer: dáár droeg men koffers, ginds sleepte men meubelen; schippers en voerlieden liepen heen en weder. Hier en daar vond men menschen bij elkanderen staan, grootendeels vrouwen, waarvan eenige, met kinderen op den arm, ginds en herwaarts liepen en luidkeels schreiden.

Ook zag men in de huizen van de ingezetenen, die geene middelen genoeg bezaten, om te kunnen vlugten, mest en aarde aanbrengen, om hunne eigendommen zoo veel mogelijk tegen schade te behoeden. Aan de Bosch- en Wouwsche poorten was het gedrang vooral zeer groot: de vermogende inwoners van de dorpen Ossendrecht, Woensdrecht, Hogerheiden, Wouw en Hoezel ²⁶⁾, benevens allen, die

²⁶ Wellicht is hiermee Heerle bedoeld.

aan de zuid- en oostkant der vesting woonden, verlieten hunne woningen, met hunne beste have en hun vee, en voerden of dreven hetzelfde stedewaarts.

Daar de poorten slechts op bepaalde tijden geopend werden, veroorzaakte dit, dat er telkens eene onafzienbare rij van karren en wagens voor stond, die zich, bij het openen der poort, schier verdrongen.

Alle logementen waren bezet; de laatst aankomenden beproefden overal te vergeefs, om huisvesting te vinden, zoodat zij genoodzaakt waren, om de stad te verlaten en elders verpleging te zoeken.

Bij dit alles was er veel drukte-onder de militairen; het geheele garnizoen was in beweging, de wachten stonden onder het geweer en enkele kavallerie-patrouilles doorkruisten de stad. De kompagniën stonden voor de woning van derzelve kapiteins, die met de uiterste zorgvuldigheid de wapenen van elk in het bijzonder nazagen en beproefden; nieuwe vuursteen en scherpe patronen werden aan de manschappen uitgedeeld; de artillerie voerde kisten met kardoezen naar de wallen; wagens en karren met kogels en bommen werden mede derwaarts gebragt; door het korps mineurs werden wagens vol kruidvaatjes, waarmede de mijnen gevuld werden, aangevoerd. Vele soldaten en handwerkslieden zag men kribben, bedden en banken dragen, benevens andere voorwerpen, die benoodigd waren tot de inrigting van een hospitaal, waartoe men een gedeelte van de groote galerij ²⁷⁾ aan de westzijde der Steenbergsche poort bestemde, als zijnde dit gebouw bomvrij, en buiten het bereik der vijandelijke kogels. Van de schutterij was slechts het vierde gedeelte onder de

²⁷⁾ De galerij in de (droge) gracht, onder de wal gelegen.

wapens; bijzondere belangen hielden anderen bezig, zelfs sommige hoofden der schutterij werden tevergeefs gezocht. Zij waren wel afstammelingen van die helden, waarvan de geschiedenis van vroegeren tijd met roem melding maakt, maar de geest van den edelen wijn was vervlogen, en een smakeloos vocht overgebleven.

Ten huize van den Prins-Gouverneur werd insgelijks gepakt, daar hij besloten had, om voor zijne gemalin de ijsselijkheden van een beleg te besparen. Er was derhalven te Steenberg en eene geschikte woning voor haar gereed gemaakt; Louize zoude haar vergezellen.

Nieman had reeds vroeger zijne beste goederen weggezonden, zoodat bij hem spoedig alles, wat van eenige waarde was, geborgen konde worden.

Zoutelande was met anderen daar vergaderd. Ieder was ontstemd, de gewoonlijk heerschende vrolijkheid verdwenen. Nieman liep zuchtende af en aan. Clara zat bleek en sprakeloos thee te schenken, of had de hand van Steenbeek gevat, die aan hare zijde zat, met zijnen vinger figuren op tafel teekende of lange wolken uit zijne pijp blies. Zoutelande zag ieder oogenblik naar de deur; hij verwachtte Louize en wenschte haar vaarwel te zeggen; want het was hem bekend, dat zij des anderen daags zoude vertrekken.

Eindelijk kwam zij, snikkende vielen de beide meisjes elkander om den hals, en Zoutelande, die zoo veel had willen zeggen, en daarop reeds zoo lang had nagedacht, was nu alles vergeten.

Niemand konde woorden vinden, om zijn gevoel lucht te geven. Vader Nieman was de eerste, die tot bedaardheid vermaande: “Kinderen”, zeide hij, “ik dacht, dat gij op deze gebeurtenis lang voorbereid waart; want sedert geruimen tijd hebt gij toch kunnen berekenen, dat al, wat u nu treft, zoude geschieden. Geloof mij, onmatige droefheid dient nergens toe”.

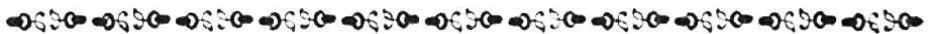
De bedaardheid keerde eindelijk eenigzins terug, doch het onderhoud beperkte zich tot enkele vragen. Op Zoutelande en Steenbeek na vertrokken de bezoekers. Ook Louize moest vertrekken, zij stond op en kuste hare vriendin; haar stilzwijgen en hare tranen waren de welsprekende tolken van haar gevoel. Zoutelande was insgelijks opgestaan en volgde Louize, die sprakeloos ter deure uitging, achterna. “Sta mij toe, mejufvrouw”, zeide hij, “bij de aandoeningen, die u thans bezielen, u te mogen vergezellen”. Hij bood haar zijnen arm, welke zij vriendelijk aannam.

“Een koningrijk zoude het mij waard zijn”, aldus vervolgde Zoutelande, “indien een enkele van alle die tranen mij mogt gelden”.

Het was Louize onmogelijk, om te kunnen antwoorden, en daar de weg naar de woning van den Gouverneur kort was, hadden zij dezelve spoedig bereikt. Zoutelande schelde aan, terwijl hij zeide: “Ik heb nog eene bede, onbetwistbaar zit uw beeld in mijn hart gegrift. Louize, vergeet mij niet!”

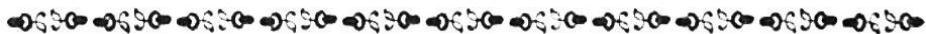
Het snikkende meisje stak hem de hand toe, die hij drukte.

De deur werd geopend en Louize trad, zonder verder te spreken, naar binnen. Zoutelande stond nog geruimen tijd, schier bewusteloos, de deur aanstarende, die hem van zijnen dierbaarsten schat scheidde.

Van der Plasse zat op zijne kamer, en staarde, vol gedachten, in het gewoel op de straat; de avond begon aan te breken en wonderlijke denkbeelden speelden hem voor den geest. Hij verliet zijne kamer en ging naar beneden; akelig klonken zijne treden in het groote holle en ledige huis; hij stak licht aan; de voorwerpen wierpen wonderlijke schaduwen in het rond, waardoor de zonderlingste gedaanten werden gevormd. Hij was niet wel te moede, begaf zich wederom naar zijne kamer, stak vier kaarsen aan en wierp zich in zijnen leuningstoel neder.

Eindelijk sprong hij op, kreeg eene flesch wijn en dronk dezelve haastig uit. Meer dan half beschonken, zocht hij een gebedenboekje op en begon half luid gebeden te prevelen, tot dat hij in diepen slaap viel. De dag verraste hem, nog in zijnen armstoel zittende; het slaan der reveille had hem wakker gemaakt. Hij verwonderde zich, dat hij niet te bed lag, en konde zich naauwelijks het gebeurde van den vorigen avond herinneren.

Den volgenden dag hield meer en meer de onzekerheid op omtrent de bedoeling des vijands; dezelve was in aantogt tegen de vesting, en nu besloot Nieman met zijne dochter naar Rotterdam te vertrekken. De aandoeningen van den vader en van de elkander zoo innig beminnende jongelieden te willen schetsen, zoude eene vruchteloze poging zijn. De heer Nieman droeg aan Steenbeek de zorg voor zijne woning op, die hem beloofde, aldaar zijn intrek te zullen nemen.

Steenbeek begaf zich nu naar de wachtparade. Hier werd bekend gemaakt, dat de generaal Crönström, benoemd Gouverneur van de vestingen tusschen de Schelde en den Rijn, zich den anderen dag binnen Bergen op Zoom zoude bevinden om aldaar tijdens het beleg te vertoeven.

Daar tot nu toe de betrekking van den Gouverneur in de vesting alles in zich besloot, wat tot het civile en militaire bevel behoorde, zagen de hoofdofficieren elkander op het vernemen dier tijding bedenkelijk aan, wel voorziende, dat, daar de grenzen van beider magt niet gevoegelijk konden afgebakend worden zulks tot velerhande onaangenaamheden zoude kunnen aanleiding geven. Te voorzigtig echter, om zich dadelijk hierover uit te laten, zwegen zij en deelden slechts aan eenen beproefden vriend hunne bezorgdheid mede.

De jongere officieren, den Prins van Hessen Philipsthal, om deszelfs liefderijk bestuur zeer genegen, lieten zich daarover vrij onvoorzigtig uit.

Den geheelen dag zag men, evenals den vorigen, vlugtelingen van alle kanten de stad door trekken, en des avonds ontving de Gouverneur de stellige tijding, dat de vijandelijke voorposten reeds aan Schakenhof²⁸⁾, een half uur afstands van de vesting, stonden.

Steenbeek bragt den tijd, waarover hij beschikken konde, bij Nieman door; eindelijk brak het oogenblik van scheiding aan. Clara stond op, maar hare oogen waren rood geweest. Steenbeek dwaalde door het huis rond, en scheen iets te zoeken. Nieman alleen trachtte zich te vermennen, en was voornemens Steenbeek nog eens hartelijk toe te spreken en moed in te boezemen.

De koffij werd binnen gebragt en ingeschonken; niemand echter raakte iets aan. Clara zat stil, en een groote traan liep langs hare wangen.

Steenbeek wandelde de kamer op en neder.

“Kom, Steenbeek”, zeide Clara, “drink eens: God weet, of dit niet het laatste is, dat Clara u schenkt”.

Hij drukte haar stilzwijgend de hand; naauwelijks had hij het kopje leeg gedronken, of hij riep, zich aan het venster begevende, met drift uit:

“Wat is dat? Er wordt alarm geslagen! Mijn pligt roept mij! Ik moet voort!”

Nu barstte de zoo veel mogelijk ingehoudene smart met hevigheid uit. Clara vloog Steenbeek om den hals, en noemde hem met de teederste namen; hij konde niet spreken.

“Clara! snikte hij eindelijk, “vaarwel!” Nog eens drukte hij het dierbare meisje aan zijn hart, leidde de bijna bewustelooze in de armen van

²⁸ Niet bekend waar deze plaats lag. (een half uur gaans is plm 2,5 km)

haren vader, en waggelde sprakeloos de woning uit naar zijnen post. Het rijtuig kwam voor de deur, en nu droeg de vader zijne half onmagtige dochter er in, en weldra verwijderden zij zich met smart van eene plaats, die spoedig het tooneel van dood en verwoesting zoude worden, en waar zij zoo veel achter moesten laten, wat hun dierbaar was.

Het hoofdkwartier der Fransche armee was op den 10 Julij te Putten, op de grenzen van Noord-Brabant, gevestigd. Reeds den 5den dier maand hadden de meest afgelegene korpsen zich op marsch begeven, tot in de nabijheid van Antwerpen, alwaar zich het gansche leger verzamelde, hetwelk in de naburige dorpen de kantonnementen had betrokken, of onder tenten rondom Antwerpen kampeerde.

Den 9den had de voorhoede zich op marsch begeven, bestaande uit ongeveer tienduizend man;

den 10den vertrok het leger van Antwerpen met het hoofdkwartier en den daarop volgende voormiddag brak de belegerings-artillerie op, vergezeld door een groot aantal karren en wagens, beladen met ammunitie en voorwerpen van allerlei aard, voor de belegering benodigd; het veld hospitaal volgde met de achterhoede. De gezamenlijke sterkte der armee bedroeg tachtig à negentig duizend man van allerlei wapen.

Voortreffelijk was dit leger uitgerust en van alles voorzien. Vele mannen van ervaring waren aan het hoofd; deszelfs artillerie was vooral uitmuntend ingerigt, doordien doelmatige oefeningen dit korps in staat hadden gesteld, om met eene bewonderingswaardige juistheid te treffen. Een groote drom van smeden, timmerlieden en andere handwerksgezellen volgden het leger, door belooningen daartoe uitgelokt.

Door de buitengewone hitte en de zandwegen, die men doortrekken moest, vorderde men slechts langzaam. Zingende trokken de troepen langs den weg; de Fransche vrolijkheid deed zich overal bemerken. De maarschalk was nogtans niet zeer tevreden.

Onderscheidene bijeenkomsten had hij reeds met den generaal de Bledt en den kolonel de Couloir gehouden, en steeds werd het onbegrijpelijker, dat zij van den Jezuït, noch van den kapitein-verrader

(zoo als zij hem onderling noemden), iets vernamen. Vooral vreesde de maarschalk, dat gebrek aan omzigtigheid alles aan den dag zoude gebracht hebben: iets, wat de beide andere heeren niet regtstreeks durfden tegenspreken.

Te paard gezeten, en door zijnen staf gevolgd, werd de maarschalk, naar mate hij meer en meer de vesting naderde, afgetrokkener. Hoezeer wel niet met het inwendige der vesting bekend, had de Couloir, voor zoo verre zijn geheugen hem behulpzaam was, hem eene onvolledige schets daarvan gegeven, en daardoor was hij overtuigd, dat dezelve zich in eenen uitmuntenden staat van tegenweer bevond. Hij wist, dat aan het hoofd der bezetting een dikwerf beproefde krijgsman stond. Daarenboven was het hem niet onbekend, dat de Hollanders, wanneer zij goed werden aangevoerd, dapper waren. Onder Fagel en Ouwerkerk waren het allen helden geweest. De troepen waren in de vesting wel niet sterk, maar, daar de stad door den vijand niet ingesloten konde worden, was het dagelijks mogelijk, om dit getal te vermeerderen, en de stad van alles te voorzien. Hij konde zich niet ontveinzen, dat, zonder medewerkende hulp van binnen, het nemen der vesting eene zeer moeilijke taak was. Daarenboven, indien de vijand een ontzet mogt beproeven, dan zoude zijn regter vleugel bedreigd worden, en des vijands ligte troepen zoude in den rug zijne dagelijksche transporten van ammunitie en levensmiddelen kunnen onderscheppen. Al mogt hij dit alles ook nog kunnen afwenden, hoe veel bloed zoude het beleg eener zoo sterke vesting niet kosten; en, al werd dezelve ook genomen, hoe vele tranen zouden in Frankrijk dan niet gestort worden wegens het gemis van dierbare panden. Indien al dit bloed eens nutteloos vergoten werd, hoe zoude hij dan zijne krijgsmanseer, hoe misschien het hem aanvertrouwde leger redden.

Tevergeefs beproefde het deze of gene, bij het overbrengen van een rapport, een gesprek met den maarschalk aan te knopen; deze bleef even somber en in gedachten verzonken voortrijden.

Den 11 Julij bereikte men het hoofdkwartier Ossendrecht. De maarschalk had bevel gegeven, dat de gansche armee, de voorhoede uitgezonderd, zich op de heide bij het naburig dorpje Hogerheiden zoude verzamelen, ten einde eene nadere inspectie te ondergaan. De kavallerie lag het eerste aan de beurt; hoezeer dezelve door de hitte was afgemat, bevond zich alles in den besten staat. De husaren werden zijdwarts geplaatst, om, bij het voortrukken der armee langs den grooten weg, op de flank post te vatten; aan de regimenten dragonders werden in het front en achter het leger de standplaatsen aangewezen.

De infanterie telde vele achterblijvers: sommigen waren door de hitte bevangen geworden, anderen, door den dorst gekweld, hadden onmatig gedronken, en zich daardoor eene pleuris op den hals gehaald, waaraan eenigen reeds onderweg waren overleden. Nogtans waren velen uit vrees voor de kogels achter gebleven, en hadden daartoe allerlei voorwendselen van ziekte als anderzins te baat genomen. Met zichtbaar misnoegen trok de maarschalk door de rijen, de hoofd-officieren ernstig berispende. Eindelijk werd de artillerie geïnspecteerd, en, hoezeer deze geen noemenswaardig verlies aan manschappen was evenwel de schade aan het materieel aanzienlijk, vooral bij het belegeringsgeschut. De zwaarte dezer voorwerpen, gepaard met den zandigen weg, had nu dit, dan dat doen breken, hetwelk wel, zoo goed als de omstandigheden het toelieten, hersteld was, maar ieder oogenblik wederom breken konde; tot eene geheele reparatie of verwisseling was thans geene gelegenheid te vinden.

Hoezeer de maarschalk zijne onvergenoegdheid niet luid te kennen gaf, kon men evenwel aan zijne trekken bespeuren, dat hij niet volkomen tevreden was. Na het houden dezer wapenschouwing werd er eene proklamatie aan de verschillende korpsen door derzelver chefs voorgelezen; dezelve luidde aldus:

“Soldaten! aan u is de eer toegewezen, om een der voornaamste vestingen van Europa te belegeren en te verwinnen. Alleen de zoo dikwerf beproefde dapperheid der Fransche natie is tot zulk eene taak in staat. Maar, hoe groot de Fransche dapperheid ook zij, zoo moeten wij thans daarbij volharding paren, om alle zwarigheden, die zich zullen opdoen, te overwinnen: dezelve zijn van dien aard, dat de naleving en de onderhouding van de stiptste krijgstucht alléén het doel kan doen bereiken: het is daarom, dat ik u dringend de behartiging daarvan aanbevele. Het is noodeloos, eenen Franschman tot dapperheid aan te sporen. Doet echter niets, zonder behoorlijke bevelen, en wacht de heilzame vruchten van ondergeschiktheid af, waardoor alleen samenwerking mogelijk wordt. Uwe generaals zullen u geleiden en voorgaan op elken weg, waar de eer en Frankrijk zulks vorderen: en twijfelt er niet aan, eerlang zal de koninklijke leliestandaard wapperen op de maagdelijke vesting! Eer, roem, belooning en buit zullen het loon der dappere volharding wezen!”

Na het voorlezen van deze aanspraak, welke met het levendigste gejuich werd ontvangen, gaf de maarschalk last, om eene buitengewone uitdeeling van brandewijn te doen.

Toen werd de markies de Liere bij zijnen bevelhebber ontboden. Zijne bij den Koning zoo vermogende bloedverwanten hadden uitgewerkt, dat de straf, wegens zijn vergrijp aan den priester, zich tot kamerarrest voor een dag en eene vaderlijke vermaning van den maarschalk had

bepaald. Niettegenstaande hij Verhellemans, ondanks deszelfs onschuld aan de ontvlugting van Louize, op alle wijzen trachtte tegen te werken, berispte de maarschalk hem over hetgeen bij de artillerie gebroken was, schreef dit hoofdzakelijk toe aan de slechte materialen, en beval hem in het vervolg naauwkeuriger toezigt te houden over alles, wat hij voortaan van de aannemers zoude ontvangen.

Nadat de troepen zich ververscht hadden, werd de trom geroerd en de regimenten stelden zich wederom onder de wapenen, verwachtende ieder oogenblik het bevel, om op te marcheren, toen een huifkarretje, begeleid door een aantal husaren, het dennenbosch, waar zich de maarschalk bevond, naderde, en hetzelfde weldra bereikte.

Nieuwsgierig zag de maarschalk naar het naderende rijtuig, toen de kommandant van het detachement vooruitsprong en, na op eene bij de militairen gebruikelijke wijze gegroet te hebben, rapporteerde, dat de man, die op de kar zat, getracht hebbende, om de voorposten door te sluipen, gevangen was genomen en, alleen aan Zijne Excellentie wilde openbaren, wie hij was en wat hij wilde.

De maarschalk gaf geen antwoord, maar wenkte een zijner adjudanten, die zich naar het karretje begaf, en den daarop zittenden persoon verzocht af te klimmen. Een welgekleed heer stapte van de kar af, en gaf te kennen, dat hij den maarschalk zelven wenschte te spreken, of den kolonel de Couloir, indien deze zich bij het leger bevond.

“En wat is uwe boodschap?” vroeg de adjudant nieuwsgierig.

“Gelijk mijnheer hoort”, was het antwoord, “het is alleen de maarschalk of de kolonel de Couloir, die daarbij belang hebben”.

“Zoo”, hervatte de adjudant met een lang gezigt, draaide zich langzaam om, en begaf zich naar den maarschalk, om hem daarvan kennis te geven. De Couloir, die tot den staf behoorde, kreeg last, om

eens te zien, wat daar was. De bleeke wangen des kolonels kleurden zich, zijne oogen vonkelden en met één sprong was hij bij de kar. “Larence”, riep hij, “gij hier? welk, een geluk!” Beide omhelsden elkander op eene regt Fransche wijze.

“Wat nieuws is er?” vervolgde de kolonel, “is alles naar wensch geslaagd?”

“Bijzonder wel”, antwoordde Larence, geheimzinnig lagchende.

“Goddank, ik zal u den maarschalk voorstellen, dan kunt gij in zijne tegenwoordigheid zeggen, hoe de zaak staat”.

Dit zeggende, begaf de Couloir zich bij den maarschalk, verzocht hem afzonderlijk te spreken en fluisterde hem toen in, dat hij gunstige tijding uit Bergen op Zoom had. “Die man, welke de eer verzoekt, om Uwe Exellentie zelve te spreken”, vervolgde hij, “heb ik als werktuig gebruikt”.

De trekken van den maarschalk namen eene meer vriendelijke uitdrukking aan, hij zeide: “Wees zoo goed, om den generaal de Bledt bij ons te noodigen”.

Dit geschiedde, en nu zette men zich gezamenlijk met den vreemdeling neder, dien wij onder den aangenomen naam van Krömgtter hebben leeren kennen, doch wiens eigenlijke naam Larence was. Deze maakte zijne portefeuille open, en reikte den maarschalk het vervaardigde plan van het fort *Kijk in de Pot* over, onder het maken van vele verontschuldigungen wegens de onvolledigheid der teekening, daar hij noch zijn medehelper met het genie-wezen bekend was.

De maarschalk, een kenner van vestingbouw, bezag het plan naauwkeurig; de generaal de Bledt en de kolonel de Couloir waren opgestaan en zagen over den schouder van den maarschalk, die, plat op den grond zittende, het plan voor zich had uitgespreid. Hoezeer verre van met vele netheid bewerkt te zijn, erkende de maarschalk

toch de juistheid der teekening en prees den ijver en de oplettendheid van den vervaardiger. De beide andere heeren stemden daarmee in. Nu gaf de Jesuit een ander papier over, behelzende eene beschrijving van de verdedigingswerken, die zich in het front d'attaque bevonden, benevens het aantal en het kaliber der vuurmonden, de hoogte der muren, enz.

Het aangezicht van den maarschalk werd, naar mate hij alles oppervlakkig beschouwde, steeds vergenoegder. "Waarlijk, mijnheer", zeide hij, uw lieder ijver voor 's Konings zaak verdient allen lof, en de regtvaardigheid Zijner Majesteit verzekert u eene schitterende belooning".

Nu ging Larence aan het verhalen, en beweerde, dat van der Plasse met den meesten ijver 's Konings zaak omhelsd had, en bereid was, dezelve te dienen, en dat hij daarvan, bij het beleg, de onloochenbaarste bewijzen zoude geven.

Eene menigte vragen werden nog gedaan en beantwoord. Eindelijk sprong de maarschalk op, uitroepende: "Het is meer dan tijd, dat wij vertrekken. Mijnheer Larence zal ons wel willen vergezellen dan kunnen wij dezen avond verder over de zaak spreken. Aan u, kolonel, wordt de verzorging van onzen gast opgedragen".

Hij drukte de Couloir met een vriendelijken glimlach de hand, en de drie heeren hernamen hunne vorige plaatsen bij den staf des legers. "Zijt gij hongerig en dorstig?" vroeg de kolonel aan Larence. ..

"Voor drie", gaf deze ten antwoord.

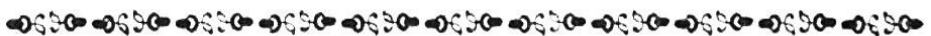
"Wel nu", voer de Couloir voort, "er zal nog wel wat te vinden zijn". Dit zeggende, gelastte hij zijnen bediende eenige ververschingen aan te brengen, terwijl de maarschalk met zijnen staf te paard steeg en spoorslag van daar reed.

Larence at als iemand, die in eenigen tijd niets genuttigd heeft, en liet zich den wijn goed smaken. Eindelijk was hij verzadigd, en, op zijne verklaring, dat hij wel te paard konde rijden, als het dier niet al te wild was, werd besloten, dat het karretje zoude weggezonden worden en hij op een van de Couloir's paarden dezen zoude vergezellen. Zij volgden het leger, dat langzaam voorwaarts trok.

Weldra hadden zij het hoofdkwartier, hetwelk te Ossendrecht werd gevestigd, bereikt, en namen in eene der voornaamste woningen huisvesting.

Denzelfden avond werd er bij den maarschalk, tot laat in den nacht, beraadslaagd. Larence beloofde, hem voor Bergen op Zoom te vergezellen, en de woning, van waar de seinen zouden gegeven worden, aan te wijzen.

Voor dat het beleg zoude aanvangen, had de maarschalk goed gevonden, om zijnen regter vleugel en rug te dekken; de voorhoede, die reeds op een half uur afstands van Bergen op Zoom gelegerd was, kreeg op den 12den last, om op gelijken afstand van de stad zijdelings voort te rukken, tot aan het eerste fort van de fortificatie-linie (Moermont), zich evenwel buiten het geschut te houden, op zijne hoede te zijn, en de komst van den maarschalk aldaar af te wachten. Een korps van twintig duizend man voetvolk, vergezeld door zes batterijen veldartillerie en ongeveer tienduizend man kavallerie, begaf zich naar het dorp Wouw, alwaar hetzelfde den last ontving, om zich dienzelfden dag langzaam, voorwaarts te bewegen, en de positiën, door de voorhoede verlaten, in te nemen.

Wouw is een dorp van weinig omvang; de groote weg naar Bergen op Zoom loopt er door heen. Ongeveer een kwartier uurs van hetzelfde gelegen, stond een kasteel, waarvan thans genoegzaam geene sporen

meer aanwezig zijn, en hetwelk toen ter tijd reeds een oud gebouw was, omringd met diepe grachten. Dadelijk werd er een plan ontworpen, om het zelve te versterken, en begon men handen aan het werk te slaan. In de rondom het kasteel zoo liefelijk gelegene bladrijke lanen, en in de fraaije wandelwegen, die het dorp versierden, hoorde men niets dan het geluid van den bijl en het gekraak der omstortende boomen, gepaard met het geschreeuw en het gejoel van menschen. Ook enkele huizen moesten omvergehaald worden en de bewoners met droevige blikken de vernieling van hunne woningen aanschouwen. Naauwelijks konden zij den tijd verwerven om hun have en vee te redden. Zwijgend zagen zij alles aan; de minste tegenstand immers had mishandelingen ten gevolge. In een oogenblik was het vreedzame dorp in een woelig kamp herschapen, en jammer en ellende van allerlei aard over de inwoners uitgestort.

Op denzelfden dag begaf zich de maarschalk naar de voorhoede, die de aangeduide positie reeds had ingenomen; de onderwaterzetting, die het terrein op meer dan een vierde uur afstands van de linie ongenaakbaar had moeten maken, kon door de belegerden, wegens de buitengewone droogte, niet op de berekende hoogte gebragt worden, waardoor het mogelijk werd, om op sommige plaatsen de fortificatien, tot op twee honderd passen en nog digter bij, te naderen. De maarschalk, vergezeld door een paar officieren, deed langs de geheele linie van fortificatiën eene verkenning: het gevolg daarvan was eene weifeling van den maarschalk, op welk punt hij de vesting moest aantasten.

De uitgebreidheid der fortificatie-linie en de mogelijkheid, om dezelve op verschillende punten te naderen, deed hem natuurlijk besluiten, dat een aanval daar ter plaatse beter gevolg beloofde, dan wel een, op

de stad zelve gedaan, waar in een kort bestek, door natuur en kunst verdedigd, de vijand was vereenigd.

Was men de linie van fortificatien eens magtig geworden, dan was men tevens meester van de haven, en konde men allen toevoer naar de vesting afsnijden. Hierdoor werd het mogelijk, om Bergen op Zoom in te sluiten en door hongersnood en gebrek tot de overgave te noodzaken.

Dit plan had vóór zich, dat het nemen der vesting op die wijze minder opofferingen en manschappen zoude kosten; echter konde de vermeestering der linie nog wel eenigen tijd vorderen, en de zomer was reeds zoo verre verstreken, dat, wanneer de vesting voor drie maanden geapproviandeerd was, hetgeen wel waarschijnlijk zoude zijn, dezelve de insluiting zou kunnen doorstaan tot half October; hoogstens tot aan het einde dier maand konde de Fransche armee te velde blijven, en indien de vesting het zoo lang volhield, dan waren alle kosten en inspanningen vergeefs aangewend.

Besluiteloos verliet de maarschalk de voorhoede en liet geene bepaalde bevelen achter. Hij begaf zich vervolgens naar de hoofd-armee, die links en regts van den grooten weg, van Bergen op Zoom naar Antwerpen leidende, gekampeerd was, en nam zijn intrek op een nabij gelegen buitengoed ²⁹).

Dienzelfden avond riep hij den kriegsraad bijeen, en deelde denzelven zijne gevoelens omtrent de belegering mede. Sommigen waren van oordeel, dat de stad wel van geenen grooten voorraad mond-behoefden zoude voorzien zijn, aangezien de vijand er op gerekend had, dat hij dagelijks onverhinderd alles konde binnen voeren, en stemden voor den aanval van de zijde der linie; anderen daarentegen

²⁹ Ruijtershove

meenden, dat de aanval op de stad alléén tot een zeker doel konde leiden.

Het gevolg dier beraadslagingen was dat er besloten werd, om beide plannen door te zetten, daar men dagelijks nog aanzienlijke versterkingen verwachtte. Mogt men slagen in de overrompeling der linie van fortificatiën, dan konde men niet alleen allen voorraad en alle hulp van de stad afsnijden, maar ook de stad zelve van de oost- en noordzijde aanvallen, zoodat de verdedigers zich in dat geval op meer punten moesten verdeelen en door grootere inspanning afmatten, waardoor het misschien zelfs mogelijk werd, om eene verrassing te bewerkstelligen.

Bij het aanbreken van den volgenden dag, zat de maarschalk reeds te paard. Een korps van vijfduizend man, benevens verscheiden stukken artillerie werden nog bij het in de linie geplaatste korps gevoegd. Langzaam zette zich toen de hoofdarmee voorwaarts in beweging tot aan de plaats, *de Raadberg*³⁰⁾ genaamd. Grootendeels gedekt door eene hoogte en schuilende achter bosschen en heggen liet de maarschalk de voortrukkende armee nu ter regter zijde afslaan. Zwijgend rukten de troepen voort; geen trom werd geroerd, geene muziek gehoord; zelfs het zingen of luid spreken was verboden. Nadat men ongeveer een half uur vooruit was gemarscheerd, bereikte het leger het einde van de heuvels, die hetzelfde aan het gezigt der belegerden onttrok, en nu moest het in de vlakke nederdalen. Ook daar waren heggen en struiken, achter welke men zich konde verschuilen. Er bevonden zich echter openingen in, waardoor het voortrukken der troepen nu en dan van de vesting kon bemerkt worden. Het gevolg hiervan was, dat er van tijd tot tijd schoten op de

³⁰⁾ Raaiberg

Franschen werden gelost. Dezelve deden echter weinig schade, doordien de afstand te ver was, en men juist ook niet op de zich in de vesting bevindende artillerie konde roemen. De voortgang van het Fransche leger werd daardoor ook niet opgehouden; rustig trok hetzelfde voort tot aan den grooten weg, tusschen Breda en Bergen op Zoom.

Een paar regimenten werden links en regts van dezen weg geplaatst, en eene batterij nam de gansche ruimte van den weg in. Met den meesten spoed begon men verschansingen op te werpen, om tegen eenen uitval gedekt te zijn. De afzonderlijke regimenten maakten nu halt, en plaatsten zich op het veld, waarbij zij het naaste stonden; doch de ruimte tusschen de beide genoemde groote wegen kon de menigte troepen niet bevatten. De linkerzijde van den grooten weg op Antwerpen werd ook bezet, onder langs de keten van heuvels door, die den Theodora-Polder ³¹), aan de noordzijde begrenzen. De troepen rukten voort tot beneden het gehucht Borgvliet ³²), aan de Schelde, waar eene kleine schermutseling, tusschen de daar nog liggende Staatsche dragonders en de voorhoede der Franschen, plaatsvond. Alvorens het gehucht te verlaten, staken de dragonders, ingevolge ontvangen last, hetzelfde in brand. De linkervleugel der Fransche armee werd nu door de Schelde gedekt; derzelve regter vleugel leunde tegen den grooten weg op Breda,, en werd in het front door het korps, dat tot het insluiten der linie afgezonden was, en terzijde door de te Wouw gemaakte versterkingen gedekt. De kavallerie werd grootendeels tusschen de beide afgezonderde korpsen en de hoofdarmee geëchellonneerd.

³¹ Theodoruspolder

³² Thans Oud-Borgvliet

Nadat deze positiën waren ingenomen, reed de maarschalk met zijnen staf langs de geheele linie; een aantal posten werden uitgezet. Tot nu toe hadden de soldaten onder het geweer gestaan; thans kregen zij verlof, om voor zich te zorgen.

Het duurde niet lang, of geheele heggen en meest alle nabijzijnde boomen vielen onder den bijl, worden gebruikt tot het oprigten van hutten, uit de nabijzijnde boerenhuizen werd stroo gehaald en, toen hiervan niet meer aanwezig was, de ongedorschte rogge in derzelver plaats genomen. Hier en daar ging men zelfs woester te werk, brak het houtwerk van de huizen af, ligtte men de deuren uit, en droeg alles naar het bivouak.

De naaste weg schikte het beste, zonder de velden te ontzien, waarop nog de boekweit en haver stonden; alles werd baldadig vertrapt. In de havervelden werden de paarden gedreven; en in den avond van dien zelfden dag konde men niet meer herkennen welke gewassen des morgens nog in vollen bloei op die velden prijkten.

De maarschalk reed de linie langs, tot aan het laatste fort (Rovère) en verdeelde vervolgens de onderscheidene korpsen, die bij het eerste fort gelegerd waren, tegelijk met de middelen ter belegering, en wees de punten aan, van waar de operatiën moesten geschieden. Het was reeds laat in den avond eer dat hij zijn verblijf wederom bereikte, hetwelk hij aanvankelijk gevestigd had op het buitengoed Hengstmeer³³), op een groot half uur afstands van de stad gelegen.

Dienzelfden dag had de Couloir zich, vergezeld door Larence, naar een bestemd punt begeven, op eene hoogte, die genoegzaam schootvrij was. Hier wees de priester hem het dak en het venster aan, vanwaar

³³ Het Hengstmeer ligt op het terrein nvan het landgoed Goeree, N.O. van Klavervelden.

de seinen zouden geschieden, die misschien het lot der vesting moesten beslissen; het dak stak verre boven de naastbijzijnde huizen uit, en was ligt te bemerken. De Couloir gaf bevel, om eene observatietent aldaar achter eene eiken heg op te slaan, en behoedzaam die takken weg te nemen, welke het uitzigt op de vesting verhinderden. In een nabijgelegen boerenhuis nam hij met den Jesuït zijn intrek. Onafgebroken was de weg van Antwerpen tot aan het Fransche leger met transporten bezaaid; hier eene batterij zwaar geschut, mortieren en houwitsers, die met derzelve caissons een langen trein vormden, en slechts langzaam vorderden; ginds geheele troepen slagvee, vergezeld door een aantal slagers; dààr karren, met levensmiddelen van allerlei aard beladen, en wagens met de middelen, welke voor de inrigting van een veldhospitaal moesten dienen. Verder zag men de in de hospitalen herstelden over den weg dwalen, en zich naar hunne korpsen begeven; hunne bleeke kleur en waggelende gang duiden genoegzaam aan, dat hun herstel nog onvolkomen was, en dat de Franschen ditmaal alle krachten tot hunne belangrijke onderneming wilden verzamelen.

De veertiende dag in Julij werd als een rustdag gevierd, en in den avond van dien dag de loopgraven geopend.

Het observatie-huisje werd dienzelfden dag gereed gemaakt en voorzien met eenen telescoop; eenige genie-officieren werden, als zoo vele wachten, daarbij geplaatst, en de noodige kavalleristen als ordonnancen onder aan den heuvel, buiten het gezigt van den vijand, gereed gehouden. Aan de officieren was bevolen, om alles, wat zij ontwaarden op het dak of uit het venster van het hun aangewezen huis, dadelijk aan den kolonel de Couloir te berigten en, bij afwezigheid

van dezen, aan den generaal de Bledt, en in elk geval, te gelijk eenen ordonnans met hetzelfde berigt te zenden aan den maarschalk. Thans werden de levensmiddelen uitgedeeld en door sommigen der soldaten gereed gemaakt; aan de troepen, welke bestemd waren, om het tooneel van het groote treurspel, hetwelk dien avond zoude aanvangen, te openen, werd eene dubbele portie brandewijn in hunne veldflesschen toegedeeld.

Eindelijk brak de avond aan. Het terrein was zorgvuldig opgenomen: zes regimenten, vergezeld door twee ligte batterijen, rukten voorwaarts onder de grootste stilte; twee andere regimenten en eene batterij posteerden zich op den grooten weg van Bergen op Zoom naar Breda, en naderden tot op tien minuten afstands de vesting. Nog twee andere regimenten en eene batterij zakten den heuvel af langs eenen veldweg, en posteerden zich langs den teen van het glacis; wederom andere regimenten begaven zich, met een bataillon mineurs, waarbij nog 500 gravers werden gevoegd, die zich daartoe vrijwillig, door hoog loon gelokt, hadden aangeboden, dwars door de velden en heggen naar de plaats, waar met de belegeringswerkzaamheden een aanvang moest gemaakt worden.

Onder aan den voet van het glacis, tegen over de bastions *William* en *Wassenaar*, was een moeras ³⁴), hetwelk zich met eene bogt uitstreckte tot aan eene gracht, waarover eene brug lag, die de vestingwerken aan de Wouwsche poort van den weg scheidde. Op deze plaats ving men met het werk in groote stilte aan; den arbeiders en den mineurs werd hunne taak aangewezen, en de losse zandige bodem stelde hen in staat, om met spoed te vorderen. Te gelijkertijd werden er drie zware batterijen aangelegd, in dier voege, dat dezelve het plein voor de

³⁴ Scheurbroeken, nu thv Oude Wouwsebaan.

aangevangene parallelle bestreken, en voor dat de dag aanbrak, waren reeds twee batterijen behoorlijk gemonteerd, en was men meer dan twintig roeden ³⁵⁾ met den loopgraaf gevorderd. Dienzelfden nacht was voor de schansen Rovère en Moermont met dergelijke werkzaamheden begonnen.

In de vesting zag het er droevig uit: eene menigte en wel de voornaamste huizen waren door hunne eigenaren verlaten; sommige stonden ledig; in andere huisvestten de officieren, aan wie de zorg voor dezelve door de vorige bewoners was opgedragen. De zoetelaars hadden voor hunne huisvesting gezorgd, en voor zich geschikte huizen uitgezocht, waar zwermen van soldaten in en uit liepen.

Op den 12 Julij had de generaal Crönström, vergezeld door zijnen adjudant, zijne intrede in de vesting gedaan, juist op zijnen vier en tachtigsten verjaardag. Hij was een krachtige grijsaard, met eene korte ineen gedrongene, nog regt opgaande gestalte; van onder de borstelige wenkbrauwen blikten een paar blauwe oogen helder uit; witte lokken hingen rondom het eerwaardig hoofd en zijn aangezigt was blozend. Hij had eene heldere en bevelende stem. Doordien het podagra ³⁶⁾, waarmede deze veldheer reeds een aantal jaren behept was, en waarvan hij thans weder eenen aanval had te verduren, hem zoodanig knelde, dat hij niet gaan konde, moest hij van de haven, waar hij ter scheep was aangekomen, in eenen draagstoel naar de Grootte Markt gedragen worden, alwaar de Prins-Gouverneur hem opwachtte, en waar het garnizoen onder de wapenen stond. De officieren waren

³⁵ Roede: [Rijnlandse roede](#) = 3,76m; hier dus 75m

³⁶ Jicht

nieuwsgierig naar de eerste ontmoeting tusschen deze beide bevelhebbers.

De generaal Crönström liet zich langzaam langs de gelederen dragen. Een strenge blik, die hij op de rijen liet rusten, kondigde iedereen zijn karakter aan. Na deze inspectie stapte hij uit zijne draagkoets en begaf zich, op zijnen adjudant leunende, ter zijde, waarna de regimenten voor hem defileerden.

Nu spraken de beide hoofden elkander aan en, zoo als men vermoed had, viel het eerste onderhoud reeds niet gunstig uit.

De generaal Crönström sprak in eenen bevelenden toon, die door den Prins-Gouverneur werd beantwoord, als door iemand, die wel bekend was met het hooge karakter, waarmede men hem bekleed had, en die niet dulden zou, dat daaraan te kort werd gedaan.

Na het eindigen van dit eerste en korte onderhoud, zagen de hoofd-officieren, die daarbij tegenwoordig geweest waren, onder het naar huis gaan elkanderen bedenkelijk aan.

De Prins-Gouverneur was door den generaal Crönström uitgenoodigd, om in den nanniddag van denzelfden dag, bij eene inspectie van de vestingwerken, hem te vergezellen; ook de generaals Lelij en Lewe, benevens de directeur der Genie de Roij en Speate, een Engelsch ingenieur, die voor een paar dagen in de vesting aangekomen was, werden gelast, mede te gaan. Er werd een aanvang gemaakt met de buitenwerken, en wel met het tegen de Schelde leunende fort *Kijk in de Pot*; naauwkeurig werden verscheidene affuiten en andere voorwerpen beschouwd, en eenige afgekeurd met den last, dezelve dadelijk door anderen te doen vervangen.

Nu begaf zich Z. Exc. in den bedekten weg, tusschen de Bosch- en Wouwsche poorten. Zeven halve manen waren daarin gelegen, elk den naam van een der zeven provinciën dragende; vele doch on-

beduidende verbeteringen werden hier en daar bevolen, en het was reeds donker, toen de generaal aan de Wouw-poort weder binnen de stad gedragen werd.

Op denzelfden dag waren drie schepen de haven binnengeloopen, aan wier boord zich een aantal van driehonderd zee-soldaten en matrozen bevond, die zoo wel tot de Engelsche als Hollandsche zeemagt behoorden, en vrijwillig gevraagd hadden, om het beleg te mogen bijwonen. Zij werden gekommandeerd door den Hollandschen kapitein-luitenant ter zee Stavorinus. Deze versterking was zeer welkom; de manschappen hadden een uitmuntend voorkomen en men verwachtte onder hen goede artilleristen te vinden, waaraan men gebrek had.

Den volgenden dag werd de inspectie hervat. Nu werden de groote galerij, de kanonkelders en de ravelijns *Wouw*, *Dedem* en *Wassenaar* in oogenschouw genomen, daarna de bastions *William*, *Pucelle*, *Coehoorn* en *Belvédère*. In de kanonkelders der ravelijnen, zoo wel als op de lage flanken, liet Zijne Excellentie den voorraad van schroot, bussen en kardoezen aanzienlijk vermeederen; stukken van minder kaliber werden door zwaardere vervangen, en mortieren van een kleiner soort (kattekoppen genaamd) hier en daar doelmatig geplaatst. Van de hoogte der bastions zag men den vijand op marcheren, en zich voor de stad uitbreiden; enkele schoten werden van de bastions gedaan: dan daar deze weinig doel troffen, hield men daarmee op. De generaal was juist op het bastion *Coehoorn* met zijne inspectie bezig, toen de nog te Borgvliet geposteerde voorwacht inrukte, en tegelijk eene in dat gehucht uitbrekende vlam van de stadswal zichtbaar werd. Terstond werd de alarmmarsch slagen, en spoedig waren alle korpsen op de voor hun aangewezen plaatsen geposteerd.

Daar de verdediging der versterkingswerken van *Kijk in de Pot* van hoog aanbelang waren, werd dit fort aan den kapitein-luitenant ter zee Stavorinus en zijne medegebragte vrijwilligers toevertrouwd, om aldaar als vaste artilleristen dienst te doen.

De brand van Borgvliet was zoo hevig, dat de stad des avonds daarvan geheel verlicht was. De meeste ingezetenen van dit gehucht waren landbouwers en alle gebouwen vol hooi en stroo. Hoezeer gewaarschuwd zijnde, hadden zij waarschijnlijk dezen voorraad niet vooraf kunnen bergen. De wind was vrij hevig, en dikwerf voerde dezelve de brandende bossen stroo tot dicht bij de vesting; genoegzaam alle inwoners der stad stonden op de straat en zagen met eene toegenepene borst deze verschrikkelijke verlichting aan. De vlammen van Borgvliet schenen eene voorspelling te zijn van hetgeen volgen zoude.

Troosteloos sloop ieder dezen nacht zijne woning binnen. Te middernacht gingen de troepen naar hunne verblijfplaatsen; niets dan de bestemde wachten bleven in de werken.

Den 14den had er eene geheime zamenkomst van de beide opperhoofden plaats, ten gevolge waarvan expressen naar 'sGravenhage werden afgezonden. Eene verandering, door den Generaal bevolen, en waarin de Prins-Gouverneur niet wilde bewilligen, gaf aanleiding tot het vragen van nadere instructiën van hoogerhand. Gelukkig wisten beide heeren zich in dier voege te matigen, dat de breuk tusschen hen slechts aan weinigen bekend werd, en dat voor het algemeen eene groote overeenstemming tusschen hen scheen te heerschen. Alle beschikkingen werden nu door den Prins-Gouverneur genomen, die echter daarvan aan den Generaal rapport liet doen, en deswege zijne aanmerkingen ontving.

Voortdurend waren sommige burgers nog bezig met pakken slepen en inschepen van goederen terwijl anderen poogden, om hunne kelders, door het daarop brengen van mest en aarde, bomvrij te maken. De naast bij het front d'attaque gelegene kazernen werden ontruimd, doordien zij het eerst aan het vijandelijke geschut bloot gesteld waren; en de nachtlegers, tafels en banken overgebracht naar de groote galerij; waardoor de troepen in staat gesteld werden, om bij het eerste alarm dadelijk bij de hand te zijn.

Vroeg in den morgen van den 15den kreeg de Gouverneur rapport van de gedurende dien nacht door den vijand aangevangene werkzaamheden. Hij zond dadelijk een ordonnans aan den generaal Crönström, om hem hiervan kennis te geven, en begaf zich zelve terstond naar de wallen. Van de lunetten *Vriesland*, *Groningen*, het ravelijn *Wassenaar*, benevens van de bastions *William* en *Pucelle* werd daarop een hevig vuur begonnen, waardoor de nieuw opgeworpene wallen zeer beschadigd werden; de werkzaamheden werden echter aan dezelve onafgebroken voortgezet. De door den vijand uitgezette troepen hadden zich zoodanig achter de heggen verscholen, dat zij van de vesting af niet bemerkte konden worden.

In den daarop volgende nacht werd aan de paralelle ³⁷⁾ nog op drie andere plaatsen door den vijand met werken aangevangen: als tuschen de bastions *Pucelle* en *Coehoorn*, vlak voor de Boschpoort tegenover het ravelijn *Antwerpen*, en eindelijk aan de zijde der Schelde, tegen over het laatste lunet van *Kijk in de Pot*.

³⁷⁾ Een verbindingsloopgraaf tusseen meerdere zigzag naar voren liggende loopgraven. Vaak werden twee of drie van dergelijke parallellen aangelegd naarmate de vesting genaderd werd.

Weldra was het vuur, aan de zijde der belegerden, van het geheele front d'attaque algemeen; doch hoe hevig hetzelfde ook was, belette het echter niet, dat de Franschen onophoudelijk voortarbeidden. Nog gedurende twee dagen werd onafgebroken van de zijde der vesting geschoten, en door den vijand voortgewerkt.

Door den Gouverneur werd eindelijk, met overleg van den generaal Crönström, tot een uitval besloten. Reeds te twaalf uren des middags was dit voornemen op de parade aan de daartoe bestemde troepen bekend gemaakt. Kapitein van der Plasse vernam het insgelijks, en begaf zich toen naar zijne woning en naar boven voor het venster, dat voor de seinen was aangeduid. Een duivelsche lach omzweefde zijnen mond. Spoedig nam hij de daartoe bepaalde seindoeken en hing dezelve in het venster. Daarna verwijderde hij zich, alsof een spook hem vervolgde.

Vijfhonderd infanteristen en honderd gravers, met schoppen voorzien, deden onder geleide van den Gouverneur den uitval. Doch naauwelijks buiten de vesting gekomen, werden zij door de Franschen zoo vinnig aangevallen, dat zij zich, met achterlating van zeventig dooden en eene menigte gekwetsten, achter de palissaden, voor de lunetten *Zeeland* en *Utrecht*, in veiligheid moesten stellen.

Niettegenstaande het onafgebroken vuur der vesting, werden de werkzaamheden der Franschen voortgezet; nog geen kanonschot was door hen gedaan; verscheidene batterijen, langs de geheele linie van aanval, schenen als uit den grond op te rijzen, toen opeens, in den nacht van den 19den op den 20sten, de zes opgeworpene batterijen, bezet met ongeveer zestig stukken van verschillende kaliber, op de stad losbrandden. Deze vijandelijke morgengroet was zoo krachtig, dat

verscheidene huizen instorteden en eenige ingezetenen werden gekwetst of gedood.

Thans had het uur geslagen, waarop de rampen, die eene fel belegerde stad teisteren, en die zich in de vesting Bergen op Zoom meer en meer opeenstapelden, eenen aanvang hadden genomen.

Bladz. 2.

Steendrukkerij van H. J. Backer.

BERGEN OP ZOOM

IN

1747,

DOOR

N. J. de Wilde.

2^e DEEL.

GRONINGEN, bij W. VAN BOEKEREN.

1859.

BERGEN OP ZOOM

IN

1747.

De Prinses van Hessen Philipsthal, die zich bij voortduring te Steenberg ophield, ontving korten tijd, nadat de vijand was begonnen, de vesting Bergen op Zoom van zijne batterijen te bestoken, eenen brief van haren gemaal. Des vijands vuur was zoo hevig, dat zelfs in dit drie uren van daar gelegen stadje de glazen in de huizen rammelden. Met groote bekommring hoorden de Prinses en Louize Landberg, bij elkanderen zittende, de zoo kort op elkander volgende schoten. Gelijke zorgen drukten beiden ter neder, toen een brief door een bediende werd binnengebragt. De Prinses opende en las denzelven; en op haar gelaat liet zich eene hevige ontroering bemerken. Bedenkelyk zag Louize haar aan; nu stond de Prinses langzaam op en verliet het vertrek.

Na verloop van een kwartier uurs trad zij weder binnen, en zette zich bij Louize ter neder. Hoezeer door groote belangstelling geprikkeld, was Louize veel te bescheiden, om naar eene tijding te vragen, die de Prinses zoo hevig scheen aan te doen. Eindelijk begon de Prinses zelve te verhalen, dat de brief van haren gemaal reeds eene menigte ongelukken berigtte; dat meer dan tien huizen door het vijandelyk geschut verpletterd, en andere grootendeels beschadigd waren, en dat er op vier plaatsen reeds brand was geweest; eindelijk dat reeds nagenoeg honderd manschappen van het garnizoen gesneuveld en nog meer gekwetst waren.

Deelnemend hoorde Louize dit aan. "Ik twijfel niet", aldus sprak de Prinses, "of onder de laatsten zullen zich wel bekenden bevinden".

“Prinses”, zeide nu Louize ontroerd, “ik kan aan u bemerken, dat gij mij eene bedroevende tijding zult mededeelen. O, martel mij niet langer met onzekerheid: ik ben in staat het ergste te hooren. O, gewis is mijn broeder gesneuveld!”

“Neen”, antwoordde de Prinses, “dit is wel niet zoo; evenwel de betrekkingen van militairen moeten zich ook op het ergste voorbereiden: het leven van een krijgsman behoort den staat. Uw broeder is gekwetst”.

“Goddank, hij leeft dan nog?”

“Vlei u niet te veel, meisje! Zijne wond is van dien aard, dat de geneesheeren nog geene uitspraak over dood of leven kunnen doen”. “Ik moet er heen”, riep Louize opspringende. “Ik moet hem verzorgen, oppassen! Misschien is mijne zorg alleen in staat, om zijn voor mij zoo dierbaar leven te redden”.

“Meisje, gij - naar eene belegerde vesting; waar gij zonder eenige bescherming aan alles kunt blootstaan; want de Prins, mijn echtgenoot, heeft nu andere bezigheden. Ieder oogenblik zoudt gij de grootste gevaren van allerlei aard beleven; dit is onmogelijk!”
Mevrouw”, snikte Louize, en stortte voor haar op de kniën, om Godswil, laat mij vertrekken. Wees mij behulpzaam. Niemand op de wijde wereld heb ik, die mij zoo dierbaar is, als mijn broeder; hetzelfde bloed rolt door onze aderen; het is mijn eenigste bloedverwant, waar zal ik, zoo hij sterft, een broeder wedervinden?”

De Prinses stond besluiteloos en schreide.

“Ik laat niet los, Mevrouw”, aldus vervolgde Louize, “uwe mensche-lievendheid zal mij daartoe in staat stellen. Nutteloos zou mij zonder hem het leven zijn: van het zijne, hangt het mijne af, zonder hem zoudt gij in mij eene verwelkende plant zien. Verhoor mijne bede en God zal eenmaal zich over u ontfermen, zoo als gij u thans over mij ontfermt”.

“Gij zult vertrekken, moedig meisje”, sprak toen de edele vrouw, en sloot haar, luid schreiende, in de armen. “Inderdaad gij hebt gelijk: niets lenigt en heelt beter, dan eene vrouwenhand. God weet, hoe spoedig ik u misschien volgen zal: want in dergelijke omstandigheden, zou ik mijn gemaal ook niet aan vreemde zorg toevertrouwen, en zoo goed als ieder ander, is hij dáár ginds aan gevaren blootgesteld”.

“God behoede u daarvoor”, zuchtte Louize, “maar mag ik nu vertrekken? Ik zal slechts weinig goed mede nemen: de wandeling is niet ver, eenmaal deed ik veel grootere en moeilijker zonder vermoeijenis”.

“Neen, Louize, dat mag ik niet toegeven. Al vertrokt gij ook op staanden voet met een rijtuig, dan was het nog niet mogelijk, de stad voor het vallen van den avond te bereiken; heb geduld, ik zal zorgdragen, dat gij morgen zoo vroegtijdig vertrekt, dat gij bij het aanbreeken van den dag in de vesting kunt zijn”.

Louize beseftte volkomen, dat de Prinses gelijk had, en liet de zorg voor haar vertrek aan hare beschermster over; dadelijk werden de noodige beschikkingen daartoe gemaakt. Louize was nu iets bedaarder geworden, en dus verhaalde de Prinses, dat haar broeder, zich naar de wal willende begeven, op het hoofd was getroffen door een dakpan, die van het dak van een huis, waardoor een kanonskogel was gevlogen, ter neder was gestort, dat hij bewusteloos was gezegen en, tot des middags vier uren, wel teekenen van leven, maar nog geene van bewustzijn had gegeven, en dat de geneesheeren de gevolgen nog niet konden berekenen.

Het was voor Louize een lange avond; zij was niet in staat iets te doen, terwijl de Prinses eenen brief aan haren gemaal schreef. Louize zoude te twee uren des morgens reeds vertrekken, en daarom besloot zij, om

van de Prinses afscheid te nemen, ten einde hare nachtrust niet noodeloos te storen.

Beiden waren innig geroerd. Louize was sprakeloos, en vertrok schreiende naar hare kamer.

Den volgenden morgen verliet Louize op den bepaalden tijd het stadje. Een paar moedige paarden trok het rijtuig vlug voort, en reeds was zij meer dan halfweg gevorderd, toen de dag aanbrak, en de Fransche batterijen op eens losbarsteden, zoodat de grond schudde en vijf of zes bommen tegelijkertijd ieder een vurigen halven cirkel over de stad achterlieten; een derzelve barstte in de lucht. De paarden werden schuw, steigerden en zouden, zonder de bekwaamheid van den voerman, op hol geraakt zijn. Louize sidderde aan haar gansche ligchaam. Eene vuurzuil steeg uit de stad op, er was brand; schot op schot viel, en nu en dan vertoonde een bom zijnen onheilspellenden boog; naar mate de dag meer aanbrak, werd dit laatste minder zichtbaar, maar daarentegen werd het gedreun vreesselijker. Nog klonk de kanonnen-donder, toen het rijtuig eene herberg, even buiten de Steenbergsche poort gelegen, stil hield. De voerman verklaarde, dat hij het niet durfde wagen, om met de paarden over de brug der vesting te rijden, maar verzocht aan Louize, om uit te stappen, terwijl hij aanbood, haar, na een oogenblik vertoevens, naar de vesting met haar koffer te vergezellen.

Vreesselijk schudde de grond door het onophoudelijke schieten; de dood hield feestdag. Louize stond voor de herberg. Het was reeds volle dag; zij zag niets dan een blaauwe damp boven de stad. Hevig klopte haar hart, doch de gedachte aan haren gekwetsten, misschien nu reeds overleden broeder boezemde haar moed in.

De voerman had onderwijl de paarden uitgespannen, de koffer werd op een kruiwagen gezet en nu ging het bevende meisje stadwaarts. De brug overgaande, zag zij in de drooge gracht, het lijk van eenen officier ten grave dragen; de epauletten, de degen en de ringkraag waren op het zwarte kled gehecht.

In de eerste dagen van het beleg werden de officieren met militaire eerbewijzingen begraven. Het bloed stolde Louize in de aderen; hare kniën knikten en zij moest zich, om niet ter aarde te vallen, aan de leuning der brug vast houden. Nog eenmaal sloeg zij den blik op de treurige plegtigheid; het geleide bij dezelve droeg de uniform van haren broeder niet. Dit stelde haar eenigzins gerust, want het was haar bekend, dat de laatste eer alleen door die troepen werd bewezen, welke tot het korps behoorden, waarbij de overledene diende.

Zij stapte nu verder voort de poort binnen en volgde de Steenbergsche straat. Aan het einde van dezelve voerde men eene brandspuit met den meesten spoed aan, begeleid door eene groote menigte. Weldra vernam zij, dat er brand was. Zij spoedde zich voort en bereikte het Markiezenhof, hetwelk thans niet meer door den Prins van Hessen Philipsthal bewoond werd, die niet verre van daar eene kleine woning had betrokken ³⁸). Zich derwaarts willende begeven, zag Louize twee draagbaren voorbij brengen, waarop zwaar gekwetsten lagen; bewegingloos lagen de lijdens neder, en bij eenen druppelde het bloed door het linnen; zij werden naar het hospitaal vervoerd.

Zij ging een vijftig stappen voorwaarts, toen op eens een hevig gesuis in de lucht en schier tegelijkertijd een geweldige slag zich deden hooren; daarop volgde een vreesselijk gekraak, en ter plaatse, waar zij voorbijgegaan was, stortte eene woning in, waardoor zij met puin en

³⁸ Zwijnshoofd in de Moeregebstraat.

gruis bedekt werd. De adem stikte in hare borst en nauwelijks had zij kracht, om zich van de plaats, waar zij stond, te verwijderen. Sidderende en bijna bezweken bereikte zij eindelijk de woning van den Prins-Gouverneur. Zijne Excellentie was reeds op de wallen. Een bediende, die haar herkende, geleide haar in eene kamer, met verzoek, om den Prins aldaar te willen wachten, en zette haar eenige ververschingen voor. Geen der huisgenooten wist iets van haren broeder te zeggen, en het eene uur verliep na het andere, eer de Prins te huis kwam. Eindelijk zag zij in de verte eenige officieren naderen; zij herkende haren beschermer aan de ster op zijne borst, die voor haar eene ster van hoop was. Met stof en gruis bedekt, trad hij binnen en was niet weinig verwonderd, van Louize aldaar te vinden. Zij gaf hem den brief zijner gemalin over; terwijl de Prins denzelven las, vernam Louize uit het gesprek van het gevolg des Prinsen, dat de Franschen ook met gloeiende kogels hadden geschoten, waardoor de groote kerk en toren dezen morgen in brand waren geraakt en ingestort. “Uw broeder leeft nog”, zeide de Prins, “maar in zijnen toestand is, zoo ver mij bekend is, nog geene verandering voorgevallen. Ik zal een der heeren verzoeken, om u naar zijne woning te vergezellen. Kapitein, deze dame is de zuster van den luitenant Landberg; wilt gij wel de goedheid hebben, haar naar zijn verblijf te geleiden?” “Dit zal mij veel eer wezen”, antwoordde de kapitein. “Alles, wat noodig mogt zijn voor u en uwen broeder, zal mij aangenaam zijn, u van hier te bezorgen”, vervolgde de Prins tegen Louize, “en in elk voorkomend geval verzoek ik, dat gij u tot mij wendt”.

In eene onbeduidende woning, aan de Vischmarkt ³⁹), tot nog toe door de vijandelijke kogels niet bereikt, lag Louize's broeder. Zij trad hevig ontroerd binnen en werd in een klein vertrek geleid; juist was de chirurgyn aldaar met den gewonden bezig, die voortdurend bewegingloos te bed lag. Louize gaf te kennen, dat zij de zuster van den gekwetsten was en tot oppassing van hem was overgekomen, en vroeg vervolgens aan den heelmeeester, hoe de toestand van haren broeder was.

“Bedenkelyk”, antwoordde deze, de schouders ophalende, “evenwel niet hopeloos. Met zekerheid laat zich echter nog niets zeggen”.

De patient werd aan de zusterlyke zorg overgelaten en haar aanbevolen, om hem ieder kwartier uur het hoofd met koud water, door middel van een spons te bevochtigen.

Louize bleef alleen in het vertrek, zij ging naar het ledikant doch zocht tevergeefs naar de beminde trekken. Het hoofd was vreesselyk gezwollen, de oogen puilden schier uit het hoofd, en hier en daar waren bloedvlekken in het aangezigt zichtbaar. Langen tijd bleef zij op haren broeder staren, terwijl een kinderlyk gebed van hare lippen vlood.

Nadat zij eenigzins bedaard was, zag zij het vertrek in het rond: de grootste wanorde heerschte overal in de kamer; zij bragt alles behoorlyk in orde, en onder hare bestiering, kreeg het kamertje een zindelyker aanzien. Met de meeste zorgvuldigheid paste zij haren broeder op.

Niemand stond meer verwonderd, haar in de vesting te zien, dan kapitein Zoutelande. Het hartelykste medelyden met Landberg gevoelende, bezocht hij hem dikwijls. Het was hem buitendien hoogst

³⁹ Tegenwoordig St Catharinaplein geheten.

aangenaam, Louize van tijd tot tijd te kunnen zien; zoodra zijne dienstpligten dit veroorloofden, bezocht hij haar en bood zijne hulp aan, voor zoo verre zulks mogelijk was.

Het was Louize niet onaangenaam onder zoovele vreemden eenen bekende weder te zien. Dagelijks tweemaal deed de Prins naar den toestand van haren broeder onderzoek. Steenbeek bezocht haar ingelijks menigmaal en ondersteunde haar waar hij konde.

Niettegenstaande het onophoudelijk schieten van de vesting, had de vijand reeds op den drieëntwintigsten Julij genoegzaam de geheele parallele voltooid, die, in verband met de opgerigte batterijen en hoogten, welke zich meer achterwaarts bevonden, denzelven toelieten, om, zonder dat het van de vesting bespeurd konde worden, de troepen en werkers af te lossen en nieuwe versterking aan te voeren.

Op vier plaatsen was men reeds bezig, om zigzagsgewijze met de loopgraven voortwerkende, de vesting te naderen; vooral was men aanzienlijk gevorderd voor de lunetten *Utrecht* en *Overijssel*.

Ook voor de drie schansen Rovère, Pinson en Mourmont ⁴⁰⁾ was eene parallele geopend, en waren batterijen aangelegd; het onafgebroken schieten gaf te kennen, dat de vijand ook daar werkzaam was.

Op den vijfentwintigsten begon de vijand van drie nieuwe batterijen een vreeselijk vuur. Het gevolg hiervan was, dat des avonds twee geheele straten van de stad ⁴¹⁾ in puin lagen, en dat meer dan op tien plaatsen brand was ontstaan, die ongestoord bleef voortwoeden, daar

⁴⁰⁾ De forten Roovere, Pinsen en Moermont in de Linie naar Steenberg. De loopgraven werden echter alleen voor het fort de Roovere aangelegd.

⁴¹⁾ Hoogstraat en Kerkstraat.

niemand het meer waagde, om te naderen wegens de menigte kogels en bommen, die onophoudelijk nederkwamen.

De vijandelijke batterijen waren reeds zoo nabij de vesting opgeworpen, dat geen huis in de stad meer voor de kogels beveiligd was. Een derzelve vloog door het dak van de woning, waar Louise haren broeder verzorgde; een gedeelte van hetzelfde stortte met groot geraas ter neder. Hevig ontstelde het meisje, en het denkbeeld beangstigde haar, dat de afgelegenheid harer woning voortaan geene veiligheid meer beloofde. Zij gaf hiervan kennis aan den Prins-Gouverneur, welke haar aanraadde, om met haren broeder de groote galerij ⁴²⁾, die tot een hospitaal ingerigt was, te betrekken, als het eenige veilige oord, wat thans de stad aanbood. Dewijl haar niets anders overbleef, bewilligde Louise hierin. In der haast werd in de onderaardsche zaal een houten beschot geplaatst, en het daardoor afgeschotene gedeelte in een vertrekje hervormd, voorzien van eenige stoelen, een tafel, een kastje en twee slaapplaatsen.

Terwijl men hiermede nog bezig was, begaf Louise zich reeds op weg onder het neervallen van bommen en kogels; haar broeder, die thans wel van zijne bezwijming hersteld, maar nog zeer zwak was, en slechts met groote inspanning spreken konde, werd op eene draagbaar overgebracht. Het scheen, alsof alles, wat de oorlog ijzingwekkends opleveren kan, Louise wachtte. Aan de ruitstallen op de Nieuwmarkt ⁴³⁾ komende, alwaar de sortie ⁴⁴⁾ was, die tot het hospitaal leidde, zag zij een soldaat, op plundering betrap, doodschieten. Het lillend lijk

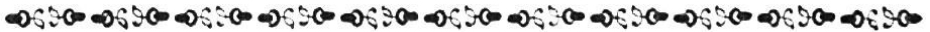
⁴²⁾ Mogelijk is hier bedoeld de galerij in de gracht aan de noordzijde.

⁴³⁾ Blokstal 1 werd gesloopt bij de aanleg van de Westersingel in plm 1967

⁴⁴⁾ Voor de toegang tot een ravelijn lag daartoe in de courtine van de hoofdwal een sortie; bij de Nieuwmarkt was deze er daarom niet, blijktens de kaart in de [Historische stedenatlas van Nedrland](#), aflevering 7, Bergen op Zoom.

werd in eene achter de strafplaats gegravene kuil geworpen en dadelijk met aarde bedekt.

Huiverend betrad Louize de groote galerij, midden door de kribben van zwaar gewonden of verminkten werd zij naar het voor haar ingerigte gedeelte van het hospitaal geleid. Akelig klonk haar het stenen en kermen van de in dit onderaardsche verblijf heerschende ellende in de ooren. Er behoorde meer dan gewone kracht, en eene zusterliefde, als de hare, toe, om te midden van zoo veel jammer, onafgebroken in hare zusterlijke verpligting te volharden.

In den avond van den 25sten was de hooge krijgsraad in de vesting vergaderd. De kommandant der artillerie had te kennen gegeven, dat de voorraad van bommen en granaten slechts tot den volgenden morgen zoude reiken en dat het buskruid sterk verminderde. Reeds voor verscheidene dagen had men de vereischte aanvraag, om nieuwen voorraad te bekomen, gedaan. De gemakkelijkheid, waarmede de vesting van het noodige konde voorzien worden, was oorzaak geweest, dat men dezelve niet, overeenkomstig het aantal en de belangrijkheid harer werken, van ammunitie verzorgd had. Het is wel waar, de generaals waren van hoogerhand uitgenoodigd, om spaarzaam in het gebruik der ammunitie te zijn, maar men begreep, dat deze spaarzaamheid, vooral nu de vijand met zijne werken zulke dreigende vorderingen maakte, ontijdig zoude zijn en den val der vesting bespoedigen.

Een berigt hiervan werd onverwijld naar 'sHage afgezonden; en tegelijkertijd vertrok een artillerie-officier naar Dordrecht, alwaar destijds een groot magazijn van oorlogsbehoeften was opgericht.

De oorlogsraad was nog vergaderd en bezig met beraadslagen, toen zich op eens een vreesselijke dreun deed gevoelen, waardoor de grond

schudde en beefde. Daar men onbewust was, wat hiervan de oorzaak mogt zijn, werd de zitting opgeheven en begaf men zich ijlings naar de wallen.

Een bombardier had een vijandelijk kruidmagazijn getroffen, zoodat hetzelfde met eene menigte gevulde bommen en houwitsers in de lucht vloog. De vijand scheen hierover wraak te willen nemen, althans in het begin van den nacht maakte hij zulk een hevig vuur, als tot nog toe geen plaats had gehad en voer daar onophoudelijk mede voort. Een aantal bommen en gloeiende kogels kruisten elkander boven de stad; uit wel tien huizen sloeg de vlam naar boven; hier en daar hoorde men het luid kermen der menschen, slechts afgebroken door de talloos op elkander volgende slagen, of door het gekraak van instortende woningen en vallend puin. Een donkere nacht vermeerderde de ellende.

Te drie uren beproefde de vijand eenen storm en wel op de schans *Rovère*, op de lunetten *Utrecht*, *Overijssel* en *Kijk in de Pot*. Op alle punten werd hij met groote dapperheid teruggeslagen. Vooral voor het lunet *Utrecht* was de aanval allerhevigst.

Vreesselijk teisterden de schrootbussen der vesting den aanrukkenden vijand; geheele rijen vielen, en het akelig gekerm en gehuil der gekwetsten vervulde de lucht.

De vijand vocht hardnekkig; stilzwijgend werden de gedunde gelederen aangevuld en naderde men de palissaden, waarachter de belegerden stonden; met dubbele geweren van achter de palissaden mikkende, bragt ieder schot den dood aan. Sommigen, beproevende om over de palissaden te klimmen, werden met de bajonet doorstoken.

Dan niets deed den vijand terug deinzen; de achterste gelederen namen dadelijk de plaats der voor hen gevallen in. Van de zijde der

vesting verweerde men zich dapper en, na een half uur strijdens, was nog geen vijand levend over de palissaden gekomen.

De dag brak nu aan, en daardoor kon met meerdere juistheid van de vesting geschoten worden; het gevolg hiervan was, dat het overschot van twee vijandige regimenten, die den aanval gemaakt hadden, op de vlugt geraakten; de belegerden klommen over de palissaden en vervolgden hunnen vijand.

Ook Steenbeek, die bij de verdediging der palissaden was geplaatst, klom over dezelve heen en nam eenen Franschen officier gevangen. Vele vijandelijke soldaten ondergingen hetzelfde lot. Toen Steenbeek de palissaden wederom overklom, ontving hij een schampschot aan zijnen arm. Hij bleef echter, hoe hevig de wonde ook bloeden en hem smarten mogt, getrouw op zijnen post.

Het glacis der stad leverde een akelig tooneel op: de bonte kleuren van de uniform der gesneuvelden, schitterden op het gras, en schenen hier en daar gezaaid; doch langs de palissaden, waar men het hevigst gevochten had, lagen stapels van lijken op gehoopt. Eenige lijken hingen tusschen de palissaden, terwijl de morgenwind met de bloedige haren speelde. Dertien honderd misvormde lijken getuigden van de Fransche dapperheid en volharding, maar ook tevens van den moed der verdedigers.

Na afloop van het gevecht, begaf Steenbeek zich achterwaarts, om zich te laten verbinden. Hoezeer de wonde van geen groot aanbelang was, bleek het toch duidelijk, dat hij in verscheidene dagen geen dienst konde doen.

Aan de officieren, die op de bedreigde punten hadden gestaan, werd ruimschoots de verdiende eer toegebracht.

Daar Steenbeek buiten staat was, om te kunnen vechten, werd hem opgedragen, om een aantal gekwetsten, die zich in de vesting als opstapelden, naar Rotterdam te vergezellen en hem verlof gegeven, om daar tot zijne genezing te vertoeven. Welk een geluk voor hem, hij zoude zijne Clara weder zien!

De Fransche maarschalk overzag met zijnen verrekijker het slagveld; treurig schudde hij met het hoofd, en zond eenen parlementair naar de vesting, om vier uren wapenstilstand, tot het weghalen en begraven der dooden, te verzoeken.

Gblinddoekt werd de door hem afgezondene officier binnen de vesting voor den hoogen krijgsraad geleid en bragt aldaar het verzoek van zijnen bevelhebber over. Na eenige minuten buiten de zaal, waar deze Raad vergaderd was, gewacht te hebben, ontving hij ten antwoord dat, daar de maarschalk in plaats van eene belegering eene vernieling van de stad scheen voorgenomen te hebben, er geene verzoeken van hem zouden worden aangenomen, en dat ook de verdedigers zich nimmer zouden vernederen, om iets van zulk eenen verwoester te verlangen.

Knarsetandend hoorde de maarschalk het rapport van den parlementair aan; zonder te spreken, keerde hij zich om, en wandelde met de handen op den rug, het vertrek op en neder. Niemand waagde het, hem te naderen, tot dat een zijner adjudanten hem berigtte, dat de batterij Dauphin, voor *Kijk in de Pot* opgeworpen, in brand was geschoten, en dat er uit hoofde van den verren afstand van het water, geene mogelijkheid bestond, om dezen brand te blusschen. De maarschalk liet zijn paard voorbrengen, en begaf zich in gestrekten galop naar de brandende batterij.

Een zware damp, die stadwaarts dreef en als eene wolk over dezelve hing, wees hem de plaats van dit ongeval aan. Daar gekomen, steeg hij

van het paard en begaf zich, door de loopgraven, naar de batterij. Genoegzaam alle de daarop zich bevindende troepen waren omgekomen, en lagen deerlijk misvormd tusschen de brandende balken en affuiten. Eene bom was in een kruidkist geslagen, en eene menigte gevulde bommen waren in brand geraakt, en zoo had dit ongeluk eene vreeselijke verwoesting aangerigt.

De maarschalk gelastte aan eenige gravers, om door middel van het opwerpen van zand, te beproeven om den brand te stuiten. Aan dit bevel werd dadelijk voldaan; doch, doordien de los opgeworpene verschansingen, door het springen der bommen, grootendeels vernield waren, stonden de werkers aan het vuur der vesting bloot; vooral uit het ravelijn *Antwerpen* werd een onafgebroken vuur onderhouden. Bij hoopen vielen de arbeiders neder, en eindelijk moest de maarschalk de stuiting van dit onheil opgeven.

In zijn hoofdkwartier teruggekomen, riep hij een zijner adjudanten tot zich en gaf dezen de noodige bevelen tot herstelling der batterij, toen een ordonnans-officier van den marquis de St. André, bevelhebber in de linie van fortificatie, hem kwam melden, dat de belegerden van de schans *Rovère* een uitval gedaan hadden, en dat de vijand eene batterij vermeersterd en vier stukken geschut daarvan vernageld had, doch daarna, met een verlies van dertig dooden was teruggeslagen; eindelijk, dat de kapitein *Franchère*, adjudant van den kolonel der artillerie door eenen boer, dien men gevangen had genomen, zwaar gewond was.

“Hang dien kerel aan den hoogsten boom op”, zeide de maarschalk..

“Maar, Uwe Excellentie

“Gij hebt mijnen wil vernomen”, vervolgde de maarschalk driftig, en, zijn paard de sporen gevende, snelde hij voort.

De officier schudde afkeurend met zijn hoofd, wendde langzaam zijn paard om, en reed naar het hoofdkwartier zijns bevelhebbers, dat op eene buitenplaats, tegenover het fort Moermont, gevestigd was, en bragt zijne orders over. De gevangene boer werd gebonden voorgebragt, en nu had, door middel van een tolk, een gesprek tusschen hem en St. André plaats. De markies, op zijn horologie ziende, zeide: “gij hebt nog twee uren leventijd over; beschik, indien gij nog beschikkingen te maken hebt, over dien tijd”.

De boer zweeg.

“Wel nu”, hervatte de markies zachter, “hebt gij niets te zeggen? Begeert gij geene geestelijke hulp?”

“Ik heb geen troost noodig”, antwoordde de boer; “de dood is de eenigste weldaad, die ik van de Franschen verwacht”.

“En hebt gij niets na te laten?” vervolgde de markies; “blijven er geene personen achter, die u dierbaar zijn?”

“Mijne bezittingen zijn verwoest, mijne velden doorgegraven en platgetreden; mijne eenige dochter is, in mijne tegenwoordigheid, door een uwer hoofden onteerd, en ik, toen ik haar ontzetten wilde, ben gruwelijk mishandeld. Vervolgens is mijne woning boven mijn hoofd in brand gestoken. Alleen om mij te kunnen wreken, was het leven mij dierbaar; ik redde mij zelven, doch al mijn have en vee niet alleen, maar ook mijne hoogbejaarde moeder en mijne bewusteloze huisvrouw zijn in de vlammen omgekomen. Zeg, mijnheer! kan het leven nu nog eenige waarde voor mij hebben?”

De markies was getroffen, en gelastte, dat men den boer zoude wegleiden. Daarna wendde hij zich tot den ordonnans-officier, die alles had aangehoord, en zeide: “Wel nu, d’Arôle, wat dunkt u hiervan?” “Het is eene voor de wapenen van zijne Majesteit onteerende daad, maar....”

“Nu!”

“De bedrijver schijnt door zijne aanzienlijke betrekkingen buiten bereik van straf te zijn”.

“Helaas maar al te waar”, zeide de markies, draaide zich om, en wandelde eenmaal de kamer op en neder.

Vervolgens bleef hij staan en zeide: “Maar wat nu te doen?”

“Ik kan geen raad geven”, antwoordde d’Arôle met het hoofd schuddende, “ik wil Uwe Excellentie evenmin aanraden, tegen de subordinitie te handelen, als om den gevangenen boer te doen ophangen”.

“Zouden wij ons opnieuw bij den maarschalk durven vervoegen?”

“Zijn bevel was stellig; hij weigerde zelfs, om de verontschuldiging, die ik nog wilde inbrengen, aan te hooren; bovendien is de maarschalk heden slecht gehumeurd, en uwe voorspraak zoude misschien slechts strekken, om zijn ongenoegen te vermeerderen”.

“Gij hebt gelijk, maar moet ik dan dien armen duivel doen ophangen?”

D’Arôle haalde zijne schouders op en zeide: “Indien iemand aan het leven van dien man moet gelegen zijn, dan is het de markies de Lière. Als er nog eenig overblijfsel van menschelijk gevoel in zijne borst is, dan zal hij niet noodeloos de reeds gemaakte slagtoffers zijner wellust vermeerderen”.

“Dat geeft u de hemel in, d’Arôle! wij willen dadelijk naar hem toe”.

De ons bekende markies de Lière, kolonel der artillerie, had het buitengoed Ruitershoven, aan den Bredaschen weg gelegen, tot zijn verblijf gekozen. Op deze plaats had in vroegere tijden de held, door wiens moed en ervaring het Vaderland tot beheerscheresse der Zeeën verheven werd, en bij de speer, door de Hollandsche maagd gevoerd,

den drietand gevoegd heeft, menigmalen zijn verblijf gehouden ⁴⁵⁾ ⁴⁶⁾. De markies, die voor een opengeschoven raam zat te lezen, zag de beide heeren naderen en riep hun toe:

“Waaraan, mijne heeren, heb ik het geluk van uw bezoek te danken?” Dit zeggende, stond bij op, om zijne gasten buiten aan de deur te ontvangen.

Na de gebruikelijke pligtplegingen begon de generaal de St. André aldus:

“De boer, die het op uw leven gemunt en uwen adjudant gekwetst heeft, is, zoo als gij weet, in onze handen”.

De markies de Lière knikte met het hoofd en zag den spreker met groote oogen aan.

“Ik wil mij niet vermeten, u te berispen, maar gij zult toch gaarne erkennen, dat er veel voorafgegaan is, hetwelk den man tot dat voornemen aanleiding heeft gegeven”.

“Volstrekt niet, lieve vriend!” antwoordde de Lière, “ik heb mij jegens zijne dochter eenige vrijheden veroorloofd; en was het nu de moeite wel waard, wegens zulk eene beuzeling, zooveel geweld te maken, en op mij aan te vallen? Waarachtig, indien er geene husaren in kwartier waren geweest, dan had de kerel mij vermoord. Volgens het regt van

⁴⁵ Dit buitengoed ligt drie kwartier uurs van de vesting, en wordt van achteren door kreupelhout begrensd. Niet verre van daar vliet het beekje de Zoom, aan welks oevers, op eenigen afstand, verscheidene aanzienlijke boerenwoningen zijn gelegen. Volgens eenen geschiedschrijver, zoude de Ruiter in 1607, op eene dier hoeven, vroeger de Groot, later de Leeuwerk genaamd, geboren zijn. Zeker is het, dat hij burger der stad was, en zich gaarne op dit buitenverblijf bevondt; in het ijzeren hek, dat het voor het huis gelegen plein van den weg scheidt, staat zijnen naam nog te lezen.

⁴⁶ Dit landgoed lag N. van de weg naar Wouw, ongeveer waar thans de lus in het verkeersknooppunt A58 – A4 ligt.

den oorlog zijn wij over alles, wat in onze magt is, heer en meester, en dus ook over de lichamen. Daarenboven, duizend van de voor- naamste dames in Parijs zouden er eene eer in stellen, de hulde van den markies de Lière te ontvangen. Zoude ik mij dan, op mijn eigen grondgebied, bekreunen wegens wegens zulke kleinigheden, en mijne lusten beperken? En hoe kan men met meer vrucht het menschelijke geslacht verbeteren, dan door een edelen tak op eenen wilden stam te enten?”

“Men heeft verschillende wijze van denken, mijnheer”, zeide de markies de St. André. “Ik voor mij, in welken stand ik ook ware, zoude mij in de plaats van den gevangenen zeer ongelukkig achten, wanneer mijne dochter onteerd was, en niet alleen mijne goederen, maar ook mijne moeder en echtgenoot verbrand waren”.

“Verkeerde grondbeginselen, passende voor den gemeenen man, mijn vriend! en die verwarring in de wereld brengen. Overigens ik gaf tot den brand geen last, dat deden die duivelsche husaren, en of nu die oude heks mede geroosterd is, dat is van geen aanbelang. Van dat volk is overvloed genoeg; wat de huisvrouw betreft, die had kunnen vlugten. Deze is derhalve zelve oorzaak, dat zij verbrand is. Waarachtig, ik had het nog goed voor, en de meid een kroon in de hand willen stoppen, hoezeer wij als overwinnaars geene penning verschuldigd zijn”.

“Ik bemerk het wel”, hernam de generaal de St. André, “hetgeen ik van u wenschte, zal wel niet geschieden”.

“Het zal mij aangenaam zijn”, antwoordde de Lière, “aan u eenige dienst te mogen bewijzen”.

“Wel nu, ik wilde uwe voorspraak bij den maarschalk voor den armen boer, die ter dood veroordeeld is, verzoeken. Indien de markies vergiffenis schenkt, dan zal de maarschalk dezelve niet weigeren”.

De markies de Lière zweeg een oogenblik stil, en hief eindelijk aan: “Hoe gaarne ik u ook genoeg wenschte te doen, moet ik dit volstrekt weigeren. Als die dolle kerel in het leven bleef, dan was het mijne niet zeker, en zelfbehoud is onze eerste pligt. Wat is er ook aan zulk eenen ellendigen boer gelegen. Duizende knappe mannen moeten misschien, eer er veertien dagen verlopen zijn, in het stof bijten. Waarachtig om een boer meer of minder, verandert de wereld haren loop niet. En dan moet men de boeren eerbied leeren, en toonen, hoe zij ons moeten behandelen. Een gestreng voorbeeld zal hun doen zien, wat zij, bij den minsten tegenstand, te wachten hebben”.

“Ons bezoek is dus tevergeefs gedaan”, zeide de generaal de St. André en stond met zijnen ordonnans-officier op.

“Het doet mij leed, u iets te moeten weigeren maar ik kan niet anders. Mag ik u iets aanbieden?”

De heeren bedankten, namen afscheid en reden stilzwijgende terug. De generaal de St. André gaf, te huis komende, aan een zijner adjudanten last, om den boer ter plaatse te brengen, alwaar hij het feit had gepleegd; het was niet verre van het verblijf van den markies. Na eenige oogenblikken hing de boer aan een tak van eenen eiken boom. De markies had de wreedheid, om ooggetuige van deze verschrikkelijke daad te zijn en verklaarde, nimmer eene vrucht aan een boom te hebben gezien, die hem zooveel genoeg veroorzaakte, als deze. Acht dagen later werd, in een achter het huis gelegen vijver, een lijk drijvende gezien, het was dat van het onteerde meisje, hetwelk, in een aanval van waanzinnigheid, zich zelve van het leven had beroofd.

Het gebrek aan ammunitie werd dagelijks in de vesting meer merkbaar; slechts spaarzaam was hetzelfde in de laatste dagen uitgedeeld. Ook bij den vijand, die onophoudelijk met graven voortging, scheen hetzelfde gebrek te heerschen.

Van tijd tot tijd waren er verscheidene Fransche deserteurs aangekomen en bij de compagnie van kapitein van der Plasse ingelijfd, zoodat dezelve grootendeels uit overloopers bestond. Na lang wachten, kwam er eindelijk een transport-wagen met ammunitie binnen de vesting, en de vijand ondervond dit op den daaropvolgenden dag. Bemoedigend was ook het rondlopende gerucht, dat er hulptroepen op weg waren tot ontzet.

De dienst werd langzamerhand zwaarder, schier altijd stond men onder de wapenen, terwijl, door het groote getal dooden en gekwetsten, het aantal strijders van lieverlede sterk verminderde, zoodat deze tijding elk een ten hoogsten welkom was.

Steenbeek was intusschen bij Clara gekomen. Onuitsprekelijk groot was hun geluk; en in haar bijzijn kon Steenbeek ligtelijk zijne wonde vergeten. Reeds waren, sedert zijne komst te Rotterdam, zeven dagen verlopen, toen hij van Zoutelande een brief ontving, welke hij aan Nieman en zijne dochter voorlas, waarvan de inhoud aldus luidde:

“Beste Steenbeek! Ik heb u zoo veel te zeggen, dat ik bijna niet weet, waarmede te beginnen, en deze brief zal er vrij verward uitzien, daar ik het een door het ander zal melden, naar mate het mij voor den geest komt. Evenwel als gij bedenkt, hoe de hersenen van uwen vriend door het onophoudelijk schieten en dreunen geschokt worden, dan zult gij mij dit wel willen vergeven, te meer nog, daar ik dezen schrijve (mijne voormalige woning ligt reeds lang in puin), tegenover Louize Landberg, die nog altijd haren gewonden broeder

oppast, en welke de vriendelijkheid heeft, om mij in haar onderaardsch verblijf te laten schrijven, zoodat er tusschen beiden wel eens gesproken wordt en mij de draad ontglipt. Daarenboven worden wij dikwijls geroepen tot bezigheden van allerlei aard. Het gaat hier even vrolijk toe, als bij uw vertrek, of liever nog erger ziet het er uit, daar schier dagelijks nieuwe batterijen tegen de vesting, als het ware uit den grond, oprijzen, om meerdere vernieling aan te brengen; daarbij naderen de Franschen de vesting dagelijks meer. Tevergeefs beproeven wij uitvallen: òf de waakzaamheid der Fransche troepen is zonder voorbeeld, of, maar dit kan niet zijn, verraad moest onder ons schuilen.

Verscheiden onzer kameraden zijn reeds gesneuveld, onder anderen Mallet en Walle. Anderen verminkt, waaronder Papely, die een arm en schouder verloren heeft; ik geloof niet, dat hij het leven behoudt. Hij ligt met de gekwetsten in onze casemat; terwijl ik dezen schrijf, klinkt zijn gekerm mij in de ooren.

Vriendlief, gij gevoelt wel, dat de eer mij noodzaakt, om vol te houden; evenwel nu eerst begrijp ik, wat voorregt het geruste burgerleven in zich heeft, en dat de uniform door den duivel is uitgedacht. Als ik mij verbeeld Louize als echtgenoot te bezitten - maar weg met die bedriegelijke beelden, die mij telkens onwillekeurig voor den geest komen; zij voegen niet in eene schilderij vol van brand, verwoesting en dood. Nu eerst gevoel ik eene tot hiertoe mislukte bestemming; vergeefs roepen eer en vaderlandsliefde: beiden, ik erken het, zijn vermogend, maar nog magtiger is de stem der natuur.

Waarom zoude ik het u verhelten? Ik heb Louize lief, met de geheele kracht mijner ziel, en het kost mij veel moeite, de bekentenis hiervan voor haar te moeten verbergen; telkens zweeft, dezelve mij in hare

tegenwoordigheid op de lippen. Alleen het denkbeeld, van zulk eene verklaring te doen aan het ziekbed van eenen broeder, bij de ijsselijkheden, die ons omringen, sluit mij den mond.

Wat zal de toekomst opleveren, vraag ik duizendmalen; maar het orakel zwijgt. Zoutelande, zult gij wel zeggen, hoe zijt gij veranderd; verre maar ook bij u zal wel verandering merkbaar zijn, en geen wonder.

Hedennacht was ik op de lunette Utrecht, het schieten van weerszijden was onafgebroken, wij hadden 12 dooden bij de compagnie: een sergeant, jong en zeer geschikt, van wien ik veel werk maakte, werd niet verre van mij het hoofd afgeschoten; ik werd met zijn bloed en hersenen overdekt. Te twaalf uren van mijn post komende, vind ik mij in eenen krijgsraad benoemd, om eenen artillerist, die in een huis gesloopen is en daar geplunderd heeft, te vonnissen. Het was een knap man, omstreeks dertig jaren oud, hij had geene versooning in te brengen, hij was overtuigd, ik moest het doodvonnis onderschrijven. Dit was het eerste; de pen beefde in mijne hand. Ik geloof zelfs, toen ik teekende, dat ik de oogen gesloten heb, om mijn werk niet te zien.

Wel is waar, hij was strafbaar volgens de wet, en in deze tijden behoort die meer dan ooit gehandhaafd te worden, nochtans het woord doodvonnis zal altijd iets ontzettends voor mij hebben.

Twee uren na de onderteekening werd de kerel met een hennippen das versierd ⁴⁷); wij waren - bij de executie, die op de markt plaats had, tegenwoordig. Juist toen de misdadiger den geest gaf, sloeg eene vijandelijke kogel eenen ruiter, die tot het executie-commando behoorde, van het paard.

⁴⁷ Een hennepen das; eufemistische benaming van de strop.

Waarlijk, dergelijke voorvallen zijn niet geschikt, om de vrolijkheid en goede luim te bevorderen en te onderhouden. Het liefste en genoegelijkste is mij het uurtje, als ik, vrij van dienst, Landberg's zuster mag bezoeken: bij haar alleen kan ik alles vergeten, en een vriendelijke blik van haar zoude ik voor geene wereld verruilen, en toch ligt daarin alle mijne mismoedigheid. Haar te zien, heeft mijne verbeeldingskracht opgewekt; duizend schoone droomen waren het gevolg daarvan en eene vergelijking van deze idealen met mijnen tegenwoordigen toestand doet mij eerst merken, wat ik ben, en wat ik had kunnen worden.

Dacht gij wel, dat ooit onder mijn grenadierskap zooveel nadenken zou huisvesten? Ik zelf had dit nooit gedacht, en ik kan niet zeggen, dat onze stand daarbij wint: integendeel ontvang ik meer en meer de overtuiging, dat, hoe minder de soldaat denkt en redeneert, hoe beter hij voor zijnen stand geschikt is. Hoe zoude hij ook anders het klatergoud, hetwelk men hem in de handen stopt, voor echt metaal kunnen aanzien?

Eergisteren hebben de vijanden een hevigen storm op de schans Rovère gedaan, doch majoor Fiddinga heeft hen zoodanig teruggewezen, dat zij wel geenen lust zullen hebben, om in het eerste etmaal den aanval te hernieuwen. Volgens ooggetuigen, lag het terrein voor de buitenwerken bedekt met lijken.

Den daarop volgende nacht werd een uitval van daar gedaan, en met zoodanig goed gevolg, dat eene batterij overrompeld, de stukken vernageld, en de bezetting nedergehouden of gevangen genomen werd.

Gisteren deed ik dienst op het bastion Pucelle, dat er al vrij gehavend uitziet. Op dit bastion, en op het daarnevens liggend Coehoorn, heeft de vijand het voornamelijk gemunt. Ook aan de

daar voor liggende lunetten Utrecht en Gelderland, en het ravelijn Dedem, is reeds vrij groote schade geleden; welke men, zoo spoedig doenlijk is, tracht te herstellen. Ik zag daar ook van der Plasse, daar die in reserve tusschen beide bastions geposteed stond. Aan hem is eene merkbare verandering te bespeuren: de vroeger zoo bloeiende man heeft tegenwoordig eene kleur als een joden paasch brood ⁴⁸); nu de keuken is doorgaans verduiveld schraal, en daarbij moet men genoegzaam altijd op de beenen zijn, en heeft men weinig of geen slaap.

Kolonel Lewe is altijd nog ons voorbeeld; overal, waar gevaar is, kan men zeker zijn van hem te zullen vinden; en zijne tegenwoordigheid oefent eenen ongemeenen invloed op de soldaten uit; heden hadden wij daarvan weder een nieuw bewijs.

Er werd een uitval gedaan, maar de waakzaamheid der Franschen verijdelde denzelfen en wel zoodanig, dat de onzen in verwarring geraakten en op de vlugt gingen; nu hadt gij den kolonel moeten zien: zijn moed en zijne taal werkten zoo krachtig, dat de onzen aan het staan raakten, en, ondersteund door de batterijen en het vuur van de in den bedekten weg geposteede soldaten, den vijand weder teruggedreven; waarschijnlijk zoude, zonder de tegenwoordigheid van den kolonel, de vijand tegelijk met de onzen in de stad binnen gedrongen zijn.

Ook onze andere chefs zijn steeds ter plaatse te vinden, waar hunne tegenwoordigheid noodig kan geacht worden. Wij zijn nog vol moed, en hebben besloten, om de vesting tot het uiterste te verdedigen; te meer, daar wij ons verzekerd achten, dat de Staten

⁴⁸ [Matses](#): een plat brood zonder gist of zuurdesem dat herinnert aan de uittocht uit Egypte.

een zoo gewigtig punt, den sleutel van Holland, niet zonder ontzet zullen laten.

De tijding van naderende hulptroepen loopt reeds bij ons rond. Landberg is nog altijd schier bewusteloos; men heeft besloten tot eene operatie aan zijn hoofd; zijne zuster is onvermoeid in hem te verzorgen, en indien hij herstelt, heeft hij, naast God, zijn leven aan hare verpleging te danken.

Het huis van den heer Nieman is half vernietigd, de overblijfselen worden thans bewoond door eene zoetelaarster.

Ziedaar vriend! al wat van belang is, u gemeld. Ik weet niet, of ik wenschen zal, dat uwe kwetsuur spoedig moge heelen: althans om zich uit de armen van teedere liefde te rukken, ten einde onmiddellijk onder het bereik van de zeis des doods gesteld te zijn, is niet zeer wenschelijk, hoezeer, wat mij betreft, ik zeer naar uwe trouwe vriendschap verlang. Thans gevoel ik dubbel, dat ik alleen in de wereld ben.

Dit is misschien de laatste brief, welken gij van mij ontvangt, en dan had ik toch eenen vriend hier, die mij de oogen sloot en mijn lijk naar den grafkuil geleidde. Ik heb dezer dagen mijn testament gemaakt; ook aan u heb ik eenige beschikkingen opgedragen, die gij niet weigeren zult, voor mij ten uitvoer te brengen.

Het is geen gebrek aan moed, dat mij hiertoe bewogen heeft; dit zij verre. Doch er is een gevoel in mij, eenen naam weet ik het niet te geven, als of de dood mij nabij was. Tevergeefs verzet zich mijne rede tegen dat denkbeeld: die inwendige stem is te luide, dan dat ik haar tot zwijgen kan brengen. O vriend! ik kan wel niet betreuren het leven te moeten missen, want, zoo als ik het nu beschouw, heeft het tot dusverre weinig wezenlijke waarde voor mij gehad: ik heb mijnen tijd in nietigheden verspild en den schijn van vele zaken voor

iets wezenlijks gehouden. Tot dusverre heb ik voor mij zelven een nutteloos leven geleid en het nut, aan anderen bewezen, is alleen uit behoefte voortgevloeid. Maar van den anderen kant beschouwd, wil ik nog gaarne leven, een nieuwe horizon voor mij is opgegaan; nu ik eene nieuwe toekomst, een nuttig, onzer bestemming beantwoordend leven in duizend schoone beelden kan tegemoet zien, en er eenige aanleiding bestaat, dat deze idealen zich zouden kunnen verwezenlijken.

Maar laat de toekomst geven, wat zij wil, geene kleingeestigheid zal mij mijnen pligt uit het oog doen verliezen, en val ik, dan is mijn dood een offer voor mijn vaderland, het beste, wat ik in staat ben te brengen. Vaarwel, vriend, en groet uwe Clara voor mij”.

In dezen brief van Zoutelande was een van Louize Landberg aan Clara ingesloten. Zij schreef het navolgende aan hare vriendin:

“Hoezeer de toestand, waarin ik verkeer, en genoegzaam alles, wat mij omgeeft, mij in het schrijven verhindert, kan ik toch niet nalaten, een paar regeltjes bij Zoutelandes brief in te sluiten, verzekerd, dat dezelve u niet onaangenaam zullen zijn. Nog altijd zit ik bij het ziekbed van mijnen broeder, in een vochtig onderaardsch gewelf; den dag ontvang ik door eene opening in den muur, waarvoor ik een raam met geölied papier heb vervaardigd, om mijnen broeder voor de tocht-lucht te bewaren.

Dikwerf nogtans moet ik dit raam open zetten, om versche lucht binnen te laten. Ons verblijf ligt vol gekwetsten van allerlei rang; hun aanhoudend gekerm beneemt mij dag en nacht de rust, en zonder Gods hulp, zoude ik, zwak meisje, geene sterkte genoeg bezitten, om getuige van zoo veel ijsselijks te zijn, en mijnen broeder

naar behooren te kunnen oppassen. Evenwel doe ik dit, en Gode zij gedankt, dat ik in staat ben, om mijne zusterlijke pligt te vervullen. Mijn broeder bevindt zich nog altijd in denzelfden toestand. Veel heb ik te danken aan kapitein Zoutelande; hij voorziet mij van meest alle benoodigdheden. Van waar hij die weghaalt, is mij een raadsel, daar elkeen klaagt over gebrek aan verzorging en verfrissching. Dagelijks bezoekt hij mijnen broeder en altijd brengt hij wat mede. De Prins-Gouverneur heeft de goedheid, mij het eten van zijne tafel te zenden. Geloof mij, dierbare vriendin, het is zeer troostrijk, in zulk eene ellende zoo vele blijken van vriendschap te mogen ondervinden.

Van den toestand der vesting kan ik u weinig mededeelen. De vijand moet aanzienlijke vorderingen maken. Het schieten gaat onafgebroken dag en nacht voort, zoodat soms het onderaardsch gewelf dreunt. Wij zijn hier echter volkomen veilig; van tijd tot tijd verlaat ik de casemat, om een oogenblik in de frissche lucht heen en weder te wandelen; zelfs heb ik het groote genoegen genoten, om de openbare godsdienst bij te wonen, die, sedert de kerk in puin ligt, vlak voor mijn verblijf schier dagelijks gevierd wordt: indien het weder gunstig is, in de opene lucht, en anders in eene daartoe opgeslagen tent. Waarlijk ik geloof, dat de beproevingen en ongelukken, welke men ondervindt, iemand tot godsdienstigheid leiden. Gisteren werd het avondmaal gevierd; de bejaarde predikant Folkers nam de dienst aan hetzelve waar, na vooraf gesproken te hebben over Spreuken 3 vers 5, eerste gedeelte: Vertrouwt op den Heer met uw gansche hart. Hoe trof mij die plegtigheid! Eene groote schaar burgerlieden niet alleen, maar ook twee bataillons van de bezetting woonden dezelve bij. Vele bejaarde krijgers, van stof, zweet en kruid damp schier bruin, wischten heimelijk hunne tranen

af. Ook ik konde mij niet bedwingen, en moest mij zelve van gebrek aan vertrouwen beschuldigen, daar ik niet kon ontkennen, van menig uurtje schier moedeloos door gebragt te hebben, terwijl ik integendeel doordrongen moest wezen van dankbaarheid voor zoo vele voorregten, welke ik, vooral in de laatste dagen, heb mogen ondervinden. Ja mijne lieve Clara, de godsdienst is de ware bron van troost voor den lijder; het bewustzijn, dat elke traan geteld wordt, en dat de hemelsche Vader het lijden toeschikt, om ons tot het genot eener hoogere gelukzaligheid voor te bereiden, kan ons, zelfs bij het ondergaan van de grootste rampen, met kalmte, gelatenheid en onderwerping in ons lot doen berusten.

Dezen troost zal ik binnenkort wederom zeer behoeven, want mijn broeder moet eene gevaarlijke operatie ondergaan, waartoe ik hoop, dat God zijnen zegen zal geven; doch indien hij, ik durf het niet ter neder schrijven, want dan zoude ik bezwijken, die beproeving zoude ik niet kunnen lijden, dit gevoel ik, en onze liefderijke Vader zal ons wel niet meer te dragen geven, dan wij torschen kunnen. Wat ik, echter ook moge ondervinden, ik zal trachten, mij in een onbepaald vertrouwen op de voorzienigheid te oefenen, die mij, bij het gemis mijner ouders, en bij zoo vele ellende, die mij omringt, toch het voorregt heeft geschonken, eene vriendin als gij zijt, lieve Clara, te bezitten”.

De belangstelling en deelneming in het lot van deze ongelukkige stad klom in geheel oud Nederland met elken dag; zoo dat van allerlei oorden schepen met levensmiddelen en verkwikkingen in zulk eene ruime mate derwaarts werden gezonden, dat weldra een zekere overvloed van levensmiddelen, zoo voor den burger als voor den militair, binnen de stad heerschte.

Het begon de opmerkzaamheid van den kolonel Deutz te wekken, dat sedert acht dagen drie deserteurs, die vroeger van den vijand naar de stad waren overgelopen, en bij de kompagnie van kapitein van der Plasse waren ingelijfd geworden, zoodra zij tot de dienst in de buitenwerken gebruikt werden, wederom naar den vijand schenen overgelopen te zijn, althans derzelve lijken werden niet gevonden. Hij was steeds een opmerkzaam waarnemer van den kapitein van der Plasse geweest, die tegenwoordig meer dan ooit geslingerd scheen door onderscheidene aandoeningen. Nu eens was hij uitgelaten vrolijk, als een kind, met zijne kameraden spottende en lagchende, dan eens konde men hem de mismoedigheid uit de oogen lezen en schuwde hij iedere bijeenkomst. Eenige zijner kameraden scheen het toe, als of zijn blik, in het onzekere dwalende, iederen oogopslag ontweek. De omstandigheden echter, waarin men toen verkeerde, waren oorzaak, dat deze opmerkingen niet verder werden voortgezet, te meer, daar het bekend was, dat kapitein van der Plasse, aan wien reeds meermalen het bevel op de gevaarlijkste plaatsen was opgedragen, daar wel niet had uitgemunt, maar evenwel zijnen pligt had betracht. De kolonel deelde aan den Prins-Gouverneur zijne waarneming omtrent de Fransche deserteurs, en het vermoeden, dat hij koesterde, dat zoodanige personen den vijand tot spions zouden dienen, mede. Hij maakte den Gouverneur verder opmerkzaam op zoo vele mislukte uitvallen, en op andere gebeurtenissen, waaruit men konde afleiden, dat de vijand bekend werd gemaakt met hetgeen er in de vesting voorviel. Nog herinnerde hij hem, hoe kapitein van der Plasse met den Franschen Secretaris, die in het voorjaar de stad gepasseerd was, had rondgelopen, ja zelfs toen nog eenmaal, ter zake van onvoorzigtigheid, door Z. Hoogheid was onderhouden. Ook die Krömgtter, in wiens huis hij nog woont, zeide de kolonel, was hem niet bevallen.

De Gouverneur bewaarde in het eerst een diep stilzwijgen, stond toen van zijnen stoel op en wandelde een paar malen de kamer op en neder. Hij bleef eindelijk voor den kolonel staan en zeide: “Het is mogelijk; maar wat nu gedaan? Het komt mij voor, dat wij den veiligsten weg inslaan, wanneer wij den kapitein arresteren”.

“De zekerheid van de vesting”, was het antwoord, “vordert dezen maatregel”.

De Prins wandelde wederom herhaalde malen het vertrek op en neder, en vervolgde: “Neen kolonel! ik ben niet van dat gevoelen: nimmer waar ik ook het bevel heb gevoerd, is een man van eer onverdiend door mij beschuldigd en gestraft, en dit zoude, niettegenstaande de vele vermoedens, toch ditmaal het geval kunnen zijn. De Gouverneur mag geen onregt plegen; immers het doel heiligt de middelen, zal ook wel uwe zinspreuk niet zijn, niet waar, kolonel? Wij moeten eenen anderen weg inslaan”.

“Ik weet geen anderen”, sprak de kolonel.

Na een oogenblik stilzwijgens, hervatte de Prins: Heeft de kolonel zijn vermoeden ook reeds aan meerdere personen medegedeeld?”

“Neen; ik achtte het mijnen pligt, dezelve het eerst aan Uwe Hoogheid te openbaren”.

“Dan verzoek ik u, hetzelfde geheim te houden, met uitzondering voor een vertrouwd Officier, dien gij naar uwe keuze kunt uitzoeken. Aan beiden draag ik op, om de gangen van den kapitein van der Plasse zoo veel mogelijk na te gaan en zijne handelingen te bespieden; doch zonder dat het in het oog valt, en vooral raad ik u voorzigtigheid aan”.

De kolonel boog zich en verliet zijnen bevelhebber, om deszelfs bevelen uit te voeren.

Op Zaterdag den 5 Augustus daaraan volgende, trokken ongeveer tien duizend man van allerlei wapenen binnen het Fransche legerkamp, ten einde de troepen, welke het meeste door het beleg geleden hadden, af te lossen. Dienzelfden dag hield de generaal Löwenthal monsterring over dezelve, en was zeer tevreden, dat alles in zulk een goeden staat was; de hoofdofficieren werden door hem op den volgenden dag tot een ontbijt genoodigd. De maarschalk was dien dag ook in de loopgraven geweest, en had met goedkeuring de vorderingen gezien, welke in de laatste dagen waren gemaakt; reeds was men, op weinige schreden na, de pallissaden, die den bedekten weg van het glacis scheidten, genaderd.

Den volgenden dag was het aantal gasten op *Hengstmeer*, het verblijf van den maarschalk, zoo groot, dat het huis schier te klein was. Voor dat men zich aan tafel zette, ontving de gastheer een rapport van den observatiepost; dadelijk werden orders aan een paar adjudanten gegeven, die zich te paard zetteden, en ijlings wegreden.

De tafel was prachtig en van keurige spijzen voorzien, en de generaal de vriendelijkste gastheer. Menige toast werd gedronken. Reeds was men aan het dessert genaderd, toen, eene koets voor de deur stil hield, en twee der aanwezige hoofdofficieren, met niet geringe verbazing, hunne echtgenooten uit dezelve zagen te voorschijn komen. De algemeene vrolijkheid werd daardoor aanzienlijk vermeerderd; terwijl het feest voortgezet werd, nam het schieten hand over hand toe. Z. E. kreeg spoedig berigt, dat van de schans Rovere een uitval gedaan werd.

De officieren sprongen allen op, in verwachting, van bevelen van den maarschalk te zullen ontvangen. "Zet u, mijne heeren", sprak hij, laat dit u niet storen, ik wist het reeds vooraf, dat deze uitval plaats zoude

hebben; mijne maatregelen waren reeds genomen. Zoo als gewoonlijk, zullen wij de beeren wel weder in het hol terug drijven”.

Ieder nam weder zijne plaats in, doch het kon niet anders, of deze uitval werd het onderwerp van het gesprek. De maarschalk, heden bijzonder vertrouwelijk, verhaalde, dat de vijand dezen dag ook uit de vesting een uitval zoude beproeven. Een der hoofdofficieren stelde de mogelijkheid voor, om, bij het doen van uitvallen door de belegerden, tegelijk met hen binnen de vesting te dringen; althans meende hij, dat op deze wijze spoediger een voorwerk konde veroverd worden, dan met te graven. Eenigen stemden hiermede in, anderen verschilden met hem van gevoelen. De maarschalk had zijne gedachten hieromtrent nog niet uitgebragt, doch, uitgenoodigd zijnde, om te beslissen tusschen dit verschil van gevoelens, zoo verklaarde hij het voor zeer mogelijk, om eene vesting op de voorgestelde wijze te overrompelen. Dit deed den eersten spreker nog verder gaan, en wenschen, dat Z. E. het hun eens mogt toevertrouwen, om, wanneer weder een uitval gedaan werd, proef daarvan te nemen.

“Waarom niet heden reeds?” zeide de maarschalk lagchende.

“Het ware dan mogelijk”, hervatte de hoofdofficier, dat heden nog de Fransche vlag van de vesting wapperde”.

“Dat zou voortreffelijk zijn”, zeide eene der dames, “dan konden wij de eersten zijn, die daarvan de tijding in Antwerpen bragten. O! voor den Franschen soldaat is niets onmogelijk”.

De maarschalk zag de spreekster meer ernstig aan; daar hij een Zweed was, gevoelde hij zich eenigzins beleedigd, waarbij nog kwam het onaangename, dat er in gelegen is, wanneer beslissende beschikkingen worden voorgedragen, welke niet uit het brein van den veldheer zelve voortkomen. Hij had echter vermogen genoeg op zich zelve, om zijnen wrevel te bedwingen, te meer, daar de spreekster met de

voornaamste familiën van Frankrijk door bloedverwantschap was verbonden. Deze bemerkte dit niet, of scheen het niet te willen merken, en voer voort tegen haren echtgenoot te zeggen: “Lieve Jules, dan trek ik naar Parijs, en dan moet uwe excellentie veroorloven, dat ik den ordonnans-officier vervange, die dit berigt aan Z. M. overbrengt. Ik kan mij dan beroemen, dat ik, tijdens de overrompeling, in het leger was”.

“Het leger zoude zich zeer vereerd rekenen”, sprak de maarschalk; “door zoo veel bekoorlijkheden en talenten vertegenwoordigd te worden, maar de langzaamste weg schijnt mij hier de zekerste, om tot het doel te leiden; ook zijn de oude troepen te zeer afgemat voor zulk eene gewigtige onderneming, en de frisch aangekomene manschappen zijn nog niet genoeg van den marsch uitgerust”.

“Wat dat betreft”, aldus viel een der voorstanders van het plan, en een der daags te voren aangekomene kolonels, den spreker in het woord, “dan durf ik U Excell. verantwoordelijk zijn voor het gedrag der troepen; zulk een marschje heeft geenen invloed op hen; integendeel, zij branden van verlangen, om zich met den vijand te meten”. Al de overige officieren van de nieuwe troepen bevestigden dit gezegde. “Welnù dan”, sprak de maarschalk eindelijk, doch eenigzins onwillig, “laten wij het dan beproeven”.

Beide dames klaptten van vreugde in de handen, terwijl de maarschalk, zijn horologie voor den dag halende, zeide: “het is meer dan tijd, om werkzaam te zijn. De nieuw aangekomene troepen moeten allen onder de wapenen komen. Het regiment grenadiers van *Lotharingen* posteert zich in de loopgraven, ongeveer vijfhonderd treden van de poort; achter hen plaatsen zich, aan het eerste aansluitende, de regimenten *Picardie* en *Bourgogne*; de overige regimenten maken de reserve uit achter de paralel. Den vijand laat men zoo ver mogelijk voortrukken,

en de reserve zal naar den eisch van omstandigheden te werk gaan, terwijl de meeste stilte moet worden in acht genomen.

“Aan u mijnheer”, vervolgde de maarschalk, zich tot den eersten spreker wendende, “wordt het bevel opgedragen”. Dit zeggende, kwam eene min of meer ironische glimlach op zijn gelaat.

De officieren begaven zich in allerijl naar hunne posten, en de maarschalk wendde zich, met denzelfden glimlach, tot de dames en sprak: “Ook heb ik voor de dames eene tamelijk veilige plaats, een enkele kogel kan toch eene militaire vrouw niet afschrikken, - vanwaar het schouwspel, dat gegeven zal worden, in al zijnen omvang, aanschouwd kan worden. Wanneer u zulks mogt behagen dan zal ik de eer hebben, u derwaarts te geleiden; dan kunnen de dames zich niet alleen beroemen, bij het wapenfeit tegenwoordig te zijn geweest, maar ook alles te hebben gezien”. De dames gaven daartoe gaarne hare volmondige toestemming.

De koets kwam wederom voor en de beide vrouwen plaatsten zich in dezelve; de maarschalk reed met zijnen staf daarnevens en geleidde de dames tot aan den observatie-post. Hier bleef het gevolg van den maarschalk staan, terwijl hij met de dames, langs de heg, die de stad aan hun gezigt onttrok, den heuvel opklom en haar in het daar gebouwde hutje bragt.

Verscheidene malen zag de bevelhebber ongeduldig op zijn horologie. Eindelijk, na een half uur wachters, zag hij door den verreijker de troepen de stad uitrukken. Het was het regiment van *Stolberg*, dat den uitval deed; hetzelfde wendde zich regts van de poort af, naar de loopgraven, voor de lunet *Camus*. De maarschalk, dit bemerkende en den kijker aan een ander overreikende, zeide, met vol vertrouwen: “Die manschappen zijn gevangen of dood. Waarlijk, de uitvoering van het plan schijnt een gelukkig begin te zullen hebben. Zij zijn nu reeds

meer dan 300 schreden van de poort, en in de loopgraven. De onzen verdedigen zich daar flauw, waarachtig, het gaat naar wensch”.

De dames zagen steeds nieuwsgierig den spreker aan. Hij had te lang met Franschen verkeer, om niet galant te zijn; hij reikte den kijker aan eene der vrouwen over, die er terstond door zag, doch nauwelijks had zij haar oog er voor, of een salvo uit het klein geweer liet zich hooren.

De maarschalk rukte zonder spreken den kijker weder uit hare hand en drong de vrouw op zijde.

“Te vroeg, te vroeg”, gilde de maarschalk stampvoetende uit, onderscheidene salvo’s uit het klein geweer lieten zich opvolgend hooren.

Weldra klonk ook het geschut der vesting, en een dikke rook overdekte het terrein, waar men handgemeen was. De maarschalk smeed den kijker neder, en liep de hut uit, voor welke hij driftig op en neder wandelde; trad andermaal binnen, nam opnieuw den kijker in de hand, maar niets dan een dikke damp was zichtbaar.

“Ik moet er heen”, zeide hij; “nu het plan eenmaal begonnen is, moet het uiterste beproefd worden”. Hij boog zich voor de dames en snelde den heuvel af, waar zijn gevolg hem wachtte. Hij zette zich te paard, en was weldra op de plaats van het gevecht.

Het regiment *Stolberg* was werkelijk, na de poort afgesneden te zijn, ingesloten geworden. Hetzelve verdedigde zich met eenen meer dan gewonen moed. Schrikkelijk woedde het geschut der vesting onder de Franschen, die bloot stonden voor het vuur der batterijen, en van de bastions *Belvédère* en *Coehoorn*, van het ravelijn *Dedem* en van de lunetten *Camus* en *Rasant*. Zij lieten zich echter niet afschrikken, maar trokken steeds voorwaarts onder het geroep van: *Leve de Koning!* telkens de gelederen opnieuw aansluitende, die ook even spoedig weder verbroken werden; het kon niet anders, of derzelve marsch

moest door het vallen van zoo vele dooden en gekwetsten vertraagd worden, zoo dat het spoor der kolonne door naast elkander liggende lijken geteekend werd. Eindelijk bereikten zij de *Stolbergers*, die, al vurende, zich, zoo veel mogelijk was, weder naar de zijde van de poort hadden begeven. Het regiment telde nog weinig dooden en marcheerde in eene geslotene kolonne.

Woedend grepen de Franschen hetzelfde met de bajonet aan. Het regiment bleef moedig wederstand bieden, hoezeer het nu van de vesting geene ondersteuning meer konde erlangen, daar de Franschen reeds het terrein, tusschen de vesting en het regiment, hadden bezet. Verschrikkelijk werd er van weerszijden gevochten; de Franschen erlangden versterking op versterking, die echter, even als de eerste aanvallers, onophoudelijk van de vesting werden geteisterd, eer zij ter bestemder plaats waren aangekomen. Daarentegen verminderde het getal der verdedigers aanmerkelijk.

Tevergeefs zag de prins van Stolberg naar ontzet uit. "Soldaten!" sprak hij, "wij moeten hier allen sterven, of in eene eerlooze gevangenschap verkwijnen; beproeven wij het laatste, wat ons overblijft, sluit u en tracht zoo veel mogelijk gesloten te blijven! Vest het geweer! voorwaarts, marsch!"

Het regiment drong door. Gelijk een ijsdam, die de rivier verstopt, eindelijk door de kracht van het water, dat zich achter hetzelfde ophoopt, geligt en voortgedreven wordt, zoo werden de Franschen voor deze krijgers heen gedreven. Zij drongen tot de poort door, welke spoedig voor hen geopend werd, doch de Franschen volgden hen op de hielen en drongen de barrière mede binnen; tevergeefs werd van het ravelijn *Antwerpen* onophoudelijk zoo wel uit klein geweer, als met geschut gevuurd; de vijand ging steeds voorwaarts.

Het klein overschot van het regiment *Stolberg* was niet in staat, om hen te keeren, zelfs het flankenvuur van het bastion *Belvédère* stuitte den loop der overwinnaars niet. Zij waren reeds tot de laatste brug genaderd, de barrière, de laatste sluiting der vesting, werd voor hen geopend; de vesting was gewonnen en het overwinnings-geschal: *Leve de Koning!* klonk reeds tot binnen de muren.

Nu echter werd het hoofd van eene aanrukkende kolonne zichtbaar: het waren de regimenten van *Lalippe* en *Burmania*. Geen geschreeuw werd van deze krijgers gehoord; in de grootste stilte gingen zij voorwaarts, men hoorde niets, dan het geluid der voetstappen; maar hunne houding en hunne blikken dreigden dood en verderf. Zonder overhaasting, met het geweer in den arm, rukten deze troepen over de eerste brug, terwijl het overschot van het regiment *Stolberg*, van den Prins-bevelhebber, zich ter linker- en rechterzijde van de coupure, in het ravelijn *Antwerpen*, wierp, en van boven naar beneden op den aanrukkenden vijand schoot. Geene tien treden van de indringende Franschen liet de kolonel Lewe, bevelhebber van de uitrukkende troepen, de bajonet vellen; geen ander woord werd er gehoord, altijd ging het en in denzelfden tred voorwaarts. Hardnekkig hielden de Franschen stand, doch het vuur van boven bragt hen telkens in verwarring, en de voortrukkende massa dreef hen verder en verder terug. Tevergeefs snelden versche troepen van alle zijden toe; het kanonvuur van de vesting belemmerde te zeer hunnen aanmarsch. Weldra werden de Franschen, door de coupure van het ravelijn *Antwerpen* en van de brug, die over de drooge gracht ligt, gedreven, en daarenboven ook door een inmiddels op *Kijk in de Pot* in reserve staand nu aangerukt bataillon, hetwelk grootendeels door de palissaden gedekt was, in de flank aangegrepen, en ter andere zijde van het ravelijn *Antwerpen* onophoudelijk geteisterd, waardoor zij

eindelijk in verwarring geraakten en op de vlugt gingen. Tevergeefs beproefden de officieren alles, om hen staande te houden: het lot van den dag was beslist.

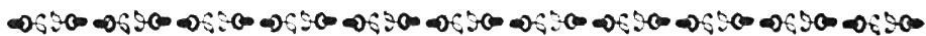
Weldra waren de bespringers de barrière uitgedreven. Onderscheiden salvo's van de infanterie en al de stukken, die het terrein bestrijken konden, rigteden eene geweldige slagting onder de vlugtelingen aan, tot dat zij de loopgraven wederom bereikt hadden.

De belegerden hieven luide vreugdekreten aan, doch de overwinning was duur gekocht: het regiment *Stolberg* was meer dan half gesneuveld, en ook het regiment *Burmania* telde zeer vele dooden.

De Franschen trokken treurig terug; geen woord werd gehoord, en zij, die daags te voren de schoone troepen hadden bewonderd, konden naauwelijks geloven, dat de gehavende en moedeloze manschappen, die thans de loopgraven verlieten, om zich naar hun kamp te begeven, tot dezelve behoorden.

De maarschalk, van woede knersetandend, wendde, zonder te spreken, zijn paard om, en reed spoorlags naar het hoofdkwartier, zoo dat zijn gevolg moeite had, om hem bij te blijven.

Behalven het bevel, om hem den volgenden dag den toestand der in het vuur geweest zijnde troepen mede te deelen, werd dien avond geen enkel woord van hem gehoord.

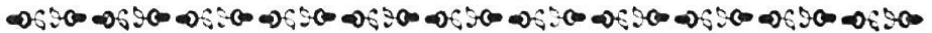

Duister rustte den volgenden morgen zijn blik op de papieren, die voor hem op eene tafel uitgespreid lagen. Tegenover hem zat een officier, ijverig bezig met schrijven; geen woord werd tusschen hen gewisseld.

De maarschalk zag strak voor zich neder; nu en dan wierp hij een oog op de werkzaamheden van den officier, om te zien, hoe verre hij daarmee was gevorderd. Eindelijk was deze gereed, en op een wenk van den maarschalk las hij: totaal der dooden en vermisten 2319 man,

waaronder 7 hoofd- en 106 subalterne officieren; gekwetsten 3437, te zamen dus van de sterktelijst der dienstdoenden verloren 5756 man. De lippen van den maarschalk beefden; hij was wel voorbereid, om een groot verlies te vernemen, maar zoo erg had hij het zich niet voorgesteld. Na een geruimen tijd, in diepe gedachten verzonken, stilzwijgend te hebben gezeten, riep hij, de handen boven het hoofd slaande, uit: "Mijn God, wat heb ik gedaan! Waartoe heeft de eierzucht mij kunnen verleiden; hoeveel tranen zal Frankrijk weenen, wegens het door mij nutteloos vergoten bloed harer kinderen. Dwaas, die ik was! bij mijnen roem wilde ik zoo gaarne dien voegen, van eene vesting als deze te overrompelen. Had ik gisteren niet naar die sirenen-taal geluisterd! Mijne ondervinding had mij daarvoor moeten behoeden". Dit zeggende, vloeiden, ter eere van zijn menschelijk gevoel, tranen langs zijne wangen.

De geest, door het groote ongeluk ter neder geslagen, kreeg van lieverlede zijn veerkracht terug; hij gevoelde de noodzakelijkheid, om opnieuw het leger, na dit geleden onheil, te bemoedigen. Hij gaf last, om zijn paard voor te brengen, en reed, vergezeld door zijne adjudanten en officieren, het eerst naar het hospitaal, waar de gekwetsten verpleegd werden. Hij hield zich daar lang op, sprak schier ieder van hen aan en was mild in het schenken van belooningen.

Den volgenden dag hield hij eene algemeene monsterring, en de openstaande plaatsen vulde hij weder aan met mannen, welke door gedrag en bekwaamheid bevorderd verdienden te worden.

Onder de officieren, welke den maarschalk omringden, bevond zich ook de markies de Lière. Zijn blik rustte op eenen onderofficier van de husaren, die tot officier bevorderd werd. Het scheen hem toe, alsof hij

dezen persoon kende, zonder dat hij zich konde herinneren, waar hij hem vroeger ontmoet had. Dit prikkelde zijne nieuwsgierigheid, en naauwelijks konde hij het oogenblik afwachten, dat de verschillende korpsen, na alvorens ieder afzonderlijk een quarré gevormd te hebben, waarin te gelijk met de gedane bevordering eene proklamatie tot opwekking van den moed was voorgelezen, hunne standplaats hernamen, en na te hebben gedefileerd, werden afgedankt. Nu sprak hij den husaren-officier aan en wenschte hem geluk in het korps officieren te zijn opgenomen. De nieuw benoemde officier bedankte hem voor zijne bijzondere deelneming.

“Ik heb het genoeg gehad, u vroeger gezien te hebben”, zeide de markies.

“Ik heb de eer gehad, onder de orders van den kolonel gesteld te zijn”, was het antwoord.

“Dit kan ik mij niet meer herinneren”, vervolgde de deze, “waar heeft zulks plaats gehad?”

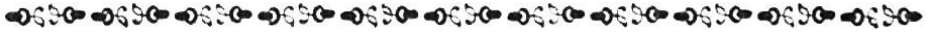
“De kolonel”, hernam de wachtmeester, “zal zich wel herinneren, voor eenigen tijd eenen togt naar Postel gedaan te hebben, waarbij het doel, om een meisje, dat tot spion zoude gediend hebben op te ligten, mislukte?”

“O, nu weet ik, nu herinner ik mij alles; gij zijt de onderofficier, aan wien het bevel over de husaren, die mij geleidden, was opgedragen”.

“Dezelfde. En indien de kolonel nog iets meer van dit meisje wil weten, dan zoude ik hem nog wel het een en ander kunnen mededeelen, wanneer ik daardoor op den beschermenden invloed van den kolonel voor het vervolg mogt hopen”.

De markies zette groote oogen op; zijne liefdedrift was eene vlam, op het punt van uit te gaan, maar die, door het bijkomen van frissche lucht, opnieuw zoo hel als immer ontbrandt.

“Die bescherming”, riep hij uit, zij u van ganscher harte beloofd, en meer daarenboven, indien gij zegt, wát gij van haar weet. Doch kom heden avond in mijn kwartier op *Ruitershoven*, dan kunnen wij ongestoorder spreken”.

Er werd voor den volgenden dag een wapenstilstand gesloten, om de lijken der wederzijds gesneuvelden te begraven. Met diepen ernst vervulden de Franschen en Hollanders dezen laatsten pligt jegens hunne gevallen wapenbroeders. De menigte der lijken was te groot, en de haast, waarmede men dezelve onder de aarde verborg, te dringend, dan dat dit werk behoorlijk geschieden konde, zoodat de aarde slechts onvolkomen de lijken bedekte. Nog heden ten dage ziet menigwerf de landman, die den bodem daar ter plaatse omploegt, een doodshoofd en menschenbeenderen door zijn werktuig boven den grond verschijnen; hij blikte zulks onverschillig aan, weinig denkende aan de slagting, hier voorgevallen, en delft met de terugkeerende snede deze overblijfselen weder onder de aarde.

Volgens zijne belofte, begaf zich des avonds de nieuw benoemde husaren-officier naar het verblijf van den kolonel de Lière, alwaar het gesprek dadelijk over het ontvlugte meisje begon te loopen.

“Wel nu, mijnheer, zeide de kolonel, wij zijn alleen, wat hebt gij mij van dat meisje, van dien vrouwelijken spion, mede te deelen? Ik zoude er minder belang in stellen, ware ik niet verzekerd, dat zij gewigtige, ja zeer gewigtige papieren en stukken voor het leger bij zich voert; zoodat het van het grootste belang is, haar in onze magt te krijgen”.

De officier antwoordde: “Ik heb het meisje in de vesting gezien”.

“Wat, hoe is dat mogelijk! Waar was zij, wat deed zij daar?”

“Het is werkelijk zoo. Ik heb haar tweemalen in de drooge gracht der vesting zien wandelen, voor de casemat, juist ter plaatse, waar de

gekwetsten lagen en waar ik als schildwacht geplaatst stond. Eens, toen het raam voor de opening in de casemat was weggenomen, waagde ik het naar binnen te zien, en ik zag haar, terwijl zij bezig was, aan eenen gekwetsten eten te geven”.

“Dit is onbegrijpelijk”, merkte de kolonel aan, “zou dit meisje zich voor een gekwetsten schier levendig begraven, en in een hospitaal haar verblijf nemen? Neen, dat is niet mogelijk; gij hebt eene andere voor haar aangezien”.

“Ik verzeker u, kolonel, het is stellig zoo. Te goed heb ik haar te Postel opgenomen, dan dat ik daaromtrent den minsten twijfel kan voeden”.

“Doch, mijnheer, hoe zijt gij in de vesting gekomen, en wat deedt gij daar?”

De officier, gedachtig aan de hem gegevene gestrenge bevelen, om deze zaak geheim te houden, voor wien het ook ware, en bespeurende, dat de markies er niet mede bekend was, wenschte nu van herten, dat hij zich met den kolonel niet had ingelaten en beproefde, om zijne vraag te ontwijken. Hij antwoordde dus, eenigzins verlegen lagchende:

“Ik veronderstel, dat de kolonel met het voorgevallene bekend is, en daarom is het onnoodig, hetzelfde hier verder op te halen”.

“Ik gelast het u”, hernam de kolonel, eenigzins driftig.

“Ik heb hooger last”, was het antwoord.

“Dien gij dan zeer slecht zijt nagekomen, viel de markies hem barsch in.

“Ik meende”, voer de officier verlegen voort, “dat de kolonel, uit hoofde van zijne hooge betrekking, in de geheimen was ingewijd”.

“Dat ben ik ook”, hernam de markies, “maar desniettemin gelast ik u, mij te verhalen, wat er met u plaats heeft gehad. In dit geval kunt gij op mijne bescherming rekenen; daarentegen indien gij

weigerachtig blijft, rijd ik dadelijk naar den maarschalk, en verhaal Zijn Excellentie, wat gij mij reeds verteld hebt: in de vesting geweest te zijn, op schildwacht te hebben gestaan, alles, wat gij gezegd hebt”.

De officier zag geenen uitweg, en ving nu aan te verhalen, hoe hij bij zijnen kolonel was ontboden, die hem had afgevraagd, of hij ook het Duitsch verstond, hetgeen hij, als geboortig uit den Elzas, met ‘ja’ had beantwoord; dat hij daarop was gezonden naar den generaal graaf de Bledt, die hem had gevraagd, of hij moed had, om een waagstuk te ondernemen, waardoor hij, indien het gelukte, tot officier zoude bevorderd worden. Op zijn bevestigend antwoord, had men hem den last gegeven om naar den vijand over te loopen en daar te zoeken naar zekeren kapitein, van der Plasse genaamd, dien hij zoude herkennen aan een te geven parool, en dat hij van dezen kapitein de noodige voorschriften zoude krijgen; inmiddels moest hij zich beijveren, om alles in de vesting zoo veel mogelijk te bespieden, en bij zijne terugkomst daarvan volledig rapport uitbrengen. Hij was dien zelfden avond door den generaal de Bledt door de voorposten geleid, en bij den vijand aangekomen, die het minste wantrouwen had laten blijken. Ja hij had daarenboven het geluk gehad, om bij de kompagnie van den kapitein te worden ingelijfd; daags daarna had hij zich bij denzelfden bekend gemaakt. Om geen wantrouwen te verwekken, had hij geveinsd, geen Duitsch te verstaan; alles nogtans, wat er plaats greep, had hij vernomen, daar de bezetting grootendeels uit Duitschers bestond. Alzoo had hij dan ook het meisje menigmaal gezien. Eindelijk had hij in de buitenwerken de wacht moeten betrekken; voor dat hij zich daar heen had begeven, had de genoemde kapitein hem bij zich geroepen, en gelast, zich gereed te houden, om tot zijne kameraden weder te keeren. De kapitein had hem toen op eenen voorpost geplaatst, en hem een brief in de handen gestopt. Kort

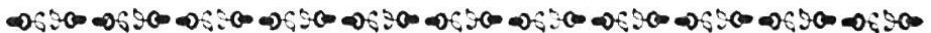
daarna was hij weder behouden bij de voorwacht der Franschen aangekomen, en had verzocht, zoo als hem bevolen was, om dadelijk bij den generaal de Bledt gebragt te worden, aan wien hij eenen brief, geadresseerd, als hij zag, aan den kolonel de Couloir, had overgegeven, aan deze daad had hij zijne bevordering tot officier te danken.

Verscheidene gedachten vervulden den markies met wrevel en nijd; gekrenkte eigenliefde pijnigde zijnen geest en hij konde naauwelijks het denkbeeld verdragen, dat er zulke geheimen bij het leger bestonden, waarmede men hem, den bekenden vriend van Prinsen van den bloede, onbekend had gelaten.

“Het is wel”, zeide hij eindelijk, “ik beloof u mijne bescherming, en gewis zult gij spoedig ondervinden van welk belang dezelve is. Zeg, om uw eigen best wil, niemand, dat gij mij gesproken hebt”.

Zwijgend boog de officier zich en verliet den markies. Zoodra deze zich verwijderd had, liep de kolonel met zaamgeknepen vuisten de kamer op en neder: “Dat heeft men van vreemdelingen te wachten”, riep hij uit: “Waarom heeft men dien vervloekten Zweed aangesteld. Is Frankrijk zoo slecht voorzien, dat geen van deszelfs kinderen in staat zoude zijn, dit beleg te besturen? En hoe wordt het bestuurd? Hoe vele menschen zijn er kortelings niet nutteloos opgeofferd? Maar de Koning zal het weten: men zal ondervinden, wat het is, eenen man van mijne geboorte en rang voorbij te gaan”.

Met eenen duivelschen lach zette hij zich aan een tafel en zijne gal ontlastte zich in eenen langen brief. Vervolgens zette hij zich te paard en bragt zelf den brief naar het hoofdkwartier, van waar dagelijks een of twee koeriers naar Antwerpen en verder werden verzonden.

Het Fransche legerkamp had thans een vrolijk aanzien; in lange rijen stonden de tenten der manschappen geschaard, en op een geruimen

afstand, achter regelmatig gegravene kuilen, welke tot keukens dienden, waren vele houten loodsen opgeslagen. In sommige van dezelve zag men winkelwaren en allerlei voorwerpen van weelde ten toon gespreid; in andere, verre weg de meesten in getal, werden ververschingen van allerlei aard aangeboden. Vele dezer loodsen waren prachtig en met smaak ingerigt, en omringd door van elders aangevoerde schaduwrijke boomen, bloemen en gewassen, in potten daartoe van Antwerpen overgebracht, zoodat de talrijke bezoekers, als het ware in eenen bloemtuin, zich in het lommer konden ter neder zetten; zelfs waren eenige loodsen tot tempels ingerigt, waar Cythere gehuldigd werd; de dansmuzijk, welke zich in dezelve liet hooren, deed hare bestemming kennen; overal wapperden de Fransche vlaggen. Alles leverde een schitterend gezigt op, en, door de reijen van dit kamp wandelende, zoude men niet hebben kunnen gelooven, dat hetzelfde strekte, om een bloedig beleg in de nabuurschap te doen plaats hebben.

Er heerschte eene onafgebroke drukte en vertier, zoodat er schier handen te kort schoten, om de koopers en eischers te grijven. Wanneer men in eene tot herherg ingerigte loods binnentrad, dan zat hier een soldaat, in eenen hoek bezig met het schrijven van een brief; naast hem een korporaal, smakelijk een broodje met vleesch etende; wat verder een sergeant-majoor met zijnen fourier, onder het genot van een glas bier, eenen staat op te maken.

De meeste bezoekers zaten voor de loodsen, onder luide scherts, lagchen en gezang. In de loodsen, waar de officieren zich vereenigden, hoorde men menigmaal het geluid van den beker en de vallende dobbelsteenen, terwijl anderen zich bezig hielden met het piquetspel of het schaakbord; zelfs het billart was niet vergeten en van geen spel werd meer gebruik gemaakt.

Voor eene dezer verzamelaatsen zaten vele officieren van allerlei rang, aan eene groote tafel; een hunner, een officier van de Genie, die uit de loopgraven was gekomen, wees met een stuk krijt aan zijne kameraden de vorderingen aan, welke wederom met het graven gemaakt waren. Vrij naauwkeurig had hij het terrein geschetst, en gaf hij aan zijne aandachtig luisterende toehoorders de noodige inlichtingen.

“Nog acht dagen”, riep hij uit, “dan zijn wij in den bedekten weg en meester van de lunetten, aan weerszijde van onze loopgraaf; deze laten wij in de lucht vliegen en bouwen op derzelver puinhoopen onze bresbatterij. Nog acht dagen en wij hebben eene bres geschoten, groot genoeg, om een geheel bataillon door te laten; wij stormen, en de vesting is aan ons. Ik zet tien Louis d’or tegen één, dat wij den dag van St. Louis binnen de vesting vieren”.

“Top”, zeide een ander officier, “ik hou de weddingschap, majoor! Hoe of het ook gaan moge, altijd vind ik mijne rekening daarbij: zijn wij binnen de vesting, welnu, dan is mij deze voorspelling wel eene Louis waard, en komen wij er niet binnen, dan heb ik toch iets, om mij over de teleurstelling te troosten”.

Onderscheidene andere weddenschappen werden nog tusschen de officieren aangegaan voor en tegen het gevoelen van den majoor, die de namen der weddenden opschreef. Terwijl dit voorviel, reed de markies de Lière voor de loods, stapte af en vervoegde zich bij het gezelschap.

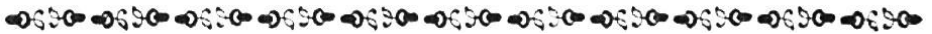
“Welkom, markies!” riep de majoor, “goed dat gij komt: hier valt te wedden”.

“Bravo!” antwoordde hij, “daar meen ik deel aan te nemen; waarover wordt gehandeld?”

Hij werd met de zaak bekend gemaakt, en schaarde zich aan de zijde van den majoor, spotachtig zeggende:

“Onze maarschalk heeft te vele talenten en te vele middelen ter zijner beschikking, dan dat hij, op den naamdag van onzen geliefden Koning, aan Z. Maj. de vesting niet zoude willen aanbieden. Dus zoo als gezegd is, en wie wil die weddenschap aangaan?”

Weldra had hij zijne partij gevonden. Meest alle officieren van het leger gingen om min of meer belangrijke sommen weddenschappen aan, en hadden zich voor deze of gene partij verklaard. Het gevoelen van den majoor der Genie won meer en meer veld, en het Fransche leger geraakte in de vaste overtuiging, dat op den dag van St. Louis de vesting ingenomen zoude zijn.

Gedurende de daarop volgende dagen werd er een ontzaggelijke trein van belegerings-geschut, mortieren en ammunitie, aangevoerd, en een nieuw korps troepen, sterk tienduizend man, voegde zich bij de belegeraars. Alles werkte mede, om het leger tot bereiking van het voorgestelde doel bekwaam te maken. Bij de mineurs en sappeurs, die tot nu toe de werkzaamheden in de loopgraven alleen verrigt hadden, werd eene menigte boeren, daartoe uit de naastbijgelegene dorpen geprest, toegevoegd; dag en nacht werd het werk voortgezet, zoodat hetzelve op eene buitengewone wijze vorderde. Op den 13 Augustus was men reeds meester van een gedeelte van den bedekten weg, tusschen de lunetten *Zeeland* en *Utrecht*. De eerstgenoemde lunet was zoodanig gehavend, dat de Franschen oordeelden, dezelve stormenderhand te kunnen nemen.

Tot tweemalen toe werden zij met verlies teruggeslagen, doch bij den derden aanval scheen de bezetting te wijken; de Franschen snelden voorwaarts, doch door het springen van eene mijn, van de zijde der

vesting aangestoken, sneuvelde het grootste deel der aanvallers. Nu staken ook de Franschen eene mijn aan, om een grooter gedeelte van den bedekten weg in hunne magt te krijgen; doch dit beantwoordde slecht aan hunne verwachting, daar men te verre had doorgewerkt, zoodat de uitbarsting alleen de groote galerij ⁴⁹⁾ ontblootte. De Franschen maakten van den opvolgenden nacht gebruik, en verschansten zich daar van alle zijden, niettegenstaande het kanon der vesting onophoudelijk op hen speelde.

Het graven der Franschen vorderde zoo snel, dat men op den 15 Augustus op de lunetten *Zeeland* en *Utrecht* de Franschen onder den grond konde hooren werken. Den daarop volgenden dag ontstaken de Franschen eene mijn, waardoor de punt van het lunet *Zeeland* in de lucht vloog; een gedeelte der batterij werd vernield, en de zich daarop bevindende manschappen verloren het leven. Dadelijk liepen de Franschen storm, doch werden door de bezetting afgeslagen; zij beproefden het voor de tweede en derde maal, doch vruchteloos. Eindelijk moest de bezetting voor de overmagt bukken, zoodat de Franschen meesters van de linkerzijde van de lunet bleven. Gedurende den nacht hernieuwden zij den aanval met dat gevolg, dat het geheele lunet in hunne magt geraakte. Met droevige oogen zagen de naburige lunetten *Utrecht* en *Overijssel*, (allen naar een der zeven provincien genoemd) eene provincie van hen afgescheiden en braakten, hoezeer te vergeefs, een onafgebroken vuur: de Franschen hadden zich reeds te diep verschanst.

⁴⁹⁾ Een overdekte gang langs de gracht, van waaruit de verdedigers de aanvallers konden beschieten.

Den volgenden dag moest het lunet *Utrecht*, ongeacht eene dappere verdediging, gedeeltelijk bezwijken, en rees uit de puinen van het lunet *Zeeland* de eerste bresbatterij naar boven. Nu begon het Fransche kanon den kapitalen wal, die reeds zeer beschadigd was, verder te beuken; weldra was de batterij op het bastion *Pucelle* tot zwijgen gebragt. Spoedig had de vijand op de puinen van het lunet *Utrecht* eene tweede batterij opgerigt, die het bastion *Coehoorn* beschoot. Het vuur van dit bastion was zoo hevig, dat in een uur tijds de vijandelijke batterij vernield werd. In den bedekten weg had het graven en het aldaar laten springen van mijnen zoodanig voortgang, dat reeds een schuinsche weg, in de drooge gracht uitkomende, gevormd was. Enkele Franschen hadden de vermetelheid, zich in dezelve te vertoonen, doch een paar schrootbussen, uit de lage flanken van het bastion *Pucelle*, benam hen verder daartoe den lust; ook konden zij, welke moeite zij ook aanwendden, slechts een klein gedeelte van de groote galerij meester worden; voet voor voet werd dezelve hun betwist, en herhaalde malen werden zij tegen den avond van die plaats verdreven, welke zij des morgens met groote opoffering hadden vermeesterd.

Nieuwe aanvoer van troepen bemoedigde de aanvallers, ook in de vesting werden enkele regimenten; die het meest geleden hadden, door andere vervangen en een nieuw gerucht van spoedig aankomende hulp bemoedigde het geteisterde garnizoen. De bezetting begon nu uit de groote galerij de door de Franschen opgeworpene batterijen te ondermijnen: op twee plaatsen vorderde het werk allergelukkigst; op eene derde plaats, waar dit werk ondernomen was bereikte men eene loopgraaf der vijanden, met het ongelukkige gevolg, dat alles instortte, en de zich daarin bevindende personen levendig werden begraven.

De bresbatterijen waren onophoudelijk werkzaam, en op den 22 Augustus stortte een gedeelte van den muur ter regterzijde van het bastion *Pucelle*, met een groot stuk van den aardewal, onder een hevig gedreun, naar beneden; en den volgenden dag bezweek de aardewal aan de punt van het ravelijn *Dedem*: de muur, die denzelven moest ondersteunen was schier geheel weggeschoten. Hoezeer er een allerhevigste tegenstand werd geboden, kon iedereen, die in de krijgskunde niet geheel onbedreven was, reeds het *mene tekel Upharsim* ⁵⁰⁾ op de platgebeukte wallen en de bleeke gezigten der afgetobde verdedigers lezen.

⁵⁰ Geteld, gewogen en verdeeld ([wikipedia](#))

Steenbeek ontving te Rotterdam nog een brief van Zoutelande; dezelve behelsde een verhaal van de ons reeds bekende bijzonderheden van het beleg, en eene opgave van verscheidene zijner kameraden, die gesneuveld of gekwetst waren. Ook maakte hij melding van de zonderlinge bewaring van eenen officier, bij een der Schotsche regimenten, die, door het springen eener mijn in de lucht gevlogen, meer dan dertig voet van daar, onbezeerd was ter neder gekomen. Eindelijk maakte de brief gewag van den schier hopeloozen toestand van den luitenant Land berg.

“De operatie”, zoo luidde de brief, “heeft het gewenschte gevolg niet gehad, in tegendeel, het schijnt, of de lijder sedert dat tijdstip nog bewusteloozer is geworden; daarbij beginnen sluipkoortsen het reeds zoo zwak geworden ligchaam verder te ondermijnen. Heden morgen schudde de doctor bedenkelijk het hoofd. Ik vrees dat de kunst te kort schiet, om het jeugdige leven van onzen vriend te bewaren, en dat zijne zuster geenszins de voldoening zal smaken, om het voorwerp harer zorgen en oppassing hersteld te zien. O Steenbeek, dat meisje is een engel! De opofferingen, die teederhartige onvermoeidheid in het verplegen van haren broeder moet men zien, om dezelve naar waarde te kunnen schatten. Indien haar broeder mogt bezwijken, dan zie ik treurige tooneelen tegemoet. Eenmaal heeft zij mij den naam van haar eenigen vriend en hulp geschonken; wat er ook gebeure, met alle mijne krachten zal ik pogen, om dien voor mij zoo dierbaren naam te verdienen. Voor dat ik dezen sluit, moet ik u nog schrijven dat alle garnizoensgoederen, welke gemist kunnen worden, naar Holland zijn verzonden; om de troepen niet te ontmoedigen, heeft men dezelve als beschadigd opgegeven. Deze maatregel zal u den geheelen toestand der vesting blootleggen, alsmede de gevolgen, die men

zich van dit rampzalig beleg voorspelt. De vijand maakt groote vorderingen, dit is zeker, en, zonder spoedige hulp, waarop wij nog altijd hopen, moet de vesting eerstdaags bezwijken. Aanstaanden vrijdag, den 25 dezer, is het St. Louis. Velen van ons zien vóór of op dien dag belangrijke voorvallen tegemoet: mogten zij tot voordeel van ons vaderland uitloopen!"

Steenbeek las dezen brief met de grootste deelneming; zijne wonde was zoo goed als geheeld, en hij gevoelde zich wederom in staat, om dienst te kunnen doen. Ofschoon hij nog wel niet volkomen hersteld was, en hij zich daarmede konde verontschuldigen, verwierp hij met verontwaardiging het denkbeeld, om in de oogenblikken van gevaar zijne kameraden lafhartig te verlaten. Hij beminde zijne Clara boven alles, maar ook zijne eer schatte hij hoog. Hij besloot daarom, om met de eerste gelegenheid te vertrekken; en dit besluit deelde hij Clara mede, toen hij op het punt stond, hetzelfde uit te voeren.

“O God! ik heb het wel vooruitgezien”, sprak zij snikkende, “ach Steenbeek, ik zie u nimmer weder”.

“Lieve Clara, gewis, gij ziet te donker in de toekomst: het oog der Voorzienigheid waakt immers ook over den krijgsman”.

“O, mijn vriend, ik weet dit, en toch kan ik niet zonder siddering aan zoo vele en zoo groote gevaren denken, die ieder oogenblik uw leven zullen bedreigen. Gij hebt, dunkt mij, voldoende bewijzen van moed genoeg gegeven; vraag uw ontslag en leef voortaan alleen voor uwe Clara. Gij hebt mij zoo dikwijls verzekerd, dat uw leven mij toebehoorde”.

“Dit is nu onmogelijk, lieve Clara. Het vaderland, dat mij zoo lang gevoed en onderhouden heeft, te verlaten, nu de nood dringtClara! lieve Clara! mijn leven behoort u, nogmaals verzeker ik u dat, maar gij eischt meer dan dit. Hoe zoude ik de oogen voortaan in het gezelschap

van mannen durven opslaan; kinderen zelfs zouden mij nawijzen; ‘daar’, zoude men zeggen, ‘loopt hij, die, toen het vaderland zijnen arm behoefde, een meisje lafhartig zijn vaandel heeft verlaten!’ Neen, verg niet van mij een ontaarde Nederlander te worden. Denk aan Kenau Hasselaer ⁵¹), aan Maria Lalain ⁵²) en zoo vele andere vrouwen, op wier moed het vaderland roem draagt, en tracht haar voorbeeld eenigzins na te volgen”.

“Vorder dit toch niet van mij, zwak meisje, Steenbeek, ik kan de daden dezer heldinnen wel bewonderen, maar tot derzelve navolging gevoel ik mij niet in staat. Uwe Clara kan niets dan beminnen en treuren; als moedbetooning tot de vrouwelijke deugden behoort, dan ben ik waarlijk zeer ontaard.

Steenbeek, waartoe zoude ik veinzen: mijn leven hangt aan het uwe, indien gij valt, en ik u nimmer wederzie, dan sterf ik ook. Hoe gelukkig zoude ik daarentegen wezen, als gij besluiten kondet, om uw gevaarlijk bedrijf te laten varen; ik zal er u te meer om liefhebben, en geene goede menschen zullen u daarom verachten. Steenbeek, om een hersenschim vermoordt gij mij, die u zoo lief heeft”.

“Meisje, gij verscheurt mij het hart door het onmogelijke van mij te vorderen: zal ik, een soldaat sedert den tijd, dat ik in staat was de wapenen te dragen, met zaamgevouwen handen toezien, hoe de vijanden dezen bodem, met opoffering van zoo veel bloed en schatten door onze voorvaderen vrijgevochten, veroveren; zal ik werkeloos aanschouwen, dat de vruchten van zoo veel nijverheid het deel van de plunderende vreemden worden; zal ik onverschillig uw gekerm

⁵¹ Scheepsbouwster, bekend om haar verzet tijdens de verdediging van Haarlem in de tachtigjarige oorlog. [Wikipedia](#)

⁵² [Maria van Lalain](#), blijft alleen achter in kasteel van het door Spanjaarden belegerde Doornik. [Wikipedia](#)

vernemen, als een bandeloos rot de maagdenschendende handen vermetel naar u uitstrekt en het bloedend lijk van uwen vader, die ter uwer hulp toesnelt, voor u ter neder wordt gehouwen ... “

“Houd op, Steenbeek, houd op! Ik wil u niet langer terughouden: alleen bid ik, spaar u, want mijn leven hangt van het uwe af”.

“Ik zal niets meer doen, dan waartoe mijn plicht mij roept; maar laten wij nu aan iets anders denken: de tijd, welke ik nog bij u kan zijn, is kort, want hedenavond reeds moet ik vertrekken”.

Clara snikte luid, zoo spoedig had zij zijn vertrek zich niet voorgesteld: evenwel, daar de heer Nieman in overeenstemming met Steenbeek dacht, zoo werd Clara, daar zij toch zag, dat er niets aan te veranderen viel, eenigzins bedaarder. Vader en dochter geleidden Steenbeek naar het schip; met moeite rukte hij zich los uit de armen van zijn meisje. Clara konde geen woord uiten; snikken en tranen alleen waren de tolken van haar gevoel. Het schip verwijderde zich langzaam, zoo lang men onderscheiden konde, wuifde men elkander met de zakdoeken het laatste vaarwel toe.

In den vroegen morgen van den 23 Augustus deed de kolonel Couloir aan den maarschalk Löwenthal, voor wien op tafel het plan der vesting lag, verslag van den voortgang en den tegenwoordigen toestand der belegeringswerken. Men was reeds zoo ver gevorderd, dat er eene aanmerkelijke bres in het bastion *Coehoorn* was geschoten; de ruimte tusschen de lunetten *Utrecht* en *Zeeland* was aangevuld met batterijen, die onafgebroken nacht en dag op de vesting vuurden. In de drooge gracht was reeds een gemakkelijke weg gelegd, langs welken men met gesloten gelederen kon binnenrukken. In de laatste dagen had men ernstige pogingen aangewend, om het overig gedeelte

van de galerij te vermeesteren; doch men was daarin niet geslaagd. Het mijnwerk vorderde ook niet sterk, daar de grond meestal omgewoeld was; op enkele plaatsen had men tot in de vijandelijke mijnen doorgegraven, en meer dan een onderaardsch gevecht met afwisselende kansen geleverd. Op andere punten van aanval was men nog zoo verre niet gevorderd: voor het lunet *Rosant*⁵³) op het fort *Kijk in de Pot*, was men slechts tot de palissaden genaderd. Ook de werken voor de buitenschansen Rovere en Moermont vorderden niet belangrijk, evenwel dit was van mindere aangelegenheid.

“De troepen”, aldus verzekerde de kolonel, “zijn vol moed en zien het naamfeest van Zijne Majesteit met belangstelling tegemoet”.

“Zoo”, zeide de maarschalk, geheimzinnig grimlagchend, “hebt gij ook eene weddingschap aangegaan, kolonel”?

“Ik ben geen liefhebber van wedden”, antwoordde de kolonel eenigzins geraakt.

“En wat is des kolonels gevoelen van de zaak?” vroeg de maarschalk, spotachtig.

“Dat uwe Excellentie de schaal van winst of verlies in handen houdt”.

“Dus is uw gevoelen, kolonel, dat de bres voldoende is, om de vesting te nemen?”

“Ja. Er zullen zekerlijk nog vele menschen-levens bij opgeofferd moeten worden; doch dat vordert de loop der dingen. En ook hoe langer de belegering duurt, hoe meer slagtoffers dezelve zal tellen”.

“Dat is waar, kolonel; en bovendien acht ik de Fransche troepen beter geschikt, om iets door geweld te vermeesteren, dan wel door eene langdurige volharding. Ik zoude volgens den wensch van het leger

⁵³ Rasant

handelen, indien ik bevel tot stormen gaf; maar daarentegen lijdt het geen twijfel, of wij zouden door onze kennis met het inwendige der vesting weldra het doel op eene wijze bereiken, welke met minder opofferingen gepaard gaat”.

“Dat moge zoo zijn, hoezeer ik mij daar nog zoo verzekerd niet van acht”, antwoordde de kolonel, “immers in twee dagen hebben wij geen het minste teeken van onzen vriend gezien: zoodat deze betrekking, hetzij door den dood, eene ziekte of mogelijk wel door eene ontdekking, kan verdwenen zijn”.

“Mogelijk, mijnheer! mogelijk” hernam de maarschalk, “misschien is er wel niets te berigten, althans deze twee dagen leveren nog geene genoegzame zekerheid op; om nu reeds dadelijk een waagstuk te beginnen, dat zoo veel bloed moet kosten en van welks uitslag wij niet volkomen zeker zijn. Zonder twijfel bereiken wij door geduld op de zekerste wijze ons doel. Wie weet hoe spoedig het verlangde teeken zal gegeven worden. Mijns bedunkens kan het niet missen, of onze helper binnen de stad moet eens op eene geschikte plaats bevel voeren; en dan zijn wij, schier zonder slag of stoot, meester van de vesting. Waarlijk, kolonel, de laatste proef, welke wij gedaan hebben, om de vesting te verrassen, is te bloedig geweest. Ik wil voortaan de troepen, waar het mogelijk is, trachten te sparen”.

“Deze gezindheid is zeer vereerend voor den maarschalk”, sprak toen de Couloir, “evenwel kan ik niet ontveinzen, dat het niet alleen mij, maar het geheele leger hoogst aangenaam zoude zijn, wanneer wij op den aanstaanden feestdag binnen de tot hiertoe onoverwinnelijk gehoudene vesting rukten. Eene meer dan gewone drift, om op dien dag te overwinnen, bezielt het leger; hetzelfde is in het stellige denkbeeld, dat dit gebeuren zal, en geene hinderpalen zal het onoverkomelijk, geene opofferingen daartoe te groot achten. Waarlijk,

mijnheer de maarschalk, zonder mij te vermeten, uwe veldheers-talenten te beoordeelen, waag ik het, u te herinneren, hoe de geschiedenis leert, dat de overwinning naar hem overhelt, welke van oogenblikken van zulk eene hooggestegene geestdrift een gepast gebruik weet te maken”.

“Eene geestdrift”, merkte de maarschalk met eenige bitterheid aan, “die uit de weddingschap van eenen onbedachtzamen officier voortspruit”.

“Ik neem de vrijheid”, hernam de kolonel, “uwe Excellentie tegen te werpen, dat het al vrij onverschillig is, waar eene zaak zijnen oorsprong uit ontleent: genoeg zij het, dat de geestdrift bestaat. Ik wil niet ontkennen, dat het beginsel van die geestdrift door de wedding-schappen is geboren; maar zou, wat deszelfs uitbreiding en volmaking betreft, de liefde der Franschen voor hunnen Koning daaraan geen groot aandeel hebben? ”

“Het kan wezen”, zeide de maarschalk koeltjes, “ik zal de zaak overleggen; in allen gevalle is het goed, dat de Genie voor alles gereed is. De kolonel zal daarvoor wel zorg dragen!”

De kolonel boog zich en vertrok.

Verscheidene hoofd-officieren kwamen vervolgens hun rapport bij den maarschalk indienen; eenigen waagden het, om den wensch van het leger aan hunnen bevelhebber kenbaar te maken, die voortdurend besluiteloos scheen te blijven. Hij liet echter eenige beschikkingen maken, welke deden vermoeden, dat hij er toe overhelde, om den wensch van het leger te vervullen.

Dienzelfden dag bragt een kourier belangrijke depèches aan; de generaal de Bledt werd dadelijk, na derzelve ontvangst, bij den maarschalk ontboden, die hem een brief mededeelde, welken hij van den maarschalk van Saxen ontvangen had.

“Ik acht mij verpligt”, aldus ving hij aan, “om u met den inhoud hiervan bekend te maken. Gij weet, dat wij besloten hebben, om de aangeknoopte overeenkomst met den vijandelijken kapitein, en de daaruit voortvloeiende gevolgen zooveel mogelijk geheim te houden. De heer de Couloir is, als leider van de geheele zaak, natuurlijk hiermede bekend. Aan u, heer generaal, een man van ondervinding en van jaren, iemand, voor wien ik altijd de grootste hoogachting heb gevoed, aarzelde ik niet, om dit geheim, dat alleen nuttig kan werken, zoo lang het een geheim blijft, toe te vertrouwen.

Hoezeer ik den hoogen krijgsraad in belangrijke voorvallen moet raadplegen, is dit echter geen onbepaald bevel voor mij, en, ongeacht ik alle leden van dezen raad heb leeren kennen, als mannen van eer, als Franschen, wie het onmogelijk is, om verraad te plegen, zoo heb ik nogtans bij sommigen dat standvastig karakter niet gevonden, hetwelk ik in u hoogschat. Ik heb, met dit geval voor hen te verzwijgen, die personen niet op eene te zware proef willen stellen, en nu wordt mij deze geheimhouding euvel genomen.

Mijne vriendschap met den maarschalk van Saxon is u bekend. Heden ontving ik van Z. E. vooreerst het aangename berigt, dat Zijne Majesteit vrij ongeduldig wordt, en vermeende, dat met de krachten, waarover ik beschikken konde, de vesting reeds lang konde veroverd zijn. Vervolgens zijn door een lid van den hoogen krijgsraad klagten jegens mij ingebracht, als of deze raad schier overbodig was, als in geen enkel voorkomend geval door mij geraadpleegd wordende, en alsof ik geheime betrekkingen met den vijand onderhield, welke hij niet konde beoordeelen, of wel ten nutte van het leger strekten; dat in tegendeel de veelvuldige verliezen geen gunstig gevolg daarvan schenen; dat ik zelfs op den zesden eenen aanval, dien men vooraf konde weten, dat nutteloos zoude zijn, had gewaagd, en behalven eene menigte

gekwetsten, het leven van 2400 man had verspild, en meer dergelijke aantijgingen; zoodat de Koning eens op het punt is geweest, om mij het bevel over het belegeringskorps te ontnemen. Wat dunkt u hiervan, mijnheer?”

“Dat is van den een of ander een lage streek”, antwoordde de verbaasde generaal.

“Maar wat moet ik nu doen”, hervatte de maarschalk.

“Indien ik vertrek, en mijn afscheid neem, hetgeen ik bij de eerste opwelling van drift wilde doen, dan lijdt mijne eer daarbij; dan heet ik een vreemdeling, een verrader, en al het geleden onheil, ja zelfs het toekomstige, zal mij geweten worden. Niet minder is het voor mij eene gevaarlijke taak, om in eene betrekking te blijven, waarin ik miskend word, waar wantrouwen mijne handelingen zal bespieden, en aan mijne voornemens een verkeerd doel zal toeschrijven. Daarenboven af te hangen van een ongeduldigen Vorst, die den weg naar de vesting zoo gemakkelijk waant, als die van Parijs naar Fontainebleau, en dat de vijandelijke soldaten, op het gezigt van eenen Franschman, dadelijk hunne wapenen wegwerpen, dat is onverdragelijk”.

“Uwe Exellentie moet blijven”, zeide de generaal de Bledt. “De Koning zal de taal der waarheid eenmaal uit mijnen mond hooren, en de Koning is regtvaardig”.

“Hieraan twijfel ik geenszins”, hernam de maarschalk, “evenwel, als de duizend vleijers, die hem omringen, de gebeurtenissen uit hun verband rukken, en aan Zijne Majesteit verkeerd voordragen, dan zoude ik daarvan het slagtoffer worden, want ik weet zeer goed, dat men mij, hoezeer ik van, mijne vroegste jeugd in Fransche krijgsveld geweest ben, nog altijd als een vreemdeling beschouwt, die eene betrekking vervult, waaraan velen lust hebben”.

“Dit laatste is wel waar”, zeide de generaal de Bledt, “en wel meest de zoodanigen, die er het minste geschikt toe zijn. Uwe Excellentie tilt overigens wat zwaar: het geheele leger acht en vereert u, als een man, die juist berekend is, om over hetzelfde het bevel te voeren, en Zijne Majesteit zal wel overtuigd zijn, dat onder zijge talrijke onderdanen er weinigen gevonden worden, die uwe taak beter zouden kunnen vervullen”.

“In allen geval, mijnheer”, hervatte de maarschalk, kan ik op mijn geweten, en de goede zaak vertrouwen, en mij bij den Koning verantwoorden”.

“Nieuwe kransen zullen den held sieren”, sprak de generaal de Bledt, “indien wij ons doel bereiken, en dan zal alle kwaadsprekendheid van zelve verstommen”.

Doch, indien wij dit doel niet bereiken”, zeide de maarschalk. “Het is u bekend, dat de vijandelijke armée niet meer dan vijf uren van ons verwijderd is; zal dezelve geen ontzet van eene zoo belangrijke vesting beproeven; zal ze geen talrijk garnizoen in de stad werpen?”

“Dit spoort ons te meer aan, haast te maken”, merkte de generaal aan. “En indien de storm mislukt, generaal”, hernam de maarschalk, “wie zal dezelve dan verantwoorden; zal ik door overhaasting aan mijne geheime tegenstrevers opnieuw de gelegenheid geven, om eenen blaam op mij te werpen”?

“Uwe Excellentie kan dit vermijden”, antwoordde de generaal, “door den hoogen krijgsraad te doen vergaderen. Stemt dezelve tot het beproeven van eenen storm, waaraan ik niet twijfel, dan is de maarschalk vrij van elke verantwoording”.

“Uw raad is niet kwaad”, sprak de maarschalk, “van dit oogenblik af aan is mijn vast besluit, om geene belangrijke zaken voortaan alleen op mij te nemen. Ik verzoek u intusschen, van alles, wat tusschen ons

gesproken is, een diep geheim te maken. Dit is het eenigste middel, om mijnen aanklager te leeren kennen. Tegen middernacht zal ik den krijgsraad beleggen; deszelfs gevoelen zal mijne keus bepalen”.

De hooge krijgsraad, welke den maarschalk was toegevoegd, bestond uit twaalf personen, welke volgens de order van den bevelhebber, te middernacht in het hoofdkwartier verschenen, in groot uniform gekleed. Op de tafel, aan welker bovineinde de maarschalk was gezeten, hebbende tegen zich over zijnen adjudant-generaal, welke den post van secretaris waarnam, lag het plan der vesting, volgens eene zeer uitgebreide, schaal opgemaakt, al de belegeringswerken en de posities, door het leger bezet, waren daarop aangewezen.

De maarschalk opende de vergadering met de navolgende aanspraak: “Mijne Heeren! Van verscheidene hoofdofficieren, zelfs van leden van dezen raad, is mij voorgesteld, om morgen te beproeven, de vesting stormenderhand in te nemen en wel alsof zulks ook de wensch van het geheele leger zoude zijn, om namelijk op den naamdag van onzen geliefden Koning eene nieuwe parel aan zijne kroon te voegen. Mijn hart stemt volkomen met dezen wensch in, maar ik ben niet genoegzaam overtuigd van het welgelukken dezer onderneming. Het is aan ulieder oordeel overgelaten, of ik mij aan het al of niet ondernemen dezer bestorming zal onderwerpen; uwe wijsheid en ervarenheid zullen mij den regten weg wijzen, om zoo veel mogelijk onze wenschen aan het welzijn van het leger te verbinden. Hoezeer ik mij onthouden wil, uw vrij overleg te beperken, gevoel ik mij echter gedrongen, u te doen opmerken, dat het beleg reeds zeer vele offers en schatten gekost heeft; dat op vijf uren afstands een vijandig leger staat, hetwelk niet onverschillig zal toezien, dat eene vesting van zulk groot belang voor onze wapenen bukt. Oordeelt nu zoodanig, als de eer en het belang van Frankrijk u dit gebieden!”

De maarschalk, dit gesproken hebbende, verwijderde zich, terwijl de verzamelde officieren zich rondom het plan der belegering schaarden, hetzelfde met aandacht beschouwden. Eenparig was men van gevoelen, dat de vesting zich in zoodanigen toestand bevond, dat men wel eene bestorming zoude durven wagen.

“Besluiten de heeren dan tot den storm?” vroeg de adjudant-generaal.

“Die den Koning, Frankrijk en de eer lief heeft, moet ja zeggen”, sprak de markies de Lière. Verscheiden stemden met hem in.

“Ik meen mijnen Koning, Frankrijk en de eer lief te hebben, markies”, zeide de graaf de Maury, een oud generaal, “en ik stem van neen”.

“Ik ben ook van uw gevoelen”, sprak toen een ander bejaard lid, “ik stem mede van neen”.

“De gevoelens der heeren zijn derhalve niet eenstemmig”, hernam nu de generaal-adjudant, “mag ik daarom verzoeken, dat de heeren, die voor hebben gestemd, hunne gevoelens ontwikkelen?”

“De werken zijn zoo ver gevorderd”, sprak de kolonel de Couloir, “dat de uitval van daar in de drooge gracht der vesting het werk van een oogenblik is. De bres in het bastion *Coehoorn* is beklimbaar; de algemeene wensch van het leger is, om den geëerbiedigten Vorst een geschenk op zijnen naamdag te doen, en daarenboven is een vijandelijk leger in de nabijheid, en daarom bestaat er veel vrees, dat de vesting ontzet of het garnizoen versterkt zal worden. Het vijandelijke leger zoude wel teruggedreven worden; evenwel zouden de werkzaamheden voor de vesting daardoor aanzienlijk vertraagd, en de tegenstand hardnekkiger worden. Het voordeel, om de bestorming niet langer uit te stellen, is geheel aan onze zijde”.

“Mag ik nu verzoeken”, sprak de generaal-adjudant, die alles kortelijk opschreef, “dat de generaal de Maury de redenen bloot legge, waarom hij tegen gestemd heeft”.

“Ook ik”, sprak deze, “ben heden op het punt van aanval geweest, en in zooverre moet ik den heer kolonel toegeven, om in de drooge gracht te komen, is het werk van een oogenblik; ook de bres van het bastion *Coehoorn* is beklimbaar, doch hoe? Gaarne wil ik toestemmen, dat rappe menschen, ongewapend en onbeladen, dezelve kunnen beklimmen; voor een soldaat echter heeft het vele zwarigheden in. Onze batterijen bestrijken het flankenvuur van het naastbijgelegen bastion niet genoegzaam, om dit tot zwijgen te brengen, en voor dat de soldaat de hoofdwal zal hebben bereikt, zal de schrootbus hem reeds hebben doen vallen, en in zijn val sleept hij nog verscheidene anderen mede. Ik wil niet spreken van het geweervuur, hetwelk van de plaatsen van aanval uit de naastbijgelegene werken en van de groote galerij onophoudelijk op ons zal zijn gerigt. Wij zullen sneuvelen, voor dat wij kunnen aanvallen”.

“Dan sterven wij eenen schoonen dood voor Koning en Vaderland!” riep de markies de Lière hartstogtelijk uit.

“Het is een schoone dood”, hernam de generaal de Maury, “evenwel wil ik niet ontveinzen, dat ik, hoe bejaard ook, liever nuttig voor Koning en Vaderland zou blijven leven. Ook ik bemin mijnen Koning, en hem zulk een kostbaar geschenk op zijnen naamdag aan te bieden, zoude zeer vereerend voor het leger zijn. Maar ook de Koning bemint Frankrijk, en ik twijfel zeer, of een geschenk, dat met het bloed van zoo vele Franschen moet gekocht worden, Zijne Majesteit welgevallig zou zijn”.

“Te dierbaarder, mijnheer de graaf, is steeds het voorwerp, naar mate het meer kost”, zeide de markies.

“Maar wanneer de prijs te hoog is, en men het voorwerp missen kan, dan koopt een verstandig man niet”, hervatte de graaf.

“Frankrijk is rijk genoeg aan soldaten”, sprak toen weder de markies, “wat beteekent voor zulk een rijk tienduizend man. Daaruit kan de Koning zien, hoe hoog Frankrijk hem waardeert, zoodat hetzelfde geene opoffering te groot rekent, om zijnen roem en zijne magt uit te breiden”.

“Is voor u, kolonel, het leven van tienduizend menschen zoo onbelangrijk”, zeide de graaf ernstig, “zal de kolonel de menigte tranen kunnen droogen, die door jammerende ouders, troostelooze echtgenooten en hulpelooze kinderen gestort worden, zal hij de verminkten kunnen herstellen?”

“Ik wist niet”, hervatte de markies spottende, “dat de wijsbegeerte ook in den oorlog eene rol zoude spelen; de studiën van Vauban zijn mij altijd noodzakelijker voorgekomen”.

“Ware wijsbegeerte komt overal te pas”, antwoordde de graaf, “zij is even noodzakelijk als de plannen van Vauban. In den krijgsman moet men den mensch leeren achten”.

“Doch laat ons dit redetwisten staken”, zeide toen de markies, “de heeren hebben de gronden van het voor en tegen der gevoelens genoeg kunnen hooren”.

De generaal-adjutant, die steeds voortging met het gesprokene op te schrijven, vroeg nu, of iemand nog verder over deze zaak het woord wenschte te voeren.

Niemand sprak, men ging derhalve tot stemmen over; negen waren voor, drie tegen de onderneming.

“Zijne Excellentie heeft goedgevonden”, zeide, de generaal-adjutant, “een behoorlijk verbaal van het op dezen avond verhandelde te doen opmaken; de heeren zullen derhalven nog eenig geduld moeten hebben, tot hetzelfde in order is”.

Op het gelaat van den markies de Lière las men eene boosaardige uitdrukking van vrolijkheid; misschien deed het beeld van Louize zich aan zijne wellustige verbeelding voor; misschien streelde hem de triump over den graaf de Maury. Hij vatte het afgebroken gesprek wederom op en zeide:

“Mijnheer de graaf, ik geloof, dat gij de onderneming te ongunstig beoordeelt. Voor de Franschen is immers niets onmogelijk; rap en vlug zijn zij als de katten, en zelfs in staat, om eenen steilen muur te beklimmen”.

“Zij zijn rap en vlug”, sprak de graaf, “doch voor een steilen muur blijven allen staan: overdrijving, heer markies, dient tot niets”.

“Nu, zij zullen toch wel, hoop ik, in staat zijn, om de bres te beklimmen”, hernam de markies. “Er zijn wel enkele bejaarden onder, die dat werk moeilijk zoude vallen, maar laten die uitgezocht worden en bij de bagaadje achter blijven”.

Dit zeggende, gaf hij een der leden een oogwenk, met eenen zijdelingschen blik op den graaf, die dit bespeurde en met woede uitriep:

“Donder en hagel! wat beduidt die oogwenk, markies? Wilt gij mij bij de bagaadje plaatsen, wanneer ‘s Konings troepen voorwaarts gaan; daarvoor zult gij mij voldoening geven!”

“Ik ben steeds tot uwe dienst”, antwoordde de markies barsch.

De maarschalk, die zich in een aangrenzend vertrek bevond en alles had aangehoord, sprong op en trad met de woorden: “Wat heeft hier plaats, mijne heeren?” de zaal binnen.

“Een lafbek, wiens baard nog niet volwassen is, wil mij, een oud soldaat, bij de bagaadje plaatsen”, sprak graaf de Maury.

“Ik een lafbek”, schreeuwde de Lière uit en tastte naar zijnen degen, “dit zal ik u betaald zetten”.

“Stilte, mijne heeren, stilte!” riep de maarschalk, doch te vergeefs.

“Een man”, aldus vervolgde de graaf de Maury driftig, “die zijnen rang aan familie-betrekkingen heeft te danken; die nog nooit voor het vuur is geweest, maar altijd achter de batterijen verschanst zit, durft mij, omdat ik bedenkingen gemaakt heb, onteeren! Ingeval hij bij de bestorming tegenwoordig moest zijn, dan zoude hij eene geheel andere taal voeren”.

“Ik verzoek uwe Excellentie”, riep de markies hevig uit, “mij morgen bij de eerste aanvallers eene plaats te geven; ik zal dan den graaf bewijzen, dat ik geen lafbek ben, en dat er geen baard toe behoort, om moed te hebben; en dan....”

“Mijne heeren, stilte, gebied ik nog eenmaal”, riep de maarschalk, “die het waagt, zich te verzetten, laat ik op het oogenblik arresteren en naar Antwerpen opzenden. De markies is zeer onvoorzigtig geweest, met...”

“Ik.....”, viel de markies in.

“Stilte, heb ik geboden”, donderde de maarschalk hem toe en vervolgde: “Ik herhaal het, de markies heeft zich zeer onvoorzigtig uitgelaten, en daardoor de onbedachtzame woorden, door den graaf gesproken, uitgelokt. Gij beiden zijt thans in dienst van den Koning, en het voortzetten van dezen twist kan niet anders dan schadelijk voor het leger zijn. Indien de heeren mij hun woord van eer willen verpanden, deze zaak te laten rusten tot na den afloop van het beleg, dan zal ik dezelve ongemerkt laten voorbijgaan”.

Graaf de Maury trad daarop toe en legde zijne hand in die van den maarschalk. De markies de Lière bromde wel het woord ‘lafbek’ tusschen de tanden, doch volgde des graven voorbeeld, en legde zijne hand insgelijks in die van den maarschalk.

“Hoedanig is de uitslag der deliberatie?” vroeg de maarschalk nu.

De generaal-adjutant begon het door hem opgemaakte verbaal van de zitting voor te lezen, en legde hetzelfde daarna aan elk der leden ter onderteekening voor. De maarschalk gaf vervolgens nog eenige bevelen, die tot het genomen besluit betrekking hadden, en verder werd besloten, dat de aanval plaats zoude hebben juist op St. Louisdag, zijnde den 25 Augustus, en wel even voor het aanbreken van den dag. Alle troepen, waarover beschikt konde worden, zoo wel uit de retranchementen te Wouw, als uit de linie, moesten zich ten dien einde des avonds te voren bij het hoofdkorps voegen, en zoo veel mogelijk in de tenten worden opgenomen.

Te middernacht zoude alles onder de wapenen zijn en men zich in de grootste stilte in de loopgraven begeven. De artillerie zou, om den vijand niet opmerkzaam te maken, den geheelen nacht het vuur voortzetten; en meer dergelijke bepalingen werden er afgesproken. Terwijl de leden van den krijgsraad zich verwijderden, zeide de maarschalk tegen den markies de Lière, hem vertrouwelijk op den schouder kloppende: “Hoe zit het met uw verzoek; zal ik het beschouwen, als in drift gedaan; ik geloof niet, dat iemand in ernst aan uwen moed twijfelt?”

“Ik volhard bij mijn verzoek”, antwoordde de markies.: “Uwe Excellentie zal mij verpligten, daaraan gevolg te geven”.

“Het is derhalven op uw uitdrukkelijk verlangen, dat ik u bij de eerste kolom van aanval zal plaatszen”, hervatte de maarschalk, “wel nu, dit zal geschieden, morgen zult gij nadere bevelen ontvangen”.

Op den 24 Augustus heerschte eene verbazende drukte aan het hoofdkwartier; ordonnans-officieren van allerlei wapenen reden af en aan, bevelen overbrengende of berigten indienende. In den namiddag rukte vijf duizend man infanterie uit Wouw en drie duizend man uit de

verschansingen, in de linie, het legerkamp binnen. Er werd eene algemeene monsterring door den maarschalk gehouden. De houding der troepen liet niets te wenschen over. Na afloop dezer wapenschouwing werd er eene order vorgelezen, behelzende, dat ieder zich te zes uren in zijne tent moest bevinden; dat de diepste stilte in het kamp moest heerschen, en alle geraas of gedruisch moest vermeden worden; te middernacht moesten de manschappen onder de wapenen staan, en de marsch insgelijks in stilte worden volbragt, daar het welslagen der onderneming daarvan grootendeels afhing.

Voor het aanbreken van den morgen hadden de troepen de bepaalde posities reeds ingenomen. De hoofdkolom van aanval was geplaatst achter de batterij, welke op de puinhoopen van het lunet *Utrecht* waren opgericht. Dezelve bestond uit het regiment *Normandie* en had bevel ontvangen, om te half vier uren de drooge gracht in te dringen en de bres te beklimmen; eene kompagnie sappeurs was er bij gevoegd, om de deuren eener sortie open te slaan. Het regiment *Flandres* was in de naastbijzijnde loopgraven geplaatst, met last, om tegelijkertijd met de bajonet het gedeelte van het lunet *Utrecht*, dat nog in bezit van den vijand was, te vermeesteren. Het regiment *Lariboissières* was bestemd tot eenen gelijken aanval op de lunet *Overijssel*. Deze beide korpsen hadden verder in last, om, bij het wel gelukken van hunnen aanval, de Fransche vlag op dezelve te planten, en daarna onmiddellijk in de drooge gracht af te dalen, de hoofdkolom te ondersteunen, zullende de inbezitneming en de verdere verdediging voor de aanrukkende reserve worden overgelaten. Aan den markies de Lière was het bevel over het tweede korps opgedragen.

De batterijen waren voorzien van schrootbussen, en de artilleristen hadden in last, om hunne stukken niet op de muren der kapitale wal, maar op de zich vertoonende vijanden te rigten. Vijf en twintig duizend

man zag men in beweging, als eene digt in een gedrongene massa, ongeduldig, om het gordijn te zien opgaan voor het bloedige treurspel, dat vertoond zoude worden. Het was een heerlijke zomernacht: de starren blikten vriendelijk naar beneden, en eene verkwikkende koelte verfrischte de manschappen van de destijds drukkende hitte des dags. De grootste stilte werd in acht genomen: sommigen liepen in diep gepeins, want de belangrijkheid van het naderende uur vervulde hen; de gedachten van anderen dwaalden verre van dat oord rond; welligt riepen zij zich de beelden van geliefde voorwerpen voor den geest en zonden hun in gedachten een jongst vaarwel toe. Het gebulder van het geschut klonk aanhoudend den geheelen nacht door.

Te drie uren reeds verscheen de maarschalk in de loopgraven; de troepen grepen naar het geweer en stelden zich in orde. Zoodra de eerste lichtstreep zich aan den hemel vertoonde, stelden de korpsen zich in beweging. Zonder een man te verliezen, was het hoofdkorps in de drooge gracht neergedaald, en de vorsten waren schier de bres genaderd, eer de belegerden hunne nadering schenen te merken; dan plotseling ontvingen zij eenen ontzettenden morgengroet van de vesting: met geheele rijen vielen de dooden neder. Moedig echter rukten de Franschen voorwaarts tot aan de bres en begonnen, onder het geroep van *leve de Koning!* dezelve te beklimmen. Dit ging in het eerst vrij voorspoedig, doch nu stuitten zij op eene steile plaats; enkelen slechts mogt het gelukken, dezelve te beklimmen; doch zij moesten hunne roekelooze daad met den dood bekoopen. Het vijandelijk lood trof hen, en neerstortende sleepten zij in den val de hen gevolgde krijgsmakkers mede.

De drooge gracht werd door de aanrukkende troepen meer en meer gevuld, welke zeer veel te lijden hadden door het geschut van alle bijliggende werken en van het bastion *Coehoorn*. Bij de bres wierp men

talrijke handgranaten, die eene verschrikkelijke uitwerking op de bestormers deden; doch, ongeacht het moordende vuur, hielden de aanvallers stand en beproefden zij, om den hoofdwal te bereiken; zelfs begon reeds een soldaat, die halverwege de bres beklommen had, de steilte, die uit een stuk van den gezakten aarden wal bestond, met de schop te bearbeiten, om dezelve beter beklimbaar te maken, hetgeen hem ook gedeeltelijk gelukte.

Verscheidenen snelden nu te gelijk naar boven, doch met geen gelukkiger uitslag, de vallenden werden door andere vervangen, die weldra hetzelfde lot moesten ondergaan. De sappeurs waren tot aan de sortie doorgedrongen en vingden hun werk aan; maar het scheen, alsof de bezetting dit bemerkte, want, een hevig vuur werd op dat punt gerigt, zoodat meest alle sappeurs sneuvelden. Zij werden door infanterie vervangen, en weldra lag een berg van lijken oopen-gestapeld, en verhinderde het voortzetten dezer werkzaamheden. De maarschalk, bemerkende, dat grootere zwarigheden te overwinnen waren, dan men vroeger vermoed had, liet stormladders aan brengen en dezelve op drie plaatsen ter neder stellen, als aan de lage flanken ter linkerzijde van de bastion *Coehoorn*, ter regterzijde van het bastion *Pucelle* en op de plaats, waar de bres was geschoten, om alzoo het beklimmen te bespoedigen.

Ofschoon de schrootbussen der belegerden tusschen de zaamgepakte menigte woedden, werd dit bevel ten uitvoer gebragt, en, zoodra de ladders gesteld waren, klommen langs dezelve naar boven; doch dit ging met het grootste gevaar vergezeld, want die ladders werden door de belegerden met boomen en haken omver geworpen, zoodat de vallenden menigwerf in de bajonetten van hunne eigen kameraden neerstortten of verpletterden. Dit belette echter niet, dat de ladders

wederom werden opgerigt, die dan opnieuw door de belegerden ter neder geworpen werden.

Die gekwetst werd of viel, welken rang hij ook bekleedde, was een lijk, want het was niet mogelijk, uit het vreesselijk gedrang te geraken: het gekwetste ligchaam van den kolonel diende weldra tot een voetbank voor den soldaat, en onder de hevigste smarten en benaauwheid blies hij den laatsten adem uit; zelfs de ladders werden dikwijls op de ligchamen der gewonden gezet, zoodat derzelver zwaarte het bloed in stroomen uit de verplette borst perste; geene stem van medelijden, door eerbied of vriendschap geuit, kon zich in dezen vreesselijken, chaos doen hooren. Het *leve de Koning* van de nieuw aanrukkende troepen vermengde zich ijsselijk met het gehuil en gekerm der gekwetsten en het verdoovend musket- en kanonvuur, terwijl de bezetting onophoudelijk handgranaten onder hare vijanden wierp. Niettegenstaande den hevigen tegenstand, gelukte het een twintigtal vermetelen, om de flank van het bastion *Coehoorn* te beklimmen; twee stukken waren reeds door hen vermeesterd en reeds klonk hun gejuich, toen de bezetting, die zich bezig hield met het werpen van granaten, de geweren opvatte, en, met een enkel salvo, hen allen dood deed nedervallen.

Aan de bres was men niet gelukkiger geslaagd: de stormladders hadden geene genoegzame lengte, om het steile gedeelte te boven te komen. Zij, die halverwege stonden, beproefden wel, om ze onhoog te trekken en daar zij stonden te plaatsens, maar het terrein was daartoe niet breed genoeg; men was genoodzaakt, daarvan af te zien, en op de reeds aangevangene wijze de beklimming te beproeven, hetgeen echter zonder goed gevolg geschiedde.

De maarschalk, verwittigd van het mislukken dezer pogingen, en zijne troepen verder willende sparen, deed, na ongeveer anderhalf uur den

aanval te hebben voortgezet, het teeken tot den aftogt geven. Met de meeste overhaasting had dezelve plaats; alles drong zich opeen naar den uitgang uit de kapitale gracht, waardoor nog velen in het gedrang verpletterd en doodgedrongen werden.

Ook het geschut der vesting bleef aanhoudend een moorddadig vuur op hen maken, tot dat de laatste man de loopgraven had bereikt. De kolom, die het lunet *Overijssel* had willen vermeesteren, was, na vele vruchteloze aanvallen en nadat hetzelfde meer dan half versmolten was, terug getrokken; de reserve, die het verving, onderging hetzelfde lot.

Van het lunet *Utrecht* had de bezetting slechts een klein gedeelte meer in het bezit; het belangrijkste gedeelte was vroeger reeds door de aanvallers vermeesterd, en het overige genoegzaam plat geschoten. Dit punt vooral werd hevig aangevallen, doch met moed verdedigd. Eindelijk werd hetzelfde door den vijand beklommen en de bezetting, voor zoo verre zij niet vlugten konde, nedergesabeld.

De markies de Lière greep den standaard uit handen van den drager, en beklom het verhevenste punt van het vermeesterde gedeelte. Hier plantte hij het vaandel in den bodem, en de wind ontvouwde de plooiën reeds, onder het gejuich der overwinnende en daar rondom geschaarde soldaten, toen de grond op eenmaal dreunde, schokte en van een spleet. Eene vlam rees ten hemel, en een vreesselijk gedruisch liet zich hooren, terwijl eene wolk van rook alles overdekte.

Er was eene mijn gesprongen; schier vijf honderd menschenlevens kwamen door deze uitbarsting om, terwijl het als teeken der overwinning geplante vaandel hoog in de lucht geslingerd en aan den vijand toegeworpen werd.

De markies de Lière was niet gedood: gedeeltelijk in het zand en onder puin bedolven, was hij overal gekneusd en gebroken; hij konde slechts

met moeite zijne eene hand bewegen. Hij zag rondom zich uit naar hulp, en ontdekte niet verre van zich een meisje, hetwelk hij herkende, als een der slagtoffers zijner verleiding, en wier vader, op zijn bevel, was gedood. Werktuigelijk zat het arme schepsel op den grond; zij scheen zich nergens om te bekommeren, noch te beven voor het tooneel van verwoesting rondom haar. Hoe de markies ook wenkte of riep, zij bleef onbewegelijk zitten.. Eene medelijdende zoetelaarster, eenigzins met de Hollandsche taal bekend, had haar tot zich genomen en verpleegd, en met deze vrouw was zij het regiment gevolgd. Hoop op buit lokte de vrouwen, uit, om de aanvallers op den voet te volgen, en zij was gedachteloos mede gegaan.

Eene inwendige huivering overviel den vermetelen verleider, toen hij zijn slagtoffer zoo nabij zich zag; hij sprak haar aan, doch zij verstond hem niet: zij volhardde in hare gevoelloosheid, hetzij omdat de vroegere gebeurtenissen haar verstand reeds hadden gekrenkt, hetzij dat zulks een gevolg was van den doorgestanen schok; zij verroerde zich niet, tot dat eindelijk een kogel, van de vesting geschoten, haar het hoofd wegnam, en de aarde eene ongelukkige minder telde.

De markies riep nu uit alle magt om hulp, terwijl de Franschen verscheidene malen tevergeefs beproefden, om het terrein weder te vermeesteren; het geschreeuw van den markies ging weldra over in een akelig gekerm, dat al meer en meer verdoofde, tot dat eindelijk geen geluid meer van hem gehoord werd.

De dag, dien het Fransche leger aan eene vrolijke feestviering dacht te wijden, was integendeel een dag van droefenis en stilte; zelfs de artillerie, zoo wel van de zijde der bezetting, als van die der belegeraars, hield op de taal der verschrikking te spreken; geen schot werd meer gehoord, zelfs niet, toen de belegerden met haken en touwen de ladders optrokken, waarmede men hen had bestormd; alles

was doodstil en de levenverwekkende zon bescheen een tooneel van de vreesselijkste verwoesting. Ook na dit gevecht werd er eene korte wapenstilstand gesloten, om de gesneuvelden te begraven. Een gansche dag verstreek, voordat de lijken en de brokstukken van menschelijke lichamen waren weggeruimd; de bodem, die door dezelve bedekt was, werd geheel door bloedrood geverwd. Het lijk van den markies de Lière was onkenbaar: de uniform alleen deed vermoeden, dat de daarin stekende misvormde gedaante het ligchaam van den kolonel der artillerie was. Wat was er van zijne plannen en verwachtingen overgebleven! De borst, die binnenkort met ridderorden zoude versierd geworden zijn, was nu met bloed en schuim bedekt; de oogen, steeds bezig in het wisselen van lonken met keur van meisjes en vrouwen puilden verre uit het hoofd; de mond, gewoon aan het spreken van vleijerij en hoofdsche taal, stond open en was vreesselijk vertrokken, en de armen, waarmede hij welligt gewaand had dienzelfden dag Louize te omvatten, waren verdraaid en bezoedeld met bloed en puin. Met moeite werd hij uit den grond opgegraven. Het scheen alsof de aarde hem onwaardig had gekeurd, om hem in haren schoot op te nemen, en tevens onwillig was, om hem nog eenmaal boven haar te dulden. Noch hem, noch eenig ander gesneuveld hoofd-officier viel eene plegtige begrafenis ten deel: in eenen hoek van het veld, afgezonderd van de menigte, werden hunne lichamen, zonder kist zelfs, in den grond gelegd, en de wandelaar in die streken heeft niet kunnen vermoeden, dat op dat luttel plekje gronds zoo vele verwachtingen van Frankrijks adel onder de aarde zijn bedolven.

In de vesting heerschte groote blijdschap over het ontkomen van zoo veel gevaar, doch de vreugde werd aanmerkelijk getemperd door een belangrijk verlies. De Gouverneur, die wel vermoedde, dat de vijand voor of op St. Louisdag iets zoude ondernemen, had zijne maatregelen daartegen genomen; het geheele garnizoen moest onder de wapenen beneden aan den kapitalen wal geschaard staan; op de bedreigde en gevaarlijkste punten werden de troepen verdubbeld; ammunitie van allerlei aard was overal in groote menigte aangebragt; zelfs op vele plaatsen had men de bezetting van een dubbeldtal geweren voorzien. Op de punten van den hoofdwal, die gemakkelijk beklommen konden worden, waren boomen, balken, haken en tonnen aangebragt; de mineurs stonden met brandende lonten aan den ingang der mijnen. De Gouverneur had zich langs en binnen al de werken, die aan den aanval waren blootgesteld, in persoon begeven, en de troepen aan hunne verpligting herinnerd en bemoedigd; wachtte men dan nu gerust den vijandelijken aanval af.

Bij het eerste alarm was ook de geheele bezetting onder de wapenen. Daar het punt van aanval niet twijfelachtig scheen, zoo waren de meeste troepen in de nabijheid van hetzelfde verzameld en op de bedreigde punten gereed, om den vijand te ontvangen. De kolonel Deutz had het bevel over de troepen in de binnen-, de kolonel Lewe in de buitenwerken: het was niet mogelijk, het bestuur der verdediging aan moediger en voorzigtiger handen toe te vertrouwen. Waar het gevaar het grootste was, konde men verzekerd zijn, den kolonel Deutz te vinden. Eigenhandig hielp hij de boomen aanbrengen, waarmede de vijandelijke stormladders omver geworpen werden. Onsterfelijke eer had hij zich waardig gemaakt.

De kolonel Lewe voerde het bevel op het lunet *Overijssel*. Met niet meer dan driehonderd verdedigers had hij zeven aanvallen afgeslagen;

de laatste aanval geschiedde nog, toen het hoofdkorps reeds aan het terugtrekken was. De vijand hield hardnekkig vol en verschanste zich zoo veel mogelijk in den bedekten weg voor het lunet op eene plaats, waar vroeger eene mijn gesprongen was. Het verlies van dit terrein was in de oogen van den kolonel te aanzienlijk, dan dat hij dit lijdelijk konde aanzien. Met de helft zijner manschappen, hen bezielende door zijne mannelijke houding, woorden en voorbeeld, deed hij een uitval. Hij was nog slechts twintig schreden van het doel verwijderd, toen hij een kogel in den onderbuik kreeg; vergeefs poogde hij dit voor zijne manschappen te verbergen en zijne smart te vermeesteren: hij duizelde nog eenige treden voorwaarts en viel toen zijdelings op den grond. Men wilde hem opnemen, doch ... neen”, sprak de held, met de sabel naar den vijand wijzende, “daar eerst! wreekt mij, kinderen!” Zijne soldaten gehoorzaamden aan de stem van hunnen bevelhebber, gingen voorwaarts, en weldra hadden zij overwonnen.

“Gij zijt gewroken, kolonel”, sprak de kapitein, die onder hem bevelvoerde. De gevallen krijgsman knikte glimlagchende met zijn hoofd, het oor kon nog wel klanken vernemen, maar het oog stond reeds gebroken, en scheen met een floers overdekt.

Het ligchaam werd voorzigtig op eene van geweren gevormde draagbaar gelegd, en met de grootste behoedzaamheid binnen de stad gedragen en in het hospitaal gebracht. Hoezeer de kolonel nog leefde, zag de geneesheer weldra, dat alle moeite en kunst tevergeefs zouden worden aangewend; het gelukte hem slechts, de levenskrachten voor eenige oogenblikken op te wekken en den kolonel uit zijne onmagt op te heffen.

“Zijn de Franschen terug gedreven?” was de eerste vraag van den stervenden krijgsman.

“Op alle punten” was het antwoord.

“Heeft de kolonel ook nog eenige beschikkingen te maken?” vroeg toen de geneesheer, ‘of verlangt hij geestelijke hulp?”

De lijder schudde met het hoofd en zeide met veel moeite: “Aan mijn Vaderland.....” Meer konde hij niet uiten, en een geweldige snik volgde dit den Nederlander heilige woord, het laatste van den diepbetreurden held.

Alles stroomde op de eerste tijding van zijnen dood naar de plaats, waar het lijk lag; ieder - wilde nog eenmaal den held zien, die hem zoo dikwijls ter overwinning had geleid; de toevloed was zoo talrijk, dat men verplicht was, den ingang te sluiten. De verzekering, die gegeven werd, dat het lijk den volgenden dag, op een paradebed liggende, voor ieder zichtbaar zoude zijn, verstrooide de menigte. In de stad werden de soldaten feestelijk onthaald, en aan enkelen hunner buitengewone belooningen geschonken.

Gering was hun verlies, wanneer men hetzelfde met dat van den vijand vergeleek. Behalve den kolonel Lewe was slechts een enkel officier gevaarlijk gekwetst en deze was de kapitein Zoutelande. Met zijne troepen den wal beklimmende, sloeg een hauwitsers hem vlak voor den borst; hij stortte ter neder, doch zijne soldaten vatteden hem op en plaatsten hem tegen den wal aan; spoedig was hij van alle officieren van een aanrukkend bataillon omringd. Men knoopte zijne uniform los; kapitein Russel, vermeenende, dat Zoutelande eene bezwijming gekregen had, trok dadelijk den kurk van eene veldflesch, die hij om den hals had hangen, af, en wilde hem daarvan iets in den mond gieten. “Niets is beter dan een hartige slok voor zoo iets”, riep hij. Met moeite belette de geneesheer hem hierin, en vertrok hij naar zijnen post, “Als het niet te veel is”, bromde hij in zich zelf, “dan is er geen voorbeeld van, dat goede Hollandsche genever iemand kwaad

gedaan heeft". En tot bevestiging zijner leer zette hij de flesch aan den mond en nam er eene duchtige teug uit.

De chirurgijn eene zware kneuzing op den borst van den kapitein Zoutelande ontdekkende, deed hem dadelijk naar het hospitaal vervoeren; voordat men hetzelve had bereikt, kwam hij bij zijne zinnen, en overviel hem eene hevige bloedspuwing. In het hospitaal werd hem dadelijk eenig bloed afgetapt, en, daar de bloedspuwing bleef aanhouden, werd dit nogmaals, en nogmaals herhaald. Eindelijk scheen het eenigzins te bedaren; de kapitein gevoelde zich echter zeer zwak en verlangde geestelijke hulp en wel van den predikant Jansen, wien hij onder zijne vrienden telde. De predikant haastte zich, om aan het verzoek zijns vriends te voldoen.

"Het is goed, dat gij komt", zeide Zoutelande, "het is met mij gedaan". Dit zeggende drukte hij met zijne klamme hand die van den diep bedroefden leeraar. Deze bemoedigde hem, en deelde hem tevens al die vertroosting mede, waartoe de Godsdienst in den mond der vriendschap in staat is. Eindelijk deed de predikant een hartelijk gebed, en maakte zich toen gereed, te vertrekken, daar zijne verplichtingen hem elders riepen. Op zijne vraag, of hij ook nog iets voor hem doen kon, antwoordde de kapitein: "Veel, doch heb geduld, ik ben zwak". De predikant ging opnieuw zitten.

"Ik ben niet arm", vervolgde Zoutelande langzaam en met tusschenpoozingen, "mijne nalatenschap vervalt aan verre bloedverwanten, die allen welgesteld zijn. Ik zoude, daar ik zoo weinig goeds in mijn leven heb gesticht, nog gaarne iemand na mijnen dood gelukkig willen maken. Ik bemin Louize met geheel mijne ziel, zij weet dit niet: in onzen tegenwoordigen toestand heb ik haar eerst leeren kennen, en aan het ziekbed van haren broeder waagde ik het niet, om haar mijne gevoelens te kennen te geven. Ik vermoed, dat zij haren broeder zal

verliezen, en dan staat het arme schepsel hulpeloos in de wijde wereld alleen. Hetgeen ik haar nalaten wil, zal haar onafhankelijk van anderen maken en voortaan een gerust leven bezorgen”.

“Maar hoe zoudt gij dit willen aanleggen?” vroeg de predikant.

“Zoo als dit het geschiktste voor haar kan zijn”, antwoordde de

kapitein. “O, zoo zij mijne laatste oogenblikken nog wilde

veraangenamen; indien zij mij heden nog hare hand schonk, het was

dan geene gift meer, maar iets, waarop zij regtmatige aanspraak had!

Dit zoude mijnen dood verligten; in haren aanblik zoude ik moed om

sterven vinden, haar naam zal het laatste geluid van mijne lippen zijn.

Dit zijn mijne wenschen, mogten het ook de hare zijn! Gij kent het

meisje immers wel, dominé? Het is Louize Landberg”.

“Ik heb zulks vermoed”, sprak de predikant, “en zal bij haar gaan, en uwe wenschen aan haar voordragen”.

De predikant begaf zich dadelijk naar Louize Landberg. Vooraf

vervoegde hij zich echter bij den chirurgijn, om te hooren, wat deze

van den toestand zijns vriends dacht. Het optrekken der schouders van

den geneesheer voorspelde hem genoegzaam het toekomstig lot van

den lijder.

Hij vond Louize zoodanig schreijende en snikkende, dat zij nauwelijks

in staat was, om zijnen groet te beantwoorden. Hij vroeg naar de

oorzaak van hare tranen. Zij wees op het bed van haren broeder: de

predikant zag thans den eertijds zoo bloeienden jongeling bewuste-

loos, met geslotene en diepingevallene oogen, op de kribbe neder-

liggen; zijne wangen waren doodsbleek, de lippen blaauw, de

ademhaling was hevig en ongeregeld, en nu was het den predikant

duidelijk, waaruit hare tranen ontsproten.

De taak, welke hij, op verzoek van Zoutelande, had op zich genomen,

was thans dubbel moeilijk te volbrengen; doch hij had het zijnen

vriend beloofd, en moest zijne belofte vervullen. Hij begon met Louize te spreken over de Godsdienst, haar wonderlijk vermogen, als kweekster van nederigheid in voorspoed, troosteres in tegenspoed: ieder, die naar hare liefelijke stem luistert, zal haren weldoenden invloed ondervinden, in welke omstandigheden hij zich moge bevinden.

Eindelijk kwam de predikant tot zijn doel en zeide: "Mij is een bijzondere last opgedragen; het zal mij zwaar vallen, u denzelven in deze droevige omstandigheden te openbaren. De toestand echter van den lastgever vordert, dat ik aan zijnen wensch voldoe, en daar uwe toekomstige welvaart er ook mede bedoeld wordt, zult gij het ongepaste van het voorstel in dit oogenblik verschoonen".

Louize stond verwonderd over deze taal, die hare nieuwsgierigheid opwekte. Zij nam een stoel en zette zich bij den geestelijke neder. "Mijnheer", zeide Louize, "ik heb binnenkort zoo vele ontmoetingen gehad, en zulke grievende wederwaardigheden ondervonden, dat mij niets meer bevreemden kan, vooral daar ik mij verzekerd houde, dat een voorstel uit den mond van eenen man, over wien ik altijd zoo gunstig heb hooren spreken, mij noch schaden, noch beleedigen kan". "Welnu", sprak de predikant, "ik zal dan maar dadelijk ter zake komen. Een goede kennis van u, de kapitein Zoutelande, is gekwetst". "Mijn God", riep het meisje uit, "zal ik dan ook van mijnen eenigsten vriend en eenigste hulp worden beroofd! Is hij gevaarlijk gekwetst?" "Dit schijnt wel het geval te zijn", antwoordde de predikant, "en met de gedachte van deze wereld spoedig te zullen verlaten, waagde hij het, om door mij tot u te spreken. Kapitein Zoutelande bemint u. Hij heeft daarvan jegens u gezwegen, gedwongen door de omstandigheden, welke u beiden omringen. Nu is het zijn eenigste en misschien laatste wensch, om het door hem beminde meisje, voor zoo veel hij dit

vermag, gelukkig te maken. Hij is niet arm; heeft slechts verre bloedverwanten, die allen in welvaart leven, daarom wenschte hij u zijne goederen na te laten, als aan het voorwerp zijner achting en liefde. Het is hem bekend, dat gij geene middelen bezit; hij wenschte u in eenen staat van onafhankelijkheid te stellen”.

En onder welken titel zoude ik aanspraak daarop mogen maken?”

sprak Louize, diep aangedaan, “wat zoude de wereld, wat de bloedverwanten zeggen van een meisje, dat, zonder bekende redenen, zoo begunstigd wordt?”

“Onder den titel van zijne echtgenoot”, hernam de predikant, Louize beschouwende, om op te merken, welk eene uitwerking dit woord op haar zoude hebben. Zij antwoordde niet, maar zag voor zich neder.

“Welligt” vervolgde de predikant “hebt gij reeds kunnen bespeuren, dat de kapitein u bemint. De gevaren, welke u beiden omringden, hebben hem teruggehouden, u zijne gevoelens vroeger te openbaren”.

“Er is”, ving Louize aan, “in dezen voorslag veel vereerends voor mij en toch ook iets, dat ik niet weet te noemen, en hetgeen de aanneming van dat aanbod onmogelijk maakt”.

“De op mij genomene verpligting dwingt mij tot eene onbescheidene vraag”, hervatte de predikant, “zoude welligt uw hart reeds aan een ander toebehooren?”

“Nimmer”, antwoordde Louize, langzaam en eenigzins blozende, “heb ik over dit onderwerp met eenen man gesproken”.

“Zoodat dit dan geen beletsel is”, hernam de dominé, “mag ik u dan verzoeken, mij te zeggen, welk beletsel er tegen het aanbod mijns vriends bestaat”.

“Vooreerst vind ik het onvoegzaam”, sprak Louize, “om bij het sterfbed van eenen eenigen broeder aan eene huwelijks-verbindtenis te denken, en vervolgens, wat zouden de menschen zeggen van

zoodanigen echt? Zoude men niet meenen, dat ik het gedaan had, om de erfenis aan de bloedverwanten te ontrukken, en mij, met het grootste regt, berispen, als den blaam op mij hebbende geladen, van, door de begeerte naar aardische goederen verleid, tot dezen stap te zijn overgegaan. Neen, mijnheer! Zoo lang God mij gezondheid schenkt, vrees ik niet voor gebrek; maar ik vrees de beschuldiging van de regte baan te hebben verlaten, en niet wel te hebben gehandeld". "Ik vereer uwe gevoelens mejufvrouw", zeide toen de predikant, "het zijn die van den adel der menschheid; maar ik geloof ook, dat men jegens zich zelve te streng kan zijn. Sta mij toe, te beproeven, of ik uwe bezwaren kan oplossen.

"Het onvoegzame, dat in deze verbindtenis zou liggen, wordt door den drang der omstandigheden weggenomen, en daardoor zeer verschoonbaar in het oog van elk weldenkend mensch; uw verblijf in dit gebouw, onder krijgslieden, zoude ook onvoegzaam worden geacht, doch de oppassing en zorg, aan eenen broeder besteed, maken hetzelfde zeer prijzenswaardig, en doen u de achting van elken menschevriend verwerven: zoo bepaalt de bijzondere toestand, waarin wij ons bevinden, meestal de waarde onzer daden.

"En wat den schijn betreft, als of gij deze verbindtenis uit eigen belang gesloten hadt, ook deze laat zich door de omstandigheden oplossen. Wie zoude het gelooven, dat deze daad van het edele meisje, dat alles opoffert ter liefde eens broeders, uit zulk eene onedele bron konde voortspruiten? Als een bedienaar des goddelijken woords durf ik u deze echtverbindtenis aanprijzen, daar ik weet, dat de kapitein u hartelijk genegen is, en ik veronderstel, dat uw hart vrij is en gij ook eenige genegenheid voor mijnen vriend koestert. Laat ik u ook opmerkzaam maken op de voordeelige zijde van zijn voorstel. Het is toch ook billijk, geoorloofde middelen in het werk te stellen, wanneer

men zich daardoor een onafhankelijk bestaan kan verschaffen, en de hulp van vreemden kan ontberen. Ofschoon men geen afgod van zijnen rijkdom moet maken, moet men de aardse goederen niet roekeloos verwerpen: dezelve gedijen tot eenen zegen, in handen van brave en teergevoelige menschen. En zult gij de bede eens stervenden die niets anders dan uw geluk bedoelt, weigeren? Wanneer hij u immer eenige vriendschap heeft bewezen, vergeld hem dit. Het is zijne laatste bede, het is zijne hoogste verwachting, u echtgenoot te mogen noemen; u te zien en te hooren, zal hem moed schenken, om den stap over de grenslijn van leven en dood te doen; gij kunt hem het bewustzijn schenken, dat eene liefderijke hand zijn brekend oog zal sluiten, en een deelnemend wezen hem, bij zijnen jongsten snik, terzijde zal staan. Welk een voorregt, om de laatste oogenblikken van eenen stervende te mogen verzachten, te meer, als deze eenige aanspraak op onze vriendschap mag maken. Zijne bloedverwanten zullen zijne nalatenschap niet missen, en als alles u mogt afvallen, dan zal mijne getuigenis u behoeden voor de kwaadsprekendheid en de bedilzucht der menschen”.

Toen Louize nog steeds besluiteloos stond en zweeg, vervolgde de predikant: “Bedenk u niet te lang, mejufvrouw, de oogenblikken zijn kostbaar en worden bij minuten toegemeten”.

“Ach, mijnheer”, hernam nu Louize, “ik kan niet geregeld denken; mijn geestvermogen is, door de vele droevige gebeurtenissen, uitgeput en verward; handel gij voor mij, alsof gij mijn vader waart; ik zal u met een kinderlijken eerbied gehoorzamen”.

“Wel nu dan, mijne dochter”, zeide de predikant, “dan zijt gij binnenkort de echtgenoot van Zoutelande en voor hem dezelfde welwillende en genegene verzorgster als voor uwen broeder. Wij zullen hem hierheen vervoeren. Thans verlaat ik u; ik mag mijnen

vriend de laatste balsem, die de wereld voor hem zal opleveren, niet langer onthouden”.

Zonder antwoord af te wachten, snelde hij het vertrekje uit, en begaf zich weder naar kapitein Zoutelande, dien hij nog in denzelfden toestand aantrof. Hij maakte hem bekend met het gelukkig slagen van zijne zending. Een lachje kwam op het pijnlijke gelaat, en een vlugtig rood verweerde voor een oogenblik de bleeke wangen; hij stak de hand uit en drukte die van den predikant.

De kapitein werd nu overgebracht naar het verblijf, alwaar Louize haren broeder oppaste. Hoe voorzigtig men ook te werk was gegaan, was de kapitein echter zeer vermoeid van die beweging. Het groote bloedverlies had zijn ligchaam ontzettend afgemat.

Met de innigste aandoening zag Louize de trekken van het gelaat eens mans, die binnenkort haar echtgenoot zoude worden; hoe verbazend waren dezelve veranderd; hoe pijnlijk stond het gezicht, waarop vroeger de vreugde haren zetel scheen gevestigd te hebben; hoe magteloos was de vroeger zoo krachtvolle gestalte. Zij kon hare tranen niet bedwingen; het zweet stond met groote druppels op het klamme voorhoofd: zij nam een doek en wischte ze af. Op dat oogenblik sloeg de kapitein de oogen op en herkende Louize. De vreugde scheen zich opnieuw op het gelaat des kapiteins te willen vestigen.

“Ik dank u”, sprak hij met eene zachte stem, “van mijnen korten levensdag zal de avond het schoonste uur zijn. Ik neem de herinnering daarvan mede naar den langen nacht”.

Louize snikte overluid. Moge God u herstellen! Mijne zorgen voor u zullen onvermoeid zijn, en een ervaren geneesheer zal u geneesmiddelen toedienen; en ik zal God bidden, dat hij onze vereende pogingen zegene, en u een lang leven schenke”!

“Wel mij”, sprak Zoutelande, “het is zoo zoet, een wezen bij zich te hebben, dat deel in onze smarten neemt. Louize, bemint gij mij?” Zij snikte nog luider, zeggende: “Ach Zoutelande, het is thans geen tijd, om te veinzen. Toen ik uwe neiging bespeurde, gevoelde ik genegenheid voor u, en de stap dien ik doe, moge u bewijzen, dat gij bemind wordt”.

“Ik gelukkige!” zeide de kapitein.

Op dit oogenblik hoorde Louize, dat haar broeder zich in zijne krib bewoog. Zij sprong op en snelde naar hem toe, terwijl zij in stilte zich zelve verwijtingen deed, dat zij haren broeder, wegens de nieuwe betrekking, een oogenblik had kunnen vergeten.

De predikant Jansen, vergezeld door drie officieren van het garnizoen en den eerste geneesheer, trad nu het vertrekje binnen, hetwelk hen nauwelijks konde bevatten. De doctor wendde zich naar het bed van den kapitein, voelde hem de pols en vroeg hem, of hij zich sterk genoeg gevoelde, om het huwelijks-formulier te hooren lezen. Op toestemmend antwoord kreeg de doctor een klein fleschje voor den dag en gaf den lijder eenige versterkingsdruppels daaruit.

De predikant wees Louize eene plaats aan naast de krib van haren aanstaanden echtgenoot, deed toen een gebed, en smeekte den Goddelijken zegen af over een huwelijk, onder zulke onheilspellende omstandigheden gesloten. Vervolgens las hij het huwelijks-formulier. Zij sprak het jawoord snikkende uit, doch de kapitein mannelijk en overluid. Eindelijk sprak de predikant eenen zegenwensch uit, en nu waren zij door het huwelijk verbonden.

“Welk een geluk heb ik op den avond van mijn leven aan u, mijn vriend, te danken”, sprak de kapitein tegen den predikant. “God moge het u vergelden. Nu heb ik nog een verzoek op het hart”.

“Spreek slechts”, antwoordde de leeraar, “nuttig te zijn voor anderen is mijne aangenaamste taak”.

“Wel nu”, hervatte Zoutelande, “laat dan de landschrijver hier komen; mijne eerste handeling, als echtgenoot, moet immers wel mijne gade betreffen. Wilt gij met den luitenant Steenbeek de volvoering van mijn testament op u nemen, en mijne weduwe behulpzaam zijn?”

Dit was te veel voor Louize, zij zoude naast de kribbe nedergezeggen zijn, indien de leeraar haar niet gegrepen had. Met moeite werd zij uit eene zware onmagt opgewekt. De predikant maakte haar opmerkzaam, hoe noodzakelijk het ware, dat er maatregelen voor haar welzijn werden genomen, en verzocht haar, alle hare krachten in te spannen, om bedwaard te blijven en zich zelve te sparen in het belang van haren echtgenoot en broeder. Weldra kwam de landschrijver, en, met uitzondering van een legaat aan eenen blinden knecht, die reeds bij zijne ouders gewoond en hem in zijne kindschheid geleid had, en die nu hulpeloos was, vermaakte de kapitein alle zijne bezittingen aan zijne echtgenoot ⁵⁴). Er werd eene inventaris van zijn vermogen, dat zeer aanzienlijk was, opgemaakt. De bewijzen van eigendom en andere papieren van waarde werden bewaard in eenen koffer, welke, nadat het noodige gebruik van die papieren gemaakt was, door Louize, op verzoek van haren echtgenoot, gesloten werd. Zij wilde den sleutel aan hem teruggeven, doch bij weigerde denzelven, vatte hare hand en drukte die verscheidene malen aan zijne lippen. Deze bewijzen van liefde overweldigden haar hart, zij schreide bittere tranen, bukte zich naar haren echtgenoot en drukte verscheidene kussen op zijn voorhoofd en mond.

⁵⁴ In de tekst wordt het begrip ‘echtgenote’ niet gebruikt.

Voor zijn vertrek, sprak de predikant nog eenige bemoedigende woorden tot de jonggehuwden, en de jeugdige vrouw verdeelde nu hare zorg tusschen haren echtgenoot en haren broeder: nu was zij aan de eene, dan aan de andere sponde; met de meeste oplettendheid reikte zij de geneesmiddelen op den bepaalden tijd aan hare dierbare patienten.

Toen de geneesheer dien avond zijn laatste bezoek aflegde, vond hij den toestand van Louizes broeder wederom verergerd. Van uur tot uur werd de ademhaling benaauwder, en dezelve klonk akelig reutelende in zijne keel; bij den kapitein oordeelde hij eene aderlating noodig, daar de lijder voortdurende over hevigen pijn in de borst klaagde. Met innig medelijden zag de geneesheer Louize aan, en hare blikken waren hulpsmeekende op hem gerigt; hij schreef nog iets voor beide voor. Toen hij het vertrek verliet, volgde Louize hem en vroeg, wat hij van de zieken dacht.

“Vleijen mag ik u niet”, antwoordde hij, “mijne kunst heeft alles, wat zij vermag, beproefd, en bij beide lijders zonder het gewenschte gevolg”. “Wend uw oog daarheen”, vervolgde hij, met de hand naar boven wijzende, “tot Hem, die in de benaauwdste omstandigheden redding en uitkomst kan geven”.

Na de aderlating gevoelde de kapitein zich minder benaauwd en pijnlijk op de borst. Zijne vrouw zat naast zijne legerstede, zijne hand steeds in de hare houdende; van tijd tot tijd zag zij naar haren broeder, die geheel bewusteloos lag; het geluid in zijne keel klonk hoe langer hoe akeliger, en hij konde geene medicijnen meer binnen krijgen. Het was reeds middernacht, geene slaap daalde neder op haar door zoo veel waken vermoeid ligchaam. Daar het spreken den kapitein verboden was, were den er slechts enkele woorden tusschen hen

gewisseld; dikwerf echter sloeg hij zijne oogen op en dan staarden zijne bliken onafgewend op de vrouw van zijne keus.

Van het bed haars broeders terugkeerende vond zij hem met zamengevouwen handen terwijl zijne lippen zich in het gebed bewogen; zij waagde het niet, zijne hand te vatten en hem te stooren. Ook zij vouwde hare handen, en, door droefheid en liefde overweldigd, viel zij op de kniën en smeekte om het behoud van beide voor haar zoo dierbare levens.

Werkelijk scheen het, als of de borst van den kapitein iets ruimer werd: hij sprak enkele woorden met haar, en zij had zijne hand weder gevat. Doch een uur na middernacht rigtte hij zich in het bed op, en riep met eene doordringende stem: “Louize!”

Zij ondersteunde hem, het ligchaam rekte zich uit, hij leunde met het hoofd tegen haren boezem; nog eenmaal verhief zich zijne benaauwde borst, en toen sprong een stroom van bloed uit zijnen mond en stortte op haar kleed. Zij bespeurde geene beweging meer in het ligchaam; de ziel van haren echtgenoot had hare aardsche woning verlaten.

Zachtjes legde zij het lijk neder, en sloot de gebrokene oogen. Zij viel, door droefheid overmand, op den stoel naast het bed neder; zij had geene krachten, om hulp te roepen: overmaat van smart had hare ziel verstompt; zelfs geen traan bragt eenige verligting aan haar gemoed, derzelve bronnen waren uitgeput.

Meer dan een half uur verkeerde zij in eenen bewusteloozen toestand, eindelijk vloeide een tranenstroom uit hare oogen en schonk eenige verademing aan het ongelukkige meisje.

Klopstock ⁵⁵) riep te regt uit: “Verzachtende tranen! bestondt gij niet, dan konde de mensch zijn lijden niet beschrijven, wie ware dan in staat, hetzelve te dragen!”

Zij beschouwde het lijk van haren echtgenoot en voelde met de hand tegen zijne wangen, welke reeds koud en stijf waren. De valse kleur des doods had de rozenkleur van het leven reeds vervangen. Welk een tafereel: jeugd en schoonheid naast dood en vergankelijkheid, en wel op den dag des huwelijks; de bruiloftszaal een vochtig hol, de gasten stervenden en gewonden, en het bruiloftskleed met bloedstrepen overdekt; als feestmuziek klonk het gereutel eens broeders, verkondigende de nadering van den koning der verschrikking, en haar echtgenoot was een misvormd lijk!

Zij wendde zich andermaal tot het groote Wezen, dat lijden zendt, en verwonderlijk werd zij door het gebed gesterkt. Gewis het rein gebed schenkt ongekennde krachten.

Vervolgens zond zij iemand, die in hare nabijheid bij een gekwetste waakte, naar den geneesheer, die spoedig kwam.

“Mevrouw, uw verlies is al te zeker”, zeide hij, het lijk beschouwende, “en wat uwen broeder betreft, bereid u tot het ergste voor: weinige oogenblikken levens zijn hem nog slechts vergund”.

Nog twee uren worstelde haar broeder met den onverbiddelijken dood, totdat eindelijk het weleer zoo krachtige ligchaam bezweek: Louizes broeder was haren echtgenoot gevolgd. Hoezeer hare tranen, stroomden, was hare droefheid niet zoo hevig, als bij het afsterven van haren echtgenoot; toen had zij zich nog met de hoop op herstelling geveleid: te gelijk met het overlijden van Zoutelande was alle hoop uit haar hart verdwenen. Nu zat zij tusschen de lijken van broeder en

⁵⁵ [Deense dichter](#)

echtgenoot, totdat de dag aanbrak, terwijl onophoudelijk bittere, doch tevens verliggende tranen langs hare verbleekte wangen vloeiden.

De geneesheer, verwittigd van het overlijden van Landberg, begaf zich vroeg in den morgen naar den Prins-Gouverneur, die, zoo als hem bekend was, in Louize veel belang stelde. Hij maakte hem bekend met den treurigen afloop van dien akeligen nacht.

De Prins begaf zich dadelijk tot de diep bedroefde echtgenoot en zuster, en liet de hartelijkste deelneming blijken. Hij noodigde haar uit, om met hem naar zijne woning, die door het vijandelijke vuur nog weinig beschadigd was, te gaan, en na de begrafenis van de haar zoo dierbare lijken zich wederom bij zijne echtgenoot te vervoegen.

“Prins”, zeide de jonge weduwe, “verg mij niet, dat ik nu reeds deze dierbare overblijfselen verlate: immers korte oogenblikken zal ik dezelve slechts meer zien. Beide waren mij zoo genegen in hun leven, hoe kunnen de lijken mij vrees of afschuw inboezemen! Integendeel, het zal mij nog tot troost verstrekken, wanneer ik de beminde trekken zoo lang mogelijk mag zien”.

“Zoo als gij wilt, mevrouw”, sprak de Prins, “ik zal zorg dragen voor de begrafenis en een mijner adjudanten zenden, om alles te regelen. Wij hebben heden wapenstilstand en zullen deze dappere krijgslieden met krijgseer begraven”.

Dienzelfden dag werd de zaal in het logement *de Prins van Luik* ⁵⁶⁾ voor de menigte, die zich voor hetzelfde verzameld had, ontsloten; het lijk van den kolonel Lewe lag aldaar op een paradebed uitgestrekt. De vensters der zaal waren gesloten, de dag drong er niet in door. Eene

⁵⁶ De *Prins van Luik*, Steenbergsestraat wordt niet vermeld in het Bergs monumentenboek.

kroon met kaarsen, in het midden der zaal brandende, verspreidde een somber licht; het bed was met zwart laken omhangen, aan het hoofden- en aan het voeten-einde stonden twee onder-officieren, en een vaandrig met het vaandel van het regiment was ter rechterzijde van het hoofden-einde geplaatst. Zij stonden onbewegelijk, strak voor zich ziende, alsof het doodenrijk zijne bewoners tot bewaking van het lijk had afgezonden.

In het eerst durfde niemand naderen: zoo groot was de huivering, die dit schouwspel verwekte; doch het verlangen, om den held nog eenmaal te zien, overwon deze afschrik. De menigte trad nader en schaarde zich rondom het lijk. Hetzelve was in groote uniform gekleed, met den degen op zijde en den hoed op het hoofd; geene pijnlijke trekken waren op het koude maar edele gelaat te lezen; glimlach was over hetzelve verspreid, men konde zien, dat de vreugde der overwinning de smart des doods had overtroffen. Met heiligen eerbied raakten sommigen het lijk aan, en menige traan rolde langs de ruwe wangen van den krijgsman, die in hem een vader vereerde, en wiens bevelen hij als heilig beschouwde. De aandrang was groot en duurde tot in den namiddag.

Te vier uren verzamelden zich alle troepen, die van de dienst gemist konden worden, en daaronder het geheele regiment van den overledene, hetwelk men op dien dag vrij van dienst had gelaten. Hetzelve stond voor het huis in de Steenbergsche straat geschaard; hierop volgden de andere troepen; de officieren, tot den staf behorende, van allerlei rang en wapenen, traden de woning binnen. Ook de Prins-Gouverneur was onder hen. De generaal Crönström werd door de jicht verhinderd, om deze plegtigheid bij te wonen. De generaal Lelij voerde het bevel over de troepen; te half vijf uur bragten twaalf onderofficieren de kist naar buiten, en plaatsten

dezelve op eene lijkbaar; het doodkleed werd vervolgens over de kist gespreid, en de degen, sjerp, ringkraag en epauletten van den overledene op hetzelfde vastgehecht.

Een salvo van het regiment begroette het lijk, toen hetzelfde de woning had verlaten. Vier hoofdofficieren droegen de slippers van het lijkkleed. De onderofficieren namen de lijkbaar op hunne schouders, en met eenen langzamen tred zette zich de trein in beweging. Onmiddellijk achter het lijk volgde de generaal Lewe, als naaste bloedverwant, in het zwart gekleed, daarna de adjudant van den overledene, mede in het zwart, en de predikant Jansen, in ambtsgewaad; vervolgens de Prins-Gouverneur en de overige officieren, allen in groot uniform gekleed. Eindelijk volgden de troepen met het regiment, waarover de overledene het bevel gevoerd had, aan het hoofd. Welhaast had men de grafplaats bereikt, een tweede salvo gaf weldra te kennen, dat het lijk in het graf was neergedaald. De Prins-Gouverneur was de eerste, die een schop met aarde op de kist wierp; de andere officieren volgden zijn voorbeeld, en dof klonk het geluid der op het deksel der doodkist brekende kluiten.

De luitenant-kolonel Putkamer trad nu nader bij het graf, en sprak met eene luide, mannelijke stem, die echter nu en dan door het hem overmeesterende gevoel werd afgebroken:

“Eene belangrijke overwinning is bevochten; de hoofden der Nederlandsche krijgslieden binnen deze vesting zijn met lauweren omkransd; maar, mijne krijgsmakers! Hoe duur is deze overwinning gekocht! Het edelste bloed heeft gestroomd, het sieraad van Nederlands heldenrij, de leeuw der gevechten is gevallen! Hij slaapt den ijzeren slaap des doods! Deze enge kuil omvat het overschot van hem, die het Vaderland met de hoogste verwachtingen vervulde. Getuigt het, gij allen, die hem op de baan der eere zijt gevolgd, hoe

dikwerf zijn moed den lelij-standaard heeft doen buigen en in het stof zinken; hoe hij de overwinning dwong, zijne schreden steeds te vergezellen! In de moeilijkste omstandigheden gewikkeld, vond hij steeds hulpmiddelen tot uitredding: zijne verhevene geestvermogens, zijne onverschrokkenheid en bedaardheid stelden hem in staat, om de grootste zwarigheden uit den weg te ruimen; zijne menschelijkheid evenaarde zijnen heldenmoed. Voor den gewapenden vijand verschrikkelijk, was hij eene hulpe en troost voor den gewonden of gevangenen krijgsman; gestreng jegens zich zelve, nimmer in welke omstandigheden ook, een haarbreedte van de afgebakende baan zijner pligten afwijkende, was hij echter toegeevende jegens zijne onderhoorigen. De afgedwaalden en berouwtoonenden vonden in hem eenen liefderijken, tot vergeving geneigden vader, van daar de naam van zoude mij zeer verheugen; zijn regiment is wel een van de schoonste, maar ik mag lijden, dat onze lieve Heer hem een regiment engelen te kommanderen geeft, waarvan de kleinste zeven voet lang is, die allemaal de exercitie in den grond verstaan”.

“Ik geloof waarachtig, daarmede zou hij het den duivel zuur maken”, was het antwoord.

“Maar”, vervolgde de oude soldaat, “wat dunkt u, zoude, als zulk een voortreffelijk man in den hemel komt, het garnizoen ook in het geweer staan?”

“Wel zekerlijk” antwoordde zijn kameraad, “zouden zij hem dan niet de verschuldigde eere bewijzen: het garnizoen in de wapenen, het geweer gepresenteerd, en een roffel, als hij passeert, dat behoort zoo”.

“Och, dat is goed”, sprak de gewezen oppasser, “als hij nu maar een knappe oppasser krijgt, die zoo alles dadelijk weet, als ‘s morgens om

zes uren precies de thee, om zeven uren de laarzen en de rok, goed gepoetst, want hij liet geen stofje op zijn goed zitten. Och, had ik maar mede kunnen gaan, dan was ik en hij geholpen; wat heb ik hier? En onze lieve Heer zal ook wel medelijden hebben met een oud soldaat, vooral als de kolonel een goed woord voor mij doet, en dat zoude hij doen”.

“Gij hebt wel in zoo verre geen ongelijk”, sprak de andere soldaat, “maar zoo lang als het ons nog niet aan een paar slokjes daags, ontbreekt, en eene goede menage onze maag voorziet, dan kunnen wij het hier nogal uithouden. En het zal ons welgaan, indien wij maar zorgen, zoo lang wij hier vertoeven, dat de ransel altijd goed gepakt is, om, zoodra wij ‘marsch’ hooren roepen, dadelijk te kunnen vertrekken”.

“Wij zullen den ransel toch niet mede nemen”? hervatte de oude; “deszelfs verlies zal mij ook weinig deren; ik heb maar eene goede broek meer, het overige is omtrent versleten: als ik bij onzen lieven Heer mag komen, dan kan, wat mij betreft de duivel zich met mijn ransel vrolijk maken”.

“Dat bedoelde ik niet met mijn gezegde”, sprak nu weer zijn kameraad, “wij moeten trouw onzen lieven Heer bidden, en geen kwaad doen: dat is mijne meening”.

“Zoo”, sprak de oppasser, lang gerekt, “is dit zoo..., waarachtig, bidden heb ik niet veel gedaan in mijn leven; wat zou ik ook te verzoeken hebben: met al mijn bidden kan ik niet eens korporaal worden, daar ik niet lezen of schrijven kan. Den kost heb ik, en zoo veel geld gaf mij de kolonel altijd, dat ik een slokje op zijn tijd kon drinken, waarom zoude ik dan onzen lieven Heer lastig vallen? En wat het kwaad betreft, daaraan doe ik niet. Ik heb altijd op mijne dienst gepast, en de kolonel heeft dikwerf gezegd, dat ik een prompte oppasser was. Ik zal nooit

den kastelein een slokje door de neus boren, en gij weet, hoe ik met mijne kameraden omga; nooit zal ik het glas aan mijne lippen brengen, of ik zal het altijd die naast mij zit toebrengen: wat zou ik dan voor kwaad doen?"

"Dat begrijpt gij niet", sprak de ander soldaat, "maar de dominé zal het u wel leeren".

"Die kan veel praten", hervatte de oppasser, "maar al ga ik ook in de kerk, altijd kom ik er even wijs uit: ik begrijp er niets van; maar als gij denkt, dat het noodig is, wil ik van tijd tot tijd wel eens in de kerk komen".

"Wel zekerlijk", zeide toen de ander, "is het goed: altijd hoort gij nog het een en ander, wat gij begrijpen kunt".

Zoo voortpratende waren deze manschappen, na hunne wapenen afgelegd en het beloofde glaasje gedronken te hebben, voortgewandeld tot op het hoornwerk Beckaf, van hetwelk zij een schip, dat reeds een groot gedeelte der haven was afgeloopen, zagen binnenkomen.

Kapitein van der Plasse was ook bij de begrafenis tegenwoordig geweest, eenzaam wandelde hij langs de wallen tot aan de plaats, waar men den vorigen dag gevochten had. Hij sprong op de borstwering en, met de armen over elkander geslagen, staarde hij naar beneden op het slagveld. De Franschen waren nog ijverig bezig met het weghalen hunner gesneuvelden; nog een aanzienlijk gedeelte van het terrein was met dezelve bedekt. Hem viel de gedachte in, dat hij eigenlijk de hoofdoorzaak van zoo veel ellende en jammer was; zijn geweten werd wakker, en het riep hem luide toe: ja, zonder de toezegging van uwe meenedige medewerking, had nooit een Fransch leger het durven ondernemen, om deze vesting aan te tasten; en

zonder uwe hulp waren de eischen van Frankrijks Koning niet zoo hoog gestemd geweest, en was denkelijk een vrede getroffen; gij zult al het vergoten en nog te storten bloed in den jongsten dag moeten verantwoorden.

“Ben ik werkelijk een Judas”, vroeg hij zich zelve af, “die zijn Heer en Meester heeft verraden, wat zal hier namaals, wat zal wel hier mijn loon zijn? hoe zal Frankrijk mij beschouwen? Een verrader, ja het is toch een verachtelijk wezen, maar Krömgtter...., het was een geleerd man, een gewijd priester. Wat behoef ik mij ook om de zaak te bekommeren – hij weet het beter dan ik, en heeft mijne handelwijze niet alleen aangeraden, maar ook den zegen der heilige kerk over dezelve afgesmeekt”.

Het geweten liet zich echter niet tot zwijgen brengen, en al mijmerende en peinsende liep hij langs de wallen, tot aan de *Waterpoort*; hij begaf zich buiten dezelve, van waar hij een heerlijk uitzigt had op de breede Oosterschelde en de Zeeuwsche eilanden Zuidbeveland en Tholen, en naderde al wandelende de manschappen, wier soldaten-gesprek wij hebben medegedeeld en hetwelk nog steeds op denzelfden toon werd voortgezet. Van der Plasse luisterde half en half naar dit gesprek, terwijl zijne aandacht ook gevestigd was op het schip, hetwelk meer en meer naderde. Duidelijk konde men verscheidene militairen op hetzelfde ontdekken. Eindelijk was het vaartuig zoo nabij, dat men de personen konde onderscheiden.

“Ik geloof waarachtig, dat ik daar onzen luitenant zie”, riep toen een der soldaten.

“Bij mijne arme ziel, hij is het in eigen persoon”, riep de gewezen oppasser, jongen, dat is goed, al weder een braaf officier meer”.

“Kameraad, dat is waar”, zeide de eerste spreker, “wanneer alle officieren waren zoo als hij, dan was de dienst nog vrij wat beter, en

wij zouden de Franschen nog meer op de huid zitten. Doch wat zal ik zeggen; er zijn zoo veel, die veel praats op de parade hebben, en, wanneer het er op aankomt, zich als oude wijven gedragen. Ik vrees, dat de boedel hier verspeeld is, want er schuilt verraad onder ons; ik heb dit den kolonel tegen den generaal Lelij hooren zeggen”.

“Wat zeg je”? sprak de ander soldaat verwonderd, “verraad?”.

“Ja, waarachtig!” vervolgde de oppasser. “Franschen weten alles, wat binnen de vesting voorvalt”, zeide de generaal, en de kolonel antwoordde: “ik geloof vast, dat er bij ons verraad schuilt”.

“Wel duivels”, hernam de ander, “zit dat zoo? Jongens, dien kerel wilde ik wel eens onder handen hebben; ik zou een perkament van zijne huid maken, daar de duivel zijne verdoemenis op schrijven kan”.

“Regt zoo!” sprak zijn kameraad, “en dan moest de satan hem gedurende de geheele eeuwigheid in den Spaanschen bok zetten, aan de derde schakel, om den anderen dag op water en brood”.

Van der Plasse had, toen hij het woord *verraad* hoorde, scherper toegelusterd; de woorden dezer soldaten grepen hem aan; en in het laatste gezegde meende hij eene voorspelling van zijn toekomstig lot te vernemen.

Werktuigelijk volgde hij de menigte, die zich naar de haven spoedde, alwaar het schip aan wal zoude komen. Zoodra de touwen vast waren, sprongen verscheiden herstelde militairen daaruit. De officier der wacht nam hunne namen en rangen op, en heette Steenbeek hartelijk welkom.

Kapitein van der Plasse, Steenbeek bemerkende, verwijderde zich.

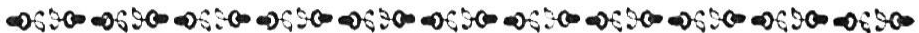
Clara kwam hem voor den geest. Zijne gemoedsaandoening is moeilijk te beschrijven. Dan ten prooi aan het berouw, dan weder op wraak peinzende, liep hij, elkeen vermijdende, naar zijne woning.

Aldaar in de eenzaamheid overmeesterde hem de wanhoop; hij laadde

eene pistool, doch smeed hetzelfde daarna vreeslijk lagchende van zich.

“Ben ik niet razend!” riep hij uit, “de duivel zal zijn eigendom zelf wel halen, wat behoef ik hem in de hand te werken!”

Hij vloog naar den zolder en verschoof en verlegde verscheidene dakpannen, waardoor de vijand met het belangrijkste, dat in de vesting voorviel, bekend werd gemaakt. Vervolgens begaf hij zich weder naar zijne kamer; het denkbeeld van het eigendom der hel te zijn, pijnigde hem verschrikkelijk. Tevergeefs bragt hij zich alles te binnen, wat Krömgtter hem vroeger had gezegd, om zijne handelwijze te regtvaardigen, en dezelve als een verdienstelijk werk te beschouwen; het ontwaakte geweten verhief niettegenstaande alle drogredenen, deszelfs stem. Hij smoorde dezelve door het overmatig gebruik van sterken drank, totdat hij in eene volslagene bedwelming op zijn rustbed ter neder viel.

Steenbeek had spoedig van zijne kennissen vernomen, wat er gebeurd was, en begaf zich terstond naar de plaats, waar de weduwe van den kapitein Zoutelande was gehuisvest. Hij trad stil het vertrekje binnen: zij zat met de rug naar de deur, tusschen de beide lijken. Zij hoorde hem niet, en hij waagde het naauwelijks haar te storen. Zijne aandoeningen kon hij echter niet bedwingen: hij snikte luid. Zij zag om, doch herkende hem in het eerst niet.

“Mijn God, mejufvrouw Landberg!” riep hij uit, moet ik u, moet ik mijnen vriend, zoo wedervinden?”

Louize kon geen antwoord geven; de hevige aandoening had haar hart te veel overstelpt.

Steenbeek naderde het lijk van Zoutelande en greep het bij de hand.

“Nog hetzelfde opene gelaat”, zeide hij, “nog dezelfde innemende trekken, waarmede hij ieders hart wist te winnen. Mevrouw, hoeveel hebben wij verloren. En dan nog het verlies van uwen broeder, hoeveel schijnt hij geleden te hebben; men zoude den voorheen zoo bloeienden Landberg in hem niet kunnen herkennen”.

Louize konde van droefheid geen woord uiten, Steenbeek beproefde het, om haar te bedaren, en bragt het gesprek op Clara; hij verhaalde van hare deelnemende vriendschap jegens hare ongelukkige vriendin; doch, welke pogingen hij ook aanwendde, telkens keerde het onderhoud tot de afgestorvenen weder. Toen Steenbeek vernam, dat zijn overleden vriend hem, als uitvoerder van zijn testament, had benoemd en Louize aan zijne zorg had aanbevolen, deed hij bij zich zelve de heilige gelofte, om, zoo veel zijne pogingen dit toelieten, de belangen der weduwe bevorderlijk te zijn.

Toen de lijken in hunne laatste uit weinige planken bestaande woningen waren nedergelegd, en de deksels der kisten het overschot der dierbare overledenen aan Louizes oog onttrokken, viel zij bewusteloos tegen Steenbeek aan, die haar in zijne armen opving. De weldadige natuur nam haar kind liefderijk in de armen en de onmagt belette haar, dit akelige tooneel rondom haar te beschouwen.

Geruimen tijd had zij alzoo gelegen, toen zij, met behulp van eenige geneesmiddelen, uit hare onmagt ontwaakte; zij barstte in tranen uit en was de wanhoop nabij. Steenbeek trachtte haar eenigzins te bedaren en vroeg haar eindelijk, of zij ook reeds aan haar toekomstig verblijf gedacht had; hij raadde haar aan om zich vooreerst naar zijne Clara te begeven; er was nu toch niets meer, wat haar in de vesting konde terughouden: alles immers had zij er verloren, en bij hare vriendin zoude zij hartelijke deelneming en zusterlijke vriendschap vinden. Zij stemde hierin toe, en verzocht aan Steenbeek, om alle

maatregelen te nemen, dat zij, na den afloop der begrafenis, dadelijk konde vertrekken.

Steenbeek begaf zich toen naar den Prins-Gouverneur, die hem behulpzaam was, om het vertrek van Louize te bespoedigen, en betuigde, altijd gereed te zullen zijn, om de weduwe van den kapitein Zoutelande, de zuster van Landberg, het edele meisje, hetwelk zoo veel had doorgestaan in alles, wat hij vermogt, de behulpzame hand te bieden; ook beloofde hij, bij de begrafenis dier dappere officieren tegenwoordig te zullen zijn.

De avond was reeds gevallen, toen Steenbeek bij de weduwe terug kwam. Het gelukte hem hare aandacht van de aanstaande treurige plegtigheid eenigzins af te leiden, en hielp haar hare goederen inpakken, welke bezigheid zij dan ook, onder het storten van vele tranen, verrigtte.

Eindelijk naderde de tijd der begrafenis. De predikant Jansen trad binnen; terwijl eene groote menigte officieren voor het gebouw op en neder wandelde, om de lijken af te wachten. De compagnie van den overledenen kapitein was zonder wapenen aangerukt, om dezelve te vergezellen; vierentwintig onderofficieren waren bestemd, om de beide lijken te dragen. Vervolgens kwam de Gouverneur binnen en sprak op hartelijken toon: “Mevrouw, uw smartelijk verlies heeft aller harten bewogen, het gezamenlijke korps officieren heeft mij verzocht, u van hunne bereidwilligheid, om u van dienst te zijn, en van hunne deelneming in uw droevig ongeluk te overtuigen. Ook mij zoude het een aangename pligt zijn, wanneer ik een uwer wenschen mogt vervullen”.

“Uwe goedheid is mij sinds lang gebleken”, sprak de weduwe, “uwe hoogheid is mijne wenschen steeds voorgekomen. Een stil verblijf is

thans mijn eenigste verlangen, en ik geloof, dat mijne middelen meer dan toereikend zijn, om mij hetzelfde te verschaffen. Uwe welwillendheid zal ik altoos op hoogen prijs stellen, en mijne dankbaarheid jegens u en uwe gade is onbegrensd. Mag ik uwe hoogheid verzoeken, om mijne dankbare gevoelens aan de heeren officieren over te brengen. Mogten mijne omstandigheden het vorderen, dan zal ik niet aarzelen, van derzelve dienstaanbieding gebruik te maken”.

“Wel”, hervatte de Prins, “dan blijft mij niets over, dan u vaarwel te zeggen. Mogt de goede God u, na zoo veel leeds, reine vreugde schenken! Het zal mij hoogst aangenaam zijn, nu en dan te hooren, hoe het u gaat, want gedurende de laatste merkwaardige gebeurtenissen, welke u hebben getroffen, heb ik u steeds meer moeten hoogschatten, naar mate uwe kracht van ziel zich in de bedroevendste omstandigheden ontvouwde. - Doch het wordt tijd, dat wij ons tot de treurige plegtigheid, die wacht, begeven, Vaarwel mevrouw”.

Dit zeggende, boog de Prins zich en vertrok. Nu kwamen de onderofficieren binnen, om de lijken naar buiten te brengen. De onderscheidingsteekenen der overledene officieren werden op het lijkkleed gehecht en de flambouwen aangestoken.

Louize was thans vrij bedaard. De predikant Jansen vergezelde de lijken grafwaarts, en Steenbeek wilde bij haar blijven, om haar met hare droevige gemoedsaandoening niet alleen te laten. Louize echter stond op, en verzocht aan Steenbeek, om haar te geleiden; zij wilde den lijkstoet vergezellen. Steenbeek wilde haar daarvan terughouden, doch de predikant: wenkte hem toe, dat hij haar moest toegeven. Hij bood haar dus zijnen arm en geleidde haar achter den trein naar de grafplaats. Hij voelde haar sidderen; zij kwamen bij de langzame

voortgang, van den lijkstoet gelijktijdig met denzelfen op de begraafplaats. Toen de lijken in de grafkuil waren nedergelaten, wierpen de officieren, even als op het lijk van den kolonel Lewe, elk een schop met aarde in de graven, tot dat dezelve gevuld waren, en toen plaatste zich de predikant Jansen tusschen de beide graven en sprak Louize, die op den arm van Steenbeek leunde, aldus aan:

“ Treed nader, bedrukte vrouw, treed nader, verlatene zuster, troosteloze weduwe! Deze enge graven bevatten alles, wat u op den wijden aardbol lief was en toebehoorde; laat uwe tranen vrij stroomen Doch neen, droog dezelve liever af; en houd het gebogen hoofd weder naar boven gerigt: uwe geliefden zijn niet gestorven, zij leven daar boven. Gij zult hen eenmaal wederzien, eenmaal met hen vereenigd zijn. Deze grafkuilen omvatten slechts het bekleedsel van de geesten, die zich boven tijd en plaats verheven hebben; de dood kan dezelve niet vernietigen, het ligchaam alleen gehoorzaamt zijn gebied. Sterven is niets dan eene nieuwe geboorte en overgang tot het ware vaderland. Sterven is slapen; het ontwaken zal voor Christenen zaligheid zijn, het morgenrood van eene schoonere zon zal tot de opstanding wekken. Sterven is geen scheiden: het is de taak van den doodsengel, de menschen voor altoos te vereenigen. De banden, die hen hier verbonden, worden niet verbroken, maar hechter bevestigd door den overgang van den dood tot het leven, van den tijd tot de eeuwigheid, van de aarde tot den hemel. En waartoe dan tranen? deze verwisseling brengt niets dan voordeel aan; zij voert ons van eene korte en kommervolle reize naar de oorden eener eeuwig zaligheid. Kort en kommervol is immers het leven; reeds de geboren wordende mensch geeft in droevige klanken het eerst zijn aanzijn te kennen, en in die klanken ligt een voorspellende geest zijner volgende lotsbestemming verborgen.

beste leermeester op die moeilijke baan is immers de dood; hoe dikwerf worden wij aan hem herinnerd: het vallende blaadje, de verwelkte bloemen kunnen ons opmerkzaam maken en toeroepen: bereid uw huis, want eenmaal zult gij sterven. Die gedachte zal ons aansporen tot de beoefening van die deugden, welke vereischt worden tot het hemelburgerschap; zij zal ons met afkeer vervullen voor alles, wat daarmede in strijd is. Deze gedachte zal ons de juiste waarde van aardse goederen niet alleen, maar van het leven zelve doen kennen, en het duurzame van het vergankelijke leven onderscheiden; zij alleen doet ons onze eigene waarde bepalen en het leven nuttig besteden.

Ons leven is eene oefenschool, eene voorbereiding voor den hemel; en zullen wij waardig geacht worden, daarvan deelgenoot te zijn, dan moeten wij alle deugden, die tot dat geluk leiden, ons eigen maken, en, om die te verkrijgen, zal ons het denken aan het sterfuur het leerzaamste zijn. En nu, vaarwel dierbare overblijfselen! Slaapt zacht; in uw leven nuttig, is ook uwe dood voor ons, tot bevordering onzer tijdelijke belangen dienstig. Mogt eene ouderlooze, van haren eenigsten broeder beroofde weduwe opmerken, dat zij geestelijk bemind heeft, en dat nu geene banden haar meer aan de wereld hechten, zij een vader, een vriend in den hemel heeft, die aan de sterren hunne loopbaan aanwees, en het vogeltje met veeren kledde. Mogten wij allen tot pligtsbetrachting worden aangespoord, om, even als de ontslapenen, nuttig te zijn en eenmaal zonder schrik, den dood tegemoet zien. Dan kunnen wij de hoop voeden, van de afgestorvenen te zullen ontmoeten, ter plaatse, waar geene kweuling meer is, waar de kroon der verdienste den lijder, de vrede palm den moedigen zal sieren, waar onze Heiland den scepter zal voeren en het hoogste geluk bereiden voor

hen, die, op zijne tusshenkomst vertrouwende, zich met der daad den naam van Christenen hebben waardig gemaakt”.

De spreker zweeg; allen waren diep getroffen; de Prins-Gouverneur reikte hem, zonder te spreken, zijne hand toe en drukte dezelve. Louize sloeg nog eenen diep treurigen blik op de twee graven, keerde met Steenbeek en den predikant naar haar vorig verblijf terug. Weldra was alles tot het vertrek in gereedheid gebragt, en zij verlieten de plaats, die getuige was van zoo veel ellende. Reeds had Louize de deur in de hand, toen zij zich nog eenmaal omkeerde: met weemoed staarde zij op de muren, die zoo veel gekerm en zoo vele zuchten hadden teruggekaatst; nog lagen de bedden gespreid, waarop de dierbaren den doodsnik hadden gegeven; het bloed van haren echtgenoot was nog aan de krib te bespeuren.

Met eenen diepen zucht verliet zij het oord van zoo veel smart. De predikant vergezelde haar tot aan de Steenbergsche poort, waar hij afscheid van haar nam. De weduwe was zeer aangedaan, toen zij van eenen man scheidde, van wien zij, gedurende de laatste droevige dagen, zoo vele blijken van hulp en vriendschap had ondervonden. De Gouverneur had Steenbeek verlof gegeven, om Louize naar Rotterdam te geleiden. De wagen stond buiten de poort voor dezelfde herberg, waar zij bij hare komst was afgestapt. Haar oog keerde zich nog eens naar de vesting; dezelve vertoonde nu een gansch ander beeld, dan bij hare komst.

In den tuchtigen mantel van eenen zomernacht gehuld, lag de stad daar; in de Steenbergsche straat waren nog enkele voorwerpen onvernield gebleven, die zwart boven de wallen uitstaken. Vroeger gelijk aan eenen vuurpoel, waaruit een verdovend gedruisch van

vallende huizen, springende bommen, vereenigd met het gekerm van menschen, naar boven steeg, heerschte er thans eene plegtige stilte; aan niets konde men bespeuren, dat een verwoestende vijand in de nabijheid der wallen lag.

Zij hadden eene voorspoedige reis en kwamen weldra te Rotterdam aan. Het gesprek had meestal over de beide overledenen, en over het gevaarlijke van den krijgsmansstand geloopt. Steenbeek beval haar zijne Clara aan: want indien hem eens het lot mogt treffen van te sneuvelen, dan zoude het denkbeeld, dat zij eene zoo getrouwe vriendin bezat, hem het sterfuur gemakkelijker maken.

Steenbeek bragt Louize dadelijk bij zijne Clara; zij was niet weinig verblijd, hem weder te zien, maar deze vreugde verminderde zeer, toen zij vernam, dat zijn verblijf slechts korte oogenblikken konde duren, en hij met het terugkeerend rijtuig weder moest vertrekken. Bij zijn vertrek stonden er wel tranen in de oogen van Clara, maar zij vloeiden niet alleen om de aanstaande scheiding: de rampen van hare vriendin, waarmede Steenbeek haar bekend gemaakt had, deden dezelve vlieten; de overmaat van het lijden harer vriendin had het gevoelige hart zoo zeer getroffen, dat zij het smartelijke van Steenbeeks vertrek thans minder gevoelde. De weduwe van een in den strijd gevallen officier wekt altoos ieders deelneming; en, hoezeer hare aangenaamste bezigheid bestond in het denken aan hare geliefde overledenen, zoo konde zij toch ook den wensch van Clara niet altijd wederstaan, om zich nu en dan in den gezelligen kring te vertoonen. Men achtte het een bijzonder geluk, om haar te zien, en van elk ontving zij de meest welwillende aanbiedingen van dienstbetooning.

In den avond van den St. Louis dag, sprong een ruiter in het gehucht *Borgvliet* van zijn paard en bond het dier aan den tronk van eenen afgebranden boom vast, terwijl hij aan eenen der manschappen van de daar zijnde wacht de zorg voor het paard aanbeval. Hij wandelde naar het strand der Schelde, en zette zich op een verheven gedeelte van den oever neder. Van hier konde hij een verrukkelijk uitzigt genieten, door den schoonen zomeravond nog aanmerkelijk opgeluisterd. Hij zag echter voor zich op de kronkelende baren der rivier neder, welke met vele schepen overdekt was, waarvan eenigen de haven der belegerde stad binnenliepen, anderen hunne vaart voortzetterden naar het fort *Bath*, dat zich ter linkerzijde verhief. Ongeveer op eene mijl afstands van den ruiter lagen eenige visschersschuiten voor anker, de ebbe afwachtende; kort voor hem vlogen eene menigte meeuwen en andere zeevogels heen en weder, zich bij herhaling in den groenen vloed dompelende. Het was een levendig tooneel; doch deszelfs bekoorlijkheden schenen weinig invloed uit te oefenen op het gemoed des ruiters, die zich nedergezet had, en meer op het oeverzand, dan op de voor hem uitgebreide schilderij zijne bliken vestigde. Na ruim een half uur aldaar te hebben gezeten, sprong hij wild op en begaf zich met verhaasten tred naar de plaats, alwaar zijn paard stond; besteeg hetzelfde haastig, en reed spoorlags wederom henen. Weldra echter was hij opnieuw in gedachten verzonken, zoodat hij verzuimde, zijn paard aan te zetten.

Het dier stapte dus langzaam voort, en sloeg met den gedachtenvolle ruiter den weg in, die naar het legerkamp voerde, alwaar de ruiter binnenreed, zonder dat hij het scheen te bespeuren. Het paard bragt hem tot de tent, alwaar de hoofdofficieren bij uitsluiting gewoonlijk bijeenkwamen en hield daar stil; maar de berijder gevoelde geen lust, om af te stappen, hij gaf het dus opnieuw de sporen; in het eerst

scheen het dier onwillig en steigerde, doch eindelijk zijnen meester gehoorzamende, vervolgde het zijnen weg.

Welk een treurig tafereel leverde het kamp thans op, en wel op eenen anders zoo luisterrijken feestdag, die de Fransche krijgslieden nimmer dan met gejuich gewoon waren door te brengen. Nu en dan zag men een enkel krijgsman voor zijne linnen tent, bezig met het poetsen van zijn geweer; de meesten lagen, in eene moedelooze onverschilligheid, op het stroo neder; geen gezang deed zich hooren, zelfs schaars vernam men eene stem van den anders zoo woordenrijken Franschman. De cantines en winkels waren wel geopend, maar niemand had behoefte, om dezelve binnen te treden; zelfs scheen het, als of van de anders onophoudelijk klinkende violen de snaren waren gesprongen: alles was doodstil. Aan de andere zijde van het kamp heerschte meer levendigheid, doch nog droeviger was het daar gesteld: daar was het hospitaal opgericht. De ruiter naderde hetzelfde op het oogenblik, dat zich eene trein van karren in beweging zette; op ieder voertuig zaten of lagen eenige gekwetsten, wier wonden waren verbonden en die nu naar elders werden getransporteerd; op hunne bleeke aangezichten en in de neerslagtige blikken stond het gebeurde van dien dag duidelijk te lezen.

De ruiter wendde zijn paard af, zette het de sporen in de zijde en had weldra het einde van het kamp bereikt. Toen nam hij zijnen weg naar het buitengoed *Hengstmeer*, hetwelk hij spoedig bereikte. Met eene schijnbare kalmte op het gelaat, klom hij van zijn paard en liet zich bij den maarschalk Löwenthal aandienen. Hij ontving een weigerend antwoord. Nu veranderde plotseling zijne kalmte in den hevigesten storm; wild rolden zijne oogen en het sterke oproer zijner driften verlamde schier zijn spraakvermogen.

“De maarschalk vergeet zijnen pligt”, brulde hij uit jegens deszelfs adjudant, hij mag geen gemeen soldaat met zulk eene weigering wegzenden, veel minder mij, een kolonel, chef van het eerste wapen en lid van den hoogen krijgsraad; keer terug, mijnheer, en zeg den maarschalk, dat ik hem moet spreken; dit is nu de vijfde, maar ook de laatste maal, dat ik mij doe aandienen”.

Woedend trad de maarschalk, die alles gehoord had, op dit oogenblik buiten de deur; “Een vlegel, een lomperd is het”, aldus riep hij uit, “die het waagt, zijnen bevelhebber voorschriften te geven; een Fransch officier moet beter de subordinatie kennen. Verwijder u oogenblikkelijk, gij verlaat uw kwartier niet, tot dat ik nader over u zal hebben beschikt”.

Knersetandend en doodsbleek, doch sprakeloos, sloeg de kolonel de handen aan zijnen degen en haalde denzelfen ter halverwege uit de schede.

“Nog een enkel haartje verder, kolonel de Couloir”, sprak de maarschalk iets bedaarder, en ik laat u binnen één uur doodschieten.

“Vorder den degen van den kolonel, mijnheer”, vervolgde hij tot zijnen adjudant. Deze plaatste zich voor den kolonel en vroeg hem beleefdelijk om zijn wapen. De kolonel scheen besluiteloos; zijne blikken waren naar boven op den maarschalk gevestigd; zijne lippen waren loodkleurig; hij beefde, als of eene hevige koorts hem aantastte; eindelijk scheurde hij zijnen degen los, en smet hem den maarschalk voor de voeten. Deze, hierdoor nog meer verbitterd, riep de wacht, terwijl de kolonel op een verachtenden toon zeide: “Kan een ongewapend man den opperbevelhebber van het Fransche leger nog vrees aanjagen!”

Op last van den maarschalk, waren weldra twaalf dragonders en een officier opgezeten; deze vroeg den maarschalk zijne bevelen.

“Geleidt dien onzinnigen”, aldus beval hij, “die het wagen durft, mij te dreigen, naar zijn kwartier en bewaak hem tot nadere order.

Persoonlijk staat gij mij voor hem in. Indien hij tegenstand biedt, kunt gij geweld gebruiken”.

“En tevens zien en verhalen”, zeide de kolonel tot den adjudant, “hoe een Fransch hoofdofficier door de vreemdelingen, die ongelukkigerwijze aan het hoofd des legers staan, behandeld wordt”.

“Vertrek oogenblikkelijk!” sprak de maarschalk bevelend tot den luitenant, en begaf zich vervolgens in zijn vertrek.

“Vervloekte vreemdelingen!” bromde de kolonel tusschen zijne tanden, besteeg zijn paard en werd in het midden der dragonders naar zijn kwartier geleid, alwaar hij verder door hen bewaakt werd.

De kolonel, in zijn kwartier gekomen, raasde en tierde, als een onzinnige; later verviel hij in een diep nadenken.

De maarschalk riep dienzelfden avond den krijgsraad bijeen, om gemeenschappelijk met denzelfden een berigt op te maken van den ongelukkigen afloop der ondernomene bestorming. Voorloopig was door hem reeds dienzelfden morgen een berigt van het gebeurde ingezonden aan den maarschalk van Saxen, die daardoor in staat gesteld werd, om, bij den ontvangst van deze ongelukkige tijding, ten hove tegenwoordig te zijn, en door zijnen invloed de gevolgen te verhoeden, waartoe eenige in de eerste opwelling van spijt gegevene bevelen misschien aanleiding zouden kunnen geven.

De maarschalk hield den kolonel de Couloir verdacht van hem ten hove te hebben aangeklaagd. Meer leden van den krijgsraad hadden daar wel eenige betrekkingen, maar niet belangrijk genoeg, om zich zoo luid te doen hooren, en zich daardoor op eene gevaarlijke wijze bloot te geven. Twee leden van den krijgsraad achtte hij, wegens de hooge bescherming, die zij genoten, daartoe in staat te zijn, en dit waren de

markies de Lière en de kolonel de Couloir. De eerste, dacht de maarschalk, konde het niet gedaan hebben: deze was een jonge losbol, die, wanneer hij pronken, drinken en meisjes najagen konde, alle zijne wenschen voldaan zag; dus de kolonel moest den aanklager zijn. Dien beschuldiger uit den weg te ruimen, was, dacht hem, noodzakelijk tot zijn eigen behoud: hij besloot daarom, om hem in het geheim te doen vallen, en alzoo zijne wraaklust bot te vieren.

De gelegenheid daartoe was thans heerlijk, en de kolonel had zich zelve in zijne handen gegeven. Dit was wel geene waardige wijze van handelen, passende voor eenen bevelhebber, sedert het zedebederf het Fransche hof verpestte, was de ridderlijke geest, die vroeger het leger versierde, van den krijgsman geweken, en in argwaan, kuiperijen en wraakzucht ontaard. De leden van den krijgsraad waren met drie verminderd, de markies de Lière was gesneuweld, de Couloir gevangen, een derde lid zwaar gekwetst.

De maarschalk opende de vergadering en gaf te kennen, dat hij den krijgsraad had doen beleggen, om, daar de meerderheid van denzelven tot den ongelukkigen storm had besloten, men nu ook gezamenlijk het berigt van het gebeurde aan Zijne Majesteit moest opstellen; en tevens de redenen ontvouwen, waaraan het mislukken dier onderneming was toe te schrijven. Zonder nogtans op het gevoelen der vergadering eenigen invloed te willen uitoefenen, vermeende hij, als voorzitter, het eerst zijne denkbeelden te moeten ontwikkelen. Volgens zijn inzien, was deze tegenspoed niet te wijten aan de gedane manoeuvres; alle beschikkingen waren met de vereischte juistheid en spoed ten uitvoer gebracht, de grootste stilte had onder de troepen geheerscht, tot op het tijdstip van aanval; alles scheen eene gunstige uitkomst te beloven.

Ook was het onmogelijk, om meer moed en volharding te betoonen, dan de Fransche troepen hadden aan den dag gelegd; het aantal dooden en gekwetsten strekte daarvan ten blijke. Men kon dus, naar de meening van den maarschalk, de redenen der mislukking nergens anders aan toeschrijven, dan aan het nog onbeklimbare van de gemaakte bres in den wal.

De leden van den krijgsraad vereenigden zich eenparig met het gevoelen van den maarschalk, die hun nu zeide, dat hij zeer getroffen was door het gedrag van eenen officier, dien hij steeds achting toegedragen en een onbepaald vertrouwen had geschonken; een hoofdofficier, bevelhebber van een wapen, en lid van dezen krijgsraad: hij moest hem wegens een pligtverzuim beschuldigen, hetwelk aan Frankrijk zoo veel bloeds had gekost.

Hier op deze plaats, mijne heeren! heeft hij ulieden de door hem vervaardigde kaart der vesting en van de werken van aanval laten beschouwen; in uwe tegenwoordigheid verzekerde hij met den meesten nadruk, dat de bres beklimbaar was. Op wiens uitspraak mogt de krijgsraad beter bouwen, dan op dien van het hoofd der genie; wie van ons gevoelde zich in staat, om met dezelfde bevoegdheid daarover te kunnen oordeelen, en hoe jammerlijk zijn onze verwachtingen teleurgesteld? In plaats dat de lelijvlag de vesting zou versieren, ziet de vijand van dezelve op stapels van Fransche lijken ter neder, en aan wien is al die ellende te wijten? Aan niemand anders, dan aan hem, die het vertrouwen, dat men in hem moest stellen, op eene schandelijke wijze heeft misbruikt, om ons te verleiden tot eene onderneming, welke in de bestaande omstandigheden moest mislukken; die daardoor een verrader jegens zijnen Koning en zijn Vaderland is geworden, en den vloek van Frankrijk, wegens zoo veel nutteloos vergoten bloed, zich op den hals heeft gehaald.

Nu kunnen wij ons bij twee vragen bepalen: vooreerst, of het ongeluk aan de verkeerde leiding, gebrek aan moed en volharding der troepen te wijten is; dan wel ten tweeden, of, indien de bevelhebber der Genie ons den juisten toestand der bres als wezenlijk onbeklimbaar had doen kennen, de krijgsraad evenwel tot den aanval zoude hebben besloten? Deze vragen te beantwoorden, laat ik aan uw onbelemmerd oordeel over”.

Dit zeggende, verwijderde hij zich. Er heerschte eene diepe stilte in den krijgsraad; elk scheen zich te bedenken, voor dat men tot onderzoek en stemming overging. De gevolgen dier stemming waren niet twijfelachtig, en de bedoeling van den maarschalk was reeds, door het gevangenhouden van den kolonel, kennelijk. Vele leden van den krijgsraad waren vrienden van den kolonel, en peinsden op middelen, om het onweder af te leiden.

Eindelijk begon de beraadslaging en werd eenparig goedgevonden, om de eerste vraag ontkennend te beantwoorden; de tweede vraag werd ook ontkennend beantwoord, evenwel opperde een lid eene bedenking: hij had vernomen, dat de opgave van de Genie juist was geweest, maar dat eene verzakking van den aardenwal der vesting, gedurende den nacht, de des avonds tevoren beklimbare plaats ontoegankelijk had gemaakt. Een ander lid maakte daarop de aanmerking, dat, niettegenstaande dit waarheid kon zijn, het gevaar van zoodanige verzakking had moeten opgemerkt worden. Immers het was niet wel mogelijk, dat van eenen schuins liggenden vasten wal een gedeelte gronds kon afzakken, zonder dat de ondergrond door schieten of graven was weggenomen; de zaak was te belangrijk, om er zoo los op aan te gaan, en niet alle overleg aan te wenden: men had dit van te voren moeten inzien en overwegen.

De maarschalk, verwittigd, dat de vergadering tot een besluit was gekomen, trad wederom binnen, en deed het verslag der stemming voorlezen, waardoor de beide vragen eenparig ontkennend waren beantwoord. Hierna werd hetzelfde ter teekening aan de leden voorgelegd.

De maarschalk gaf nu te kennen, dat hij den stichter van zoo veel onheil reeds voorloopig had doen gevangen nemen, maar, uit hoofde van den aanzienlijken rang, dien hij bekleedde, geen regt over hem wilde doen uitspreken, maar zijne daad aan den Koning zoude melden, en diens oordeel daarover inwachten.

De maarschalk nam vervolgens nog strengere maatregelen, ten opzichte van den gevangenen kolonel: niemand, tenzij met zijn bijzonder verlof voorzien, mogt hem naderen.

Een berigt van het gebeurde werd, in zijnen geheelen omvang, opgemaakt, het verslag van den gehouden krijgsraad daarbij gevoegd, opgezonden en over alles het gevoelen van den Koning gevraagd.

In een tweede berigt, hetwelk de maarschalk aan den Koning zond, beschuldigde hij den kolonel de Couloir, dat hij waarschijnlijk, door het voorgeven van belangrijke betrekkingen in de vesting aangeknoopt te hebben, veel zoude hebben toegebracht tot het vraagstuk, om het beleg voor zulk eene geduchte vesting te slaan; dat het achterna bleek, dat deze betrekkingen buiten staat, of onwillig waren, om iets wezenlijk nuttigs voor het Fransche leger te verrigten. Het voordeel, daarvan tot hiertoe getrokken, bepaalde zich alleen tot eenige berigten, wanneer de vijand voornemens was, uitvallen te doen. Dit was belangrijk voor een leger, waar men gewoon was, op eene onachtzame wijze te handelen; doch bij dat van Zijne Majesteit, waar de stiptste orde en krijgstucht heerschten, hadden deze berigten weinig waarde. De kolonel had beter moeten verzekerd zijn van den

persoon, of iemand, die een meer belangrijke bediening vervulde, moeten winnen, alvorens den Koning het beleg aan te raden, hetwelk, buiten zoo vele opofferingen van allerlei aard, reeds een aanzienlijk deel der infanterie had doen sneuvelen. Hij twijfelde niet, of Zijne Majesteit zoude den onvoorzigtigen ten voorbeelde doen strekken voor allen, die deszelfs geheiligden persoon omringden, om, wanneer zij het wagen, bij belangrijke gebeurtenissen, tot beslissende stappen aan te raden, dit niet dan met de meeste omzigtigheid te doen, ten einde den Koning, het Vaderland, de nationale eer en het leger niet in gevaar te brengen, en de bekwaamheden van den bevelhebber te bezwalken.

De vesting moest genomen worden. Frankrijks eer vorderde dit, en de maarschalk bleef met zijn hoofd daarvoor borg, dat de vesting in de volgende maand zoude bezwijken, maar daartoe had hij aanzienlijke versterking noodig, dewijl een vijandelijk leger, dat hem bedreigde, in de nabijheid stond, en de vesting ter hulp konde snellen.

Alle deze berigten werden met eenen koerier naar Frankrijk verzonden, en met ongeduld wachtte de maarschalk het antwoord zijns Konings af.

Niet alleen den 25 Augustus, gedurende den wapenstilstand, maar ook den daarop volgenden dag en nacht zwegen de vuurmonden, zoo wel van de zijde der belegeraars, als van de zijde der vesting. Het was de stilte na eenen orkaan.

Binnen de vesting werd van deze rust het meest gepaste gebruik gemaakt; balken werden aangevoerd, waarmede men de tot vallen neigende muren onderschraagde. Zakken met zand werden aangebragt en de beschadigde plaatsen daarmede aangevuld; kortom, alle zoodanige voorzieningen werden genomen, die voor eenen hardnekkigen tegenstand noodzakelijk waren. In den avond van den 26sten werd het vuur met de meeste kracht hervat; het scheen, als of de genotene rust de aanvallers met nieuwe woede had bezielde; menigwerf telde men in vijf minuten tijds, behalven de kogels, zestig bommen en spiegel-granaten in de lucht; enkele malen zag men wel twintig van deze verwoestende ballen tegelijk op de vesting aanvliegen.

Ook van daar wendde men alle pogingen aan, om den vijand niets schuldig te blijven; alles daverde en dreunde van het onophoudelijk schieten. Op onderscheidene plaatsen ontstond er brand, doch niemand dacht aan blusschen, daar de vijand gewoon was, om het geschut op die plaatsen te rigten, waar het gevaar te groot was, dan dat iemand zich zelve daaraan, tot behoud van vreemd eigendom, wilde wagen; slechts gebrek aan voedsel doofde de verslindende woede der vlammen uit.

In de Boschstraat, die tot nog toe genoegzaam onbeschadigd was gebleven, ontstond nu ook brand: de groote droogte en de vrij sterke nachtwind wakkerden de vlammen zoo zeer zeer aan, dat binnen twee uren tijds de geheele straat, uit ongeveer zestig vrij aanzienlijke huizen bestaande, in lichtelaaige vlam stond. Het huis van Krömgtter, alwaar

kapitein van der Plasse woonde, behoorde onder de door den brand vernielde huizen.

De kapitein was juist op de wacht, toen dit gebeurde, en werd dit voor hem noodlottig ongeval eerst den anderen dag gewaar. Alle zijne goederen waren eene prooi der vlammen geworden; treurig staarde hij de vernieling aan; vergeefs zocht hij in het rookend puin nog naar eenig overblijfsel. Het verlies zijner goederen smartte hem zo zeer niet, als de noodzakelijkheid, om nu onafgebroken onder zijne kameraden te moeten verkeerren. Hun gezelschap was hem ondragelijk; hij schuwde het zoo veel mogelijk. Hij waagde het nauwelijks, iemand van hen onder de oogen te zien, als vreesde hij, dat de duivel het woord *verrader*, in duidelijke trekken, op zijn voorhoofd had geschreven. Zijn tred was gelijk aan het sluipen van den vos. Hij verliet zeldzaam zijne woning, en nu en dan zag men hem in schemeravond langs het puin der vernielde woningen sluipen. Noch het in lompen gehulde kind, dat door honger gedreven, hem om eene aalmoes bad, noch het luidruchtig gejuich van vrolijke soldaten, die in naburige huizen de overwinning vierden, hadden eenigen invloed op zijnen geest. Als doof en blind liep hij, tot dat hij in zijne woning wederom verdween, alwaar hij den tijd met zelfkwelling, die menigmaal tot wanhoop oversloeg, akelig doorbragt.

Hij moest zijn leven nu op eene andere wijze inrigten: de milde gaven, uit Holland en *Zeeland* naar de vesting gezonden, bevatteden niet alleen allerlei voorwerpen van mondbehoefden, maar ook van genot en verkwikking. Een aantal bedden, lakens en linnengoed was verkrijgbaar gesteld voor de officieren, die door brand of andere omstandigheden daarvan beroofd waren. Hij vervoegde zich deswege bij de kommissie, van welke hij dadelijk het noodige ontving, hetgeen hij liet overbrengen naar de onderaardsche zalen, bij zijne krijgs-

makkers, die hem een plaatsje inruimden. In dit verblijf heerschte, niettegenstaande het verre van benijdenswaardig was, des avonds de uitbundigste vrolijkheid; wijn van allerlei soorten was er in overvloed voorhanden: de trouwe verdedigers van het Vaderland, zoo wilde het de Hollandsche natie, moesten aan niets, wat hun genot konde verschaffen, gebrek hebben, en die hen zag zitten, zoude getwijfeld hebben, of dat dezelfde mannen waren, die weinige oogenblikken te voren aan zoovele gevaren waren blootgesteld geweest, en met zoo groote onverschrokkenheid den dood in het aangezicht hadden gezien; dagelijks aan allerlei gevaren blootstaande, had de kracht der gewoonte ook hier haren invloed uitgeoefend, en hen schier onverschillig gemaakt. Zelfs de vreesachtige van natuur, die vroeger met gekromden rug langs de borstwering liep, durfde het nu wagen, om moedig zijn hoofd boven dezelve uit te steken. Het overvloedig genot van wijn lokte vreugde en scherts uit. Kapitein van der Plasse vond dit tegen zijne verwachting in het eerst niet onbehagelijk; hij vergat zijne kwelling en de vrolijke gezangen susten zijn geweten in slaap. Ook tegen hem werden de pijlen der scherts gerigt. Verscheidene officieren dronken op het welzijn van hunne vrouwen en meisjes. “Waar blijft gij, kapitein”, vroeg een der aanwezigen, kent gij geene enkele dochter van Eva, die waardig is, dat er een glas op haar welvaren wordt geledigd? Welaan, laat ik u eens inschenken”. Van der Plasse trok zijn glas terug, doch dit hielp niet.

“Kom, kom, kapitein! hier geldt opregtheid, draagt gij geene aangename herinneringen van zoete uurtjes, die u die lieve schepseltjes geschonken hebben?”

“Meer onaangename”, antwoordde de kapitein.

“Wel nu, vergeet die”, hervatte de eerste, “en drink op het welzijn van de onbekende schoone, die u de grootste aardsche zaligheid zal schenken. Gij hebt immers geen lust, om een monnik te worden?”

“Dit was misschien het verstandigste, wat ik kon doen”, zuchtte de kapitein.

Een luid gelach deed zich van alle kanten hooren.

“Kapitein van der Plasse een monnik! dan nadert het einde der wereld”, riep een zijner kameraden uit: “Eer had ik gedacht, dat hij het Christelijk geloof zou hebben afgezworen, en een volgeling van Mahomed geworden zijn, om naar lust en keus eens een harem te kunnen aanleggen”.

Kapitein van der Plasse zag den spreker min of meer ernstig aan.

“Gij vergeet”, sprak een ander, “dat die Profeet den wijn verbiedt; hoe ware het mogelijk, dat een van Bacchus kleinkinderen zijnen stamvader zoude verloochenen!”

“Vrouwen zonder wijn”, zeide een officier der Genie, “is eene lengte zonder breedte”.

“Eene aardige vergelijking, kameraad!” viel een derde in, “dus die vrouwen en wijn geniet, heeft lengte en breedte, en is dus vierkant. Waarachtig, hoe menig arme duivel, die het aan een van beide hapert, of wel beide moet missen, zal dan eenen dobbelsteen benijden”.

“Een woord, dat de Genie eere aandoet”, sprak een bejaard kapitein, “die vergelijking van den luitenant is zoo treffend, dat ik onzen heer keldermeester verzoek, hem daarvoor eene flesch champagne uit te reiken”.

Allen juichten en klaptten in de handen.

“Ziet, mijne heeren! hoe deze gedachte ons verder voert; eene goede tafel behoort ontegenzeggelijk mede onder de aardsche zaligheden, en

zoo krijgen wij dadelijk den geheelen dobbelsteen: vrouwen, wijn en eene goede tafel, lengte, breedte en hoogte”.

Allen klaptten weder in de handen en waren van begrip, dat de kapitein ook eene flesch champagne verdiend had.

De flesschen werden aan gebracht en de kapitein, die het laatst gesproken had, ontkurkte de zijne met edelen zwier. De kurk vloog met eenen slag tegen het gewelf; men kon duidelijk bemerken, dat hem deze bezigheid niet vreemd was. De luitenant daarentegen was zeer onhandig; en het duurde vrij lang, eer dat hij teregt konde komen. Eindelijk vloog de kurk omhoog, en met zoo veel geweld tegen zijnen neus, dat dezelve begon te bloeden. Het gewelf weergalmd van een luid gelach; men riep om den doctor, die zich haastte, den gekwetsten neus ter hulp te komen, doch door den eigenaar van denzelven lagchende werd afgewezen.

De kapitein had in dien tusschentijd de glazen volgeschonken, en stelde nu eenen toast in op de dobbelsteenen. De luitenant liet het glaasje staan, daar hij zijn neus met zijn zakdoek moest bedekken. “Gij moet mededrinken, luitenant!” sprak een kapitein, het glas opvattende en hem hetzelfde aanbiedende, “want aan u is men dit genoeg verschuldigd; toe kom aan, houdt uw loop eens even open, dan zal ik het er in gieten”.

De luitenant hield het hoofd achterover en gaapte; de kapitein stortte het vrij volle glas hem in den mond ledig. “Wat dunkt u, kameraad!” sprak de kapitein tegen van der Plasse, die jonge lieden beloven veel, niet waar?”

Kapitein van der Plasse knikte even met het hoofd.

“Hoe zoo stil?” sprak de eerste, “bij champagnewijn behoort vrolijkheid”!

“Laat hem met vrede”, zeide een derde, “ook onze kameraad hier had wel eenen doctor noodig: een door Cupido gekwetsten kapitein”.

“De doctor! “De doctor!” herhaalden alle weder. Deze stond andermaal op, en, zich bij den kapitein van der Plasse begevende, voelde hij dezen den pols, ongeacht hij met de hand wenkte, dat hij terug zoude blijven.

“Steenbeek is hem te vlug geweest”, sprak een ander nu, “die duivelsche jongen is ook het meest begunstigde kind van de lieve meisjes; begrijp, hij komt pas van zijne dulcinea uit Rotterdam zoo kersvers aan, en denzelfden nacht gaat hij met de beeldschoone weduwe van Zoutelande wederom derwaarts op reis”.

Het gelaat van van der Plasse verkreeg een ander kleur en men konde zien, dat hij zich met moeite bedwong; terwijl een jonge luitenant uitriep: “Nu, zulk een gelukje zoude ik ook wel eens willen hebben!” “Hoe kunt gij toch tegenwoordig aan de meisjes denken, luitenant”, sprak toen een bejaard kapitein; “zet ze uit uw hoofd, en wacht tot eene meer geschikte gelegenheid”.

“Ja, dat is waar; maar, kapitein, veroorloof mij aan te merken, dat de natuur dikwerf boven de leer gaat”.

“Gij hebt gelijk, luitenant, op uwe jaren dacht ik ook zoo; nu heb ik geen eerbied meer voor de kleine luimige godheid, die ons dikwerf verlegen laat, als wij hem aanroepen, en, als wij wanen, van zijne gunst meester te zijn, wegvliegt. Neen, behalven Mars, huldig ik niemand meer dan den Patroon van den edelen wijnstok, een god zonder vleugels”. Dit zeggende, nam de oude kapitein het met wijn gevulde glas, en hield het tegen het licht van de kaars.

“Ja”, hervatte de luitenant, “Amor is wel luimig; die eenige onder- vinding in de wereld heeft, weet, hoe dikwerf hij met ons spot, hoe menigmaal hij tot een verrader wordt”.

Het woord verrader deed eene uitwerking op van der Plasse, als of een bliksemslag hem had getroffen; hij sprong op, maar was genoodzaakt, zich aan de leuning van zijne stoel vast te houden, om staande te blijven.

“Wat scheelt er aan broeder?” vroeg een kapitein. Van der Plasse antwoordde niet. Hij vroeg op nieuw: “Zijt gij benaauwd?” waarop van der Plasse met het hoofd knikte.

“Dan zal ik u naar buiten brengen”, vervolgde de kapitein, “gij zijt nog niet gewoon aan de lucht van onze onderaardsche zalen”.

Dit zeggende, geleidde hij zijnen kameraad de deur uit; de doctor volgde hen.

“Ik ben zoo benaauwd”, zeide kapitein van der Plasse met eene stotterende stem.

De doctor, vermeenende, dat de kapitein te veel gedronken had, haalde een glas koud water, gaf hem te drinken. Hierdoor eenigzins hersteld, maar voorgevende, naar rust te verlangen, werd hij naar dat gedeelte van het gebouw gebragt, alwaar eene rustbank voor hem was opgeslagen.

Dan, hoezeer te bed liggende, er daalde geen balsemende slaap op hem neder; van verre vernam hij het vrolijk gesprek zijner kameraden, maar hij meende telkens het woord *verrader* te hooren herhalen.

Eindelijk begaven zich allen ter ruste; hij veinsde te slapen, toen zij binnentraden, en bemerkte met welk eene stilte zij zich, uit achting voor hem, te bed begaven. Dit trof hem; zijn geweten zeide hem, hoe verachtelijk hij was. Duizende gedachten bestormden hem dien nacht.

Dan eens wilde hij alles openbaren, maar wat zouden de gevolgen van dien stap zijn? Wel is waar, zijne woning was vernield, en hij bevrijd van het geven van teekens: maar kon hij stilstaan; moest hij geene andere middelen van verstandhouding met den vijand

uitvinden; was hij niet in de magt van den vijand? Eene galg rees voor zijne verhitte verbeelding uit den grond op; hij voelde den strop, die hem benaauwde en gaf eenen luiden schreeuw, zoo dat eenige zijner kameraden ontwaakten en vroegen, wat of er was. Niemand wist het; niets meer hoorende, dan het dof gedreun van het geschut op de wallen, viel men weldra weder in slaap.

Den 28 Augustus was Steenbeek reeds in de vesting terug gekeerd; de Gouverneur vernam met veel belangstelling naar den toestand van Louize; vroeg vervolgens, welke gedachten men in Holland van het beleg vormde, waarop Steenbeek antwoordde, dat men nog altijd in het denkbeeld verkeerde, dat de vesting onneembaar was.

Steenbeek verhaalde verder, dat het hoofdkwartier der geallieerde armee, onder baron von Schwarzenberg, te Oudenbosch lag en dat de voorposten der uhlanen, pandoeren en husaren tot nabij Rozendaal stonden; dat de bevelhebber der Nederlandsche troepen, generaal Burmania, tevergeefs zijne stem tot ontzet der vesting had doen hooren en aan den opperbevelhebber had voorgesteld, om gemeenschappelijk met de troepen der vesting op de linie des vijands aan te vallen. In het front door het leger aangegrepen, van achteren door de bezetting aangevallen en ter zijde door de troepen der linie bestookt, hield hij zich overtuigd, dat de vijand het beleg zoude opbreken. Doch de opperbevelhebber zeide, dat hij wel last uit Weenen had ontvangen, om verdedigenderwijze te werk te gaan, maar niet om aan te vallen.

“Dan is de vesting verloren”, sprak de Gouverneur, zuchtende; doch bemerkende, dat hij zich zelf vergat, vervolgde hij: “Luitenant, uwe eer is mij borg, dat deze woorden, die mij mijns ondanks ontsnapt zijn, niet verder bekend worden; wij willen al het mogelijke tot verdediging beproeven, en tijd gewonnen is veel gewonnen”.

Steenbeek boog zich en vertrok.

Kapitein van der Plasse had dienzelfden dag besloten, om in het geheim den weleerwaarden heer Lanschot, pastoor te Bergen op Zoom, een bezoek te geven, en diens gevoelen omtrent zijne

handelwijze te polsen, ten einde zich meer gerust te stellen over zijn geweten, dat steeds luider zijne stem verhief.

Met groote voorzichtigheid vorschte hij uit, waar deze geestelijke, wiens huis op de Markt gestaan had en verbrand was, thans zijn verblijf hield. Geene zijner kameraden had den kapitein ooit in eene kerk gezien; niemand wist, welke godsdienst hij beleed. Men vermoedde, dat zijne ouders Protestantsch waren geweest, daar hij nimmer de voorschriften der Roomsch-Katholieke Kerk, in het vasten als anderzins, volgde. Over het algemeen hield men hem voor een vrijgeest, tot welk gevoelen spotternijen, die hij zich nu en dan betreffende de eerediensten veroorloofde, aanleiding hadden gegeven. Hij had zorgvuldig vermeden om te doen blijken, dat hij Roomsch-Katholijk was, daar in dien tijd, hoe verdraagzaam de republiek ook overigens in vergelijking met andere landen was, het belijden van de Roomsch-Katholieke godsdienst tot eene slechte aanbeveling verstrekte in die betrekkingen vooral, die van 's lands bestuur afhankelijk waren ⁵⁷). Dit was ook geen wonder: de voorstanders toch van het Katholicismus hadden te veel onheil in deze landen verbreid; de bedrijven van Alva, het bloedgeregt, de vervolging van allen, die niet tot de Katholieke Kerk behoorden, de lange worstelstrijd om vrijheid van geweten, die bange tachtig jaren, – te diep waren deze gebeurtenissen door de ouders aan de kinderen ingeprent, en van dezen weder op het volgende geslacht overgebracht; te kort was die tijd nog geleden, dan dat de Protestanten aan de belijders der Katholieke leer, welke zij immer als vervolgziek hadden leeren beschouwen, gelijke voorregten zouden hebben vergund.

⁵⁷ Dat beeld was halverwege de vorige (20^e) eeuw nog niet verdwenen...

In den avond begaf van der Plasse zich naar den pastoor, die zijn verblijf in eenen bomvrij gemaakten kelder van eene woning aan de Vischmarkt gelegen, genomen had.

Na de gewone pligtplegingen vroeg de geestelijke: Waaraan heb ik de eer van het bezoek van den kapitein te danken?"

"Ik ben Roomsch-Katholijk", was het antwoord.

"Zoo", zeide de pastoor, hem scherper aanziende, ik heb u nogtans nooit bij het vieren der heilige mis opgemerkt".

"Gij hebt gelijk, eerwaarde heer, ik moet mij van veel verzuim beschuldigen; doch gij zult ook wel willen erkennen, dat er omstandigheden bestaan, die mij daarvan hebben terug gehouden".

"Ik ben nieuwsgierig, om te weten, welke redenen de kapitein zal kunnen aanvoeren, die het verzuimen van zulke dierbare pligten, als de godsdienst, die wij belijden, ons oplegt, eenigermate zullen verontschuldigen".

Kapitein van der Plasse werd rood, doch zeide: 'U weleerwaarde weet, dat wij onder een Protestantsch bestuur leven".

"Verder, mijnheer!" sprak de pastoor.

"En dat juist", vervolgde de kapitein, "de Roomsch-Katholieke godsdienst in dit land geene aanbeveling is, om in de betrekking, welke ik bekleed, vordering te maken".

"Zoodat", nam de pastoor het woord, "de kapitein wil te kennen geven, neem mij niet kwalijk, wanneer ik vrij met u spreek, om een hooger rang voor het vervolg te bekomen, de godsdienst, die gij belijdt, hebt verloochend, en zoo, tot bevordering van uw tijdelijk, de middelen tot verzekering van uw eeuwig welzijn hebt veronachtzaamd. Heeft de kapitein anderen welligt wijsgemaakt, dat hij tot de Protestantsche kerk behoorde?"

De kapitein gaf de verzekering, dat dit niet het geval was.

“Wat zullen uwe kameraden en chefs dan wel van u denken, kapitein”, vervolgde toen de pastoor, “daar gij noch tot het noch tot het andere kerkgenootschap scheent te behooren. Moeten zij er niet aan twifelen, of gij wel een Christen zijt, en waant gij, dat wanneer men u voor een vrijgeest aanziet, deze naam eene betere aanbeveling zal zijn, dan die van Roomsch-Katholijk? Ik twijfel zeer hieraan”.

“Hoe vele verdrukkingen”, zeide de kapitein, “moeten wij Roomsch-gezinden niet lijden?”

“Dit is wel waar”, vervolgde de pastoor, “wij genieten geene gelijke voorregten met de Protestanten, maar zoo veel mij bekend is, wordt niemand, omdat hij lid van onze kerk is, onregt aangedaan, of in zijn eerlijk bedrijf hindernis toegebracht”.

“Het ware voor het heil der menschheid te wenschen”, sprak de kapitein, “dat in deze afvallige landen de kruisvaan opnieuw wierd geplant”.

“Het schijnt, dat de goede God dit anders beschikt heeft”, hernam de pastoor, “hoe had anders dit kleine plekje gronds in den strijd tegen de magtigste Monarchie, tachtig jaren kunnen volharden. Wie weet, hoevele eeuwen nog verlopen moeten, voor dat de verblinden hunne oogen openen, en alles als eene kudde onder een Herder wordt”.

“Mij dunkt”, zeide de kapitein, “de uitzigten zijn thans daartoe meer bemoedigend, dan vroeger. Het lijdt geen twijfel, wanneer Frankrijk deze landen vermeestert, dat de Roomsch-Katholieke leer overal wederom ingevoerd zal worden”.

“Dan zou Frankrijk het goede gevolg van die onderneming naar die van Spanje kunnen afmeten; niets doet heviger strijden en onvermoeider volharden, dan gewetensdwang. Ik verfoei denzelven, maar bid mijnen Schepper, dagelijks, dat hij de oogen der afgedwaalden moge openen, en hen tot de alleenzaligmakende kerk terug voeren. De overtuiging

van de goddelijkheid onzer leer en het goed voorbeeld, dat wij geven, moet daartoe den weg banen, en geene gewapende magt”.

“Zouden de ketters zooveel toegevendheid verdienen?” vroeg de kapitein.

De pastoor zag hem met groote oogen aan, en vervolgde: “Die vraag verwondert mij grootelijks, uit uwen mond te hooren, kapitein? Dient gij dan geene ketters; staat gij niet in derzelve soldij; hebt gij dezelve geene trouw gezworen; hebt gij niet door daden deze trouw bewezen; heeft men u niet eenen aanzienlijken rang toevertrouwd; gevoelt gij geene verpligtingen aan het gemeenebest, dat u tot dien stand verhief?”

“Onder het zegel der biecht gesproken”, hernam de kapitein, “dan moet ik u zeggen, dat ik weinig verpligting jegens dit land gevoel, dewijl ik mijne verheffing alleen aan mijnen moed en ontvangen wonden heb te danken”.

“En uw eed”, sprak de pastoor.

“Beschouw ik voor niet veel meer verbindend, dan die uit nood-dwang”, vervolgde de kapitein. “Openhartig gesproken: de honger noodzaakte mij voedsel te zoeken; een handwerk had ik niet geleerd, en de militaire stand was het eenige mij overschoot, zoodat ik gedwongen werd, om soldaat te worden, en trouw te zweren aan een bestuur, dat ik niet kende, en als kettersch had leeren verfoeijen”.

“Ik begrijp u niet, kapitein!” sprak de eerwaarde heer, “gij waart hongerig en zocht voedsel? Hoevele andere wegen waren open, indien gij met werken uw brood had willen verdienen. Was het niet gemakshalve, dat gij den militairen stand vrijwillig hebt gekozen; niets kan u van de verpligtingen, die gij vrijwillig op u genomen hebt, thans ontheffen”.

“Ik meende”, vroeg de kapitein, “dat de kerk van de verplichting, die een eed oplegt, ontslaan kan?”

“Dit is, zoo”, antwoordde de pastoor, “indien de een of ander eed door onvermijdelijken dwang afgeperst is”.

“Zoodat”, merkte de kapitein aan, “indien ik iets ten voordeele onzer heilige kerk konde verrigten, dezelve mij niet van mijnen eed zoude willen ontbinden. – In mijne kindsheid leerde ik, dat, wanneer het de uitbreiding der Roomsch-Katholieke godsdienst gold, elk middel daartoe moest aangewend worden”.

“Doch geene oneerlijke middelen zal men u daartoe hebben aangeraden”, zeide de priester.

“Indien deze tot goed gevolg konden leiden”, vervolgde de kapitein, “waarom ook dan deze niet?”

“Wie is onzinnig genoeg, om de gevolgen eener daad te willen verantwoorden. Neen, kapitein, die liggen in de hand der Voorzienigheid, en slechts op eene edele handelwijze is de zegen der heilige maagd en eene goede uitkomst te wachten”.

“Zoudt gij het dan niet wenschelijk achten” sprak de kapitein, “dat de geringe wierookdamp opnieuw in de nu ontwijde tempels naar boven steeg en het *kyrie eleison* door de gewelven klonk; dat kloosters en vrome gestichten weder naar boven rezen dat alle knieën zich voor het allerheiligste ter nederbogen?”

- Grooter geluk konde mij de aarde niet bieden, dan dit te beleven”, zeide de priester.

“Welnu”, vervolgde de kapitein, “zullen de soldaten van den allchristelijksten Koning alle deze weldaden niet aanbrengen?”

“Vermoedt gij dat”, hernam de geestelijke, “dan bedriegt gij u zeer; hoe kunt gij in allen ernst gelooven, kapitein, dat de ligtzinnige Franschen in staat zouden zijn, die omkeering daar te stellen; eerst

ware het wel noodzakelijk, dat zij zelve, hoezeer uitwendig Katholijk, eene inwendige bekeering ondergingen. En wat baat het, of al de heilige kerken door eene ligtzinnige menigte gevuld worden, indien de bezoekers alle Christelijke deugden missen. Hoe zal het *kyrie eleison* verhoord worden, zoo geene opregt smeekende lippen het uitspreken; wat beteekent het, of men voor het allerheiligste ter nederknielt, indien dit niet met allen ootmoed des harten geschiedt, kapitein? Om met gewenscht gevolg menschen te bekeeren, dient het voorbeeld wel het krachtigste te werken”.

“Gij denkt te erg van de Franschen, eerwaarde heer”, sprak de kapitein.

‘Zeker niet”, vervolgde de pastoor, “ik heb nog maar van gebrek aan deugd, en nog niet eens van hunne ondeugden gesproken, die ik niet wil schetsen”.

“Derhalven”, zeide de kapitein, na eenig peinzen, zich op de lippen bijtende, “het schijnt u niet wenschelijk, dat de Franschen de overwinning wegdragen”.

‘Wenschelijk?” hervatte de pastoor, “God hope ik, zal ons voor de ellenden, die daaruit voortvloeijen, behoeden. Weet gij, mijnheer, wat te verwachten is, als eene teugelooze woedende hoop soldaten tot binnen de vesting doordringt; gelooft gij, dat onderscheid van stand, jaren of kunne veiligheid zullen schenken? Geenzins, mijnheer; ik hoop niet, dat mijne oogen de spoorloosheden zullen zien, noch mijne ooren de jammerklagen zullen hooren, die uit den intogt der vijanden haren oorsprong zullen nemen”.

“Hoe dikwerf wordt het goede niet uit het kwade geboren”, sprak de kapitein.

“Ik erken dit”, sprak de eerwaarde heer, “maar dan erken ik de hand der Almagt”.

“En zou dan, in het veronderstelde geval, ook de hand der Almagt niet werkzaam kunnen zijn?” vroeg de kapitein.

“Dit ware niet alleen mogelijk, maar is zelfs zeker”, antwoordde de priester.

“En tot de beschikkingen der Voorzienigheid mede te werken, is dat dan niet prijsselijk”? vroeg andermaal de kapitein.

“Wie durft zich vermeten te zeggen, dat hij die beschikkingen kent”, antwoordde de priester, “wie zal, slechts met menschelijk verstand toegerust, de bedoelingen der hooge wijsheid kunnen begrijpen? Hoe dikwerf worden wij door ons kortzigtig verstand niet misleid. Wie zag geene omstandigheden geboren worden, welke niets dan jammer en ellende voorspelden, en die eindelijk niets dan geluk en zegen aanbragten; en wie beleefde geene gebeurtenissen, die de heerlijkste uitkomsten beloofden, en niets dan jammer en rouw veroorzaakten. Zoo de goede God besloten heeft, om den vijand binnen de muren dezer stad te laten dringen, zal ik met ootmoed en diepe onderwerping al den jammer, die ik zal moeten ondergaan, dulden; maar kon ik ook met een enkelen wenk den vijand de vesting openen, wel zou ik mij wachten, dien te geven”.

“En indien, ongeacht dit alles”, zeide toen de kapitein, eenigzins glimlagchende, “de vijand binnen deze muren dringt en mijne voor-spelling bewaarheid wordt”.

“Dan zal ik mij verblijden”, hervatte de pastoor.

“En zoudt gij u niet verheugen, wanneer gij daartoe had medegewerkt?” voer de kapitein voort.

“Volstrekt niet”, antwoordde de priester, “ik zou mij gelijk stellen met Judas, die zijnen Heer en Meester verraden had, en ongeacht uit deszelfs verraad de heilzaamste gevolgen voor het menschelijk

geslacht gesproken zijn, zult gij met mij altijd die daad blijven verfoeijen”.

Dit was te veel voor van der Plasse; hij beet zich op de lippen, sidderde over zijn geheele ligchaam en zweeg.

“De voorschriften onzer heilige kerk”, voegde de pastoor er bij, “hoezeer zij u vreemd geworden zijn, zult gij u nog wel herinneren. Wel nu, dan brengt mijne verpligting mede, om u dringend aan te manen aan dezelve te voldoen; en wegens de veelvuldige gevaren, waaraan de militaire stand thans elk oogenblik is blootgesteld, moet die verpligting dubbel zwaar wegen. Voor het heil uwer onsterfelijke ziel te zorgen, moet thans uwe eerste en voornaamste bezigheid zijn; zoodat...”

Hier werd de pastoor in zijn gesprek verhinderd door een persoon, die hem bij een stervende verzocht te komen. “Hoe aangenaam het ook is”, sprak hij, opstaande, tegen van der Plasse, die zitten bleef, “een bezoek van u te mogen ontvangen, zoo kan ik echter niet langer toeven; mijne verpligting, om zonder aarzelen mij naar de plaats, waar ik geroepen word, te begeven, noopt mij te gaan”.

Van der Plasse bleef zitten. Intusschen sloot de pastoor eene kist open, en haalde het noodige voor de uitoefening van zijn eerwaardig beroep voor den dag, kreeg zijn hoed en vroeg den kapitein:

“Zult gij mij hier willen wachten”?

Woest zag van der Plasse hem aan zoodat de geestelijke een paar stappen terug deed. Hij sprong wild op en nam zijn hoed, dien hij tusschen zijne handen in elkander kneep. De pastoor maakte hem de deur open; even woest steeg hij de trappen op, en, zonder groete of een enkel woord te spreken, verwijderde hij zich met grooten haast. De pastoor schudde eenige malen met zijn hoofd; vele gedachten stegen in hetzelfde op, doch geene, die hem deden vermoeden, wat de

oorzaak was van het vreemd gedrag des kapiteins. waaraan hij dagelijks was blootgesteld, de vele bijzonderheden, die hij hoorde, en de drukte, die hem omringde, waren de oorzaak, dat de pastoor dit bezoek spoedig vergat, en over het zonderlinge gedrag van van der Plasse niet verder nadacht.

De kapitein liep als een onzinnige meer dan een uur in het duister door de stad rond; de kogels snorden langs hem heen, hij hoorde ze niet; bommen vielen in zijne nabijheid, hij zag ze niet; tot dat hij, schier uitgeput, zijne onderaardsche woning bereikte. De officieren waren weder regt lustig, en lieten zich de geschenken der gulle vaderlanders wel smaken ⁵⁸). Hij trad binnen den gezelligen kring, en klaagde over dorst. Hij stortte eenige glazen achter elkander naar binnen en bleef met drinken voortgaan, zoodat hij reeds spoedig beschonken werd, en door zijnen oppasser naar zijn legerstede moest gedragen worden. Sommige officieren schudden bedenkelijk met het hoofd, toen zij dat zagen, daar het uitdrukkelijk bevel van den Gouverneur luidde, om ieder oogenblik nuchteren en gereed te zijn, tot elke dienst, welke, hetzij dag of nacht, van hen gevorderd mogt worden.

⁵⁸ Uit de tekst blijkt dit niet, maar kennelijk was er via de haven ruimschoots aanvoer van allerlei door de bevolking aangeboden voedsel.

Op den 29 Augustus demasqueerden de Franschen eene nieuwe batterij van twaalf stukken, vlak in het front van het ravelijn *Dedem*. Dezelve maakte dadelijk een hevig vuur op de flanken der bastions *Pucelle* en *Coehoorn*. Allerschadelijkst was voor de belegerden de uitwerking van dit nieuwe werk: geheele brokken puin vielen schier bij elk schot van de muren en wallen der bestookte bastions naar beneden. Van de vesting bemerkte men weldra het groote gevaar hierdoor ontstaan, en alle naburige werken rigtten zoo veel mogelijk hunne vuurmonden op de nieuwe batterij.

Eene drukkende hitte heerschte op dien dag; geen windje verkoelde de door de zon en den arbeid verhitte krijgslieden. De blaauwe buskruiddamp steeg langzaam en steil naar boven.

In het Westen vormden zich tegen den middag enkele wolken, die van lieverlede naderden en eindelijk aan alle zijden den horizon bedekten. Dezelve werden steeds dikker en zwarter, en een dof rommelend geluid, dat zich al meer en meer deed hooren, gaf te kennen, dat in de aanrukkende wolk de donder gezeteld was. Te drie uren barstte de bui los; de bliksem, herhaaldelijk in dezelve spelende, verlichtte het door zware wolken verdonkerde aardrijk, terwijl de donder gestadig rolde, en alles schudde. In digte stroomen viel de regen, vermengd met enkele hagelsteenen, ter neder. Het werd al meer en meer duister, en wanneer de bliksem geen licht gaf, was het, als of de dag in nacht was veranderd. Niettegenstaande echter de hitte en den hevigen strijd der natuur, werd het gevecht voortgezet met eene tot hiertoe nog niet betoonde verbittering. Het scheen, dat de zucht, om het bloed van zoo vele gevallene krijgsmakkers te wreken, en de geledene vernedering uit te wisschen, het Fransche leger bezielde; de bezetting gevoelde de noodzakelijkheid, om den verkregen roem te handhaven.

De verdedigers hadden het geluk, tegen den avond de nieuwe batterij tot zwijgen te brengen. Langzamerhand werd het vuur gestaakt, en nu waren de beide partijen ijverig bezig om, hetgeen gedurende den dag beschadigd was, des nachts te herstellen, waartoe van de belegeraars de korpsen sappeurs en mineurs, en van de zijde der bezetting eene menigte arbeiders werden gebruikt, die, door buitengewoon hoog loon te verdienen, van alle zijden des rijks derwaarts waren gelokt.

 In den avond van dienzelfden dag werd de luitenant Steenbeek bij den Gouverneur ontboden, en ontving van dezen den last, om zich des nachts omstreeks twaalf uren met een dertigtal manschappen in te schepen, en met den vloed te laten afdrijven tot ongeveer op de hoogte van halverwege de vesting en het afgebrande gehucht *Borgvliet*. Een dorre boom in die nabijheid werd hem aangeduid als de plaats, waar de ontscheping moest geschieden. De Franschen hadden hier eene batterij opgericht. Nu werd aan Steenbeek opgedragen, om te beproeven, de bezetting van dit werk te verrassen, het geschut te vernagelen, de batterij zoo veel mogelijk te vernielen en daarna terug te keeren. Een vaartuig zou tot dat einde aan het paalhoofd bij den ingang der haven gereed liggen.

Steenbeek vond onder de kompagnie, waartoe hij behoorde, meer vrijwilligers, dan hij noodig had, om hem bij deze onderneming te vergezellen.

Tegen elf uren verliet hij met zijne dapperen de vesting, en begaf zich naar de aangewezen plaats. De nacht was bijzonder gunstig voor deze onderneming; het woei eene redelijke koelte, verzeld met stuifregen, en daarenboven was het vrij duister. De manschappen begaven zich

aan boord van een hengst⁵⁹), wiens mast gestreken was; de touwen werden los gemaakt, en schier van zelve voerde de stroom het vaartuig naar zijne bestemming. De grootste stilte werd in acht genomen. Men had nogal eenige moeite, wegens de duisternis, om den dorren boom te ontdekken. De schipper van het vaartuig, ervaren op den Schelde-stroom, gaf den luitenant in stilte te kennen, dat een honderd treden hooger op eene soort van kreek waardoor het mogelijk zoude zijn, op een afstand van tien treden na, den wal te genaken, en sloeg voor om die plaats tot de landing te bestemmen, daar het schip elders niet digter, dan op vijftig treden na, den wal konde naderen, en het plassen der soldaten in het ondiepe water hen misschien aan den vijand zoude verraden.

Steenbeek gaf hiertoe zijne toestemming, en de schipper voerde het vaartuig naar de aangewezen plaats. Steenbeek sprong van boord: allen volgden hem met de grootste omzigtigheid, en begaven zich in de diepste stilte naar de batterij. De luitenant beval zijne manschappen, om zich neder te leggen, en kroop een twintigtal schreden op zijnen buik voorwaarts, tot schier binnen de batterij; geene schildwachten waren er te zien, een dertigtal manschappen zat in eene soort van wachthuis, dat van houtwerk, stroo en zoden gemaakt was; de geweren schenen voor de wacht te staan onder een van geölied linnen vervaardigde tent. Steenbeek had genoeg gezien; hij kroop op dezelfde wijze wederom terug, en beval zijne manschappen nu, hem zoo stil mogelijk te volgen. Zij stonden reeds voor de wacht, en nog waren zij door den vijand niet opgemerkt. Plotseling drong Steenbeek nu met zijne manschappen naar binnen: de Franschen, van hunne wapenen beroofd, dachten er niet aan, om wederstand te bieden, en gaven zich

⁵⁹ [Zeeuws scheepstype, platbodem](#), gebruikt bij de mosselvisserij

zonder slag of stoot over. Vijftien manschappen werden tot bewaking der gevangenen achter gelaten; daarna begaf Steenbeek zich met de overigen op de batterij en acht stukken werden vernageld.

Men hoorde iemand wegloopen, en bemerkte nu, dat men wegens de duisternis de tent van den officier, kommandant der wacht, niet gezien had. Het was nu waarschijnlijk, dat hij, door het vernagelen van het geschut uit den slaap gewekt en onraad ontdekkende, zich uit de voeten had gemaakt.

De brandstoffen, welke men medegebragt had, werden nu op de batterij gelegd en de buskruidkisten in derzelve nabijheid geplaatst. Vervolgens liet Steenbeek de gevangenen in het scheepje brengen en gelastte den schipper, de mast op te zetten. Hij begaf zich andermaal, door één man vergezeld, naar de batterij en stak den brand in de brandstoffen, en in het stroo der wacht, en scheepte zich daarna mede in. De vlam rees spoedig naar boven; zij werd met gejuich door de manschappen van het afzeilende vaartuig begroet. De toegesnelde Franschen, door het licht van den brand opgewekt, losten wel enkele geweschoten, doch zonder schade te doen. Naauwelijks was het schip duizend schreden van het strand verwijderd, of het buskruid vatte vuur, en alles vloog met een zwaren dreun in de lucht. Andermaal steeg het gejuich der overwinnaars uit het vaartuig naar boven.

Weldra was de haven bereikt, en de manschap verliet het scheepje. Steenbeek had zes en dertig soldaten en twee onderofficieren gevangen gemaakt, dus vijf man meer, dan bij deze gewaagde onderneming waren gebruikt. Hij rangschikte zijne manschappen, de gevangenen in het midden nemende, en marscheerde langs den dijk stadwaarts.

Het was reeds volle dag, eer hij het verblijf van den Prins-Gouverneur bereikte, van wien hij tevens den last ontvangen had, om dadelijk na zijne terugkomst hem zelf van den uitslag berigt te brengen. Hij liet zich aandienen. De Prins lag nog te bed, maar was in minder dan tien minuten bij hem.

“Wel, luitenant”, sprak de Prins, “wat brengt gij voor nieuws?”

“Ik heb het genoeg, uwe hoogheid te mogen berigten, dat alles naar wensch is gegaan. De batterij, uit acht stukken bestaande, welke vernageld zijn, is in de lucht gesprongen, en ik twijfel niet, of dezelve is geheel geslecht. De geheele wacht, uit zes en dertig man en twee onderofficieren bestaande, hebben wij gevangen genomen en herwaarts gevoerd. De kommandant der wacht, wiens tent wij door de duisternis niet gezien hadden, is alleen, zoo wij vermoeden, ontkomen”.

“Wat, luitenant!” zeide de Prins, en het doffe oog begon te fonkelen, “waar zijn de gevangenen?”

“Zij staan onder de bewaking mijner manschappen voor de woning uwer hoogheid”, antwoordde Steenbeek.

De Prins spoedde zich, zonder te spreken, de deur uit, en begaf zich over het plein op straat. Hij beschouwde de gevangenen met genoeg. Hij liet hun en de manschappen, die het nachtelijk avontuur hadden bijgewoond, eenige ververschingen uitreiken, en verzocht Steenbeek, om bij hem het ontbijt te nemen.

De Prins was zeer nieuwsgierig, om te weten, hoe zich alles had toegedragen. Steenbeek moest alles, tot in de kleinste bijzonderheden, verhalen, en ontving van dien bevelhebber uitbundigen lof over zijn betoonden moed en het beleid waarmede hij het waagstuk had doen gelukken. De dappere krijgslieden ontvingen vier dukaten, om onder elkander te verdeelen en op het welzijn van de republiek, van de

verdedigers der vesting en, indien zij verkozen, ook op de gezondheid van hunnen bevelhebber te verteeren. Zij werden vervolgens den ganschen dag van de dienst vrijgesteld.

“Kapitein”, zeide toen de Prins tegen Steenbeek, “ik ben zeer over u voldaan”.

Het woord kapitein deed Steenbeek verwonderd opzien.

“Ja, Steenbeek”, vervolgde de Prins, “het is mij hoogst aangenaam, dat ik de magt bezit, om uitstekende daden op eene bijzondere wijze te kunnen beloonen, en uw moed verdient geenen minderen rang”.

Steenbeek dankte den Prins voor zijne goedgunstige handelwijze, en begaf zich zeer vermoeid naar zijn onderaardsch verblijf. Hij sliep tot elf uren en vond bij zijn ontwaken het vertrek reeds door zijne kameraden verlaten. Hij kleeedde zich langzaam aan, het gebeurde van dien nacht overdenkende, en begaf zich toen naar de plaats, alwaar de parade gehouden werd.

Hij vertrouwde zijne oogen nauwelijks, toen hij het geheele korps officieren zag naderen en op hem toesnellen, eene eer, die anders aan den hoogsten officier, die de parade bijwoont, alleen wordt bewezen. De gestrenge kolonel Deutz bevond zich aan het hoofd der officieren, die hem begroetten.

“Welkom in ons midden, kapitein”! sprak de grijze krijgsman, “moge de republiek altijd vele zulke dappere zonen in hare gelederen tellen”. Dit zeggende, drukte hij Steenbeek met vaderlijke genegenheid de hand.

De overige officieren omringden nu den nieuwen kapitein, en wenschten hem geluk met het wel slagen der aan hem toevertrouwde onderneming en met zijne gemaakte bevordering.

Steenbeek was geheel verlegen, hij bloosde als een jong meisje, en vond geene woorden, om zijne gevoelens over zoo vele blijken van

belangstelling uit te drukken. Hij verheugde zich, dat het begin der parade een einde maakte aan die pligtplegingen. Na afloop van dezelve werd de dagorde voorgelezen, waarbij de bevordering van Steenbeek ter kennis van de bezetting gebracht werd.

Steenbeek moest dien dag nog veel vlejends over zijne welgeslaagde onderneming hooren, en de officieren, die dien avond buiten dienst waren, besloten om bij deze gelegenheid ter eere van hem een klein feest in hun bekrompen verblijf te houden. Alles wat kelder en keuken opleverde, moest worden opgedischt.

Vooraf gingen sommige officieren met Steenbeek hunne op den wal staande krijgsmakkers bezoeken, en wandelden met elkander tot aan het bastion *Orange*. Met een goede verrekijker werd nu opgenomen, welke uitwerking de uitbarsting van het kruid op de overrompelde batterij had gehad. Steenbeek zag door den kijker het eerst den dorren boom en ijsde, toen hij iets aan denzelfen zag hangen, hetwelk hij weldra voor eenen mensch erkende. Ook andere officieren zagen duidelijk een man aan den boom hangen en meenden te ontdekken, dat dezelve eenige overblijfselen van eene officiersuniform droeg. Men giste en niet ten onregte, dat de gehangene de officier was, die dien nacht op de genomene batterij het bevel gevoerd had, en toen aan Steenbeek ontsnapt was.

Na het ontdekken der overrompeling, was hij naar de naburige wachtpost Borgvliet gesneld, en had aldaar berigt gebracht, dat de Hollanders in menigte geland waren. Terstond werd daarvan aan den maarschalk kennis gegeven. Deze spoedde zich te paard naar de plaats, alwaar men zeide, dat de aanval plaats had. Hier vernam hij, dat het hem overgebrachte rapport zeer overdreven was; de daar bevelvoerende officier verontschuldigde zich met te zeggen dat hij woordelijk het berigt van den gevlugten kommandant der aan-

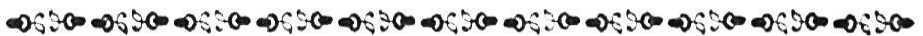
gevallene batterij had ingezonden, en, om de belangrijkheid van deze tijding, geene nadere ontdekking had durven afwachten, te meer, daar dit berigt uit den mond van eenen officier kwam.

De maarschalk stampvoette van woede, toen hij hoorde, dat de manschappen dier batterij gevangen, en de stukken vernageld waren, en alles verwoest was. Hij liet dadelijk een krijgsraad beleggen, en beschuldigde den bevelhebber der vernielde batterij van strafbaar verzuim van dienst, lafheid en het verspreiden van valsche berigten, waardoor het leger noodeloos was verontrust. De beschuldigde, die in de wacht te Borgvliet in arrest was gehouden, werd voorgebragt: het was een jongman, wiens voorkomen zeer innemend was en de belangstelling van den krijgsraad wekte. Men las de akte van beschuldiging voor; tranen van spijt rolden langs de wangen van den gevangene. Men vroeg hem, of hij ook iets tot verontschuldiging had in te brengen; hij schudde met het hoofd. Tevergeefs gaven onderscheidene leden van den krijgsraad hem eenige middelen tot versooning aan de hand; hij maakte er geen gebruik van. "Ik wil", zeide hij, "mijne laatste oogenblikken met geen leugen bezoedelen. Tot dezen nacht toe, heb ik mijn plicht steeds getrouw waargenomen; maar de gedachte, dat die afgelegene post niet door den vijand zou aangevallen kunnen worden, heeft mij verleid, om mij zorgeloos ter rust te begeven; en daar het duister was, heb ik geene vijanden kunnen zien, maar naar het gedruisch, hetwelk zij maakten, te oordeelen, dacht ik, dat er eene groote menigte was. Wat mij nu beschoren is, is mij bewust: ik ben bereid, om de verdiende straf te ondergaan. O! ware ik met de wapens in de vuist voor mijnen Koning en mijn vaderland gesneuveld! dan ware mijne nagedachtenis, die nu geschandvlekt is, in zegening gebleven!"

Hoezeer het medelijden ieders hart bewoog, besepte elk te zeer zijne verpligting, om niet aan dat gevoel toe te geven. Hij werd ter dood veroordeeld; het vonnis daarvan werd opgemaakt en onderteekend en ter goedkeuring aan den opperbevelhebber gezonden, die reeds op weg naar Borgvliet ontmoet werd, en den ordonnans terug zond met kennisgeving, dat hij weldra zelf zou verschijnen. Voor dat hij naar Borgvliet ging, begaf hij zich naar de verwoeste batterij; behalven een enkel kanon, dat gedeeltelijk nog boven het zand uitstak, waren er geene teekens meer van te vinden, dat daar ter plaatse eene batterij had gestaan.

De maarschalk knerste op de tanden van woede, zag naar de vesting, en toen viel hem den dorren boom in het oog; plotseling wendde hij zijn paard, en reed naar de wacht van Borgvliet. Hij steeg niet af, maar verzocht pen en inkt, en onderteekende het doodvonnis, met last, om den gevangene dadelijk aan den dorren boom, op dezelfde plaats, waar hij zijn pligt verzuimd had, op te hangen.

“De vijanden kunnen dan zien”, zeide hij, “hoe de onachtzaamheid in het Fransche leger gestraft wordt”. Een uur tijds werd den gevangene gegund, om zich tot zijnen verschrikkelijken dood voor te bereiden, en nog voor het aanbreken van den middag speelde reeds de westenwind met de lokken van zijn aan den dorren boom hangend lijk.

Des avonds heerschte de gulle vrolijkheid onder de officieren in de vesting, die in hun onderaardsch verblijf aan den nieuw benoemden, in eenen versierden leuningstoel gezeten kapitein een feest gaven. Op het midden van de tafel stond eene lange rij flesschen geschaard. Dezelve was geheel bezet met officieren, terwijl nog eene menigte, die geene plaats aan de tafel had kunnen vinden, zich hier en daar had nedergezet.

Van der Plasse had zich in eenen donkeren hoek geplaatst. De glazen werden vlijtig gevuld en geledigd, en genrige tabakswolken vervulden weldra het bekrompene vertrek. De kapitein Russel, ongeacht de voorkeur, welke hij aan den edelen Schiedammer gaf, ledigde toch ook gaarne des avonds eene flesch wijn, en wilde nu de eerste toast instellen. Doch dit werd hem belet en die eer aan Steenbeek overgelaten, die de eerste gezondheids-dronk aan het vaderland wijdde. Het gejuich klonk door de gewelven. De kapitein Russel maakte aan eenen naast hem zittenden luitenant, die zijn glaasje halverwege had uitgedronken, de aanmerking, dat bij eene lading de geheele patroon in de loop moest uitgeschud worden ⁶⁰). Deze voldeed aan zijn verlangen. Onderscheidene toasten werden vervolgens ingesteld en gedronken op den Prins *van Oranje*, den Gouverneur der vesting, het leger, en eindelijk op den nieuwen kapitein. Allen stonden op, om met Steenbeek te klinken; ook de oude kapitein, van wien wij vroeger melding gemaakt hebben, van Steenbeek af zat, drong, met kniën en ellebogen worstelende, tot hem door, en riep uit: "Ik moet met hem klinken". Hij stiet zijn glas met geweld tegen dat van Steenbeek, onder de woorden van: "Troetelkind van *Mars* en *Venus!* uw welzijn!"

Van der Plasse alleen bleef op zijne plaats; welstaanshalve was hij opgestaan, hij dronk zijn glas slechts half uit en verborg het toen in een der schietgaten; zijne oogen schoten bliksems op den nieuwen kapitein. Zoo loert de reuzenslang, in het loof der palmbladen verborgen, op den leeuw, die van prooi verzadigd terug keert, en zich in hare nabijheid ter ruste legt.

⁶⁰ In de studentenwereld spreekt men van 'Ad fundum', ofwel, tot op de bodem.

Ofschoon sommigen, het zij uit zwakheid van ligchaamsgestel, of door overmatig gebruik wijn eenigzins beschonken werden, bleef de grootste eensgezindheid voortdurende tot laat in den avond onder hen heerschen. Eenigen waren reeds ter ruste gegaan, toen kapitein van der Plasse, met een vuurrood aangezigt, zich aan de tafel en in de nabijheid van Steenbeek nederzette. In het eerst mengde hij zich in het gevoerd wordende gesprek, en deed toen plotseling aan Steenbeek de vraag:

“Zeg mij eens luitenant kapitein wil ik zeggen, wat is nu ligter te veroveren eene vijandelijke batterij, of een vrouwenhart?”

“Dat kan er naar zijn”, sprak Steenbeek opgeruimd.

“Mij dunkt”, vervolgde van der Plasse, “als gij uwe ondervinding wilt raadplegen, zoudt gij mij een stellig antwoord kunnen geven”.

“Ik heb daar nog niet over nagedacht”, antwoordde Steenbeek lagchende.

“Beide valt u ook zoo ligt”, zeide van der Plasse, eenigzins bitter, “dat het niet eens der moeite waard is, daarover na te denken. Niet waar, mijne heeren! Wij zijn zoo gelukkig niet! Ons gezigt is niet glad genoeg meer en aan onze houding zijn alle lessen van den dansmeester reeds verloren gegaan; zonder die beide eigenschappen loopen ons de meisjes en vrouwen niet na. En wat het nemen der batterij betreft, niet waar luitenant ... kapitein wil ik zeggen, dat is ook al geen zware taak geweest. Geen enkele druppel bloeds is er gestort, met slapende vijanden heeft men niet veel werk, waarlijk, in beide opzigten zijt gij een regt gelukskind”.

Steenbeek gevoelde wel het hatelijke dezer uitdrukking, maar was te gelukkig, dan dat hij op dat oogenblik spoedig iets kwalijk zou hebben genomen.

“Wat mij zelve betreft”, zeide hij, “wil ik liefst zwijgen, en mijne eigenschappen aan het oordeel van anderen onderwerpen; maar wat de Hollandsche meisjes en vrouwen betreft, die behandelt de kapitein met te weinig achting; waarlijk een welopgevoed meisje of vrouw loopt geenen man na”.

Van der Plasse borst uit in lagchen. “Dat mag in den regel waar wezen”, sprak hij, “doch met u heeft er eene uitzondering plaats”.

“Ik verzoek”, zeide Steenbeek, iets ernstiger, “dat gij uwe woorden matigt, kapitein. Ik heb met te weinig meisjes omgang, dan dat ik dusdanige beledigingen niet personeel zoude toepassen”.

“Gij zult toch niet eischen”, vervolgde van der Plasse, “dat ik om zulk een nuchteren schepsel mijne gevoelens hier zal smoren?”

“Wat de kapitein goed vind”, antwoordde Steenbeek met nadruk, “nuchteren te heeten, weet ik niet, en wil dit ook niet onderzoeken; ook kan de kapitein spreken, wat hij wil. Ik verzoek alleen, om geene welopgevoede meisjes of vrouwen, die ik de eer heb te kennen, te beledigen”.

“En indien ik dit eens mogt doen”, sprak van der Plasse, Steenbeek aanzienende en luide lagchende, “zoudt gij dan lust hebben, om u tot kampvegter van die lievelingen op te werpen?”

“Het is beter”, sprak Steenbeek, “dat wij dit gesprek afbreken; hetzelfde leidt slechts tot twist”.

“En die wilt gij gaarne vermijden, nietwaar?” vroeg van der Plasse.

“Juist”, sprak Steenbeek, en stond op, om zich elders ter neder te zetten.

Van der Plasse dronk zijn glas met welbehagen, naar het scheen, uit, en riep zoo hard, dat Steenbeek het hooren konde, “waarachtig een goede jongen, maar een volmaakt afbeeldsel van een Don Quichot”.

Steenbeek zag ernstig om; verscheidene officieren, bemerkende, waar het op uit zoude loopen, noodigden van der Plasse uit, om te zwijgen. Kapitein Russel zelfs stond op, en zeide: “kapitein van der Plasse, ik zou de pan sluiten, waarachtig gij stort te veel buskruid”.

Van der Plasse weerde hem met de hand af, en voer voort: “Is het niet ongehoord, dat ik om een manziek vrouwspersoon verzocht word, om te zwijgen?”

Nog sprak Steenbeek niet, maar hij beefde van toorn over zijn geheele ligchaam. Men trachtte hem te verwijderen en fluisterde hem in, dat van der Plasse beschonken was; doch hij luisterde daar niet naar, weerde zijne kameraden af, en bleef staan, als of hij aan den grond geworteld ware.

“Men moet al wat verdragen”, zeide van der Plasse, en dronk zijn glas andermaal leeg, “en een jong mensch wat vergeven. Had een bejaard officier mij zoo in de baard gevaren, dan had het bloed gekost; maar wat zal ik met eenen melkmuil aanvangen. Als ik hem ter neder schiet, heb ik er nog geene eer van”.

Steenbeek drong door zijne kameraden heen, en zeide tegen van der Plasse, “Ik verklaar u hier, in bijwezen dezer officieren, voor eenen lagen lasteraar”.

De officieren, die hier en daar in partijen verspreid zaten, staakten hun gesprek en sprongen op.

“Best, allerbest”, sprak van der Plasse met eenen duivelsche glimlach: “gij weet immers wel, wat daarop volgen moet”?

“Dat zal van u afhangen”, sprak Steenbeek.

“Wel nu”, sprak van der Plasse opstaande, “dan willen wij maar aanstonds met elkander spreken; het is nog licht genoeg voor mij, en een man, die eene vijandelijke batterij in den nacht kan nemen, heeft zeker kattenooogen”.

“Ik sta dit nimmer toe”, sprak Russel, hem tegenhoudende, toen hij naar buiten wilde gaan, “zet de zaak in het vet tot morgen”.

“Kameraad”, sprak van der Plasse; “als zulke muizennesten in mijn hoofd blijven, dan vrees ik, dat ik niet goed zal kunnen slapen”.

“Tot morgen uitstel, tot morgen” riepen allen.

“Nu wij ontloopen elkander niet, luitenant of jonggeboren kapitein”, zeide van der Plasse tot Steenbeek, “of als gij excuus wilt verzoeken, dan zal ik de zaak laten rusten want werkelijk, gij zijt nog zoo jong, en daarom zoude het mij leed doen, indien ik u schade toebragt. Alles gaat zoo gemakkelijk niet, jongetje, als het spelletje van den vorigen nacht, of als een meisjeshart te veroveren”.

“In schimpen erken ik u voor mijnen meester”, sprak Steenbeek, “overigens verlang ik op morgen te onderzoeken, of uwe kling werkelijk zoo scherp is, als uwe tong. Doch laat ons nu van dit voorval verder zwijgen, en geene meerdere stoornis veroorzaken”.

“Regt zoo”, riep kapitein Russel, “de poort van den mond moet dadelijk gesloten worden; alles mag wel naar binnen, maar niemand van dat volk meer naar buiten marscheren”.

Hoezeer het gezelschap nog eenigen tijd bij elkander bleef, was die eensgezindheid, die vroeger geheerscht had, gestoord. Men sprak over het voorgevallene en laakte den kapitein van der Plasse ten hoogsten, want het was al te duidelijk, dat hij opzettelijk twist had gezocht.

De meesten vermoedden, dat hij te veel gedronken had, hetgeen hem thans nog al veel overkwam, hoopten op morgen de zaak gemakkelijk te kunnen bijleggen. Allen hielden het voor waarschijnlijk, dat de haat, dien kapitein van der Plasse jegens Steenbeek aan den dag legde, zijn oorsprong nam uit teleurgestelde liefde en minnenijd. Steenbeek was stil geworden en scheen nu over het eer en ander na te denken, doch van der Plasse was meer dan ooit opgeruimd.

Eindelijk scheidde men. Steenbeek bragt nog twee uren met schrijven door. Hoezeer hij zich veel op zijne behendigheid en goede zaak verliet, moest hij bij zich zelven echter erkennen, dat zijne tegenpartij een man van beproefden moed was en in het duelleren eene groote bekwaamheid bezat, en dat de uitslag van den strijd daarom twijfelachtig was. Ook had hij in het aangezigt van van der Plasse zooveel wraakgierigheid gelezen, dat deze niet slechts naar zijn bloed, maar naar zijn leven scheen te trachten.

Hij schreef eenen brief aan zijne Clara; maakte haar met alles bekend en nam afscheid van haar. Naauwelijks konde hij zijne tranen bedwingen. Vervolgens maakte hij eenige beschikkingen, en begaf zich daarna ter ruste.

Ook van der Plasse had zich ter ruste gelegd. Hij gevoelde zich vermoeid: zijne vrolijkheid was gekunsteld geweest, en groote inspanning had het hem gekost, om zijne rol ten einde toe vol te houden. De slaap ontvlood hem, zijn slecht geweten verdreef dien trooster in lijden en smart. Hij zag met verlangen den naderenden morgen, die eindelijk aanbrak, tegemoet.

Dien dag begonnen de vijanden, met het eerste daglicht, heviger dan ooit de belegerden te bestoken. Hun morgengroet werd van de vesting even hevig beantwoord. Beide partijen schoten, gedurende den ganschen dag, onophoudelijk op elkander. Reeds te 8 uren in den morgen zond van der Plasse eene uitdaging aan Steenbeek, waarbij hij hem uitnoodigde, om met eenen secondant te tien uren in de drooge gracht te zijn, op zijde van het bastion *Gaudilière*⁶¹), waar de

⁶¹ Gadelière, aan het Smits vestje, thans een natte gracht.

begraafplaats der officieren was. Hij zou voor de wapens zorg dragen, de keuze daarvan liet hij aan hem over.

Steenbeek antwoordde, dat hij ter bestemder tijd en plaats zoude verschijnen. Tegen negen uren werd hij echter bij den generaal Lely, den hoofdofficier van den dag, geroepen, die hem vroeg, wat er gebeurd was tusschen hem en den kapitein van der Plasse.

Steenbeek, die ongaarne daarvan spreken wilde, zeide: “wij hebben eenige woorden met elkanderen gehad, doch dat zal zich wel schikken, generaal”.

“Bedoelt gij schikken met eenen gekloofden kop, lam geschoten ligchaam of op diergelijke wijze?” vroeg de generaal.

Steenbeek werd bedremmeld en aarzelde met spreken.

“Kapitein”, vervolgde de generaal, “ik vorder antwoord, en wel bepaald”.

“Ik wenschte, dat uwe Excellentie mij daarvan wilde verschoonen”, zeide Steenbeek.

“Om nog heden een officier onder de gekwetsten of dooden in mijn rapport op te nemen”, zeide de generaal, “onmogelijk, juist om dit tweegevecht te verhinderen, heb ik u hier ontboden. Gij schijnt daar weinig genoeg in te nemen, kapitein, en daaruit zou ik bijna besluiten, om u voor den aanlegger van het verschil te houden”.

“Ik laat de beslissing hiervan over aan die mijner kameraden, welke bij onze twist tegenwoordig geweest zijn”, sprak Steenbeek.

“Hoe het zij”, zeide de generaal, “ik verbied u ten strengsten het duel. Wanneer gij uw leven moede zijt, ga dan naar de wallen, daar zult gij vijanden genoeg vinden, die uwen wensch kunnen vervullen”.

“Maar mijne eer, generaal...”

“Die kunt gij beter vestigen door voor uw vaderland, dan voor uwe bijzondere belangen te strijden”, hernam de generaal. “Doch, hoe het

moge zijn, ik wil, dat uw voornemen onbepaald uitgesteld worde, en hierop verlang ik uw woord van eer; weigert gij dit, dan ben ik genoodzaakt, u in arrest te doen nemen”.

“Wat mij betreft”, sprak Steenbeek, “gaarne wil ik de zaak uitstellen, wanneer mijne partij daartoe dezelfde geneigdheid gevoelt. Hierop geef ik mijn woord van eer”.

“Welnu”, zeide de generaal, wat uwe partij betreft, die zal ik mede daartoe wel weten te noodzaken. Adieu kapitein, denk, dat ik uw woord van eer heb”.

De generaal was tot in de minste bijzonderheden bekend met alles, wat den avond tevoren tusschen de beide kapiteins had plaats gehad. De kapitein van der Plasse werd ook bij den generaal ontboden. Tegen half tien verscheen hij driftig en vol verlangen, om te vernemen, wat de generaal hem te zeggen had, ten einde op den bepaalden tijd op het terrein, voor den tweestrijd bepaald, te kunnen zijn. Doch de generaal liet hem wachten. Ongeduldig liep hij op en neder; de tijd verstreek en nog slechts weinige minuten waren hem over. Hij meldde zich reeds voor de tweede keer bij den ordonnans aan die hem opnieuw aandiende.

“De kapitein moet wachten, tot dat ik hem roep”, donderde de stem van den generaal door de half geopende deur.

Hij stond in twijfel, of hij vertrekken of blijven moest; doch het eerste was tegen de subordinatie gehandeld, en in oorlogstijden werd zoodanig vergrijp zwaar gestraft. Terwijl hij hierover nadacht, sloeg het op de Spuitoren tien uren; hij knerste op de tanden, omdat hem zijne zekere prooi, zoo hij waande, ontging.

Kort daarop schelde de generaal en werd de kapitein verzocht, binnen te komen. In het eerst scheen de generaal hem niet te bemerken, en zag voor zich neder. Eindelijk stond hij op en stelde zich voor den

kapitein, hem scherp aanziende. De kapitein sloeg zijne oogen dadelijk naar beneden.

“Kapitein”, aldus ving de generaal aan “gij hebt vele redenen tot misnoegen gegeven”.

“Ik ben mij daarvan niets bewust”, antwoordde de kapitein.

“Niets bewust?” barstte de generaal met een zondvloed van woorden los, “niets bewust? twistzoeker! Hebt gij den jongen kapitein Steenbeek gisteren avond niet op eene helsche wijze gesard, zoo lang, totdat eindelijk zijn geduld ten einde was, en eene uitdaging daarvan het gevolg is geweest? Is het nijd en afgunst op zijne meerdere verdiensten, of waarom is het, dat gij dien lagen rol hebt gespeeld! Nimmer had ik dit van u verwacht”.

“Kapitein Steenbeek had ..”. begon van der Plasse.

“Zwijg”, schreeuwde de generaal, “geene verontschuldigen, die zouden slechts strekken, om u in een nog hatelijker daglicht te stellen. Ik weet alles haarklein, wat er gebeurd is - en zijt gij zoo begeerig naar bloed? Welnu, ik zal u eene plaats wijzen, waar gij bloed naar hartenlust kunt vergieten, zonder uw vaderland te benadeelen, zelfs kunt gij daardoor eer verwerven. Het leven van den krijgsman behoort zijn vaderland, en eigendunkelijk mag hij vooral thans daarover niet beschikken. Het is reeds over tien uren, duel kan toch niet meer op den bestemden tijd plaats hebben”.

Van der Plasse zweeg, doch zag grimmig voor zich neder. Zijne teleurgestelde wraakzucht pijnigde hem.

“Ik verlang uw woord van eer”, zeide de generaal, dat gij van dit tweegevecht zult afzien”.

“De zaak is zoo teeder”, ving van der Plasse

“Geene aanmerkingen, mijnheer”, zeide de generaal. “Onbepaald verlang ik uw woord van eer. Geeft gij het mij niet, dan laat ik u oogenblikkelijk tusschen de bajonetten, als arrestant, wegvoeren”.

“Op dit uitdrukkelijk bevel van Uwe Excellentie zal ik niet ongehoorzaam zijn”, antwoordde de kapitein aarzelend.

“Zoo ga dan”, zeide de generaal, maar ik verzeker u op mijn woord van eer, dat ik, zonder vorm van proces, den eersten van u beiden, die het waagt, om zijn woord te schenden, voor den kop zal doen schieten”.

Van der Plasse vertrok, maar het woelde vreesselijk in hem. Knerse-tandend en somtijds overluid sprekende, bereikte hij zijn verblijf. In dien tusschentijd was hij, zoo als vele andere officieren, tot dienstpligten geroepen, en ging dezen dag voorbij, zonder dat hij Steenbeek ontmoette.

Op den 1 September, den daarop volgenden dag, vierde men den verjaardag van den Prins -Stadhouder, die, ongeacht de hinderpalen, die hem in den weg gelegd waren, in dat jaar de eereplaats zijner doorluchtige voorvaderen wederom had ingenomen.

Als Prins van Oranje was de Vorst reeds de lieveling van Nederland, hetwelk zijne verpligting aan dien edelen stam kende. Men hoopte, dat in zijnen verhevenen persoon zich de diepe wijsheid van den grooten Zwijger, de heldenmoed van Maurits, en het veelomvattend Genie van Fredrik Hendrik zouden vereenigen.

Zoo veel de gelegenheid dit in de vesting toeliet, maakte men zich gereed, om dien dag plegtig te vieren. Het kanonnenvuur begon van de zijde der belegeraars tegen den avond van den vorigen dag eenigzins te bedaren; ook de belegerden staakten het vuur van lieverlede, zoodat reeds te negen uren dien avond eene doodstilte heerschte, eene groote zeldzaamheid in deze zoo benaauwde stad. Toen de klok

op den Spuitoren middernacht sloeg, en alzoo de eerste September was aangebroken, stegen uit de vesting meer dan vijftig vuurpijlen in de lucht, en meer soortgelijke vuurwerken uit de afgelegene forten *Kijk in de Pot*, Waterschans, Pinsen, Rovère en Moermont. Alle kanonnen werden daarop geladen; andermaal klommen vuurpijlen uit de stad in de hoogte, zoowel van de vesting als van de genoemde forten. Op eens barstten nu alle vuurmonden te gelijk los; de grond schudde als bij eene aardbeving, en de nabij gelegene bosschen weerkaatsten het verdovend geluid. Driemaal klonk een luid hoezee van de bezetting der verschillende werken, aan welke per hoofd eene halve flesch wijn en een wittebrood uitgedeeld werd.

Onafgebroken werd het vuur den geheelen nacht voortgezet, maar door de belegeraars traag beantwoord.

Toen evenwel de morgenstond aanbrak, begonnen de vijandelijke werken onophoudelijk vuur te geven, en volhardden daarmede den ganschen dag. Tegen elf uren des voormiddags stond de geheele bezetting in de werken; de Prins Gouverneur verlangde hen daar te inspecteren. Niettegenstaande de ontzettende menigte van kogels, bommen en houwitsers, die de lucht doorkruisten, en de wallen beukten, begaf zich de Prins Gouverneur om twaalf uren naar de wallen. Alles werd door hem op de zorgvuldigste wijze nagezien en de verschillende troepen aangesproken en bemoedigd. De helft der troepen rukte toen weder naar binnen, terwijl de andere helft de wallen bleef bezetten.

De Prins-Gouverneur gaf dien dag een diner. Behalven de hoofd-officieren, waren er ook verscheiden officieren van minderen rang genoodigd. Ook Steenbeek, die des morgens aan de bezetting als kapitein voorgesteld was geworden, was onder de gasten. Tot laat in den avond duurde dit feest.

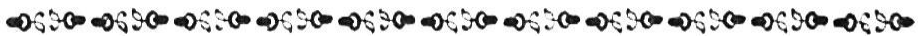
Den daarop volgenden nacht beproefden de Franschen eenen storm op de schans Rovere, doch de moed van den heer Fiddinga deed hen met groot verlies terug trekken. Bij het aanbreken van den dag sprong een door de Franschen aangelegde mijn, waardoor een groot gedeelte van de galerij van het ravelijn *Dedem* instortte, en welke aan den aarden wal eene belangrijke verzakking veroorzaakte, die de regter flank der batterij genoegzaam onbruikbaar maakte. Zoodra de Gouverneur hiervan kennis had bekomen, liet hij het geheele garnizoen onder de wapenen verschijnen, vrezende, dat de vijand wederom eenen storm zoude wagen. Hij begaf zich zelf op het ravelijn, en gelastte, balken en planken te leggen, om aan het geplante geschut vastigheid te geven, en hetzelfde naar eisch te kunnen rigten.

Aanvankelijk ging dit vrij goed, maar naauwelijks waren er een paar schoten gedaan, of men bespeurde, dat de verzakking steeds grooter werd. Om eene geheele instorting van die zijde te verhoeden, werd een sterk detachement infanterie nog bij de bezetting van het ravelijn gevoegd, daar, uit hoofde van deszelfs veegen toestand, de verdediging van de eene zijde van dit belangrijke werk aan dit wapen moest toevertrouwd worden.

Tegen den avond deden de verdedigers twee mijnen in de lucht springen, die de nieuw aangelegde batterij der Franschen zeer beschadigden. Een uitval, uit het lunet *Overijssel* gedaan, had, door de meerderheid der vijanden, geen gunstig gevolg.

Den vierden September was er door het vijandelijk vuur zulk eene groote schade aan den hoofdwal teweeggebracht, dat de bevelhebber besloot, om het geheele garnizoen in de bedreigde werken te laten verblijven; de eene helft moest nu altijd onder de wapenen zijn, de

andere konde rusten of slapen, maar met de wapenen bij der hand. Op uitdrukkelijk bevel mogt niemand, dan bij uiterste noodzakelijkheid, en niet dan met voorkennis zijner superieuren, zich van de wallen verwijderen. Alle militaire goederen, welke gemist konden worden, werden weggezonden; zelfs de vaandelwachten werden ingetrokken, en de vaandels der verschillende korpsen naar de woning van den Gouverneur overgebracht. De keukens der soldaten waren thans aan de binnenzijde van den kapitalen wal ingerigt. De levensmiddelen waren daar in overvloed, van kaas en brood waren er steeds volle manden voorhanden, en de soldaten konden daarvan naar genoeg nemen. Dikwerf werd er ook jenever uitgedeeld; tabak daarentegen was veelal schaars onder de soldaten te vinden.

Den vijfden September ontdekte men wederom bij den vijand twee nieuwe batterijen, die met de overige batterijen zulk een geweldig vuur maakten, dat bejaarde officieren, die meer belegeringen hadden bijgewoond, eenpariglijk verzekerden, nimmer zoodanig iets te hebben gehoord of gezien. Tegen elf uren lieten de Franschen eene mijn springen, die een schok als van eene aardbeving veroorzaakte, en de borstwering, die de bezetting in den bedekten weg, tusschen het vermeersterde lunet *Utrecht* en *Overijssel* opgeworpen had, in de lucht deed vliegen. Vier officieren en honderd vijftig man van het regiment van *Saxen Gotha* werden onder de aarde bedolven, of hoog in de lucht geslingerd, en braken vallende hunne ledematen.

Terstond daarop ondernamen de Franschen eenen storm op het lunet *Overijssel*, doch, na drie vergeefsche aanvallen, moesten zij, met verlies van vele manschappen, het wederom opgeven.

Van binnen besefte men het groote belang van het behoud van dit werk, het eenige, wat de Fransche batterijen in de flank kon grijpen;

men had reeds bij den eersten aanval eene talrijke versterking derwaarts gezonden.

Steenbeek was op een gevaarlijk punt geplaatst in de lunet *Overijssel*, en van der Plasse op het daarnaast gelegen lunet *Vriesland*. In den bedekten weg, tusschen deze verschansingen, stonden troepen, welke onder het bevel van de officieren stonden, die het kommando op de lunetten voerden.

Verscheidene malen werden deze posten gevisiteerd door de wederzijdsche officieren. Eens gebeurde het, dat de beide kapiteins des nachts tegelijk de ronde deden. Gaarne had Steenbeek vermeden, om met zijne tegenpartij in aanraking te komen, maar gevoegelijk kon hij hem niet ontwijken.

Van der Plasse had opzettelijk gewacht, tot dat hij de lantaren der ronde van het lunet zag af komen, en begaf zich toen ook op weg. Hij vermoedde, dat Steenbeek de ontstane twist en de daarop gevolgde uitdaging, om het gevecht te vermijden, aan den generaal had bekend gemaakt. Zijn haat werd daardoor nog heviger tegen Steenbeek, zoodat hij bij zich zelve het plan had gevormd, om, zoodra hij daartoe gelegenheid had, Steenbeek neder te vellen en dan naar de Franschen over te loopen. Zijne wraak was dan voldaan, en hij van vele angsten, die hem nu dagelijks kwelden, bevrijd. Hij had wel zijne belofte jegens de Franschen niet geheel kunnen vervullen, maar toch reeds zoo veel nut aan het vijandelijke leger bewezen, dat hij op een goeden ontvangst van die zijde konde rekenen, en zijn vriend de Couloir zoude hem wel verder helpen. Daarenboven was het gemakkelijk, een historietje te verzinnen, hun diets te maken, dat hij, door vrees van ontdekt te zijn als heuler met den vijand, de vesting had moeten verlaten.

De beide rondes erkenden elkander op de gewone wijze. Steenbeek

zag het gezicht van kapitein van der Plasse; hij ijsde terug: zulk eene vreesselijke uitdrukking was op dat gelaat te lezen; deszelfs oogen, die beurtelings nu op zijn slagtoffer, dan op de pallissaden vielen, schenen die van eenen tijger te zijn.

“Ik wensch u alleen te spreken, kapitein”, ving van der Plasse aan, zich meer naar den kant der pallissaden begevende.

“Ik ben tot uwe dienst”, sprak Steenbeek, die slechte vermoedens koesterde, “maar ik verzoek u, vooraf uwe sabel op te steken”.

“Zijt gij bevreesd?” vroeg van der Plasse, hard op lagchende.

“Daarvan ben ik u geene rekenschap schuldig”, antwoordde Steenbeek, “maar niet voor dat uwe sabel in de schede is, ben ik gereed u te volgen”.

“Wel nu, als het niet anders kan, ziedaar dan”, zeide van der Plasse, zijne sabel met geweld in de schede stekende. Beiden begaven zich nu een weinig ter zijde.

“Ik had wel vermoed”, aldus begon van der Plasse, “dat gij een lafaard waart, maar nimmer had ik gedacht, dat gij een lage verrader zoudt zijn”.

“Wie waagt het, dit te zeggen?” vroeg Steenbeek.

“Ik”, hernam van der Plasse; “wie heeft anders het tusschen ons gebeurde aan den generaal Lelij verklapt, en hem mijne uitdaging in handen gegeven?”

“Het laatste heb ik gedaan, maar hoor de omstandigheden”, antwoordde Steenbeek.

“Ik wil niets van een lafaard, noch van een verrader weten”, riep van der Plasse zoo luid, dat de niet verre van daar staande soldaten het konden hooren.

“Zijt gij krankzinnig?” vroeg Steenbeek.

“Lafaard”, vervolgde van der Plasse even luid, “men moet u de onverdiende epauletten van het eerlooze ligchaam rukken”.

Steenbeek had de grootste moeite, om bedaard te blijven, maar indachtig aan zijn gegeven woord van eer, sprak hij: “Ik spreek u nader, kapitein”, en wilde zich verwijderen, doch als de bliksem was de kling van van der Plasse uit de schede. “Sterf, eerlooze hond!” brulde hij uit, en deed eenen stoot naar zijnen vijand. De sabel drong door het laken van den rok van den regterarm; in een oogenblik was nu ook de sabel van Steenbeek ontbloot. Hij had wel zijn woord van eer gegeven, om van het tweegevecht af te zien, maar hem was niet verboden, om zijn leven te verdedigen.

Weldra kliefdren de klingen de lucht, en raakten elkanderen, dat het vuur er uitvloog. Geweldig waren de slagen, die zij elkander zochten toe te brengen; geen van hen week een duimbreed achteruit. Reeds vijf minuten had het gevecht geduurd, zonder dat er bloed gestort was, toen Steenbeek den kapitein van der Plasse de sabel uit de hand sloeg. Weerloos stond hij voor Steenbeek.

“Uw leven is in mijne magt”, sprak deze; van der Plasse zweeg.

“Zeg mij eens, kapitein van der Plasse, wat heb ik toch gedaan, dat gij mij tot het voorwerp van uwen haat hebt uitgekozen?”

De overwonnen kapitein bleef het zwijgen bewaren.

“Ik schenk u het leven”, vervolgde Steenbeek, “gij kunt het thans nuttiger besteden, kapitein. Ik hoop, dat wij nog eenmaal vrienden zullen worden. Wegens het gebeurde beloof ik u het stilzwijgen, ook voor mijne manschappen; zorg gij voor de uwe”.

Steenbeek verwijderde zich daarop met zijne manschappen, die sprakeloos alles gehoord hadden, en legde hun het stilzwijgen op. Van der Plasse kwam ook bij de zijnen, die hem bij het licht eener lantaarn de verlorene sabel hielpen opzoeken. Beiden begaven zich op hunne

posten en Steenbeek liet de verdere rondes aan zijnen luitenant over. Hij wikkelde zich in zijnen mantel, vleide zich op het gras neder en droomde van zijne Clara.

De Franschen, die den nacht vrij rustig geweest waren, wekten hem met den aanbrekenden morgen door het hervatten der vijandelijkheden. Nieuwe woede scheen hen te bezielen. Steenbeek was bij de batterij en ging de werkzaamheden der artillerie na.

Later zette hij zich in de nabijheid der soldaten neder, die bezig waren met zich te vergasten op drie manden brood en kaas. Een lange sergeant sneed en hakte het brood en de kaas met de sabel, om elk zijn aandeel te bezorgen; voor de manschappen in den bedekten weg werd het eerst gezorgd. Groote tonnen vol water stonden bij den ingang van het lunet; de meeste gingen daar hunne veldflesschen vullen; enkele, die zoo gelukkig waren geweest, een stuk van een afgeschoten palissaad te bekomen, kookten water en maakten koffij, waarvan zij den kapitein gulhartig een bakje aanboden. Later begaven zich sommigen aan het poetsen hunner geweren, zonder nogtans dezelve uit elkander te nemen; weer anderen sliepen tegen de batterij, terwijl ook eenigen op de borstwering stonden en op de zich vertoonende vijanden schoten, en andere soldaten brieven schreven aan hunne naaste betrekkingen.

“Kom eens hier, teef”, sprak een oud soldaat tegen eene zoetelaarster, “trek nog eens voor mij aan de genadelijn”.

“Met numero dertien is het touw gesprongen”, antwoordde de vrouw. “Dan wenschte ik, dat de eerste bom in uw waterig jenevervat sloeg”, hernam de soldaat, zich omdraaijende.

“Kijk”, sprak het wijf, “nog schimpen. In je verbrande maag zal goede Schiedammer wel als water werken. Gij deelt beter met eerst te betalen”.

De soldaat voelde, zich verwijderende, in zijn zak, doch konde niet meer dan een duit of vijf vinden, hoe hij ook in de hoeken zocht.

“Duivels”, bromde hij bij zich zelve, “wat is hij gelukkig, welke, als hij er behoefte aan gevoelt, zich laven kan”.

“Geef hem een borrel”, riep kapitein Steenbeek, “ditmaal zal ik voor hem betalen”.

“Gaarne, mijn beste kapitein”, sprak de vrouw.

De soldaat naderde, en lagchende zag hij naar het glas, dat de vrouw volschonk.

“Goede maat”, sprak hij.

“Daar, wandelende jeneverkelder”, zeide de vrouw, hem het glas overreikende.

“Geef op, onbarmhartig schepsel!” sprak hij, “kapitein, uw bijzonder welvaren!”

“Schelmengezigt”, voer hij voort, de vrouw het ledige glas in het voorschot werpende, “ik hoop, dat de duivel eenmaal onder u in het vuur allen sterken drank zal stoken, welken gij aan ons arme soldaten te kort doet; is dat een glas?!”

“Denk je”, antwoordde de vrouw, “dat ik een glas naar de maat van je wijde keel zoude nemen? Wat verdiende ik dan, prins van de bavianen?”

“Hier, ongedierte”, riep een ander, en het wijf wendde zich derwaarts.

“Mijn hemel, Pacolet”, riep een sergeant tegen zijn kameraad, een klein mager mannetje, dat zat te schrijven, “wat schrijft gij toch; ik zie u niet, of gij krast met de pen”.

“Laat mij met vrede”, zeide deze, “ik schrijf aan mijne vrouw”.

“Goed”, sprak de sergeant, “maar dan moet ik eerst een pruijpje tabak van u hebben; want mijne doos heeft veel van een soldaat zonder wapens”.

“Eerst moet ik zien, of ik wat missen kan”, zeide de ander, zijne doos voor den dag halende; “neen, het gaat waarlijk niet, het overschot, dat ik heb, is niet toereikende voor uwe holle kies”.

“Kom, geef je doos maar hier”, zeide de sergeant.

“Ik dank je wel”, hervatte Pacolet, “gij waart in staat, om doos en al in uw holle bek te steken; maar wilt gij een klein greepje, dat wil ik nog wel missen”.

“Als gij mij de doos niet vertrouwt”, sprak de sergeant, “dan wensch ik u geluk met de geheele boel”.

“Pacolet sloot de doos en wilde dezelve in zijn zak steken.

“Nu geef dan maar wat”, sprak de sergeant, die naar tabak hunkerde. De andere nam voorzigtig een weinig tusschen duim en vinger en schudde het nog in de doos uit.

“Onbarmhartig mensch, maak u geene noodelooze moeite”, sprak de sergeant.

“Daar”, zeide Pacolet, “wat kost mij toch de linkerzijde van je gronde-looze bek een geld”.

De sergeant vatte het pruimpje op de volle hand, stak het in den mond, en liet het met welbehagen daarin heen en weder gaan.

“Dat gij toch nooit voor u zelve zorgt”, zeide Pacolet.

“Bij mijne arme ziel”, sprak de sergeant, “ik heb heden een vol vierendeel medegenomen, maar ik heb het ook al rondgedeeld; altijd, hoe het komt weet ik niet, heb ik te kort”.

“Dan zal ik u een goeden raad geven”, hernam Pacolet, “uw staart heeft veel van een schorseneel; vul dien op met tabaksbladeren, dan krijgt hij een beter voorkomen, en als het noodig is kunt gij uw eigen staart opvreten”.

“Hoe zulk een kerel aan eene vrouw gekomen is, mag de duivel weten”, sprak de sergeant, het gesprek op eene andere boeg

wendende, “een volmaakte stokvis, met dat onderscheid, dat er een kop aan vast zit”.

“Dat heeft men nog voor zijne goedheid”, zeide Pacolet; “maar voor dat schelden zal Heintje Pik u nog eens vuursteen in plaats van tabak laten kaauwen. Maar laat mij nu met vrede”.

De sergeant ging zich op een korten afstand van den schrijvende neder zetten.

“Zijt gij getrouwd, sergeant?” vroeg een boomlange korporaal.

“Daar bewaar mij de hemel voor”, antwoordde deze, “ik kan mijne gage alleen wel op. Eenmaal ben ik op het punt geweest om te trouwen maar gelukkig maakte ik ter regter tijd regts om keert. Ik geloof waarlijk, dat dit het verstandigste stuk is, wat ik ooit in mijn leven gedaan heb”.

“Zijt gij dan zoo bang voor het huwelijk”? vroeg de korporaal.

“Geheel bang juist niet”, antwoordde de sergeant, “maar wat hebben vrouw en kinderen niet al noodig; dat alles bespaar ik nu voor mijn eigen tong en keelgat. En mijn neef, een horologiemaker, plagt dikwijls te zeggen: het huwelijk heeft veel van de wijzerplaat van een uurwerk, twee wijzers ziet men er op, maar zeldzaam wijzen zij denzelfden weg”.

“Ik geloof ook niet”, hernam de korporaal, “dat de gehuwden goede soldaten kunnen zijn. Altijd denken zij aan vrouw en kinderen”.

“Ei, wat je zegt, mijnheer geeselpaal”, zeide een gehuwde krijgs-makker, die niet verre van hen af zat, “hebt gij zoo veel courage, dat wist ik niet, man; nu, als dat eene zaak was, naar de voet kon meten, dan waart gij een Simson, maar nu twijfel ik er aan”.

“Gij ziet er uit, als een volmaakte ijzervreter”, zeide de lange korporaal. Allen lachten, want deze persoon was de kleinste man van de kompagnie, een rond blozend ventje.

“Ik verzie toch eene maand gage, dat gij mij niet alles durft nadoen”, zeide de kleine man.

“Top”, zeide de lange, en sloeg zijne hand in die van den ander, dat het klapte.

De kleine ging daarop naar den kapitein en vroeg hem in stilte iets; deze scheen zich eerst te bedenken, maar knikte eindelijk met het hoofd. Hij ging daarop naar de kist met handgranaten, vulde daarmede zijn zak en nam vervolgens eene brandende lont. De kapitein vergezelde hem buiten de lunet in den bedekten weg voor hetzelfde. Het korporaaltje blies zijne lont nog eens opnieuw aan, klom over de palissaden tegen de opgeworpene verschansingen der Franschen, bleef daar een oogenblik loeren en verdween. Ongeveer tien minuten bleef hij weg, toen vertoonde hij zich weder op de borstwering, in beide handen iets houdende, liet zich daarvan afglijden en was in één wip weder over de palissaden.

“Zie eens, kapitein!” riep hij, een prachtig gouden horologie latende zien, en tegelijkertijd tegen een zoo het scheen welvoorziene goudbeurs aankloppende.

“Bravo!” riep Steenbeek, het horologie beschouwende, bravo, korporaal! daar zal ik rapport van maken, “maar zeg eens...”

“Met uw verlof, kapitein, dat ik u in de reden val, ik heb nog een beter kansje gezien; als ik nog een man of wat had, met handgranaten voorzien, dan zouden wij iets meer belangrijks kunnen uitvoeren; en dan ook niet getalmd, de gelegenheid mogt anders eens voorbij gaan”.

“Ik zal ze u bezorgen”, riep Steenbeek, die zich naar de lunet terug haastte. Hij riep zes vrijwilligers voor. Wel vijftig stoven op eenmaal op; de kapitein koos de zes, die het naaste bij hem stonden, en gelastte hen, hunne zakken met handgranaten te vullen, en lonten aan te steken. In een oogenblik had men aan deze order voldaan, en nu

snelde de kapitein met die manschappen weder naar buiten, en stelde dezelve onder de bevelen van het korporaaltje, die de bekomene buit in bewaring van den kapitein overgaf.

De korporaal met zijne vrijwilligers klommen de pallissaden over, en bestegen de borstwering. Men hoorde verscheidene granaten springen en eindelijk eenen hevigen slag, die door verscheidene andere gevolgd werd; wolken van rook stegen naar boven en brokken van houtwerk vielen van alle zijden neder.

Nu verschenen de korporaal en de vrijwilligers weder op de borstwering; drie van hen werden door de toesnellende Franschen terneder geschoten, doch de korporaal en de drie overigen bereikten gelukkig den bedekten weg. De Franschen plaatsten zich achter de borstwering, en nog eenigen tijd vielen er tusschen hen en de manschappen der lunet schermutselingen voor, waarbij van weerszijden eenige dooden vielen en sommigen gekwetst geraakten.

Alles was in de lunet op de been; ook sergeant Pacolet had zijnen brief gesloten, en denzelven afgegeven aan den korporaal, die belast was, de brieven binnen de vesting te brengen. Zich achter de borstwering willende plaatsten, om zijn geweer af te schieten, ging hem, nog voor dat hij geschoten had, een musketkogel dwars door het hoofd.

Stuiptrekkende viel hij neder en blies den laatsten adem uit.

“Kijk”, sprak de sergeant, met wien hij kort te voren zijn tabak had gedeeld, en die niet verre van hem zijn geweer laadde, “mijn kameraad is nog eer op den post, als zijn brief. Ik verklaar mij voor erfgenaam van zijne tabaksdoos”. Hij ligtte dezelve uit de zak van den gesneuvelden en nam er eene versche pruim uit; zoo zeer had de gewoonte van het gevaar ieder schier onverschillig gemaakt voor een anders leed.

De Franschen trokken weldra terug, en ook de meeste manschappen van de batterij der lunet begaven zich weder tot hun vorig werk, of legden zich ter neder. De kapitein liet nu den korporaal en de manschappen, die hem vergezeld hadden, tot zich komen, en gaf aan den eerste den door hem gemaakten buit weder, met last, om rapport van het gebeurde te doen. Deze verhaalde, dat hij van de buitenzijde der Fransche borstwering rondgezien en bemerkte had, dat er weinig volk in de groote batterij was; maar dat er een twintigtal tonnetjes buskruid niet verre van daar, achter eene kleine hoogte, onbewaakt stonden, bij eene groote hoop bommen en kogels; dat hij toen reeds gaarne derwaarts had willen gaan, om te beproeven, eenen handgranaat in het buskruid te werpen, maar, daar hij alleen was, kon hij missen met werpen en dan was de mooie gelegenheid voorbij. Toen reeds wilde hij terugkeeren, doch zijn hoofd wendende, zag hij aan de andere zijde der paralel twee soldaten en een hoofdofficier niet verre van hem af.

Hij was toen de borstwering overgeklommen en hen reeds op vijftien passen genaderd, voordat zij hem zagen. Een handgranaat aanstekende, wierp hij denzelfden eenen soldaat vlak voor de borst, zoodat deze ter nederviel; de andere schoot hem mis; de officier greep het geweer van den gevallen en schoot ook mis. Een tweede granaat velde den officier, waarop de andere ijlings aan den loop ging. De officier leefde nog, maar hij had hem met de sabel zijne staat van dienst afgesloten en, als naaste erfgenaam van den overledenen, het horologie en de goudbeurs medegenomen.

Vervolgens was hij met de vrijwilligers opnieuw over de borstwering geklommen. Op dertig passen van de plaats, waar hij het kruid gezien had, genaderd zijnde, hadden zij hunne granaten aangestoken en, op goed geluk, naar de kruidtonnen geworpen. De eerste proef was der

uitwerking geweest, maar bij de tweede was een granaat in een kruidtonnetje gevallen, en maakten zij, dat ze uit de voeten kwamen. De dappere korporaal en de manschappen ontvingen den uitbundigsten lof, en de kapitein achtte het noodig, om van het gebeurde dadelijk rapport te doen aan den hoofd-officier van den dag, de generaal Lewe.

Deze spoedde zich, op het vernemen dezer tijding, dadelijk naar de wallen; de geheele regterzijde der batterij was vernield, en aan het overige gedeelte veel schade toegebracht. Men was reeds bezig met het herstellen. De generaal liet al de kanonnen, die dat terrein bestreken, er op spelen, en de bezetting *Pucelle* en *Coehoorn*, mitsgaders die van het ravelijn *Dedem*, onophoudelijk daarop vuren. De kapitein werd door den terugkeerenden ordonnans verzocht, om den korporaal en de drie manschappen, die dit feit hadden uitgevoerd, dadelijk aan de hoofdwacht te zenden; waar zij zich moesten aanmelden en blijven, tot dat de generaal daar zoude verschijnen.

Zij hadden reeds ruim een half uur aan de hoofdwacht vertoefd, toen de generaal kwam, en den korporaal voor zich liet komen. Verwonderd zag hij op, toen het kleine mannetje zich aan hem vertoonde. Hij gelastte hem, om, net zijne drie makkers, te volgen, en begaf zich naar de woning van den Prins-Gouverneur, dien hij berigt bragt van het gebeurde. Verscheidene andere hoofd-officiëren waren er tegenwoordig.

“Ik breng u een aangenaam berigt, Uwe Hoogheid”, sprak de generaal. “Door den moed van eenen korporaal en zes vrijwilligers is de groote bresbatterij der Franschen aan de regterzijde geheel vernield, en aan de linkerzijde zoo beschadigd, dat dezelve zwijgt”.

“Heerlijk”, riep de Gouverneur uit, terwijl hij opstond, “daar moet ik mijne oogen aan verlustigen”.

“Mag ik het genoeg hebben, die moedige mannen vooraf aan u voor te stellen?” Op toestemmend antwoord van den Gouverneur kwam de korporaal met zijne drie dappere manschappen binnen. Hij moest alles verhalen, en zijn horologie en geldbeurs laten zien.

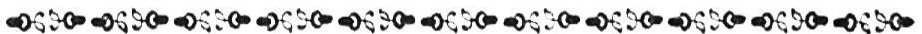
Eigenhandig schonk de Prins hem een beker wijn in, dien hij op het welzijn van Zijne Hoogheid ledigde; zijne makkers werden door de andere heeren bediend.

“Ik zal voor uwe bevordering zorg dragen”, zeide de Prins, “en op die wijze u beloonen voor uwe uitmuntende daad. Hier hebt gij twintig dukaten voor u en uwe krijgsmakkers, die ik ook, wanneer hun gedrag verder aan deze daad beantwoordt, niet uit het oog zal verliezen.

Mijnheer de adjudant, ik verzoek u, hunne namen op te teekenen”.

“En nu mijne heeren, naar de wallen!”

Allen begaven zich naar het bastion *Coehoorn*, om de gevolgen dier dappere daad te beschouwen. De Prins bemoedigde de artillerie, op dat bastion zoowel als op het naburige *Pucelle*, om met den meesten ijver en juistheid de herstelling der vernielde batterij te keer te gaan. Toen de Prins zich weder naar zijne woning begaf, en op den hoek van de Potterstraat gekomen was, viel er eene bom, geene vijftien schreden van hem af, en sloeg uiteen. Groot was het gevaar, waarin hij verkeerde, doch, behalve een zijner adjudanten, de heer Snoeckkaart, die door een stuk van de bom in zijne schouder gekwetst werd, ving noch de Prins, noch iemand van zijn talrijk gevolg eenig letsel.

Den zesden september ontving het belegeringskorps wederom aanzienlijke versterking. Bijzonder muntten onder de nieuw aangekomene troepen uit de regimenten *Beauvoisis*, *Royal corse* en het Zwitsersche *Cour au chantee*. Een groote trein van wagens en

karren, beladen met ammunitie en allerlei andere voorwerpen, vergezelde deze troepen.

Nu werd de vesting meer dan ooit beschoten. Om den toevoer voor den vijand moeilijk te maken, werd in een binnen de vesting gehouden krijgsraad besloten, om den dijk van Prins Karels polder⁶²⁾ door te steken. De transporten van Antwerpen naar Bergen op Zoom komende, die den weg door dien polder namen, waren dan genoodzaakt, zich door het dorpje Hoogerheiden langs een zwaren zandweg⁶³⁾ naar hunne bestemming te begeven.

De generaal Lewe, die de oorzaak van het verhinderde duel aan nijd van den kapitein van der Plasse jegens Steenbeek, wegens het welslagen der aan hem toevertrouwde onderneming, toeschreef, wilde met het doorgraven van den polderdijk van der Plasse belasten, denkende daardoor een geschikt middel te vinden, om het tweegevecht misschien ook voor het vervolg te verhinderen, vooral wanneer het plan gelukken mogt, waar aan hij niet twijfelde.

Van der Plasse, die denzelfden dag weder in de binnenwerken dienst deed, kreeg daarop last, zich bij den generaal Lewe te vervoegen, en ontving aldaar de noodige bevelen. Vergezeld door tien soldaten en vijftien mineurs en arbeiders, verliet hij te acht uren de vesting, en scheepte zich in. De touwen werden losgemaakt en de grootste stilte aanbevolen.

Aanvankelijk ging alles goed. Doch door het veel gebruik van sterken drank, die de manschappen medegenomen hadden en waaraan zij zich te buiten gingen, hetgeen door den kapitein, die diep in gedachten

⁶²⁾ Polder N. van Woensdrecht, thv Korteven.

⁶³⁾ Vermoedelijk diende men dan de weg via Huybergen te nemen; deze was zelfs in 1945 nog een zandweg.

verzonken was, niet genoegzaam was opgemerkt en belet, bewaarden zij het stilzwijgen niet. Een der arbeiders, die tamelijk beschonken was, begon luide te zingen, toen men nabij een wachtpost der Franschen voorbijvoer. De kapitein bragt hem wel tot zwijgen, maar weldra begon een ander luid te spreken, zoodat de Franschen, die sedert het vermeesteren en vernielen der batterij met meerdere oplettendheid waakten, lont roken.

Het vaartuig bereikte den dijk. De kapitein gebruikte de voorzigtigheid, om, voordat hij alle zijne manschappen aan den wal deed stappen, een korporaal en vier man ter verkenning uit te zenden. Naauwelijks hadden deze den kruin van den dijk bereikt, of eene losbranding der achter den dijk liggende Franschen deed hen sneuvelen. De Franschen, zich nu boven op den dijk bevende, schoten op het vaartuig, dat zich met spoed verwijderde. Een soldaat en twee arbeiders sneuvelden nog, en vier anderen werden gekwetst, waaronder men ook den schipper van het vaartuig telde. Een diep stilzwijgen volgde nu. De gekwetste schipper, door den pijn half bewusteloos, miste het vaarwater, en daardoor raakte het vaartuig vast. De schipper verklaarde, dat men nog wel een paar uren aldaar zoude moeten blijven liggen, eer het water zooveel gewassen zoude zijn, dat het scheepje vlot was, men hoorde niets dan het kreunen der gekwetsten en het ronken van enkele arbeiders, die, door den drank overmand, tegen het scheepsboord leunende, in slaap waren geraakt. Van der Plasse sprak geen enkel woord. Eindelijk was het scheepje vlot, en het water zoo hoog gerezen, dat men binnen de vesting kon varen, hetgeen men om de gekwetsten verkoos. Weldra bereikte men het hoofd voor de Waterschans, voorbij de haven langs, en landde men aan de zoogenaamde Ham, in de nabijheid der *Waterpoort*. Het was toen reeds zeven uren in den morgen; eene menigte visschers en

militairen van den wachtpost stonden verlangend naar den uitslag der onderneming, uit te zien.

“Dat is geheel iets anders, dan voor eenige dagen”, riep de gekwetste visscher aan een zijner makkers toe, zich met moeite oprigtende. Allen hielpen de gekwetsten uit het vaartuig, doch kapitein van der Plasse stoorde zich nergens aan, sprong het eerste er uit, en stootte alles, wat hem in den weg stond, norsch op zijde; stelde zijne manschappen in order, en marscheerde met hen naar binnen.

Hij schreef bij den gouverneur, wien hij rapport van het gebeurde moest maken, de oorzaak van het mislukken dezer onderneming toe aan het beschonken zijn der arbeiders, die allen in arrest werden genomen. Dadelijk werd een onderzoek naar de zaak gedaan en weldra bleek, dat niet, zoo als de kapitein van der Plasse had voorgewend, er beschonkene arbeiders aan boord waren gekomen, maar dat deze zich vooraf hadden voorzien van genever en onderweg beschonken waren geworden.

Hoezeer de kapitein van der Plasse de waarschijnlijkheid hiervan moest erkennen, verontschuldigde hij zich met de duisternis, die hem belet had, dit te hebben kunnen bespeuren. Echter werd hij door den Prins-Gouverneur op eene vrij ernstige wijze berispt en hem meer zorgvuldigheid in het vervolg aanbevolen, wanneer hem ooit weder eenige onderneming van aanbelang mogt worden toevertrouwd.

De welkomst bij zijne kameraden was uiterst koel; men hield hem voor eenen zeer luimigen en twistzoekenden mensch en schuwde hem daarom zoodat hij schier aan eenen hoek alleen zat.

Steenbeek was thans zeer gelukkig; hij had brieven van zijne Clara en van mevrouw de wedw. Zoutelande ontvangen, en deelde aan zijne kameraden het Hollandsche nieuws mede.

Wat er in van der Plasse omging, is met geene pen te beschrijven. Op dat oogenblik herleefde bij hem meer dan ooit zijn besluit, om de vesting in handen der Franschen te spelen; dan alleen was hij in staat, zoo veel smaad te kunnen wreken. Huichelend en lagchende, gelijk de satan, na de verleiding van het eerste menschenpaar, verliet hij de bijeenkomst en begaf zich te bed, doch geen slaap kwam in zijne oogen. De hevigste driften verscheurden hem.

Reeds was op den achtsten September de middag genaderd, en nog had de maarschalk Löwenthal zijne kamer niet verlaten.

Onderscheidene ordonnans-officieren wachtten op bevelen, doch niemand waagde het, om tot hem te naderen. Een in den voorgaanden nacht aangekomen koerier had brieven of bevelen overgebracht, die van eenen gewigtigen aard schenen te zijn. Eindelijk trad hij uit zijne woning, wandelde met groote schreden een nabijgelegen dennenboschje herhaalde malen op en neder, ging toen haastig wederom in huis, zette zich neder voor zijne schrijftafel en schreef eenige regels; vervolgens riep hij zijnen adjudant, en gaf hem het geschrevene over. Deze zette zich te paard en reed spoorlags van daar. De ordonnans-officieren werden nu achtereenvolgens geroepen en afgezonden, waarna zich de maarschalk wederom in zijne kamer opsloot.

Tegen twee uren dienden zich eenige hoofdofficieren bij den maarschalk aan. Zij werden binnen gelaten, onbewust, wat de reden was, dat de maarschalk hen zoo onverwacht had doen ontbieden. Deze verzocht hen, plaats te nemen en zeide, eene belangrijke order te hebben ontvangen, welke hij hun wilde mededeelen. Vooraf echter wilde hij, dat zij zich tot eenen krijgsraad zouden vereenigen en de daaraan verknochte werkzaamheden beginnen.

Hij verwijderde zich, daar, zoo als hij zeide, hij zich niet wilde inlaten met de benoeming van eenen voorzitter, noch daar op eenigen invloed uitoefenen; verzoekende, dat van zijne verwijdering bij die bezigheid in de notulen melding zoude gemaakt worden. Ingevolge dit verlangen, benoemden de vergaderde officieren, welke negen in getal waren, uit hun midden eenen voorzitter.

Na hunne gedane keuze den maarschalk te hebben verwittigd, trad deze weder met eenige papieren binnen. Hij plaatste zich nevens den voorzitter, en legde hem een der papieren, die hij bij zich had, voor,

zeggende: “Voordat gij tot de werkzaamheden overgaat, is het noodig, dat gij de handteekening van dit geschrift voor echt erkent”.

“Dit is de hand en de onderteekening van onzen beminden Koning”, sprak de president.

“Dan verzoek ik, uwen naam in dorso te zetten, als een blijk van erkenning”, vervolgde de maarschalk.

Nadat de president aan dit verzoek voldaan had, werd het papier aan het naast hem zittende lid overgereikt, die het verder overgaf, totdat het door alle leden geteekende stuk weder in handen van den maarschalk terug kwam.. Nu verzocht de maarschalk den president, den inhoud ter kennis van de leden te brengen, welke hetzelve daarop langzaam voorlas, dewijl het schrift zeer onduidelijk was.

Hetzelve behelsde een uitdrukkelijk bevel van den Koning, om den kolonel de Couloir voor eenen bijzonderen kriegsraad te roepen; deszelfs gedrag allernaauwkeurigst te onderzoeken en het rapport, hetwelk hij vóór den gedanen aanval op de vesting had ingeleverd, nader in te zien; en indien het bevonden werd, dat aan dat rapport de mislukking van den ondernomenen storm was toe te schrijven, dan met den kolonel, volgens de gestrengheid der wetten, te handelen. Het beveldschrift eindigde met de woorden: “Frankrijks eer moet gezuiverd, en het nutteloos verspilde bloed van zoo vele dapperen gewroken worden!”

De maarschalk stond nu op, en gaf eene schets van het geledene verlies bij den jongsten aanval. Hij zeide, dat hetzelve te aanzienlijk was, om het te verbloemen, en hij daarom genoodzaakt was geweest, om alles aan Zijne Majesteit eigenhandig mede te deelen, en de oorzaken op te geven, waaraan hij de nederlaag van zoo vele dapperen toeschreef.

Hij stelde nu den gevangene ter beschikking van den krijgsraad. Vervolgens werd aan denzelfen overgelegd het rapport, door den kolonel uitgebragt, als hoofdzakelijk punt van beschuldiging, dewijl, ten gevolge van dit berigt, het meerendeel der leden van den hoogen krijgsraad tot den storm had besloten.

Eindelijk zeide de maarschalk, dat hij vertrouwde op de wijsheid en de ervaring der vergadering, welke het schuldig verzuim, dat Frankrijk in zulk eenen diepen rouw gedompeld had, ontdekken, en naar vereischte en ingevolge het billijk verlangen des Konings straffen zouden. De maarschalk verliet daarop de zaal.

Sprakeloos zagen de leden elkander aan. Zij gevoelden het belangrijke van hunne taak, doch tevens ook, dat de val van den kolonel de Couloir besloten was; zelfs was dezelve noodig, om het zelfvertrouwen van het leger weder te doen herleven.

De voorzitter opende het door den kolonel aan den hoogen krijgsraad overgelegde plan, benevens de daarbij behoorende aantekeningen. Ook de notulen van den hoogen krijgsraad waren kopijelijk overgelegd: zij moesten strekken, om te bewijzen, dat de kolonel door kracht van woorden de juistheid van het door hem ingeleverde plan had zoeken aan te toonen.

Meer dan drie uren duurde het onderzoek, en eenparig moest men erkennen, dat er alle grond bestond, om den kolonel aan pligtverzuim schuldig te kennen. De krijgsraad besloot, om den gevangene voor zich te doen verschijnen.

Een detachement husaren werd nu naar het kwartier gezonden, alwaar de kolonel in bewaring zat. De officier van dit escorte gaf hem zijnen last te kennen. Deze werd woedend en greep den officier bij de borst, hem dreigende de kamer te zullen uitwerpen; maar deze, een sterk

man zijnde, pakte hem wederkeerig aan, en drong hem in een hoek van het vertrek tegen den muur.

“Geene nuttelooze tegenstribbelingen, kolonel!”, ving de officier aan, “ik heb last, om u voor den krijgsraad te brengen. Noodzaak mij niet, om tot geweld mijne toevlugt te nemen”.

Dit zeggende liet hij den kolonel los. Deze wandelde in hevige gemoedsaandoening een paar malen met hem de kamer op en neder. Hij beefde aan zijn gansche ligchaam; stuiptrekkende bewegingen misvormden zijn gelaat, en men konde duidelijk bemerken, dat een orkaan van driften zijn binnenste beroerde.

“Wil de kolonel zich gereed maken?” vroeg de officier.

“Het is waarachtig grappig”, sprak de Couloir, onmatig lagchende, doch schier in hetzelfde oogenblik een vloek uitstortende.

“Dat kan ik niet beoordeelen”, hernam de officier, “ik verzoek u alleen spoed te maken”.

De Couloir, oordeelende, dat tegenstreven niets baatte, besloot mede te gaan. Zonder verder een woord te spreken, kleeedde hij zich. De officier liet een paard voor de deur brengen, en verzocht den kolonel hetzelfde te bestijgen. Stug voor zich ziende, besteeg hij het paard, de husaren omringden hem, en in eenen kleinen draf ging het nu voorwaarts. Weldra had men Hengstmeer ⁶⁴) bereikt. Trotsch steeg de kolonel van het paard en stapte, met vaste schreden, binnen de zaal, waar de krijgsraad vergaderd zat, en zag met stouten blik rond.

“Kolonel de Couloir”, sprak de voorzitter, “gij zijt voor dezen krijgsraad geroepen, om.....”

“Ik erken geen anderen krijgsraad”, zeide de Couloir, dan die, van welken ik medelid ben”.

⁶⁴ Zie noot 33

“Ik verzoek u, om te zwijgen, tot dat gij gevraagd wordt”.

“Zwijgen?!” riep de Couloir, en zijne drift was zoo hevig, dat hij buiten staat was, een enkel woord meer voort te brengen.:

“Ja”, hernam de voorzitter, “gij zijt voor dezen krijgsraad geroepen, om u te verontschuldigen ter zake van eene tegen u ingebragte klagte: van namelijk door een valsch berigt, omtrent den toestand der vesting, de leden van de hoogen krijgsraad te hebben misleid, ten gevolge waarvan dezelve tot eene bestorming besloot, welke moest mislukken alzoo de bres onbeklimbaar was”.

“Ik herhaal het”, zeide de kolonel vrij barsch, “ik acht dezen krijgsraad onbevoegd, om over mijn persoon en mijne handelingen te oordeelen. U allen waarschuw ik, om geene daden te plegen, waarbij gij u eenig gezag in deze hoedanigheid aanmatigt. Gij weet, wie voor u staat, kent mijnen rang mijne en mijne betrekkingen, en zijt verzekert, dat indien gij mij ook slechts de geringste beleediging toevoegt, dit krachtig zal gewroken worden”.

“Wij zijn op eene voor ons voldoende wijze te zamengeroepen”, sprak de voorzitter, “om te hooren, wat gij op de beschuldiging, die jegens u is ingebragt, antwoordt, en uitspraak te doen, naar mate wij u schuldig of onschuldig bevinden. Uwe bedreigingen zijn niet in staat, om ons te beletten, onzen pligt naar eisch waar te nemen”.

“Ik protesteer”, sprak de Couloir, schuimbekkende van woede, “tegen alles, wat verrigt wordt. Waagt het niet, gij handlangers van den vervloekten vreemdeling, wien de Koning in een ongelukkig oogenblik het bevelhebberschap van het leger heeft opgedragen, om mij één haar te krenken”.

“Zwijg”, riep de voorzitter, “met zulke taal te voeren, wordt uwe zaak niet beter”.

De voorzitter nam nu het rapport en het plan van den kolonel in handen en zeide: “Herkent gij deze stukken, als dezelfden welke door u aan den hoogen krijgsraad zijn overhandigd”.

De kolonel zweeg.

De voorzitter herhaalde de vraag, maar geen antwoord volgde, en welke vragen ook gedaan werden, de kolonel bleef hardnekkig het stilzwijgen bewaren. De wacht werd nu geroepen, om den kolonel naar buiten te geleiden.

De krijgsraad was met de zaak verlegen; ongaarne wilde men vonnis vellen, zonder dat de beschuldigde iets ter zijner verdediging had ingebracht, en deze weigerde dit hardnekkig. Een der leden begaf zich bij den maarschalk en stelde hem de zaak voor, met verzoek, om eenige inlichting te geven, hoe men zich in het tegenwoordige geval zoude gedragen. Deze zeide, dat hij geheel buiten de zaak wilde blijven, maar zich alleen de aanmerking veroorloven, dat, wanneer hardnekkig zwijgen van eenigen invloed kon zijn, daarvan in het vervolg een heerlijk gebruik zou kunnen gemaakt worden, om de straf te: ontduiken of te verschuiven. Dit antwoord aan de overige leden medegedeeld zijnde, vatte de voorzitter het woord aldus op: “Het is u bekend, mijne heeren, dat de krijgsraad moet vonnissen, voor dat dezelve uit elkander gaat. Wij moeten tot de stemming overgaan. Is er iemand onder ulieden, die het een of het ander tot verontschuldiging of versooning van den beschuldigde in het midden heeft te brengen dat hij spreke”.

Niemand liet zich een woord ontvallen. Nu vroeg de maarschalk aan het naast hem zittend lid:

“Is de gevangene schuldig of onschuldig aan de tegen hem ingebragte klagte?”.

“Schuldig”, was het antwoord.

De voorzitter vervolgde nu met de opneming der stemmen, en eenparig werd de Couloir schuldig verklaard. Het was niet twijfelachtig, welke straf toe te passen was op een verzuim, dat zeven duizend Franschen het leven gekost had. Ook daaromtrent was men eenparig van gevoelen en de kolonel werd ter dood veroordeeld.

De president deed nu den gevangene opnieuw voor zich komen, en vroeg hem toen, of hij nu ook genegen was, iets ter zijner verontschuldiging in te brengen. Een verachtelijke glimlach was het eenigste antwoord.

“Het zij zoo”, sprak de president, en las nu met luider stemme het vonnis voor, waarbij de beschuldigde ter dood veroordeeld werd. Hevige kramptrekkingen deden, op het vernemen hiervan, het ligchaam van den gevangene schudden; hij moest zich aan eenen stoel vasthouden, om staande te blijven, zijne borst ging hoog op en neder, en hij hijgde naar zijnen adem.

“Drie uren tijds heeft de krijgsraad u vergund, om u voor te bereiden tot den gewigtigen stap uit dit leven. Hebt gij ook nog eenig verzoek voor te dragen?” vroeg de president.

De, kolonel gevoelde zich niet in staat, om te spreken.

“Zet hem op eenen stoel neder”, gelastte de president, wij willen een oogenblik geduld hebben”.

Na: eenige minuten herhaalde de voorzitter zijne vraag.

“In naam des Konings, protesteer ik”, sprak de Couloir, “tegen deze gewelddadigheden. Op hem beroep ik mij. Geen krijgsraad, door dien vervloekten vreemdeling te zamen geroepen, heeft het regt, om mij te vonnissen, en wacht u wel, gevolg aan uwe uitspraak te geven. Ik beroep mij op den Koning, hoort gij het!”

“Het is op last van den Koning, dat wij te zamen zijn geroepen, en dat wij vonnis spreken”, zeide de president.

“Dit is een volstreekte leugen, dit kan niet zijn”, barstte de kolonel los. “Denkt gij, dat negen mannen van eer zich met eenen leugen zouden bezoedelen”? vroeg de voorzitter.

De kolonel zweeg, doch schudde, ongeloovig het hoofd.

“Ik raad u”, hernam de voorzitter, “de tijd, die u overschiet, is kort. Besteed, denzelven ten uwen nutte”.

“Moet ik zoo spoedig sterven”, vroeg de kolonel. “Is er geen uitstel te verwerven, ten einde ik mij tot den Koning kan wenden?”

“Dit ligt buiten de magt van den krijgsraad”, sprak de president., “Wend u tot den opperbevelhebber; misschien kan deze dit uitstel verleenen”.

“Dit is overbodig”, sprak de Couloir, “het zoude niets baten”.

“Wel nu”, hernam de president, “maak, u dan gereed. Te vijf uren zal uw laatste uur slaan. Zal ik u den groot-aalmoezenier zenden, of verlangt gij testamentaire beschikking te maken; of wenscht gij iets anders?”.

Na een poos zwijgens, zeide de kolonel: “Gij hebt u zelve en de hier tegenwoordig zijnde leden mannen van eer genoemd; is er een onder u, die moeds genoeg heeft, om eenige woorden van mij aan den Koning over te brengen?”

De voorzitter en de leden zagen elkander aan. Eindelijk stond een bejaard officier op, trad vóór den kolonel en legde zijne hand op het hart. De kolonel zag hem stijf in het aangezicht, maar de voorgetredene sloeg de oogen niet neder.

“Zeg aan Zijne Majesteit”, sprak nu de veroordeelde, “dat ik een ander loon had verwacht voor mijne diensten, voor het bloed, dat ik voor Frankrijk heb vergoten, voor de schandelijke rol van spion, die ik op mij genomen had, en waardoor dit leger den weg tot de vesting gebaad is

geworden; en dat de vriendschappelijke gezindheid, welke de Koning mij zoo dikwerf betoond heeft, niet dan huichelarij is geweest ..”.

“Eerbied voor den Koning, mijnheer!” riep de president.

De Couloir zweeg eenige oogenblikken, en vervolgde toen tot het lid, dat voor hem stond:

“Zeg aan Zijne Majesteit, dat ik eene geheel andere uitkomst had verwacht op de vriendschapsverzekeringen, die de Koning mij zoo herhaaldelijk heeft willen geven. Verhaal hem mijnen dood en verzeker hem, dat ik tot het einde toe hem getrouw heb gediend. Geef eindelijk aan Zijne Majesteit den raad van een stervende, om nimmer weder eenen vreemdeling aan het hoofd van een Fransch leger te plaatsen”.

“En nu, mijnheer”, vervolgde hij tot den president, “mag ik het bezoek mijner vrienden ontvangen?”

“Dit is u geoorloofd”, antwoordde de president, “doch wilt gij geen priester ontvangen?”

“Ik wil mijne laatste oogenblikken niet verkwisten”, gaf de Couloir ten antwoord.

“Ik zal u naar uwe woning doen overbrengen”, hernam de president.

De kolonel werd op dezelfde wijze, als waarop hij gekomen was, terug gebracht. Geene verandering scheen er met hem plaats gevonden te hebben, alleen de posten rondom zijne woning waren verdubbeld.

De president van den krijgsraad begaf zich nu tot den maarschalk, en gaf dezen het vonnis ter bekrachtiging over, alsmede eene orde aan den hoofdofficier van den dag tot het beschikbaar stellen van het executie-kommando. De maarschalk las beide stukken, nam eene pen, onderteekende en reikte ze weder aan den voorzitter over. Beiden bogen zich en de laatste vertrok.

De kolonel de Couloir, in zijne woning terug gekomen, schreef een briefje, dat hij door zijnen rijknecht dadelijk liet wegbrengen; het was

aan eenen door zijne voorspraak bevorderde en aan hem verknochten officier geadresseerd, met wien hij steeds eenen vriendschappelijken omgang had onderhouden.

Tevergeefs wachtte hij op deszelfs komst. Het gerucht van zijne veroordeeling had zich reeds door het leger verspreid. Ieder stond verbaasd, en zoo groot was de schrik, die dit veroorzaakte, dat niemand het waagde, zich als vriend van de Couloir te doen kennen, en zoo bleef de veroordeelde tot aan zijne laatste oogenblikken alleen. Hij was bedaard weder in zijne woning teruggekomen; met groote schreden en met de handen op den rug wandelde hij nu zijne kamer op en neder, totdat zijn rijknecht hem de mondelinge boodschap overbragt, dat zijn vriend niet komen konde.

“Lage ellendeling!” riep hij uit, “zaai weldaden op deze wereld, en men zal niets dan ondankbaarheid inoogsten!”

Hij hervatte zijne wandeling, liet zich een glas wijn geven en doopte daarin een stuk wittebrood, hetwelk hij met smaak scheen te eten.

“Hoe schoon is de natuur!” zeide hij, door het venster de omstreken beschouwende, “waren de menschen als het overige der schepping, welk een paradijs zoude de wereld zijn! Maar nu. Zou ik mij aan den maarschalk vervoegen; en om genade of uitstel bidden? neen! Dit ware toch te vergeefs. Ik wil mijn laatste uur niet bevleken, door eenigen vrees voor den dood te doen blijken... De toekomst...

Tevergeefs tracht men dezelve te begrijpen; de natuur is sprakeloos, als men haar daar naar vraagt.

Gelukkig hij, die geloovig op de praatjes der priesters vertrouwt!

Zouden hunne vertellingen werkelijk waarheid behelzen? Neen, dat is niet mogelijk, daar schuilt te veel onzin onder!”

Er werd aan de deur geklopt. Een priester trad binnen en ging regt op den kolonel aan: "Ik kom", zeide hij, "om u den troost der godsdienst aan te bieden. Luister, mijn zoon, naar die stem!"

"Ik heb u niet geroepen", zeide de kolonel, de zwarte kleur heeft mij nooit befallen".

"Ook ongeroepen denk ik welkom te zijn", vervolgde de priester, "gij gaat den grooten stap over de grenslijn, tusschen leven en dood ondernemen. Denk aan uwe onsterfelijke ziel!"

"Mijne ziel?" zeide de Couloir driftig, "wat is dat voor een ding?"

"Heilige Maagd"! riep de priester uit, "gij twijfelt toch niet aan het bestaan van eene ziel? Waaruit vloeijen dan uwe gedachten voort?"

"En hoe vloeijen dan mijne gedachten voort" vroeg de kolonel; "erken, domoor, dat gij daarvan. niets weet".

"Mijne langmoedigheid" hernam de priester, "is tegen verwijtingen van allerlei aard bestand. De bevelen van God, wiens dienaar..".

"Ik verzoek u te zwijgen, en u te verwijderen", viel de kolonel hem in de rede, "uwe moeite is tevergeefs aan mij besteed; geen enkel stuk geld schiet er voor zielmissen over".

"Ik mag mij niet verwijderen", sprak de priester treurig. "Ik moet uwe laatste blikken op de overzijde van het graf rigten, en gij moet uit mijnen mond uwe pligten hooren en die vervullen, om deelgenoot der hemelsche zaligheid te worden".

"Stoor mij niet weder, priester", zeide de kolonel, "wees niet onbescheiden. Ik wil sterven, zoo als ik geleefd heb".

"Gij hebt niet geleefd, als een Christen", vervolgde de priester.

"Wie bewijst dat?!" vroeg de Couloir, en zijn zwart oog fonkelde.

"En de voorschriften van onze heilige kerk", hernam de priester.

“Het is genoeg, meer dan genoeg”, zeide de kolonel, “mijn tijd is te kort, om nu nog eene geloofsbelijdenis af te leggen. Verlaat mij, priester, ik ben u dankbaar voor uwen goeden wil, maar vertrek”.

“Ik moet uwe ziel uit de klauwen van den satan redden”, sprak de priester hevig, “al waart gij ook een ketter”.

De Couloir riep nu de wacht binnen en verklaarde, dat hij alleen wenschte te zijn.

De officier verzocht aan den priester, om zich te verwijderen. Deze moest zich wel onderwerpen, doch verwijderde zich ongaarne en treurig over de verstoktheid van den ter dood veroordeelden.

“Nog één uur”, sprak de Couloir, op zijn horologie ziende; “en het gordijn valt, dan is het treurspel ten einde”.

Hij zette zich voor een tafel neder, schreef eenen brief en verzegelde dien. Toen riep hij zijnen rijkknecht binnen, en verzocht hem den officier der wacht te roepen. Deze binnen getreden zijnde, verklaarde de kolonel, dat hij zijnen rijkknecht alle zijne kleederen, gelden, paarden, in een woord alles, wat hij te velde bezat, naliet, en verzocht den officier, om deze zijn laatste wil later te bevestigen.

Luid schreiende viel de knecht hem te voet en kuste zijne handen, vergeefs, beproevende, om eenige woorden uit te brengen.

“Laat het zoo wel zijn, Jan”, sprak de kolonel met goedheid, “gedraag u mannelijk. Evenwel het is mij aangenaam, dat er op Gods wijden aardbodem, onder zoo vele millioenen menschen, nog een enkele te vinden is, die deel in mijn lot neemt. Ziedaar, eenen brief; eigenhandig moet gij denzelven aan zijn adres bezorgen. Zeer veel ligt mij daaraan gelegen”.

“Ik zweer het u”, riep de rijkknecht uit.

“Genoeg”, zeide de Couloir, “ik versta u, en nu laat mij alleen”. De knecht verwijderde zich schreiende, en de kolonel begaf zich naar de tafel, waarop het horologie lag.

“Nog één kwartier uurs”, sprak hij, en dan is het raadsel *mensch* voor mij opgelost. Doch de schande ...! Kleingeestig denkbeeld! Wat zal na eene halve eeuw van Rene de Couloir zijn overgebleven? En of het dan deze is, of een vijandelijke kogel, de uitwerking is dezelfde. Gelukkig heb ik geene betrekkingen, die mij zullen missen.

De trommel liet zich van verre hooren.

“Moedig de Couloir!”. sprak hij tot zich zelven, “nog slechts eenige stappen”.

De officier der wacht kwam binnen en vroeg, of hij gereed was.

“Ik ben hier”, sprak de Couloir, zijnen hoed opzettende en het horologie in de hand nemende. De officier der wacht gaf hem over aan het geleide van het kommando, met de uitvoering van het doodvonnis belast, waarbij drie leden van den krijgsraad tegenwoordig waren.

“Dit geef ik u tot eene gedachtenis mijnheer”, zeide de kolonel, zijn horologie aan den officier der wacht overgevende, en zijne goudbeurs aan den sergeant overreikende, “verdeelt dit onderling”, sprak hij tot de soldaten en mikt goed. Doch dit behoef ik u niet aan te bevelen... Ik zie”, voer hij eenigzins lachende voort, gij zijt oudgedienden. Mijn ligchaam zal voorzeker niet de eerste menschelijke gedaante zijn, die u tot doelwit verstrekt”.

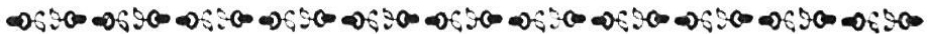
Ongeveer honderd schreden van de woning des kolonels, in een hollen weg, tusschen twee heuveltjes met dennen beplant, was de plaats, waar het doodvonnis zoude uitgevoerd worden. Men wilde den veroordeelden een doek voor de oogen binden, doch hij weigerde dit, zeggende: “Ik heb meermalen den dood in het aangezigt gezien”. Zonder te knielen, regt op staande en geen blijk van vrees gevende,

zag hij de geweren aanleggen, en door meer dan tien kogels doorboord viel hij neder. Zijn ligchaam werd op dezelfde plaats begraven.

De belegering werd met de meeste hardnekkigheid voortgezet. Drie malen in de vierentwintig uren werden de Fransche troepen, die zich in de werken van aanval bevonden, door anderen afgelost. Telkens hernieuwde zich dan het vuur uit de talrijke stukken die de vesting bestookten. Ook onder den grond was men bij voortduring werkzaam. Daar het ongeacht de onvermoeidste pogingen, niet mogelijk was geweest, om de groote galerij te vermeesteren, zoo had men een gedeelte daarvan, namelijk dat voor het front van het bastion *Coehoorn* tot voor het front van het bastion *Pucelle*, door mijnen laten springen. Het ravelijn *Dedem* was daardoor van allen bijstand ontbloot, en op den twaalfden September was de bres in dat werk zoo groot, dat men ieder oogenblik eenen storm tegemoet zag.

Het geheele garnizoen was daarom onophoudelijk onder de wapenen. Dit matte hetzelfde zeer af; terwijl de breuk in de bastions *Pucelle* en *Coehoorn* van dag tot dag grooter en grooter, en de toestand der vesting hagchelijker werd.

Deskundigen konden zich niet verhelen, dat de val der vesting met iederen dag naderde. Niettegenstaande deze zekerheid, was men echter binnen dezelve nog met den grootsten moed beziel.

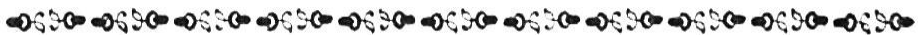
Aanzienlijke batterijen werden in de drooge gracht opgeworpen en met geschut beplant; de gemaakte bressen zoo veel mogelijk hersteld of versperd, en Vriesche ruiters ⁶⁵⁾ op de gevaarlijkste punten aangebragt, om in geval van storm te kunnen gebruikt worden.

De langdurige droogte was een groot voordeel voor den vijand; hierdoor werd het houden van het overstromende water op eene genoegzame hoogte belet, en was het onmogelijk, om het meesterlijk

⁶⁵ Verplaatsbare hindernis, meestal van hout. [Wikipedia](#)

plan van den grooten *Coehoorn* te volvoeren. Namelijk om, in geval van storm, indien de vijanden daarbij voordeel behaalden en door de gemaakte bres drongen, alsdan het water door eene sluis in de drooge gracht te laten loopen. Al wat zich dan daarin bevond, moest vlugten of verdrinken en zij, die reeds op de werken der vesting doorgedrongen waren, verstrekten tot eene prooi der belegerden. Men zond eenen trompetter, die door den maarschalk afgevaardigd was, om de stad op te eischen, met een weigerend antwoord terug. Het vuur der belegers liet zich nu met verdubbelde woede hooren, zoodat zelfs in de naburige steden de glazen van de gebouwen door dit hevige schieten dreunden.

Ook spaarde men in de vesting geene ammunitie: de matrozen, die op *Kijk in de Pot* het geschut bedienden, verschoten menigwerf in een etmaal tienduizend ponden buskruid.

Op den veertienden September had er een treurig voorval in de vesting plaats. Vele onderofficieren en soldaten waren gehuwd. De Gouverneur had het noodzakelijk geacht, om alle vrouwen en kinderen van militairen, met uitzondering der waschvrouwen en marketentsters, uit de vesting te doen verwijderen. Zij hadden zich in de naburige dorpen of gehuchten, zoo goed als zij konden verspreid, en bezochten van tijd tot tijd hare echtgenooten in de vesting.

Vroeg in den morgen van dezen dag ging eene vrouw, met twee kinderen aan de hand, een meisje van ongeveer twaalf, en een jongetje van tien jaren, langs het pad naar het bastion *William*. Zij had vernomen, dat de compagnie, waarbij haar echtgenoot sergeant was, aldaar geplaatst was, en dat die post, als niet dadelijk tot een punt van aanval behorende, niet gevaarlijk was. Met de meeste omzigtigheid

stapte zij den wal op, de kinderen met moederlijke teederheid aan zich vast klemmende, als wilde zij hen voor alle gevaar beschermen. Boven op den wal gekomen, bleef zij eene wijle tijds staan, en zag verlangende uit naar haren echtgenoot. Zij werd spoedig door onderscheiden manschappen gezien, die aan haren man zeiden, dat zijne vrouw zich daar bevond. Hij ijldde naar zijne beminde gade en naar de panden hunner liefde. De vrouw lacht hem in de verte toe en de kinderen juichen; de moeder laat hen los en nu gaan zij hunnen toesnellenden vader tegemoet. Zij strekken hunne armpjes reeds naar hem uit. Daar wordt een slag gehoord, een gesuis nadert, en eene bom valt juist tusschen de vrouw en de kinderen in en slaat in hetzelfde oogenblik uit een.

De man uitte een ijsselijken gil. Niemand konde eerst zien, wat er gebeurd was door den rook en de damp. Toen men naderde, stond de sergeant als een paal in de rookwolk; men vroeg hem, of hij gewond was, doch hij was niet in staat, om te antwoorden. Men zocht naar de vrouw en hare kinderen, en men vond derzelve verminkte lijken. Alle drie waren door de stukken van de bom getroffen.

Toen de man zijn verlies konde overzien, viel hij roerloos ter neder, en moest naar het hospitaal gedragen worden, alwaar hij, zonder eenig geluid of blijk van kennis te geven, den volgenden nacht stierf.

Talloos waren de kogels en bommen, die in de vesting vielen. Sedert acht dagen kende men binnen dezelve geene verpoozing meer; het gevaar der belegerden klom van oogenblik tot oogenblik hooger. Doch het scheen, dat, naar mate het gevaar toenam, hun moed wies. Alhoewel alle troepen zonder ophouden onder de wapens stonden, verwisselden zij dikwijls van standplaats. Naar de verdedigingswerken,

welke men oordeelde, dat voor het oogenblik aan het meeste gevaar bloot stonden, werd versterking van manschappen gezonden.

Den vijftienden September trad de generaal Lelij, hoofd-officier van den dag, onder aan den teen van den kapitalen wal, en deelde de hem door den Prins-Gouverneur gegevene bevelen mede. Dientengevolge werd de bezetting aldus verdeeld:

Op het fort *Kijk in de Pot* vierhonderd vijftig man en een regiment in reserve; op ieder der bastions *Coehoorn* en *Pucelle*, vijf honderd man, zoo ook op het ravelijn *Dedem* en bij de sortie *Fullenius*; op ieder der lunetten *Vriesland*, *Overijssel* en *Groningen* honderd twintig man; in de groote galerij, ter linker en rechterzijde van het door den vijand vernielde gedeelte van dezelve, drie honderd man; op het ravelijn *Wassenaar*, alsmede bij de sortie Koning Willem, honderd dertig man; in de drooge gracht een voorpost van veertig man; op het ravelijn *Antwerpen* honderd tachtig man, en op zijde van dit ravelijn in de drooge gracht veertig man, en bij de sortie *Bruinvis* vijftig man. Eindelijk werden er nog eenige voorposten hier en daar in den bedekten weg geplaatst.

De troepen ontvingen bevel, om den geheelen nacht door een onafgebroken vuur te maken, en waren ten dien einde meest overal van geweren voorzien. Dit waren de beschikkingen voor het front van aanval, welke men voldoende oordeelde, wanneer de vijand eenen storm mogt wagen, dien nog eens te doen mislukken.

Kapitein van der Plasse bezette de sortie *Fullenius*. Door ongesteldheid van den hoofdofficier, die op deze plaats moest bevelen, en niet verschijnen kon, werd het bevel aan den oudsten kapitein opgedragen, en die was - van der Plasse.

“Nu of nimmer!” herhaalde hij verscheidene malen bij zich zelve, toen hij zich, de sortie binnentredende, in de nabijheid der Fransche werken zag. De grootste voorzigtigheid moest echter worden in acht genomen. Hij bepaalde met de drie overige kapiteins, die met hem daar ter plaatse stonden, om beurtelings een uur te waken. De eene helft der manschappen zoude telkens de andere aflossen.

De vermoeienis was zoo groot, dat de slaap dadelijk diegenen overmande, die zich ternederlegden, en door het onafgebroken waken, en de gedurige inspanning waren de krachten der meesten langzamerhand verteerd.

De waggelende gedaante, het bleeke gelaat, het lustelooze oog en vooral de onafgebrokene stilte, die er heerschte, gaven te kennen, dat de manschappen uitgeput waren; de vrolijke scherts scheen gebannen en het lustige gezang verstomd.

Honderd treden van de sortie *Fullenius* stond het steenen wachthuis der Boschpoort, tegen den hoofdwal gelegen. Kapitein van der Plasse begaf zich derwaarts, vervoegde zich bij den kommanderende officier en verzocht hem om den sleutel van het heimelijk gemak, hetwelk even achter de wacht gelegen, naast dat der soldaten stond, maar steeds gesloten gehouden werd. Hij ontving denzelfden en begaf zich naar die plaats. Na de deur zorgvuldig van binnen gesloten te hebben, scheurde hij een blad papier uit zijne brievenstasch, schreef daar met een potlood eenige regels op en vouwde hetzelfde vervolgens digt. Hij waagde het niet, om er een adres op te zetten. Hij verborg het papier in den zak van zijn vest, en begaf zich vervolgens, nadat hij den sleutel terug had bezorgd, wederom naar zijnen post.

Van alle overloopers, die van tijd tot tijd in de vesting waren gekomen, om de verstandhouding van van der Plasse met den vijand levendig te houden en op wien hij vertrouwen kon, was nog slechts een overig,

een Elsasser, een doortrapte kerel. Het zij dat deze op het gezigt van den kapitein iets, buitengewoons las, het zij dat hij zelf oordeelde, dat de gelegenheid, om de zijnen nuttig te wezen, thans gunstig was, hij naderde den kapitein, wien hij veelbeteekend aanzag. Deze gelastte hem in het Fransch, gereed te zijn, om op de best mogelijke wijze over te loopen, en wel voor dat een half uur was verstreken, daar hij dan door eenen anderen kapitein zoude worden vervangen.

De soldaat scheen zich eenige oogenblikken te bedenken en wenkte vervolgens den kapitein naar buiten. Deze begaf zich tot voor de deuren der sortie en zag door de opening in de drooge gracht.

“Eenige vrijwilligers voor!” riep hij. Een aantal deed zich op, maar de eersten werden gekozen, en daaronder de Elsasser. Als kommanderende officier bewaarde hij den sleutel dezer deuren. Hij opende dezelve behoedzaam en beval hen voorwaarts te gaan, voorgevende, eenen officier van hoogen rang te hebben gezien in het verwoeste gedeelte der groote galerij. Op dezen moesten zij acht geven en hem ter neder schieten. Man voor man ging naar buiten. Van der Plasse stopte het briefje heimelijk in handen van den Elsasser die hetzelfde onder zijnen das verborg. De manschappen gingen, zich verspreidende, voorwaarts.

De watersloot ⁶⁶), die door het midden der drooge gracht liep, was geheel met puin gevuld. Onze Elsasser was vooraan, en zich houdende, alsof hij iemand zag, snelde hij met geveld geweer vooruit.

“Terug, terug!” klonk de stem van den kapitein, “terug zeg ik!”

⁶⁶ Cunette: geul in het midden in de lengterichting van de gracht, die ook in een droge gracht vol water kan staan.

De vier achtersten keerden terug; maar een volgde den Elsasser, vermoedende, dat deze iets belangrijks zoude uitvoeren. De Elsasser klom eerst eenigzins naar boven, doch verdween nu in een gat, door de uitbarsting van eene mijn veroorzaakt; de ander volgde hem na. Doch nauwelijks was deze in het gat,, of de Elsasser zette hem het geweer op de borst en schoot hem ter neder, zoodat hij geen lid meer verroerde.

Op het hooren van het schot snelden de Franschen uit hunne loopgraven toe. Men bemerkte hem, en reeds waren onderscheidene geweren op hem gerigt, toen hij uit riep: “Franschman”, het papiertje uit zijnen das haalde en hetzelfde zien liet. Een officier beval den soldaten, hem ongemoeid te laten, en wenkte hem, om in de loopgraven te komen; hetgeen hij deed, op zijnen buik kruipende, om zich alzoo voor de Hollanders te verbergen.

Hier gekomen zijnde, verlangde hij bij den kolonel de Couloir gebragt te worden, als overbrenger van eene voor dezen allergewigtigste tijding.

“Verlang daar maar niet naar, kameraad”, sprak de officier, “de kolonel heeft aan een plan gearbeid, en op dat stuk zich blind gezien. Maar ik zal u bij den hoofdofficier van den dag brengen”.

Vier manschappen en een korporaal namen hem in hun midden, en leidden hem tot achter eene batterij, alwaar de korporaal rapport van het gebeurde aan den generaal deed. Deze ondervroeg den Elsasser, die verhaalde, dat hij een Fransch onderofficier was, bij het regiment *Lorraine* diende, en dat hij op bekomen order naar de vesting was overgelopen, ten einde berigten of iets dergelijks in te winnen. Hij eindigde met nogmaals te verzoeken, om voor den kolonel der Genie de Couloir gebragt te worden.

De generaal zag hem bedenkelijk aan, doch zich niet verder in die zaak willende steken, gelastte hij, dien man over te brengen naar het hoofdkwartier en hem aan den maarschalk zelven over te leveren. Een officier werd aan het hoofd van het kleine detachement gesteld, dat nauwelijks een vierde van den weg had afgelegd, toen een troep ruiters van verre kwam aanrijden, waarbij zich de maarschalk bevond. De officier naderde eerbiedig en zeide: Ik heb in last, om aan Uwe Excellentie in persoon dien man daar over te brengen”.

Met de vraag: “Wat wil die man?” wendde de maarschalk zijn paard naar de andere zijde van den weg, en ondervroeg den overlooper naar zijne begeerte.

“Ik heb een briefje voor den kolonel de Couloir”, antwoordde deze.

“Van wien?” vroeg de maarschalk haastig.

“Uit de vesting”, was het antwoord.

“Geef hier”, zeide de maarschalk en las hetzelfde aandachtig over. Zijne oogen glinsterden onder het lezen. Hij liet den officier met het geleide wederom terug keeren, en deed toen in stilte aan den briefdrager verscheidene vragen, welke allen tot genoegen van den maarschalk schenen beantwoord te worden, want onophoudelijk knikte hij met het hoofd, ten teken van goedkeuring.

“Begeef u naar het hoofdkwartier, en wacht mij daar”, zeide hij.

“Niemand, wie hij ook zij, heeft regt u uit te vragen: zwijgen wordt u aanbevolen”!

Vol gedachten reed de maarschalk verder; men konde het aan hem zien, dat hij eene gewigtige tijding had ontvangen. Haastig reed hij eenige werken door, en keerde toen, na den generaal, graaf de Bledt, bij zich te hebben doen ontbieden, spoorwegs naar het hoofdkwartier terug. Nu zonderde hij zich af, nam het plan der vesting voor zich, en vergeleek hetzelfde beurtelings met het plan der werken van aanval. De

generaal de Bledt trad weldra met de woorden binnen: “Wat goed nieuws is er?”

“Glimlagchend zag de maarschalk hem aan en zeide: “Houdt u gereed, om op morgen het bevel over de vesting op u te nemen”.

De generaal zag verwonderd op, terwijl de maarschalk vervolgde: “Eer de zon aan den hemel is, hoop ik, dat de Fransche vlag van de torens der stad waait. Doch zet u neder, ik zal u het geheim ontvouwen. Daar, lees en oordeel!”

De generaal las het volgende:

“Het gelukkig oogenblik is eindelijk daar. De sortie, ter linkerzijde der werken van aanval, zal hedennacht om vier uren open zijn. Een witte zakdoek, heden middag te vier uren uit de opening hangende, zal dezelve doen kennen. Vijfhonderd man verdedigen dat punt, waarvan de helft buiten is. De bekende benoemd-majoor in Fransche dienst”.

“Wel zoo”, sprak de generaal, het briefje weder overreikende, ik feliciteer uwe excellentie reeds bij voorraad” ⁶⁷).

“Ik aarzel thans niet, om uwen gelukwensch aan te nemen”, zeide de maarschalk. “Doch laat ons nu de noodige beschikkingen maken”.

De adjudanten werden binnen geroepen en verschillende orders geschreven. Ordonnans-officieren werden naar alle kanten afgezonden en eindelijk was men gereed.

“Zal er ook geplunderd worden?” vroeg de generaal de Bledt.

“Mij dunkt, dat is hun verdiend loon”, antwoordde de maarschalk, “en dat genot mogen wij, na zoo vele opofferingen van onze zijde, en hardnekkigheid van den vijand, aan onze soldaten niet onthouden. Ik geef hun drie dagen”.

⁶⁷ Sec; bedoeld is ‘bij voorbaat’.

“Arme inwoners!” zuchtte de generaal de Bledt.

“Er zijn somtijds dingen noodig”, vervolgde de maarschalk, “die ons mishagen, maar onbegrijpelijk veel nut aanbrengen: het kan niet anders”.

De generaal de Bledt trok de schouders op, nam nogmaals het briefje in de hand en zeide: de correspondent teekent zich reeds ‘benoemd - majoor in Fransche dienst’ ”.

“Dit heeft de Couloir hem werkelijk beloofd” merkte de maarschalk aan, “ik ben daarvan bewust”.

“En zal hij het worden?” vroeg de generaal verder.

“Hieromtrent ben ik het nog met mij zelven niet eens” antwoordde de maarschalk. “Aan de eene zijde word ik gedreven, om mijn woord te houden, en van den anderen kant zijn de diensten zoo onbelangrijk geweest, dat de belooning veel te overdreven is voor eenen verrader, want eigenlijk is hij niets anders. Ware hij in staat geweest, om ons, zonder het verlies van zoo vele manschappen, tot het doel te brengen, dan zoude ik gaarne zijne bevordering gezien hebben, hoezeer ik tevens vrees, dat geen onzer officieren met hem zal willen dienen. En ook deze laatste dienst is niet van zoo vele beteekenis. Binnen acht dagen toch zouden de verdedigingswerken zoo plat geschoten en de bres zoo beklimbaar zijn, dat wij met geheele bataillons binnen hadden kunnen rukken. Zijne bevordering zal dus aan den roem van het leger gewis te kort doen; en men zal wonder wat denken, als hij van zijne seinen en van het openzetten der vesting praat, en wat heeft ons dat alles gebaat? ... niets, dan dat de vesting acht dagen vroeger genomen werd. Aangenaam zoude het mij zijn, dat wij niets meer van hem vernamen. Wat dunkt u generaal?”

“Ik ben het met Uwe Excellentie volkomen eens”, antwoordde de generaal de Bledt, “verraad te beloonen, hoeveel nut het ook aangebragt heeft, is voor een man van eer eene zware taak”.

“Wel waar”, sprak de maarschalk, “doch willen wij nu den witten doek eens opnemen?”

“Ik ben tot uwe dienst”, sprak de generaal de Bledt opstaande. Nu werden de paarden voorgebragt en de beide opper-officieren reden naar de werken van aanval. De adjudanten kregen de order, om hen niet te vergezellen. De maarschalk ontdekte weldra de sortie, waar het verraad gepleegd zoude worden; de deuren der lunet werden gedurig geopend, om eenige manschappen uit en in te laten, die hun geweer op een nabijgelegen vijandelijken post losten. De witte doek, waarvan in het briefje gesproken werd, was ook zichtbaar. Nu wist de maarschalk genoeg. Van het naburige bastion *Coehoorn* had men hem bemerkt, en eenige schoten werden op hem gedaan, toen hij het hoofd boven de opgeworpene borstwering stak, om de belangrijke positie op te nemen.

Na het middagmaal met den generaal de Bledt gebruikt te hebben, begaven zij zich wederom naar de linie van aanval. De maarschalk deelde verscheidene bevelen mondeling uit, voornamelijk strekkende tot het slechten en opruimen van den weg, ten einde de aanvallende troepen geen oponthoud te veroorzaken, en om het vuur der nabij de vesting liggende batterijen langzamerhand te staken, om den vijand geene gelegenheid te geven, door het licht, hetwelk het schieten veroorzaakte, de bewegingen hunner vijanden te zien.

De avond was reeds gevallen, toen de maarschalk terug reed. Het geheele Fransche leger kwam in beweging; iedere afdeeling begaf zich naar de aangewezen borstwering. Bij het afscheid nemen van den generaal, zeide de maarschalk tegen hem: “Slaap wel! kommandant

der vesting!" De generaal beantwoordde met eene buiging dezen afscheidsgroet.

Reeds te middernacht stonden de troepen gereed. Zestig grenadier-kompagnien waren bestemd, om den eersten aanval te doen. Bij deze uitgezochte troepen waren nog zestien andere bataillons gevoegd, onder welke zich de beide bataillons van het regiment *Beauvoisis* en *Royal Corse* bevonden. Het overige gedeelte van het leger lag meer achterwaarts in reserve gereed, om den aanval te ondersteunen, het noodig mogt zijn.

De troepen waren van scherpe patronen rijkelijk voorzien. De hoop op plundering en buit, die de soldaten reeds was toegezegd, had hen met ongeduld vervuld; zij haakten naar het oogenblik, waarin de aanval zoude beginnen.

Kapitein van der Plasse, die voorgaf dorst te hebben, had een soldaat afgezonden, om water hem te halen. Na gedronken te hebben, maakte hij zijn zakdoek nat, drukte denzelfden tegen zijne oogen, aan welke hij veinsde eene ontsteking te hebben, door het langdurige waken, stof, zomerhitte en kruiddamp veroorzaakt. Verder werd hier niet over nagedacht; ieder had te veel met zich zelve te stellen, of was te mat en te lusteloos, om in dergelijke beuzelingen eenig belang te stellen. Nog minder sloeg men er acht op, toen hij den natten doek uit het ronde gat der sortie-deur hing, om spoedig te droogen, als zijnde dit de eenige plaats, die aan de vrije lucht was blootgesteld. Men merkte wel op, dat de kapitein meer opgeruimd was, dan eenige dagen vroeger. Hij snapte nu onophoudelijk, tot vervelens toe.

Ook het vermisten der beide manschappen was onopgemerkt gebleven. Om de aandacht af te leiden, zond hij nu en dan eenige

manschappen naar buiten, om op het een of ander, wat zich bij den vijand vertoonde, te schieten.

Nu was de zon gedaald; bloedig kleurde zij het puin en de overblijfselen der woningen; voor het laatst groette zij de maagdelijke vesting. De nacht was aangebroken, die zoo veel onheilzwangere dagen zoude voorafgaan; de sterren flikkerden helder, de grootste stilte heerschte in de natuur, alles scheen te slapen, met uitzondering van den mensch, die zelfs gedurende het daglicht geen tijd genoeg scheen te hebben, om te kunnen vernielen en verwoesten.

Spaarzaam werd het vuur van den vijand bediend, en even spaarzaam werd het van de vesting beantwoord. De manschappen, geenen vijand bespeurende, lagen werkeloos bij hun wapen ter neder; de artilleristen sliepen tusschen de stukken, weinigen waakten. De vermoeijenissen van den dag waren te groot geweest, de natuur vorderde gebiedend haar regt. Men gaf zich dan ook aan den slaap over, te eerder, omdat de vijand dien nacht bijzonder rustig scheen.

Alleen de verrader sluimerde niet. Hij juichte in zijn binnenste, toen hij, bij het somber licht van een lantaarn, zoowel officieren als soldaten op den grond zag liggen. Gerust zich verlatende op de waakzaamheid van den verrader, hadden zij zich ter nedergelegd, en had de slaap hen overmeesterd.

De ziel van van der Plasse gloeide van wraakzucht: eer de zon aan den hemel was, zoude hij het lijk van den gehaten Steenbeek met de voeten kunnen vertreden, of, indien hij gekwetst was, zich in zijne martelingen kunnen verheugen en hem eindelijk den doodsteek geven. Welk eene eere wachtte hem! Misschien zoude hij, aan de zijde van den opperbevelhebber zelven, de stad en de vesting rondrijden. Hoe zouden de verbaasde ingezetenen opzien, wanneer zij den miskenden kapitein in een Fransch hoofd-officier herschapen zagen. Hij zag zich in

zijne verbeelding reeds in Fransche uniform en droomde van Parijs. Onder deze overdenkingen naderde het bepaalde uur. Hij moest eenen der drie kapiteins aan de voordeuren der sortie aflossen. Hij ging even voor den bepaalden tijd. Alles was stil en in diepe rust; hij moest over en tusschen de slapenden doorgaan, om zijnen post te bereiken. Zijn kameraad, die hem reeds met ongeduld wachtte, gaf hem den sleutel der sortie over en verwijderde zich haastig, daar het tot stikkens toe benaauwd in den onderaardschen gang was.

Nu begon des verraders hart met geweld te kloppen; zijne kniën knikten, hij kon zich nauwelijks staande houden, zijne bevende handen krabden in het donker op de deur in het ronde, want, hoezeer hem de plaats, waar het slot hing, anders zeer bekend was, scheen het, als of het van zijne gewone plaats was verdwenen. Eindelijk vond hij het. Nauwelijks konde hij met de sidderende hand den sleutel in het slot steken; zijne krachten waren uitgeput en, zich aan den sleutel vasthoudende, leunde hij eenige oogenblikken en beproefde, om zijne gedachten te verzamelen, doch het was, alsof hij zijn denkvermogen verloren had. Nog eenmaal sprak het geweten, en deed hem met eene donderstem de treffendste verwijtingen.... Dáár hoorde hij plotseling eenig gerucht buiten de deur werkelijk naderden de Franschen..... nu deed hij eene wanhopige poging - het slot was open.

De Franschen hadden zich in vier kolonnes verdeeld. De eerste zoude de sortie *Fullenius* bemagtigen; de tweede het ravelijn *Dedem* trachten te vermeesteren; de derde de bres in het bastion *Coehoorn*, en de vierde die in het bastion *Pucelle* beklimmen. De drie laatstgenoemde kolonnes zouden niet aanvallen, voordat de eerste door de sortie binnen de vesting zoude zijn gedrongen.

In het begin van den nacht was het helder: doch nu werd de lucht donker, de sterren drongen niet meer door het floers der steeds digter

wordende wolken. Hierdoor werd de verrassing niet weinig begunstigd. Verscheidene grenadierkompagnien stonden reeds voor de deuren der sortie, gevolgd door vele andere. Nu duwde voorzigtig eene hand van buiten tegen de deur, en dezelve opende zich. Het hart van van der Plasse klopte hoorbaar. Onder het uitspreken van het woord vriend stak hij zijn hoofd tusschen de opening der beide deuren door. Een officier stond vlak voor hem.

“Schiet niet, voor dat gij door de sortie zijt”, zeide hij fluisterende, en laat uwe manschappen vast en stevig doortreden, zonder te spreken. De sortie ligt vol slapenden, ik zal u geleiden”.

Kapitein van der Plasse had, op het gezigt der Franschen, in wier gelederen hij getreden was, het zij uit zucht tot wraak, of uit het gevoel van zelfsbehoud, zijne bedaardheid terug gekregen. Hij zette nu de beide deuren wijd open, en met de geweren om laag, drongen de vijandelijke grenadiers over de slapende manschappen voorwaarts.

“Lompert, mijn been! voel je niet waar je trapt?”

“Ezel! voorzigtig toch, mijn hoofd! mijn buik!” aldus klonk het uit den mond der slaapdronkenen. Deze vermoedden in het eerst niet, wat er plaats greep. De duisternis belette hen, het nakende gevaar te bespeuren. Sommigen sprongen op de been, doch konden zich in het vreesselijk gedrang niet verroeren, en vroegen te vergeefs, wat dit rumoer beduidde. Zij kregen geen antwoord, of schreeuwden van pijn en smart, wanneer zij getrapt en gestoken werden. Eenigen vermoedden nu, wat er gaande was, spoedden zich uit het gedrang, en drukten zich stijf tegen den muur aan; anderen, in het eerst wanende dat het Hollandsche troepen waren, volgden den stroom. Met iederen stap der vijanden groeide de verwarring en het gedruisch.

“Verraad! de vijanden! Verraad!!!” riepen de manschappen, die aan de andere zijde der binnendeuren lagen en de digte kolonne Franschen

door dezelve zagen heen dringen. Zij sprongen op en grepen hun geweer, doch zonder er iets mede te kunnen uitvoeren, door de onbeschrijfelijke ontsteltenis, die er heerschte. Velen gingen dadelijk aan den loop; de pogingen der officieren, om hen staande te houden, waren vruchteloos.

Eindelijk was de vijand binnen den wal, en deszelfs eerste vuur klonk met het gejuich van *leve de Koning!* binnen de vesting. Dooden en gekwetsten vielen. De Hollanders beantwoordden dit vuur, hoezeer ongeregeld, vrij levendig, en hielden eenigen tijd op dat punt hardnekkig stand. Doch de Fransche troepen, onophoudelijk uit de sortie voorwaarts dringende, waren te talrijk, dan dat men nog eenige vrucht van wederstand konde hopen.

Al vechtende trokken de Hollanders terug tot aan de wacht der Boschpoort, alwaar zij, na eenige versterking van de manschappen, die van het ravelijn *Antwerpen* naar binnen vlugten, verkregen te hebben, den vijand opnieuw staande hielden. Zoodra het eerste schot binnen de vesting gehoord werd, rukten de andere Fransche kolonnen voorwaarts. De bezetting van het ravelijn *Dedem*, het vuur binnen de vesting vernemende, verliet hetzelve en begaf zich door de sortie *Koning William* binnen de vesting.

Ook de bezetting van de bastions *Pucelle* en *Coehoorn* verlieten de hun toevertrouwde posten, en vloden ginds en herwaards, zonder doel of orde, zoodat de Franschen, zonder slag of stoot, de bressen beklommen, en zich weldra op de verlatene werken bevonden. Zij breidden zich uit tot op het bastion *Koning William*, alwaar zij, zoowel als op het bastion *Pucelle*, eenige verschansingen opwierpen. De tegenstand bij de wacht aan de Boschpoort was spoedig overwonnen. De vijanden hielden eerst halt bij de sortie *Bruinvis*.

Nu ook stroomden de vijanden door de geopende sortie *Koning William* binnen de vesting, en voor dat de dag aanbrak, stond de geheele Fransche legermagt op de overwonnene verdedigingswerken in orde geschaard, met ongeduld het daglicht afwachtende, om dan de stad verder te vermeesteren.

De Prins-Gouverneur was, door eenen ordonnans van de wacht aan de Boschpoort, van het gevaar verwittigd en dadelijk op de been. Hij liet door den generaal Lely, zijnen adjudant Charbonier en den baron Nieuwenheijm, zoo vele troepen, als mogelijk was, verzamelen. Hij begaf zich zelf buiten zijne woning, zonder zich te laten ontmoedigen door de elkander opvolgende ongunstige berigten, deelde met de meeste bedaardheid de noodige bevelen uit, en scheen voornemens, nogmaals het uiterste te beproeven. Hij verzuimde echter niet, om, door het plaatsen van verschillende afdeelingen, den terugtocht open te houden.

De dag brak intusschen aan. De Franschen daalden met eene sterke, kolonne bij de Boschpoort van de wallen, en trokken langs de vernielde Hoogstraat op de markt aan. Eene tweede kolonne sloeg de Bosch- en daarna de Potterstraat in, en eene derde wendde zich naar de paradeplaats van daar regts af door de Blaauwehandstraat te dringen. De menigte ruinen en het opgestapelde puin had in deze naauwe straat den doorgang schier versperd, zoodat de marsch der Franschen hierdoor zeer traagd werd.

De Prins-Gouverneur, het voortrukken der vijanden vernomen hebbende, zette zich te paard, stelde zich aan het hoofd van het regiment *Saxen-Gotha*, ondersteund door de overige troepen, en wierp zich op den vijand, die reeds tot in het midden der Fortuinstraat genaderd was. Hoewel de keur der Fransche troepen tegen hen

aanrukte, was dezelve echter niet bestand tegen den verwoedden aanval der onzen.

Vechtende weken de grenadiers terug tot op de markt, en de Hollanders volgden hen op de hielen, en rigtten eene vreesselijke slagting onder hen aan. De Franschen geraakten in wanorde en weldra op de vlugt, de Hollanders vervolgden hen langs de Hoogstraat en dreven hen voor zich uit tot aan den voet van den hoofdwal. Hier ontving de vijand eene belangrijke versterking, zoodat de Hollanders stand moesten houden, en nu op hunne beurt genoodzaakt werden, om te wijken. Dit geschiedde met de meeste regelmatigheid en al vurende, tot aan het einde der markt, alwaar de Prins, ander regiment aan de spits stellende, de manschappen schier bad, om alle krachten in het werk te stellen, ten einde den vijand de stad uit te drijven en de hem toevertrouwde vesting voor den Staat te bewaren.

Nu klonk het '*Voorwaarts*' weder uit den mond van den moedigen gouverneur; dit woord werd door het gejuich der manschappen beantwoord. Onder een verdovend geschreeuw, viel het regiment *Lewe* aan, en toonde zich dien naam waardig. Kort was de wederstand der Franschen, die spoedig den rug lieten zien. De na wederom vervolgende Hollanders, vermeenende anders de vlugtelingen niet spoedig genoeg te kunnen inhalen, verlieten hunne gelederen, en spoedden zich, zoo vlug zij konden, vooruit, met de kolf van het geweer in de hoogte; weldra hadden zij de achterste gelederen der Franschen bereikt, die zij jammerlijk ter aarde sloegen.

Nabij de hoofdwacht ⁶⁸⁾ ontstond er een vreesselijk gedrang, veroorzaakt door de nieuwe vijandelijke hulptroepen, die van de

⁶⁸ De hoofdwacht was gevestigd in de voormalige lakenhal, onderaan de Hoogstraat.

wallen neerdaalden. Verschrikkelijk was de slagting; de armen werden vermoeid van het verpletteren van menschen en ledematen, en het bloed vloeyde, als eene beek, van de af hellende straat. De Fransche vlugtelingen hadden zich eindelijk achter de nieuw aanrukkende troepen geborgen. Door deze versterking was hunne overmagt voor het regiment *Lewe* doodelijk, en zelfs de ongelooflijkste dapperheid moest eindelijk zwichten. Eene nieuwe kolonne Franschen liet zich zien, langs de vleeschhal ⁶⁹⁾ afdalende. Het vuur dezer kolonne was zoo hevig, dat de Prins besloot, om zich vooreerst te bepalen tot het verdedigen der Fortuin- en Accijns-straat ⁷⁰⁾. Eenige manschappen wierpen zich in de ruïnen van de omgestorte huizen, en onderhielden nog het vuur tegen de vijanden, die zich zoo goed mogelijk verschansten in de half verwoeste straten, en steunende op hunne geweldige overmagt besloten, om de bezetting of geheel te vernielen, of gevangen te nemen. Twee kolonnes werden afgezonden, om de Steenbergsche poort te vermeesteren. Eene derzelve daalde langs de sortie *Bruinvis* af tot in de Lievevrouwenstraat. Hier stond het regiment *Evertsen*, hetwelk met de meeste hardnekkigheid stand hield, en de vijanden door een hevig vuur op eenen afstand deed halt houden. De luitenant-kolonel Putkamer sneuvelde aan het hoofd van zijn korps. De andere kolonne, doorgedrongen tot op de Vismarkt, ontmoette daar de beide Schotsche regimenten *Coljean* en *Majoribanks*. Vreesselijk was hier de strijd, die met de grootste verbittering en met onbezweken moed een geruimen tijd werd voortgezet. De Gouverneur, hiervan berigt ontvangende, oordeelde thans genoegzaam alles te hebben beproefd, wat tot behoud der vesting

⁶⁹⁾ Hoek Penstraat.

⁷⁰⁾ St Annastraat.

konde dienen, de troepen, die zich onder zijne oogen zoo uitstekend hadden gedragen, niet nutteloos ter slagbank willende leiden, besloot hij tot den terugtogt, en zond aan de afgezonderde korpsen het bevel, om al vurende te wijken tot in de nabijheid der Steenbergsche poort, alwaar zij zich aan elkanderen zouden aansluiten.

In de beste orde werd dit bevel uitgevoerd. De terugtrekkende troepen werden slechts van door den vijand vervolgd, met uitzondering der Schotsche regimenten, die, met eene aan razernij grenzende woede, werden nagezet, doch zich even krachtig, gedurende hun terugwijken verweerden. Deze bataillons hadden op dien dag vijf kapiteins, zeventien andere officieren en ongeveer vijf honderd man verloren.

De Prins-Gouverneur werd in de Steenbergschestraat door eenen kogel in het dikke van het been gekwetst, maar dit belette den ridderlijken krijgsman niet, om zijn pligt naar behooren te vervullen.

Buiten de poort gekomen zijnde, stelde de Prins zijne troepen in slagorde op het glacis; maar de Franschen vonden het niet goed, om hem te vervolgen, en zoo rukte hij in geslotene gelederen voorwaarts, tot dat hij het kleine leger bereikte ⁷¹). Met opene armen werden de dapperen, die zich slechts door verraad en tiendubbele overmagt den palm der overwinning hadden laten ontrukken, door hunne kameraden ontvangen.

Groot was het getal der bewoners, die gedurende het gevecht uit de stad gevlugt waren. Treurig was het te zien, hoe de moeders hare kinderen op den arm droegen, en anderen dezelve met verhaaste schreden voorwaarts sleepten, zonder zich aan het kermen der kleinen te bekreunen; hoe de vaders, met beddegoed en kleederen tot

⁷¹ Volgens andere bronnen was dit 'kleine leger' te hoogte van Oude Molen te Halsteren, dit is iets westelijk van fort de Roovere, op de weg naar Steenberg.

bezwijks toe beladen, in allerijl volgden. Dan zag men eene wieg, waarin een slapend kind was, door echtgenooten met de eene hand gedragen, de andere arm beladen met voorwerpen van allerlei aard. Hier droeg een man zijnen zieken broeder; twee zoons droegen hunne hoogbejaarde moeder in eenen leuningstoel. Op elks gelaat stond groote angst te lezen.

Allen hadden de stad echter niet kunnen verlaten; het getal der achtergeblevenen was nog aanzienlijk. Vooral waren er vele bewoners van de haven, die in de belegering het minste geleden had, in de vesting gebleven.

De nadering der Franschen werd met de grootste angst en vrees tegemoet gezien. Radeloos zochten eenigen zich nog te verbergen, begaven zich in kelders en op zolders, en hielden zich in de verborgenste hoeken schuil. Anderen dwaalden doelloos door hunne half vernielde woningen, of begaven zich bij hunne bureu, om daar hulp en troost te zoeken. Sommigen openden hunne huizen voor de onwelkome, gevreesde gasten; anderen sloten de deuren en vensters dicht. Velen gaven hunnen angst te kennen door luid gejammer, handen wringen, en door zich de haren uit het hoofd te rukken; wederom anderen prevelden binnensmonds een gebed of lagen op de kniën te bidden. Men vervloekte de lafhartigheid der troepen, die hen onbeschermd hadden achter gelaten, of scholden op 's lands bestuur, hetwelk een ontoereikende magt in de vesting geplaatst had.

Weinigen slechts waren er, die, met kinderlijk vertrouwen op den Almagtigen, de toekomst zonder beven tegemoet zagen. Onder deze weinigen telde men de beide gereformeerde predikanten Folkers en Jansen, de Roomsche-Katholijke pastoor van de Laer en deszelfs vikaris Beijens, de Luthersche predikant Meijer en de Fransche predikant

Goglin, die, hoe ook het gevaar mogt dreigen, liever alles wilden verliezen, dan de aan hunne zorg toevertrouwde gemeenten verlaten.

Nauwelijks waren de laatste verdedigers over de brug buiten de stad, of de verwoede soldaten, die reeds met een begeerig oog de woningen en derzelver overschot hadden aangezien, begonnen binnen dezelve te dringen. Nauwelijks konden de officieren zoo vele manschappen bijeen brengen, om de brug op te halen, en alzoo de afgetrokkene troepen de gelegenheid tot terugkeer te ontnemen.

Nu was dan het oogenblik gekonien; die twee jammervolle dagen waren aangebroken, die de inwoners meer ellende zouden baren, dan de vijftig voorafgaande, hoe verschrikkelijk het ijzer toen ook had vernield en het vuur gewoed.

Het eerste geweld der Franschen bestond in het openbreken van geslotene deuren. Aanvankelijk bondsden zij met de kolven er tegen aan, doch als dit niet hielp, dan schoot men op het slot, of de vensters werden ingeslagen, en op die wijze werd de toegang gebaad. In doodsangst hoorden de bewoners den woesten hoop tieren en schreeuwen, op de deuren rammeijen en binnen de woningen komen. Nauwelijks zijn de deuren van het vertrek open, of er worden geweren naar binnen gelost, waardoor de leden van het gezin getroffen worden. Tevergeefs had hetzelve zich op de knieën geworpen, om in eene ootmoedige houding het medelijden dier beulen af te smeeken: dit gevoel is den wraakzuchtigen en roofgierigen soldaat vreemd; onmeedoogend bevlekt hij zijne lauweren met onschuldig bloed. Geene grijze haren boezemen hem eerbied, geen rang, verheven stand of begaafdheden achtning in. De zwakke kunne, in den eersten schrik schier bewusteloos, ontgaat hunne dierlijke lasten

niet. Sommigen breken in kisten en kasten, en beladen zich met allerlei voorwerpen, die zij dikwerf in hetzelfde oogenblik weder wegwerpen, om voor anderen, die zij vinden en die hen toeschijnen, meer waarde te bezitten, plaats te maken. Anderen, meer wellustig dan roofziek, vatten de in zwijm liggende vrouwen aan, en de geschiedenis liet hier van afgrijzen de pen uit hare hand vallen, toen zij moest opteekenen, welke gruwelen, bij wier herinnering het hart nog angstig terug beeft, en die de welvoegelijkheid ons verbiedt, hier op te halen, door den bloeddorstigen en gewetenloozen vijand gepleegd werden.

De eerste plundersaars waren naauwelijks verdwenen, of anderen volgden hen. Woedend dat zij door hunne kameraden waren voorgekomen, zijn hunne mishandelingen dikwijls nog onmenschelijker. Nu wordt alles naauwkeurig doorzocht tot in de verborgenste hoeken; de bedden worden opgesneden en uitgeschud; alles ten onderste boven gehaald. Overal vermoedde de roofzucht verborgen geld te vinden; de bewoners werden moedernaakt uitgekleeed, de vrouwen opnieuw het slagtoffer van den beestachtigsten wellust. Aanhoudend schoten de Fransche soldaten op de vlugtende, weerlooze inwoners.

Bij het hospitaal zag men de razernij der Fransche troepen in derzelver hoogsten graad. De betoonde dapperheid der belegerden had de achting der Fransche benden niet mogen afdwingen; het was niet onbekend, dat verraad en overmagt alleen ⁷²⁾ het bloedig pleit ten voordeele der lelijvaan hadden beslist, maar noch de dapperheid, noch de opofferingen en het lijden der in het hospitaal verpleegde gekwetsten verwekten bij den woesten vijand medelijden.

⁷²⁾ Het voorgaande relaas duidt niettemin om een systematisch uitgevoerde belegering.

Integendeelscheen het zien dezer ongelukkigen hunne woede te doen stijgen. De menschelijkheid was geheel uit hunne borst verbannen. Een aantal soldaten stond voor de geopende deuren, en vuurde bij herhaling op de binnen liggende lijdens, velen werden het slagtoffer van deze onmenselijke handelwijze, of ontvingen nieuwe wonden. Eindelijk viel de avond en de eerste dag van zoo vele gruwelen was voorbij. Nu liet de trom zich hooren en de troepen werden, om een overval te verhoeden, op de wallen geplaatst.

De inwoners genoten nu de eerste rust, maar hoe? Die nog leefden en daartoe krachten hadden, zaten in wanhoop onbewegelijk tusschen de lijken der hunnen. Het leed maakte hen ongevoelig, de meesten waren moedernaakt, maar voelden den kouden herfstnacht niet. Geen gebed konde hunnen boezem verlichten; de vertwijfeling schonk geene klanken, en liet niet toe, gedachten te vormen. En zoo zaten zij den ganschen nacht, tot dat de morgen aanbrak, die hun slechts den troost schonk, de grootheid van hunnen jammer te kunnen overzien. Doch over het algemeen was op dezen dag de woede der overwinnaars niet zoo toemeloos en de mishandelingen minder grievend, dan den vorigen dag; hetgeen men te danken had aan de vermoeidheid der wellust.

De roofzucht echter was nog onverzadigd; wat den vorigen dag was overgebleven, werd nu bijeengeraapt en medegenomen. Al het koper en tin, in de woningen voorhanden, werd ingepakt; al wat vast zat losgebroken, zelfs de kranen der waterpompen. Het lood werd als een welkome buit van de daken afgehaald. De grond der kelders werd opgegraven, de mestputten doorzocht, ja zelfs de heilige rustplaats, het bed, waarop de mensch, na vele vermoeijenissen, gedurende den langen nacht slaapt, de eerbiedwaardige grond, waar het stof en de overblijfselen der afgestorvenen de lenteson der opstanding

verbeiden, werd met heiligschennende hand doorwroet. Geen afschuwwekkend lijk stuitte de roovende hand, geene verpestende stank kon hen verhinderen, met de wormen het overschot der half vergane lijken te doorwroeten, tot dat zij eindelijk, vermoeid van zoo vele nuttelooze pogingen, het opgaf en zich elders heen strekte. Andere benden schieten nu toe en, hopende meer geluk te hebben, zetten zij het aangevangene werk voort. Alle grafplaatsen worden opgebroken, en het puin der kerk wordt met de overblijfselen der lijken overdekt. Wat vuur en ijzer gespaard hadden, vernielde nu des menschen hand; de prachtige graftombes van de beheerschers dezer aloude stad en verscheidene andere beroemde mannen, die aldaar hunne rustplaats gekozen hadden, werden door de speurhonden onderzocht en geheel of gedeeltelijk vernield.

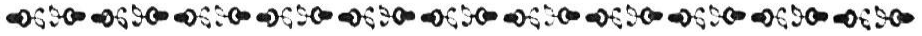

Treffend was eene toen voorgevallene gebeurtenis, waarin de hand der Voorzienigheid duidelijk zichtbaar. was. Willem Loders, de verleider, over wien wij vroeger spraken ⁷³), was om de algemeene verachting te ontvlieden, tot de Franschen overgelopen en bij het regiment *Dauphin* ingelijfd. Zijne kleeding als onderofficier veroorzaakte, dat hij in denzelfden rang geplaatst werd. Zijn fraai schrift, gepaard met genoegzame kennis van de Fransche taal, was de oorzaak, dat hij eerst op het bureau van den kolonel van het regiment geplaatst werd, en vervolgens, op verzoek van den kommissaris van het leger, wegens zijne kennis der Hollandsche taal, op het bureau van dezen werkte. Ongaarne liet hij zich hiertoe gebruiken, daar het hem onaangenaam was, dat hij met werkzaamheden schier overladen werd en had het

73

[Willem Loders](#)

aan hem gelegen, zoo zou hij aan het meer gevaarvolle, maar ook lossere leven van den werkelijken dienstdoenden krijgsman verre de voorkeur hebben gegeven. Hij schikte zich echter in zijn lot, daar hij geene mogelijkheid zag, om zijnen toestand te veranderen.

Den tweeden dag werd het kommissariaat reeds in de stad overgebracht. Loders wandelde de stad door en begaf zich, verwonderd van de klok te hooren slaan, in de kerk, van de zijde der markt. De toren was voor een groot gedeelte afgebrand en ingestort. Hij zag naar boven, en bemerkte, dat een der klokken nog hing, en dat de Franschen bezig waren, met dezelve in stukken te slaan. Vervolgens liet hij zijne oogen in het rond dwalen. Bij den trap, die naar het orgel leidde, bemerkte hij, zoo het scheen, een vrouwelijk lijk, dat voorover lag; hij trad nader en keerde het met zijnen voet om. Hij herkende het lijk niet, de oogen waren reeds uit hunne holten, en uit de wangen kroop het gewormte. Hij wendde met af keer zijnen blik af en wilde zich verwijderen. Nog een blik keerde hij naar het lijk, daar viel hem de regterhand in het oog; - hij ontstelde, hij beefde als een riet - hij bukte nader en verkreeg nu de verzekering, dat in de afschuwelijke gedaante van dat lijk de ziel van een meisje had gehuisvest, dat te kwistig met hare liefde jegens hem was geweest ⁷⁴). Die hand had zoo menigmaal in de zijne gelegen, het lidteeken had hij te dikwerf gezien, om nog eenigermate te kunnen twijfelen; zijne haren rezen te berge, zijne bliken staroogden op het overschot van haar, die hij tot schande gedoemd en waarschijnlijk zoo vroeg ten grave gebracht had. Het gesmoorde geweten riep thans luid en beschuldigde hem. Hij rukte zich van de plaats los, waar zijn misdrijf met zulke duidelijke letters

⁷⁴ [Francina Welleshoven](#)

geschreven stond, en wilde met spoed de kerk verlaten. Doch de wrekende hand der Nemesis greep hem, en naauwelijks vijf treden van zijn slagtoffer verwijderd, valt een stuk metaal, van de klok afgeslagen, naar beneden en treft hem op het hoofd. De dood had den verleider bij het slagtoffer zijner wellust overgebracht.

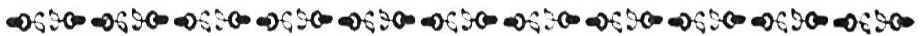
De overgebleven inwoners wordt eindelijk het verblijf tusschen de lijken hunner bloedverwanten, die hen met opene oogen schenen aan te staren, te benaauwd. Zij verlieten hunne huizen, en wilden bij hunne vrienden en betrekkingen, die elders woonden, eenige hulp zoeken, maar zij bezitten geenen moed om klagten te uiten. Op het gelaat van ieder, die zij ontmoeten, staat het bittere lijden te duidelijk te lezen; ieder heeft aan zijne eigene smart meer, dan hij in staat is te dragen. Sprakeloos dwalen zij in de afgelegenste hoeken der stad rond; deze met een zak of paardenkleed omhangen, gene naauwelijks met een lap zijne schaamte kunnende bedekken. Zoo waadden zij door modder, slijk en zwaren regen voort, ten prooi en tot spot van de teugelooze soldaten, welke dien dag, hetzij uit moedwil of uit onvoorzigtigheid, eene geheele straat, die tot dusverre gedeeltelijk verschoond was gebleven, deden af branden. Het werd wederom avond, doch dezelve bragt geene verligting aan; het werd nacht, maar hij schonk geene rust.

De plundering werd den derden dag gestaakt. Patrouilles doorkruisten nu de straten, sterke piquetten kavallerie stonden op de hoeken, ieder arresterende, die zich verder aan plundering overgaf. Dezen dag werden de in de stad verspreide lijken door gepreste boeren met karren weggehaald, en in de nabijheid begraven.

De maarschalk deed nu zijnen plegtigen intogt. Vergezeld door eenen schitterenden staf en gevolgd door verscheidene regimenten van het

leger, rukte hij de Boschpoort binnen. Geen stedelijke raad ontmoette hem, om het lot der stad en inwoners in zijne gunst aan te bevelen, geene burgerschaar, door nieuwsgierigheid gedreven, ontving den overwinnaar. Niemand, behalve de generaal de Bledt, de benoemde kommandant der vesting, met zijn gevolg, begroette den maarschalk. De troepen stonden van weerszijden langs de Hoogstraat geschaard. Nieuwsgierig zag de overwinnaar naar eenen inwoner uit; doch niets zag hij, dan eenige karren met lijken beladen, die stil moesten houden, tot dat de trein voorbij was getrokken. Wie bewonderde nu de krijgshaftige houding der overwinnaars; voor wien blonk het goud, glansde het zilver of bliksemde het staal, dat hen zoo overvloedig versierde?

In stil nadenken verzonken, reed de maarschalk tot voor het Prinsenhof, dat de generaal de Bledt tot deszelfs verblijf verkozen had en waar hij afstapte. Het bewustzijn, dat zijn naam met bloedige en vurige letters in de jaarboeken der geschiedenis onuitwischbaar was opgeteekend, vergalde hem de vrucht der overwinning.

Driehonderd metalen stukken van verschillend kaliber, en vijf schepen met ammunitie van allerlei aard waren in handen der Franschen gevallen.

Vergezeld door de graven Schmettau en Rantzau, neven van den veldheer, deed de maarschalk eene wandeling door de stad.

Verscheidene inwoners mogten zijne weldadigheid ondervinden, doch geen dank vlood van hunne lippen. Verwilderd, aan krankzinnigen gelijk, dwaalden zij over het puin, de overblijfselen van hun vorig geluk, rond, en haastten zich, om het verkregene te genieten of voor ieders oogen te verbergen; en langen tijd duurde het, eer een inwoner het durfde wagen, om bij het vernemen van een Franschman, te blijven

staan: de hijena had te schrikkelijk onder de weerlooze kudde gewoed. Een geruime tijd verliep, voor dat de inwoners aan het herstel of den opbouw hunner woningen dachten; tot zoo lang dwaalden zij tusschen de steen hoopen rond, en zochten, door honger gedreven, het ellendigste voedsel; als de nood op het hoogste kwam, bedelden zij het van den vreemdeling.

De geheele stad was een puinhoop gelijk. Van de Hoog-, Potter-, Bosch-, Zuivel-, Engelsche-, Blaauwehand- en Cremerstraten was niets overgebleven, en nimmer vergat het levende geslacht deze jammervolle dagen; zij bragt ze over tot het nageslacht.

Slechts een enkele trek van menschenliefde wordt, onder zoo vele tooneelen van afgrijzen, met verwondering vermeld. Het gelukte namelijk den sergeant Pieter Gosselier, van het regiment *Beauvoisis*, met alle verachting van voordeel of buit, den predikant Jansen, die den eersten dag aan de grootste gevaren was blootgesteld geweest, te redden. Ook de veldprediker Lyomin, van het Zwitsersche regiment *Dour au Chantre* bewees later de inwoners veel goeds. Dit waren twee lichtende sterren in den donkeren nacht der verwoesting. De Franschman betrad alzoo het bolwerk van Holland, dat hij in een bouwval herschapen had; over hetzelfde waaide wel de lelievlag, maar de bodem was rondom met het bloed van dertigduizend Franschen doorweekt.

In het jaar 1752, in de maand Augustus, dus ongeveer vijf jaren na het beleg en de overrompeling der stad, en vier jaren, nadat dezelve in het bezit der Staatschen was terug gekeerd, reed een wagen met vier personen de Steenbergsche poort binnen, tot voor het logement *de Prins van Luik*. Twee heeren stapten met hunne echtgenooten van denzelven af. Na iets gebruikt te hebben, begaf zich een der heeren naar de woning van den Gouverneur en verzocht dezen te spreken. Hij werd in de zijkamer gelaten, alwaar zich eenige officieren bevonden. “Majoor de Wim, hoe vaart gij?” vroeg de binnentredende aan een dezer heeren.

“Ik heb de eer gehad, u meer te ontmoeten”, antwoordde deze, zijne hand vattende en hem sterk aanziende, “maar waarachtig, ik herinner mij zoo dadelijk uwen naam niet meer”..

“Hebt gij uwen voormaligen kameraad Steenbeek zoo geheel vergeten?” sprak de andere.

“Mijn hemel, Steenbeek! zijt gij dat?” sprak de majoor en drukte opnieuw zijne hand, “hoe zoude ik in deze burgerkleeding den voormaligen kapitein herkennen?”

Andere kennissen snelden nu ook op Steenbeek toe en heetten hem welkom. Eene menigte vragen werden hem gedaan en door hem beantwoord, totdat hij bij den Gouverneur werd toegelaten. De generaal graaf Pretorius was toen opperbevelhebber der vesting. Steenbeek maakte zich bekend, als gewezen kapitein bij het garnizoen tijdens het beleg, en zeide, met eenige personen binnen de vesting te zijn gekomen, die dierbare betrekkingen gedurende dien rampzaligen tijd hadden verloren, en nu derzelve graven wenschten te bezoeken. Dezelve lagen binnen de verdedigingswerken, en daarom verzocht hij verlof, om met zijn gezelschap tot die werken te worden toegelaten. Dit verzoek werd terstond door den Gouverneur ingewilligd.

Steenbeek begaf zich nu naar zijn gezelschap terug, en geleidde hetzelfde naar de plaats, die het overschot van zoo vele dapperen bevatte.

“O, daar is het!” riep eene der dames, in tranen uitbarstende, toen zij den buitenhoek van een bastion omgingen, “daar rust hun overschot!” En haren geleider loslatende, naderde zij den binnenhoek tot tegen den walmuur. De andere dame liet haren geleider nu ook los en stapte nader bij. De heeren bleven op eenigen afstand staan.

“Lieve Louize, gij hebt beloofd, om bedaard te blijven”, sprak de eene dame, terwijl zij haar, die luid snikte, bij de hand vatte en zachtkens van die treurige plaats verwijderde.

“Dit is mij onmogelijk”, antwoordde zij, “het doorgestane lijden vertoont zich in al zijne verschrikkelijkheid weder voor mijne verbeelding. Ik zie de dierbare afgestorvenen, ik hoor hunne laatste zuchten weder!”

“Bedenk ook welk voordeel u dat lijden heeft aangebragt; tot welk een doel heeft u hetzelfde gevoerd”, zeide Clara, want deze was de andere dame, “misken het tegenwoordige niet, door de herinnering aan het verledene”.

“Gij neemt het mij immers niet kwalijk, waarde Willem!” snikte Louize, terwijl zij eenen der heeren om den hals viel.

“Integendeel, ik eer uw gevoel, en ik acht er u te meer om”, antwoordde deze, haar de tranen van de wangen wisschende.

“Zie”, vervolgde zij, zijne hand vattende en op een gedeelte der groote galerij wijzende, “zie, daar heeft uwe gade haar verblijf gedurende dien vreesselijken tijd gehad. Die muren hebben duizende tranen gezien en zuchten gehoord. Goede God! hoe ellendig was ik toen. Dikmaals heb ik mij in het graf gewenscht; de hemel moge mij deze

zonde vergeven. Mijn leed was bijna grooter, dan ik verdragen konde, en nu....”

“En nu.....”, herhaalde haar geleider.

“Zoude ik zoo gaarne regt lang leven”, sprak zij, vriendelijk glimlagchende.

“En daar”, sprak Steenbeek, met aandoening op eenen heuvel wijzende, “daar ligt de kolonel Lewe, het sieraad van den krijgsmansstand. Het gras op deze graven is reeds zoo hoog gewassen, dat niemand in staat zoude zijn, de plaats te herkennen, indien hij bij de treurige begrafenis niet tegenwoordig geweest ware; doch, ook zonder dat dit graf kennelijk is, zal toch zijn aandenken nimmer uit het geheugen gaan”.

Stil en in nadenken verzonken, verliet het gezelschap deze aandoenlijke plaats, en begaf zich naar het logement terug, waar reeds een tal krijgsmakkers van Steenbeek, met majoor de Wim aan het hoofd, die het nieuws van zijne aankomst verspreid had, hem opwachtten. Steenbeek stelde hun zijne echtgenoot voor.

“Mejufvrouw Nieman!” riep de majoor uit.

“Thans mijne dierbare vrouw”, zeide Steenbeek. “En hier, mijne heeren”, vervolgde hij, “ziet gij den heer Wijnberg en zijne gade”.

“Mevrouw Zoutelande!” riepen allen verwonderd.

“Die thans onder eene andere firma bekend is”, hernam Steenbeek, “en wel, zoo als ik het genoeg had u te zeggen, als mevrouw Wijnberg. Maar kom, zet u, mijne heeren, of liever mijne vroegere kameraden”.

De heeren plaatsten zich, en het scheen, alsof het vragen en antwoorden van weerszijden geen einde zoude nemen; het was reeds elf uren in den avond, voordat men scheidde.

Van kapitein van der Plasse, naar wien Steenbeek vernomen had, wist men slechts te verhalen, dat hij, bij het doordringen der Franschen, de wacht bij de buitendeuren der sortie *Fullenius* gehad had, en dat hij, zwaar gewond, in het hospitaal verpleegd was geworden. Men vermoedde, dat hij aldaar overleden was, dewijl zijn naam niet op de lijsten der gepensioneerde officieren te vinden was.

Des anderen daags doorwandelde het gezelschap de stad, die als een feniks uit hare asch ⁷⁵) herrezen was. Het huis van Nieman, dat thans aan eenen anderen eigenaar behoorde, wekte aangename en treurige herinneringen bij Clara en Steenbeek op, en zij verplaatsten zich, met hunne gedachten, in den eersten tijd hunner liefde.

De voormalige kameraden van Steenbeek hadden eene partij voor hem en zijn gezelschap bereid in den Meerschen tuin ⁷⁶). Op den bepaalden tijd begaven zij zich derwaarts, en werden zij verrast door de tegenwoordigheid van vele hunner oude kennissen. Steenbeek vond eenige zijner krijgsmakkers en Clara hare speelgenooten aldaar. Onder anderen waren tegenwoordig mevrouw Calkoen en hare dochter, mejufvrouw Bolcool, de gezusters Fernej en de jufvrouwen Tak.

⁷⁵ Uit andere bronnen zou blijken dat vele vroegere bewoners niet terugkwamen, men dat herstel van de enorme schade slechts met schenkingen en stimuleringsmaatregelen te stand kwam. Wel is de kerk in 1752 'Hersteld en ingewijd', zie [publicatie door predikant Johannes Jansen](#)
Opmerkelijk in dit verband is trouwens dat de Fransen in dat zelfde jaar een maquette voltooiën waarop de (onbeschadigde) stad, vesting en waterlinie met forten is weergegeven. Een kopie van deze maquette is te zien in het Markiezenhof.

⁷⁶ Was gelegen aan het Kleine Hof in de Goudenbloemstraat, reiken tot aan de wal (de berg van Zwart) waar thans het flatgebouw aan de Noordsingel voor het ravelijn Op ten Zoom staat.

Het gesprek was natuurlijk zeer levendig en belangrijk. Louize Ferneij was sedert vier jaren gehuwd en had geene toevallen meer gehad, maar daarentegen vier lieve kindertjes aan de wereld geschonken. Anna Calkoen was insgelijks gehuwd met een geleerd, doch zoo waanwijs man, dat hij dikwijls tot spot van anderen verstrekte. Hare zuster Cornelia had sedert eenigen tijd een inwendigen haat tegen het mannelijk geslacht opgevat, en zij moest, zeide zij, veel moeite aanwenden, om dien afkeer te beteugelen, wanneer zij zich in een gemengd gezelschap bevond, waar men haar echter altijd aantrof. De oude mevrouw Calkoen leefde nog; hare doofheid was toegenomen en haar gezigt zeer verminderd. Hare goede eetlust alleen had zich onveranderd staande gehouden. Zij gaf den gastheeren en gasten daar hedenavond een doorslaand bewijs van.

De jufvrouwen Tak waren alle nog ongehuwd. De oudste wreekte zich daarover, door eene onverschilligheid jegens alle mannen aan den dag te leggen, die dikwerf aan onbeleefdheid grensde.

De heer de Neve en zijne gade maakten nog het oude tortelduivenpaar uit.

Met eene buitengewone drukte werd het gesprek gevoerd. Juist zoude men aan tafel gaan, toen de predikant Jansen binnen trad en zich over zijn komen verontschuldigde: hij was wel niet genoodigd, zeide hij, doch konde zich niet wederhouden, om zijne dierbare vrienden te komen zien.

Mevrouw Wijnberg vloog hem dadelijk om den hals, onder den uitroep van: "Mijn vader!" Ook mevrouw Steenbeek werd hartelijk door hem gegroet, hij zag beiden met innige tevredenheid aan en zeide: "Moge de goede God u Zijnen besten zegen schenken!"

Mevrouw Wijnberg stelde hem haren echtgenoot voor. De predikant reikte hem de hand, zeggende:

“Het is mij hoogst aangenaam, met u kennis te maken, want de man van mijne lieve dochter moet noodwendig een braaf mensch zijn”. Men bracht eenen regt vergenoegden avond door en het was reeds laat, toen de laatste afscheidsdronk aan de reizigers, die den volgenden morgen hunne reis vervolgden, werd toegebracht. Het doel hunner reis was Antwerpen. De heer Verhellemans was plotseling gestorven, en daar men geen testament van hem vond, Louize eenige erfgenaam. Mevrouw Wijnberg, ook door Clara daartoe aangemoedigd, had haren echtgenoot overgehaald, om eenen omweg te maken en over Postel te rijden. Zij wilde den pastoor, dat voorbeeld van ware christelijke deugd, en aan wiens zorg zij het leven verschuldigd was, gaarne nog eenmaal bezoeken. Zij bereikten Postel en begaven zich dadelijk naar het huis van den geestelijke. Tot hunne teleurstelling zagen zij eenen vreemde naderen, toen zij naar den pastoor vroegen.

De weldoener van Louise was reeds voor eenigen tijd gestorven. “Ginds onder dien zwarten heuvel”, zeide de tegenwoordige herder van Postel, “rust hij; den vorigen winter namen zijne krachten af, en langzaam ontsliep hij in het begin der maand Mei”.

Mevrouw Wijnberg was zeer aangedaan, toen zij het verblijf zag, waar zij zoo vele angsten had doorgestaan, en vroeg naar de oude meid, die toen in de pastorij diende. De pastoor wees haar naar een in de buurt staand huis, alwaar zij verpleegd werd. De reizigers begaven zich naar deze woning, alwaar zij de hoogbejaarde maagd, die van ouderdom blind was geworden, aantroffen.

Zij kende Louize dadelijk aan hare stem, en geleidde haar in het kleine vertrekje, hetwelk zij bewoonde. De goede ziel wilde alles voor de reizigers gereed maken, en men had vele moeite, om haar daarvan terug te houden, doch zij rustte niet, voor dat zij koffij had laten

zetten. Onder het gebruiken van dezen smakelijken drank, dwaalden de oogen van mevrouw Wijnberg in de kamer rond, en bemerkten onder den spiegel het gelijkende portret van den overledenen priester. Zij sprong op, en, hetzelfde met eerbied en gevoel beschouwende, liepen de tranen langs hare wangen en zeide zij, de hand der dienstmaagd vattende: “O geef mij dat portret, – eisch er voor wat gij wilt”.

De dienstmaagd zuchtte en zweeg. Eindelijk zeide zij:

“Ik kan het toch niet meer zien, anders mevrouw, zoude ik het voor de geheele wereld niet willen missen. Maar verkoopen, mijne goede mevrouw, mag ik het niet, ik schenk het u”.

“Waarlijk?” zeide mevrouw Wijnberg, “grooter geschenk kunt gij mij niet doen. Welk genoeg kan ik u daarentegen schenken?”

“Niets”, antwoordde de oude vrouw, “ik ben te hoog bejaard, om veel te verlangen, en alles, wat ik mogt noodig hebben, wordt mij geschonken. Ik vorder niets, dan dat gij mij belooft, nimmer van dat portret te zullen scheiden, en het altijd op eene eereplaats te hangen”.

Mevrouw Wijnberg beloofde dit en hield woord. Het afbeeldsel van den waardigen man versierde, zoo lang zij leefde, haar woonvertrek. Na afscheid van de getrouwe dienstmaagd te hebben genomen, vervolgden de reizigers hunnen weg naar Antwerpen.

Men moest hier eenigen tijd vertoeven, voor dat de nalatenschap van Verhellemans in wier volle bezit Louize gesteld werd, en die nog verre de verwachting der erfgename overtrof, te gelde gemaakt was.

Op de terugreis namen onze reizigers den weg over het dorp Putten, hetwelk in dien tijd half Brabandsch en half Hollandsch was ⁷⁷). Een der

⁷⁷ De tegenwoordige landsgrens (daterend van na 1830) loopt dwars door de plaats heen, zodat Putte thans half in België, half in Nederland ligt.

paarden verloor digt bij het dorp een hoefijzer, waardoor zij genoodzaakt werden, langer, dan zij gewenscht hadden, aldaar te vertoeven.

Steenbeek sloeg voor, om in dien tusschentijd het dorp eens rond te wandelen. Daarin werd genoeg genomen. Op den hoek van den weg, op het Brabandsch grondgebied, zat een verminkte bedelaar, die een arm en een voet miste. Hij vroeg niets, slechts zijn hoed stond voor hem. Hij scheen overtuigd te zijn, dat zijn uiterlijk voorkomen medelijden genoeg inboezemde. Behalve het gemis dier ledematen, stond ook het lijden met zulke duidelijke letters op zijn bleek, ingevallen gelaat te lezen, dat dit reeds genoeg was, om het mededogen op te wekken. De oogen hield hij onafgewend op den grond gevestigd. Steenbeek, in het denkbeeld verkeerende, dat deze verminkte een oud soldaat was, wierp eene ruime gift in deszelfs hoed. De bedelaar bedankte niet.

In het voorbijgaan wierp Steenbeek nog eenen blik op hem en meende plotseling eenige bekende trekken te bespeuren; hij zag nog eens duidelijk toe ..., doch neen, dat konde hij niet zijn.

“Wat deert u?” vroeg zijne echtgenoot, toen hij staan bleef.

“Het is onmogelijk!” sprak hij, half luide, “en toch.....

“Wat bedoelt gij?” vroeg zijne Clara andermaal.

“Ach, een denkbeeld overviel mij daar, het is niets”, antwoordde hij.

“Foei Steenbeek! nu reeds een geheim voor mij?” vroeg zij.

“Neen, geen geheim”, antwoordde hij, “gaarne wil ik het u mededeelen. Het schijnt mij toe, als of die arme man ginds eenige overeenkomst met kapitein van der Plasse heeft, en hoe zoude dit mogelijk kunnen zijn? Indien hij het ware, zoude hij immers aanspraak op eenig pensioen kunnen maken, en niet behoeven te bedelen?”

“Dat is zoo”, zeide zijne echtgenoot, “maar heb ik niet gehoord, dat juist hij de wacht aan die plaats had, waar de Franschen het eerst binnen de stad gedrongen zijn. Zoude het niet kunnen wezen, dat men hem wegens onachtzaamheid of iets dergelijks het pensioen had geweigerd?”

“Misschien is dit wel het geval”, zeide Steenbeek.

“Kom”, sprak zijne gade, “laat ons terugkeeren en hem langzaam voorbijgaan, dan kunnen wij hem eens naauwkeurig beschouwen”.

Langzaam keerden zij terug, en gingen den verminkten voorbij.

“Hij is het! hij is het!” fluisterde Clara. Het vrouwenoog zag scherper, en ook Steenbeek herkende hem nu; maar hoe was hij veranderd en wat moest hij in dien korten tijd niet geleden hebben!

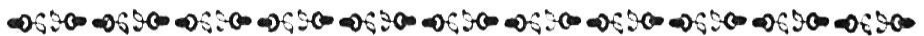
“Lieve, beste Steenbeek”, zeide Clara nu tegen haren echtgenoot, “wij moeten wat voor dien ongelukkigen doen”.

“Weet gij wel, Clara”, sprak Steenbeek, “dat deze ongelukkige eens eenen verraderlijken aanval met den sabel op mij heeft gedaan, na mij en u alvorens schandelijk beschimpt te hebben?”

“Zoo vele redenen te meer, om hem thans te helpen”, hernam Clara. Steenbeek begaf zich naar den burgemeester der plaats, en vroeg van hen eenige inlichting omtrent den bedelaar. Deze wist niets anders van hem te zeggen, dan dat hij, even voor dat de vesting wederom aan de Staatschen was overgegaan, met eene kar in het dorp was gekomen; dat hij toen nog niet volkomen genezen was geweest, en de chirurgijn van het dorp, een zeer menschlievend man hem had tot zich genomen en in zoo verre hersteld, dat hij met eene kruk weer eenigermate voort kon hompelen. Sedert was hij in het dorp gebleven en ontving daar, zoo als het scheen, genoegzame aalmoezen, om in de woning, alwaar hij zich in de kost besteed had, te kunnen blijven; hij leefde zeer ingetogen en zelden sprak hij.

Steenbeek stelde aan den burgemeester eene som gelds ter hand, genoegzaam toereikende, om hem op eene behoorlijke wijze te verzorgen; verzekerde jaarlijks eene gelijke som te zenden, en verzocht dien heer verder, eenige zorg voor dezen ongelukkigen te willen hebben. De burgemeester vroeg naar den naam van Steenbeek, doch deze weigerde denzelven te noemen. Hij zoude den bedelaar zeggen, dat eene vriendenhand hem die ondersteuning schonk. Steenbeek verhaalde zijne echtgenoot, wat hij gedaan had. Zij kuste hem en zeide:

“Juist, Steenbeek, dit is nu eene regt Christelijke wraak. Wat is het gelukkig, dat ons paard zijn hoefijzer verloren heeft!”

Kapitein van der Plasse, aan arm en voet verwond, was nabij den uitgang der sortie van de vesting blijven liggen, en had zoo veel bloed verloren, dat hij flauw was geworden. Hier was hij door de Franschen, die hem voor een Hollandschen officier moesten aanzien, naakt uitgeplunderd. Tot zich zelve komende, had men hem, daar hij Fransch sprak, voor gewonden Franschman aangezien, en naar het hospitaal over gebracht, alwaar hij vrij goed verpleegd werd. Hier had hij onvermoeid alle pogingen aangewend, om zich te doen herkennen door den graaf de Bledt, doch te vergeefs. De maarschalk was reeds naar elders vertrokken, en de kolonel de Couloir dood. De Fransche eerezucht dulde zijne herkenning niet, alle getuigen waren verdwenen. Bij het verlaten der vesting door de Franschen, verzocht hij eene kar tot vervoer, om niet levendig in de handen der Hollanders te vallen. Dit verzoek werd toegestaan, en hem nog eenig geld geschonken; maar tevens streng verboden, ooit of immer weder zulke logenachtige voorwendsels, als hij uitte, te doen hooren.

Hij vlugtte van het Staatsch gebied, en nimmer waagde hij het weder, dien bodem te betreden. Zijne verdere pogingen, om zich bij de Franschen bekend te maken, als de voorname medewerker van hunne zegepraal, mislukten insgelijks, zoodat hij eindelijk de hoop opgaf, en door honger gedwongen, genoodzaakt werd, den bedelzak op te nemen. Vijf jaren lang genoot hij het pensioen van Steenbeek, toen hem de dood wegrukte. Zijne laatste woorden smeekten zegen af over zijnen onbekenden weldoener.

Zonder verdere wederwaardigheden te ontmoeten, bereikten de beide echtparen hunne bestemming. Zij kochten in de nabijheid van *Utrecht* groote landgoederen, en woonden in elkanders nabuurschap. Vader Nieman bereikte in den kring der zijnen, eenen hoogen ouderdom.

Steenbeek en Wijnberg gevoelden steeds dezelfde vriendschap jegens elkander, die hunne echtgenooten zoo naauw verbond. Zelden verliep er een dag, waarop zij niet bij elkander waren. Beide paren genoten veel voorspoed. Een aantal kinderen kroonde hunnen echt, en het was bleef hunne aangenaamste bezigheid, om vreemde tranen te droogen, en het lijden van anderen te verzachten of weg te nemen. Zulk eene handelwijze schonk hun op aarde reeds een voorsmaak van den hemel.

einde van het tweede en laatste deel

